प्रथम आवधिक विकास योजना

(आ.व.०७८/७९ - ०८०/८१)

धवलागिरी गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यलय
मुना, म्याग्दी
गण्डकी प्रदेश, नेपाल

पेश गर्ने:
स्ट्रेन्थ ईन्जिनियरिङ्ग कम्पनी प्रा लि
पुरानो बानेश्वर, काठमाण्डौ
०१४४८८७६१, ९८५११२२९३१
strength_engineering@yahoo.com

मन्तव्य

नेपालको संविधानले आत्मसात गरेको संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको सफल कार्यान्वयन गर्न, नेपाल सरकारले लिएको **"समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली"** तथा गण्डकी प्रदेश सरकारले लिएको **"समृद्ध प्रदेश र सुखी प्रदेश बासी"**सोचलाई साकार पार्न र प्रभावकारी सरकारी वित्त व्यवस्थापनको निमित्त तीनै तहका सरकारको योजना चक्र प्रभावकारी हुनु जरुरी छ । संविधानले व्यवस्था गरेको सरकारका तीनै तहको एकल तथा साझा अधिकार सूचीहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट मात्र यी उद्देश्यहरु पूरा हुँदै जान्छन । तसर्थ, प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले तयार पारेको कार्यसुची बमोजिम नै हामीले हाम्रो स्थानीय सरकारको आवधिक योजना निमार्ण गर्दा संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहका सरकारका नीति, योजना, बजेट तथा कार्यक्रम प्रभावकारी ढङ्गले कार्यान्वयन गर्न तीनै तहले तर्जुमा गर्ने नीति, योजना, बजेट तथा कार्यक्रममा तादम्यता हुनेछ ।

यसै सन्दर्भमा संघीय व्यवस्थाको महत्वपुर्ण आधारको रुपमा रहेको स्थानीय सरकारले पनि स्वभाविक रुपमा संविधानले निर्देश गरे अनुसारको नीतिसंग समायोजन हुने गरी आफ्नो दीगो विकासका लक्ष्य हाँसिल गर्न आफ्नो योजनावद्ध आवधिक र दीर्घकालिन योजना तर्जुमा गर्ने निर्णय गरेको हो ।

प्राकृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण यस क्षेत्रको बिकासको लागि मुख्य रुपमा बिश्वकै सातौ अग्लो धवलागिरी हिमाल लगायत ६००० मि भन्दा अग्ला ५ वटा हिम चुचुराहरु, वन, जंगल, खनिज तथा प्रसस्त जडिबुटी रहेको यस गाउँपालिका प्राकिृतिक सम्पदाको हिसाबले धनी छ । साथै, यहाँ म्याग्दी कै पुरानो बस्ती भनेर चिनिने गुर्जा गाउँ, लगायत यहाँको परम्परागत कला, संस्कृति र प्राकृतिक सौन्दर्यता लाई बिकाशको अग्रणी मानेर गाउँपालिकाका बिकाशको नारा **"कृषि, जल, खनिज, उद्योग, जडिवुटी र वन, हिमाल, संस्कृती र सौन्दर्य पर्यटकीय धन"** भनेर तय गरिएको छ र सोही नारालाई आधार मानेर अन्य बिषयगत र क्षेत्रगत योजना तय गरिएको छ ।

प्राकृतिक सम्पदा, ऐतिहासिक तथा साँस्कृतिक विशेषताहरु भएको धवलागिरी गाउँपालिकामा जनताको सामाजिक न्याय सहितको समृद्धिको तीव्र चाहनाअनुसार योजनावद्ध विकास गर्न यो प्रतिवेदन एउटा मार्गदर्शक मार्गचित्र हुनेछ । हाम्रो स्रोत र साधनहरुलाई सवै आधारभुत तहमा रहेका जनताहरुको पहुँच र लाभ पुग्ने गरी उपयोग र विस्तार गरी आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय पक्षको नकारात्मक प्रभाव न्युन हुने गरी दीगो विकासको सिद्धान्तअनुसार योजनाहरु तय गर्नको निम्ती यो दस्तावेज तयार भएको छ ।

अन्तमा, यो आवधिक विकास योजना तयार गर्न महत्वपूर्ण सहयोग गर्ने गाउँपालिकाका कार्यपालिका सदस्यहरुज्यूहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू, लगायतसम्पूर्ण कर्माचारीहरुज्यू एवं सरोकारवाला सबैमा हार्दिक धन्यवाद तथा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।साथसाथै यो आवधिक विकास योजना निर्माणमा आवश्यक पर्ने महत्वपूर्ण सूचना एवं तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु हुने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरु र सम्पूर्ण गाउँबासी नागरिकहरु प्रति समेत हार्दिक नमन गर्दछु ।

धन्यवाद ।

थमसरा पुन
गाउँपालिका अध्यक्ष

मन्तव्य

नेपालको संविधानले मुलकको मुल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहमा कायम गर्दै तिनै तहका सरकारलाई संविधान तथा कानुन बमोजिम राज्यशक्तिको प्रयोग गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । यस अनुसार संविधानको अनुसुचि ८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार र अनुसुचि ९ ले साझा अधिकारलाई सुचीबद्ध गरेको छ ।

स्थानीय तहहरु बीच प्राकृतिक स्रोतको सम्भाव्यता, आर्थिक, सामाजिक विकासको पूर्वाधारको उपलव्धतामा तथा संस्थागत क्षमतामा पनि प्रशस्त भिन्नता रहेको छ । यी विविधता र भिन्नताहरुलाई सम्बोधन गर्दै स्थानीय तहलाई आफ्नो क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वातावरण तथा संस्थागत विकासका लागि योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने जिम्मेवारी सुम्पिएको छ ।

वैज्ञानिक र दुरदर्शी योजनाले मात्र सर्वाङ्गिण र दिगो विकासलाई अघि वढाउन सहयोग पुऱ्याउँछ । विना योजना सिमित स्रोत साधनबाट निर्दिष्ट लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू हासिल गर्न सकिँदैन । संविधानले स्थानीय सरकारलाई सेवा प्रवाह गर्ने शक्तिशाली सरकारको रुपमा परिकल्पना गरेको छ । तसर्थ, सेवाको प्रभावकारितालाई गुणस्तरीय र चिरस्थायी वनाउन तथा सन्तुलित विकासलाई मुर्तरुप दिन एवम् विद्यमान विभिन्न प्रकृतिका समस्याहरूको दिगो र समयानुकूल समाधानको प्रयासलाई अगाडि वढाउन यो आवधिक योजनाको आवश्यकता अपरिहार्य छ ।

विश्वको सातौ अग्लो धवलागिरी हिमाल, सुन्दर गुर्जा हिमाल, दर्जनौ अनुपम झरना, प्राकृतिक उपचारका लागि वगरमा रहेको तातोपानी, ताकम कोट र मालिका दर्शन तथा सूर्योदय भ्यू अवलोकन, मल्कवाङ्ग, मुना, मूदी र गुर्जाको संस्कृती आदिको विकास, प्रचार प्रसार गरी विश्व समाजको पर्यटकीय गन्तव्य केन्द्रको रुपमा धवलागिरी गाउँपालिका वनाइ आर्थिक विकासमा ठूलो योगदान पुर्याउनका लागि आधार योजनाको रुपमा आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ देखि २०८०/०८१ सम्म यसले धवलागिरी गाउँपालिकाको इतिहासमा योजनाबद्ध विकासको थालनीको प्रयास गर्ने छ । आगामी दिनहरुमा पनि हामी यसकै जगमा रहेर कार्यसंचालन गर्नेछौ ।

अन्तमा, आबधिक योजनाले राखेको बिषयगत लक्ष्यहरु पुरा गर्दै , समृद्ध गाउँपालिका बनाउने जनताको आकांक्षामा यो दस्ताबेजले योगदान पुर्याउने बिश्वास लिएको छु ।

धन्यवाद ।

रेशम छन्त्याल
गाउँपालिका उपाध्यक्ष

मन्तव्य

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई संविधान र कानून बमोजिम राज्य शक्तिको प्रयोग गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । संविधानको अनुसूचि ८ तथा साझा सूची र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा २४ वमोजिम स्थानीय सरकारहरुले आवश्यक पर्ने वार्षिक, दीर्घकालीन, तथा रणनीतिक योजनाहरु निर्माण गरि लागु गर्न सक्ने कुरा उल्लेख छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहको आफ्नो क्षेत्रको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनैतिक र विषय क्षेत्रगत यो जनाहरु तर्जुमा गरी लागु गर्नु पर्ने भनी उल्लेख गरिए बमोजिम धवलागिरी गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक विकास योजना निर्माण गरिएको छ । त्यसै गरी अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले सार्वजनिक खर्चको अनुमानित विवरण तयार गर्ने, मध्यकालिन खर्च संरचना तयार गर्ने, आवश्यकताको प्रक्षेपण गर्ने, राजश्वको प्रक्षेपण तयार गर्ने तथा वित्तिय अनुशासन कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ ।

स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा वजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ दफा ५.५.३ ले वार्षिक वजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा (क) स्थानीय तहको आवधिक योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, राणनीति र ख) स्थानीय तहको खर्च संरचनालाई आधार वनाउनु पर्ने कुरा उल्लेख छ । सोही अनुरुप धवलागिरी गाउँपालिकाको पहिलो आवधिक विकास योजना आर्थिक वर्ष २०७७/७८ - २०८०/८१ को दस्तावेज बनेको छ । दक्ष जनशक्तिको अभाव, श्रोत साधनको कमी, प्रविधिको पहुँचमा कमी, भौगोलिक विकटताका बाबजुद पनि गाउँपालिकालाई समृद्धीको बाटोमा हिडाउनका लागि आवधिक योजना तयार हुँदा गौरवान्वित महशुस गरेको छु ।

संविधानको धारा २३२ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तह वीचको अन्तर सम्बन्ध सहकारीता, सह अस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित हुने व्यवस्था गरेर तीनै तहबीच समान सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति सहितको सहकारिताबाट मात्र राज्यले सोचेको समृद्धिको सपना पुरा हुने कुराको परिकल्पना गरेको छ । तसर्थ स्थानीय सरकारले निर्माण गर्ने योजना संघीय र प्रादेशिक योजनाको आधार स्तम्भमा तय गर्नु पर्ने हुन्छ । सोही अनुसार धवलागिरी गाउँपालिकाको हकमा पनि दीगो विकास लक्ष्य, संघीय सरकारको पन्ध्रौं पञ्चवर्षीय योजना, गण्डकी प्रदेशले अंगिकार गरेको प्रादेशिक योजना, अन्तरपालिका सम्वन्ध तथा गाउँपालिकाको वस्तुस्थिती र स्थानीय आवश्यकताका आधारमा योजना तर्जुमा भएको छ ।

धवलागिरी गाउँपालिकाको मल्कवाङ्ग, मच्छीम, गुर्जा आदि क्षेत्रमा तामाखानी, मुना तथा लुलाङ्गमा वहुमूल्य पथ्थर तथा धातु, मुदी क्षेत्रमा सुन खानीको सम्भावना रहेको देखिन्छ । साथै गाउँपालिकामा झण्डै ७० प्रतिशत वनजंगल तथा वुट्यानले भरीएको तथा समुन्द्री सतहदेखि ५००० मिटर भन्दा अग्लो भूभाग नै ३० प्रतिसत भन्दा बढी हुनुले पनि यहाँ मूल्यवान जडीवुटी पाईने कुरालाइ पुष्टि गर्दछ । जडिबुटीको बिकाश गर्दै आयूर्वेदिक औषधालय, उद्योग तथा व्यवसाय सञ्चालन गर्न सकिने सम्भावना समेत प्रसस्त छ । यिनै प्राकृतिक स्रोत र साधनको उपयोग मार्फत धवलागिरीवासीको जिवनस्तर सुधार गर्दै दिगो विकास र समृद्धि हासिल गर्ने दिशामा यस आबधिक योजनाले योगदान पुर्याउनेछ भन्ने बिश्वास लिएको छु ।

यो आवधिक योजनाका तर्जुमाका क्रममा गाउँपालिकालाई अत्यन्त खुला हृदयका साथ सौहार्दपूर्ण सहयोग गर्नुहुने आदरणीय अध्यक्ष, उपाध्यक्ष ज्यू, सम्पूर्ण निर्वाचित जनप्रतिनिधिज्यूहरु, लक्ष्य, योजना र नीति कार्यक्रमप्रति ऐक्यबद्धता प्रर्दशन गर्नुहुने सबै कार्यपालिका सदस्य ज्यूहरु, विषयगत समितीका सदस्य लगायत सम्पुर्ण कर्मचारी साथीहरु प्रति धन्यवाद दिन चाहन्छु। साथै यस आबधिक योजनाको छलफल कार्यक्रममा उपस्थित भई गहन राय सुझाव सल्लाह दिनुहुने विभिन्न क्षेत्रबाट प्रतिनिधित्व गर्नुभएका विज्ञ व्यक्तित्वहरु र योजना तयार पार्ने परामर्शदातालाई विशेष आभार प्रकट गर्न चाहन्छु ।

धन्यवाद ।

गोपाल शर्मा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कार्यकारी सारंश

गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा भौतिक विकासका लागि दीर्घकालीन सोचले निर्धारण गरेका लक्ष्य र उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न ३ वर्ष अवधिका लागि तयार गरिएको दस्तावेज गाउँपालिकाको आवधिक योजना हो । यो दस्तावेजमा निर्धारित लक्ष्य र उद्देश्यहरू हाँसिल गर्न, सिद्धान्त, रणनीति र कार्यनीति तथा योजनाहरू र लागत समेत पहिचान गरी उल्लेख गरिएको छ । यस आवधिक योजनाले सम्पूर्ण विकासलाई नियोजित गर्न र लगानीलाई प्रोत्साहन गर्न आधारभूत भूमिका खेल्ने छ । प्रस्तुत आवधिक योजनाको कार्यान्वयन अवधि आर्थिक वर्ष २०७८/७९ देखि २०८०/८१ सम्म तोकिएको छ ।

गण्डकी प्रदेशको म्याग्दी जिल्लामा पर्ने धवलागिरी गाउँपालिका समुद्री सतहवाट करिब १२०० मिटरदेखि बढीमा धवलागिरी हिमालको चुचुरो ८१६७ मिटर उचाइसम्म फैलिएको छ । कुल क्षेत्रफल १०३७ वर्ग किलोमिटर रहेको यस गाउँपालिकाको जनसंख्या वडा सर्वेक्षण २०७४ अनुसार १७,४८२ रहेको छ भने, कुल घरधुरी ३१२९ तथा औषत जनघनत्व १७ रहेको छ । धवलागिरी गाउँपालिकामा १३ जातजातिका मानिसको बसोबास रहेको छ जसमध्ये सबैभन्दा बढी मगर, दलित र क्षेत्री जातिको रहेको छ । यस गाउँपालिकामा ९७.१८ प्रतिशत गाउँवासीहरु हिन्दु धर्मावलम्बी रहेका छन् । अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा पहिचान रहेको सुन्दर हिमाली आर्कषणयूक्त भूगोलहरुको प्रतिविम्व धवलागिरी गाउँपालिका हो ।

यस गाउँपालिकामा खेतीयोग्य जमिन जम्मा ४.४५ प्रतिशत रहेको र स्थानीयवासी मुख्य रुपमा परम्परागत कृषिमा आधारित जिवन निर्वाहमै आश्रित रहेको छन् । त्यस्तै पर्याप्त सम्भावना बोकेका पर्यटकीय स्थलहरु व्यवस्थित गर्न नसकिएको तथा उचित प्रचारप्रसार पनि नभएको अवस्था छ । तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्तिको कमी र प्रविधिमा आधारित उद्योगहरु प्रवर्द्धन नहुनाले उद्योग तथा व्यवसाय सञ्चालनमा समस्या देखिएको छ । राष्ट्रिय सडकभन्दा टाढा रही दुर्गम क्षेत्रको रुपमा परिचित भएता पनि यहाँको प्राकृतिक हिमाल जडिबुटी, खोलानाला लगायत यहाँको मुख्य सम्पति हो । पर्याप्त पानीको श्रोत हुँदाहुँदै पनि सिंचाईको अभाव रहेको, तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्ति अभाव, बाख्रा तथा भैंसीपालन निर्वाह मुखी मात्र हुनु, बस्तीहरु छरिएर रहेको अवस्था, अस्पताल नहुनु, गाउँपालिका विद्युतको राष्ट्रिय प्रशारण लाईन धेरै वडासम्म नजोडिनु, उपलब्ध लघु जलविद्युत आयोजनाहरु पनि प्रभावकारी नहुनु, इन्टरनेटको पहुँच बिस्तार नहुनु, गाउँपालिका कार्यलय र केही वडाका कार्यलय भवनको समस्या हुनु तथा भएका पनि व्यवस्थित र सुविधा सम्पन्न नभएको स्थिति छ ।

१० प्रतिशतभन्दा बढी भूभाग ६००० मिटर भन्दा बढी उचाईमा रहेको अर्थात हिमाली भूभाग पर्याप्त हुनुले हिमाल आरोहण लगायत पर्यटन तथा जडिबुटीको सम्भावना रहेको छ । प्रशस्त खोलाखोल्सीहरु भएकाले सिमसार समेतले गर्दा खेतीवाली उत्पादन तथा पशुपंक्षीपालनका लागि समेत सम्भावित देखिन्छ । प्राकृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण यस क्षेत्रको विकासको लागि वन, जंगल, खनिज तथा जडिबुटी, ६००० मि भन्दा अग्ला ५ वटा हिम चुचुराहरु रहेका छन् । म्याग्दीकै पुरानो बस्ती भनेर चिनिने गुर्जा गाउँ लगायत यहाँको परम्परागत कला, संस्कृति र प्राकृतिक सौन्दर्यतालाई विकासको अग्रणी मानेर गाउँपालिकाका विकासको नारा

"कृषि, जल, खनिज, उद्योग, जडिवुटी र वन "
"हिमाल, संस्कृती र सौन्दर्य पर्यटकीय धन "

भनेर राखिएको छ ।

परम्परागत कला संस्कृतिको जगेर्ना गर्दै पर्यटकीय स्थलहरुमा पूर्वाधार विकास गर्ने, युवालाई सिपमुलक तालिम तथा आर्थिक सहयोग गरी व्यवसायिक कृषिमा आकर्षित गर्ने, उद्योगग्राम निर्माण गरी विभिन्न ग्रामीण उद्योग स्थापना गर्ने तथा खेलग्राम निर्माण गरी खेलकुद क्षेत्रको विकास गर्ने लक्ष्य राखिएको छ । प्रविधियुक्त कृषि प्रणालीको माध्यमबाट व्यवसायिक तथा जैविक उत्पादनमा विशेष जोड दिने लक्ष्य लिइएको छ । शिक्षा र स्वास्थ्य संस्थाहरुको स्तरोन्नती गर्ने, सडक र पुलहरु निर्माण गर्ने, सिंचाई, भवन, खानेपानी र खेलमैदानका आयोजनाहरु निर्माण गर्ने लक्ष्य राखिएको छ । परम्परागत सँग्रहलय निर्माण, पदमार्गहरुको विस्तार तथा स्तरोन्नती र खोला तथा नदीहरुको संरक्षण गर्दै पर्यटन क्षेत्रलाई विकास गर्ने योजनाहरु रहेका छन् । त्यस्तै वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र संस्थागत विकास तथा सुशासन अर्न्तगत पनि विभिन्न योजना निर्माण गर्ने लक्ष्य राखिएको छ । यसरी तय गरिएका कार्यक्रमलाई प्राथमिकीकरण गरी मध्यमकालिन खर्च संरचना पनि तयार गरिएको छ ।

यस आवधिक योजनाले समग्र धवलागिरी गउँपालिकाको विकासको अवधाराणालाई मूर्त रुप दिने विश्वास लिइएको छ । आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा प्रति व्यक्ति वार्षिक आय १९५६ अमेरिकी डलर पुग्ने, सारक्षता प्रतिशत ८० पुग्ने लक्ष्यका साथ विभिन्न योजनाहरु समावेश गरिएका छन् । कृषि सम्बन्धी आवश्यक पूर्वाधारहरु जस्तै संकलन केन्द्र, चिस्यान केन्द्र आदि निर्माण भएको हुनेछ । विभिन्न पदमार्ग, पर्यटकीय पूर्वाधारहरुको विकास भएको हुनेछ । पार्किङ स्थल, बस स्टप, पुल तथा बाटाहरु प्राथमिकताका आधारमा निर्माण तथा स्तरोन्नती भएको हुनेछ । आवधिक योजनाको सामाजिक, आर्थिक लगाएत विभिन्न विकास निर्माणका यी उपलब्धिहरु हाँसिल गर्न गउँपालिकालाई लागि कम्तिमा **रु.३.३६ अर्ब** लाग्ने प्रारम्भिक अनुमान छ । उल्लेखित सम्पूर्ण कार्य सम्पन्न गर्न आगामी ३ वर्ष पर्याप्त देखिँदैन । यसमध्ये करिब **रु. १.५१ अर्ब** (**४४.९४%**) बराबरको कार्य यस आवधिक योजनाको मध्यमकालिन खर्च संरचनामा प्रस्ताव गरिएको छ । कार्यक्रमको प्रभावकारिता मूल्यांङ्कन गरी तिनको निरन्तरताबारे पुनर्विचार गर्न सकिनेछ ।

विषयसूची

परिच्छेद १ :आबधिक विकास योजनाको परिचय.....१

१.१ पृष्ठभूमि.....१

१.२ आवधिक योजना तर्जुमाको उद्देश्य.....२

१.३ आवधिक योजना तर्जुमाको कार्यक्षेत्र.....२

१.४ आवधिक योजना तर्जुमाका कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु.....२

१.५ आवधिक योजना तयारीका मूल्य र मान्यता.....४

१.६ आवधिक योजनाको पूर्वतयारी कृयाकलाप तथा चरण.....५

१.६.१ सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन.....५

१.६.२ वहुसरोकारवालाहरुसँगको प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखीकरण.....६

१.६.३ तथ्याङ्क संकलन तथा GIS Mapping.....६

१.६.४ वडागत छलफल.....७

१.६.५ योजना तर्जुमा कार्यशाला.....७

१.६.६ तथ्याङ्कको प्रशोधन, विश्लेषण तथा मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी.....७

१.६.७ प्रमाणीकरण कार्यशाला.....७

१.६.८ अन्तिम प्रतिवेदन पेश.....७

परिच्छेद २ :गाउँपालिकाको विद्यमान वस्तुस्थिती.....८

२.१ गाउँपालिकाको परिचय.....८

२.२ भू उपयोग सम्बन्धि विवरण.....९

२.३. गाउँपालिकाको जनसांख्यिक विवरण.....१०

२.४ जातजाति, भाषा र धर्मका आधारमा जनसंख्या विवरण.....११

२.५ लैङ्गिक सम्वन्धको अवस्था.....१२

परिच्छेद ३ : दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति.....१२

३.१ पृष्ठभूमि.....१३

३.२ प्रस्तावित गाउँ विकास अवधारणा.....१३

३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति.....१५

३.३.१ दीर्घकालिन सोच (दुर दृष्टि).....१५

३.३.२ लक्ष्य.....१६

३.३.३ उद्देश्य.....१६

३.३.४ रणनीति.....१६

३.४ परिमाणात्मक लक्ष्य.....१८

३.५ राजश्व प्रक्षेपण.....१९

परिच्छेद ४ : आर्थिक विकास योजना.....२०

४.१ कृषि.....२०

४.२ उद्योग तथा वाणिज्य.....२८
४.३ पर्यटन.....३५
४.४ सहकारी तथा वित्तीय संस्था.....४१
परिच्छेद ५. सामाजिक विकास ४६
५.१ शिक्षा.....४६
५.२ स्वास्थ्य.....५३
५.३ खानेपानी तथा सरसफाई.....५९
५.४ लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेसीता.....६४
५.५ युवा, खेलकुद तथा मनोरञ्जन.....६९
परिच्छेद ६ : भौतिक पूर्वाधार विकास.....७३
६.१ यातायात, सडक, पुल.....७३
६.२ सिंचाई.....७७
६.३ भवन तथा ग्रामीण विकास.....८१
६.४ विद्युत तथा उर्जा.....८६
६.५ सूचना तथा संचार प्रविधि पूर्वाधार ९१
परिच्छेद ७ : वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन विकास ९६
७.१ वन, भू-संरक्षण र जैविक विविधता ९६
७.२ जलाधार संरक्षण.....१०१
७.३ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन.....१०५
७.४ विपद व्यवस्थापन १०९
८. संस्थागत विकास तथा सुशासन.....११३
८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन ११३
परिच्छेद - ९ : श्रोत व्यवस्थापन तथा मध्यमकालिन खर्च संरचना.....१२३
९.१ श्रोत व्यवस्थापन १२३
९.२ मध्यमकालिन खर्च संरचनाको खाका.....१२४
परिच्छेद १०-: अनूगमन तथा मूल्याङ्कन योजना.....१४३
१०.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति.....१४३
१०.२ अनुगमन मूल्याङ्कन संरचना १४३
१०.२.१ सुपरिवेक्षण तथाअनुगमन समिति.....१४३
१०.२.२ सुपरिवेक्षण तथाअनुगमन.....१४३
१०.२.३ संयुक्त अनुगमन समिति.....१४३
१०.२.४ विषयगत समिति.....१४४
१०.२.५ सम्बन्धित निकाय तथा परियोजना.....१४४
१०.३ अनुगमन प्रक्रिया.....१४४
१०.३.१ पटके तथा नियमित अनुगमन.....१४४

१०.३.२ नागरिक अनुगमन.....१४४
१०.३.३ प्रतिफलमा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा.....१४४
१०.३.४ मध्यावधी मूल्याङ्कन.....१४४
१०.३.५ अन्तिम मूल्याङ्कन.....१४४
१०.३.६ प्रतिफलमा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यान्वयन अवधारणा.....१४५
१०.४ प्रतिफल मूलक अनुगमन खाका.....१४५
परिच्छेद ११ : कार्यान्वयन योजना.....१४६
११.१ कार्यान्वयन कार्ययोजना.....१४६
११.२ मार्गदर्शन तयारी.....१४६
११.३ कार्यान्वयन विधिको छनोट.....१४६
११.४ अख्तियारी.....१४६
११.५ अनुगमनको प्रतिवेदनर समीक्षा.....१४६
अनुसूची १ : विस्तृत योजनाको विवरण
अनुसूची २ : नक्सा

परिच्छेद १ :आबधिक विकास योजनाको परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

आर्थिक समानता, समृद्धि, सामाजिक न्याय तथा सहभागितामुलक विकासको जगमा टेकेर समुन्नत समाजको निर्माण गर्ने अभिप्रायबाट निर्देशित वर्तमान संविधानले सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा विकास मार्फत उपलब्ध साधन र श्रोतको अधिकतम परिचालनद्वारा तीव्र आर्थिक वृद्धि हाँसिल गर्दै दिगो आर्थिक विकास गर्ने तथा प्राप्त उपलब्धिहरुको न्यायोचित वितरण गरी आर्थिक असमानताको अन्त्य गर्दै शोषण रहित समाजको निर्माण गर्न राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर, स्वतन्त्र तथा उन्नतशील बनाउँदै समाजवाद उन्मुख स्वतन्त्र र समृद्ध अर्थतन्त्रको विकास गर्ने उद्देश्य लिएको छ ।

उक्त उद्देश्यलाई सार्थक पार्न नेपालको संविधानले सम्पूर्ण शासन व्यवस्थालाई सहकार्य, समन्वय र सहअस्तित्वको सिद्धान्तलाई अंगिकार गर्दै संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहमा विभाजन गरेको छ । यी तीन तहले नेपालको स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता, स्वाधीनता, राष्ट्रिय हित, सर्वाङ्गिण विकास, बहुदलीय प्रतिस्पर्धात्मक लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संघीय शासन प्रणाली, मानव अधिकार तथा मौलिक हक, कानुनी राज्य, शक्ति पृथकीकरण र नियन्त्रण तथा सन्तुलन, बहुलता र समानतामा आधारित समतामूलक समाज, समावेशी प्रतिनिधित्व र पहिचानको संरक्षण गर्ने कुराको प्रत्याभूति गरेको छ ।

वर्तमान संविधानले अनुसूची-५ मा संघीय सरकारका ३५ वटा अधिकार सूची, अनुसूची-६ मा प्रदेशका २१ वटा अधिकार सूची, अनुसूची-७ मा सङ्घ र प्रदेशका २५ वटा साझा अधिकार सूची, अनुसूची-८ मा स्थानीय तहका २२ वटा अधिकार र अनुसूची-९ मा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका १५ वटा साझा अधिकार सूची निर्धारण गरी तीनै तहमा अधिकार सम्पन्न सरकारको स्थापनाका लागि मार्ग प्रशस्त गरिदिएको छ ।

संविधानको अनुसूची ८ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा २४ वमोजिम स्थानीय सरकारहरुले आवश्यक पर्ने वार्षिक, दीर्घकालीन, तथा रणनीतिक योजनाहरु निर्माण गरी लागु गर्न सक्ने कुरा उल्लेख छ । त्यसै गरी अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ ले सार्वजनिक खर्चको अनुमानित विवरण तयार गर्ने, मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गर्ने, आवश्यकताको प्रक्षेपण गर्ने, राजश्वको प्रक्षेपण तयार गर्ने तथा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ । स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७५ दफा ५.५.३ ले वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा (क) स्थानीय तहको आवधिक योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, राणनीति र ख) स्थानीय तहको खर्च संरचनालाई आधार बनाउनु पर्ने कुरा उल्लेख छ ।

संघीय सरकारले जारी गरेका ऐन तथा दिग्दर्शनहरुले स्थानीय सरकारको बजेट आवधिक योजनासँग र वार्षिक कार्यसम्पादनसँग जोडिनु पर्ने कुरामा जोड दिएको छ भने स्थानीय सरकारले बनाउने वार्षिक योजनाहरु मध्यमकालिन खर्च संरचना र दीर्घकालीन रुपमा निर्माण गरिएका योजनाहरु भाग (अंश)को रुपमा रहनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था छ । तसर्थ स्थानीय सरकारले मध्यमकालिन खर्च संरचना लगायतका व्यवस्थाहरुको अन्तरवस्तुलाई सम्बोधन गर्नका लागि आवधिक विकास योजना बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रही कानुन बनाउने, नीति तथा योजना तयार गर्ने, वार्षिक बजेट बनाउने, आन्तरिक तथा बाह्य श्रोतको अनुमान मात्र होइन आफ्नै परिवेश सुहाउदो शिक्षा नीति, रोजगार नीति, पूर्वाधार नीति लगायतका महत्वपुर्ण नीतिहरु तथा दीर्घकालीन योजनाहरु बनाएर कार्यान्वयनमा लैजान सक्छन्, जसले उनीहरुको कामलाई उदाहरणीय बनाउन सक्छ ।

वैज्ञानिक र दुरदर्शी योजनाले मात्र सर्वाङ्गिण र दिगो विकासलाई अघि वढाउन सहयोग पुऱ्याउँछ । विना योजना सिमित श्रोत साधनबाट निर्दिष्ट लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू हासिल गर्न सकिँदैन । संविधानले स्थानीय सरकारलाई सेवा प्रवाह गर्ने शक्तिशाली सरकारको रुपमा परिकल्पना गरेको छ । तसर्थ, सेवाको प्रभावकारितालाई गुणस्तरीय र चिरस्थायी वनाउन

तथा सन्तुलित विकासलाई मुर्तरुप दिन एवम् विद्यमान विभिन्न प्रकृतिका समस्याहरूको दिगो र समयानुकूल समाधानको प्रयासलाई अगाडी वढाउन आवधिक योजनाको आवश्यकता अपरिहार्य हुने गर्दछ ।

अर्कोतर्फ संयुक्त राष्ट्र संघका दिगो विकासका लक्ष्य, राष्ट्रिय लक्ष्य तथा प्रादेशिक लक्ष्यहरुलाई व्यवहारिक रुपमा सम्बोधन गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको हुने भएकाले स्थानीय तहले एकीकृत विकास योजना निर्माण गर्नुपर्ने अपरिहार्यता रहेको छ । यसै सन्दर्भमा धवलागिरी गाउँपालिकाले प्रचलित कानुन र राष्ट्रिय, अन्तराष्ट्रिय अभ्यासहरुको आधारमा गाउँपालिकाको वस्तुस्थिती तथा साधन श्रोतको विश्लेषण गरी स्थानीय सरकारको मूल्य मान्यता तथा स्थानीय आवश्यकताका आधारमा विकासको खाका कोर्ने उद्देश्यले तीन वर्षे आवधिक योजना तर्जुमा गरेको छ ।

१.२ आवधिक योजना तर्जुमाको उद्देश्य

- गाउँपालिकाको वस्तुस्थिती तथा साधन श्रोतको पहिचान र विश्लेषण गरी स्थानीय सरकारको मूल्य मान्यता तथा स्थानीय आवश्यकताका आधारमा गाउँपालिकाको विकासको खाका कोर्नु,
- पन्ध्रौ पञ्चवर्षीय योजनाको आधार पत्र तथा संयुक्त राष्ट्र संघका दिगो विकासका लक्ष्यहरु तथा गण्डकी प्रदेशका लक्ष्यहरु प्राप्तिका लागि योगदान पुऱ्याउनु,
- गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच, निर्देशक सिद्धान्त, लक्ष्य, रणनीति र प्राथमिकता निर्धारण गर्नु,
- आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि मध्यकालीन तथा वार्षिक कार्यान्वयन कार्य योजना, अनुगमन र समीक्षा सूचकहरुको खाका तयार पार्नु,
- भविष्यमा विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना (Sectoral Plan) तथा विकास प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्न मार्गनिर्देशित गर्नु,
- समष्टि र विषय क्षेत्रगत रुपमा प्राथमिकता प्राप्त योजना र क्रियाकलापमा लगानी सुरक्षित गर्न मध्यकालीन खर्च संरचना (Medium Term Expenditure Framework- MTEF) तयार गर्न र विकास साझेदार तथा निजी क्षेत्रको लगानी प्रर्वद्धनका लागि मार्ग प्रशस्त गर्नु,
- गाउँ पालिकाले अंगिकार गरेको नीति तथा कार्यक्रम, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा क्षेत्रगत उद्देश्यलाई मुर्तरुप दिन सक्ने कार्यनीति तथा प्रमुख कार्यक्रमहरू तय गर्नु ।

१.३ आवधिक योजना तर्जुमाको कार्यक्षेत्र

१. गाउँपालिकाको वस्तुगत अवस्था (जनसंख्या वितरण, धरातलीय अवस्था, आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र सुशासन तथा वित्तिय व्यवस्था) को विश्लेषण गर्ने,
२. गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वन वातावरण तथा संस्थागत विकासका सम्भावना तथा अवसरको पहिचान गर्ने,
३. गाउँपालिकाको क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, परिणाम तथा कार्यक्रमको विश्लेषण गर्ने,
४. गाउँपालिकाको क्षेत्रगत दीर्घकालीन योजनाको खाका तयार गर्ने,
५. संघ प्रदेश, अन्तरपालिका सम्बन्धका साथै सार्वजनिक, निजी, र सहकारी साझेदारी सम्बन्धको विश्लेषण गर्ने,
६. गाउँपालिकाका अन्तरसम्वन्धित विषयहरुको विश्लेषण गर्ने,
७. आवधिक योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, र अनुगमन तथा मुल्यांकनको खाका तयार गर्ने ।

१.४ आवधिक योजना तर्जुमाका कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु

नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनमा आवधिक योजना, बार्षिक योजना तथा बजेट स्वीकृती सम्बन्धी कार्यलाई स्थानीय तहको कार्य सूचीमा सूचीकृत गरेको छ । स्थानीय शासन सञ्चालन सम्बन्धी संघीय कानुन, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ६ को दफा २४ को उपदफा १ अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रका विषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागि बार्षिक, विषय क्षेत्रगत, मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यस प्रकार योजना बनाउँदा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा प्रक्रियासँग अनुकुल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, बिपद व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई पनि ध्यान दिनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

यसका अतिरिक्त स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले गाउँपालिकाले योजना बनाउँदा देहायअनुसार गर्नु पर्ने समेत व्यवस्था गरेको छ ।

- योजना बनाउँदा मध्यम तथा दीर्घकालीन प्रकृतिका आयोजनाहरुको सूची समेत तयार गर्नु पर्ने,
- योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय बुद्धिजिवी, विषयविज्ञ, अनुभवी, पेशाविद्, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक लगायतका सरोकारवालाको अधिकतम सहभागिता गराउनु पर्ने,
- योजना तर्जुमा गर्दा आयोजनाहरुको सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा श्रोत साधनको पूर्वानुमान, आयोजनाको प्राथमिकता निर्धारण, योजना कार्यान्वयन तालिका र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना समेत तयार गर्नु पर्ने,
- नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले विशेष कार्यक्रमका लागि अनुदान प्रदान गरी कार्यान्वयन प्रक्रिया निर्धारण गरेकोमा गाउँपालिकाले सोही प्रक्रिया बमोजिम सो कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु पर्ने,
- नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको संयुक्त लगानी वा सार्वजनिक निजी साझेदारीमा संभाव्य आयोजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने,
- संघीय र प्रदेशस्तरको आयोजना कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजीकरण र सहयोग गर्नु पर्ने,
- स्थानीय स्तरका विकास आयोजनाहरुको आवश्यक अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रभाव मूल्याङ्कनको कार्य गर्ने,
- गैर सरकारी संस्था, उपभोक्ता समिति, सहकारी संस्था र सामुदायिक संस्थाले स्थानीय सरकारसँग समन्वयमा रही कार्य गर्नु पर्ने र आफ्नो वार्षिक योजना, कार्यक्रम तथा बजेट स्थानीय सरकारको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गराउनु पर्ने एवं स्थानीय तहले तोकेको संयुक्त अनुगमन तथा प्रगति प्रतिवेदन प्रणाली अपनाउनु पर्ने,
- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र कुनै पनि अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाले स्थानीय तहसँग समन्वयमा कार्य गर्नु पर्ने ।

संवैधानिक दायित्व तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धी संघीय कानूनका अतिरिक्त स्थानीय तहको आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा देहाय अनुसार कानूनी तथा नीतिगत दस्तावेजहरुलाई आधार लिइएको छ ।

- पन्ध्रौ दिर्घकालिन योजना
- संयुक्त राष्ट्र संघीय दिगो विकास लक्ष्यहरु
- राष्ट्रिय भूउपयोग नीति, २०६९
- विषयगत ऐन तथा नीतिहरू
- नेपाल पक्ष भएका सन्धी सम्झौताहरु
- राष्ट्रिय योजना अयोगबाट जारी राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन
- राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा जिल्ला स्तरीय विषयगत गुरुयोजनाहरू

१.५ आवधिक योजना तयारीका मूल्य र मान्यता

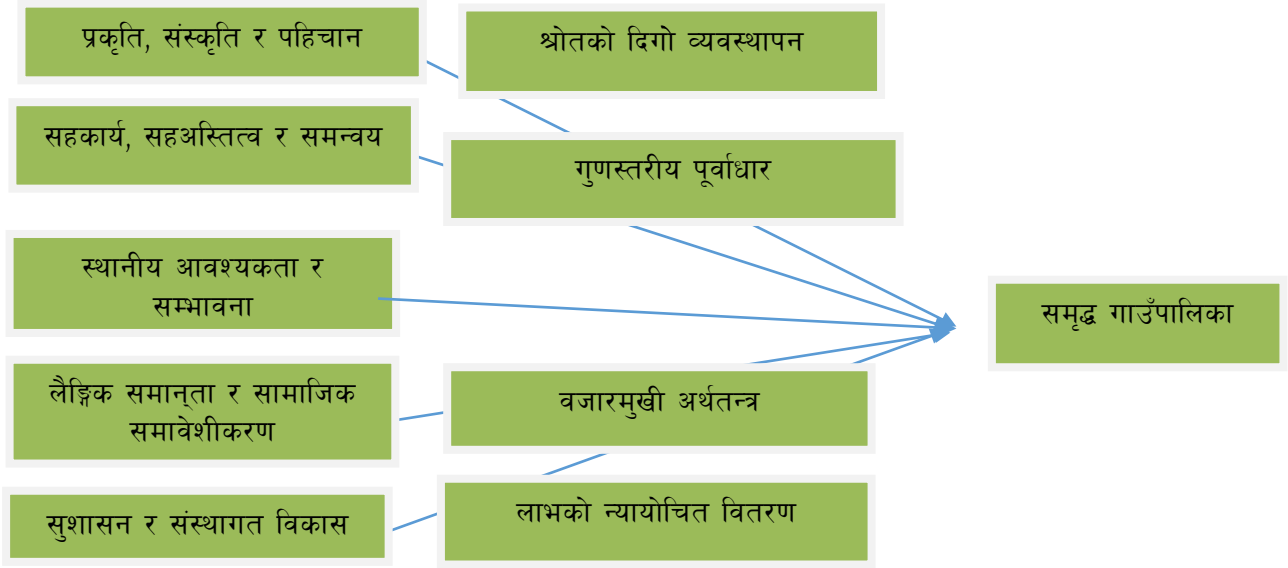

क) प्रकृति, संस्कृति र पहिचान

प्रकृति प्रदत्त श्रोत तथा साधनको पहिचान र उच्चतम तथा सन्तुलित प्रयोगले दिगो विकासलाई सुनिश्चित गर्छ । त्यसै गरी सामाजिक पूजीको रुपमा स्थापित संस्कृति र पहिचानको उच्चतम प्रयोगले विकास प्रति सम्बन्धित समुदायमा अपनत्व भाव पैदा गराउछ जसले अन्तत्वगत्वा दिगो विकासमा योगदान पुऱ्याउछ । तसर्थ धवलागिरी गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले पाँचवटा विकासका मूल्य मान्यता मध्ये प्रकृति, संस्कृति र पहिचानलाई एउटा खम्बाको रुपमा अंगिकार गर्छ ।

ख) सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वय

नेपालको संविधानले तीन तहका सरकारहरु बिच सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वयको सम्बन्ध स्थापित गराएको छ । संविधानको धारा २०६ (१) (ट) मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई संघीय इकाई भनी परिभाषित गरेको छ भने राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ ले राजश्व र अनुदान सिफारिस र प्राकृतिक श्रोतको परिचालन गर्दा लिईने अधिकार र हिस्साको निर्धारण गर्ने व्यवस्था गरेको छ । त्यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदेश समन्वय परिषदको व्यवस्था गरी प्रदेश र स्थानीय तहले गर्ने काममा नीतिगत सामञ्जस्यता, योजना व्यवस्थापनमा रणनीतिक साझेदारी, साझा अधिकारको प्रयोग तथा प्राकृतिक श्रोतको उपयोग तथा बाँडफाँड सम्बन्धि व्यवस्था गरेको छ । यसर्थ धवलागिरी गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले विकासको खाका कोर्दा उल्लिखित संवैधानिक व्यवस्थाको मर्मलाई अंगिकार गरेर अघि बढ्नु पर्ने भएकाले संघीय तथा प्रदेश सरकार सहित निजी क्षेत्र, गैर सरकारी संस्था, सामुदायिक संस्था, कृषक समूह, महिला तथा विपन्न बर्ग आदि सँगको सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वयलाई विकासको खम्बाको रुपमा लिएको छ ।

ग) स्थानीय आवश्यकता र सम्भावना

स्थानीय सरकारको मुख्य जिम्मेवारी समन्यायिक, समतामुलक तथा कल्याणकारी समाजको विकासमा योगदान पुऱ्याउनु हो जसले समाजका सबै तह र तप्काका नागरिकको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न सक्छ । सहभागितामुलक, समावेशीमुलक तथा उत्प्रेरणात्मक विकास प्रकृयाले मात्र महिला, पछाडि पारिएका वर्ग, आदिवासी जनजाती, दलित लगायतका समुदायको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने भएकाले धवलागिरी गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले ती स्थानीय सम्भावनाहरुको पहिचानमा ध्यान पुऱ्याएको छ ।

घ) लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण

लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाको सुन्दर पक्ष भनेकै समाजका सबै तह र तप्काका नागरिकको राज्यमा समान र सहज पहुँच सहितको सहभागितामुलक शासकीय व्यवस्थापन गर्नु हो । तसर्थ प्रस्तुत धवलागिरी गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले गाउँपालिकाको योजनावद्ध विकासका लागि लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणका सबै आयामलाई समावेश गर्छ ।

ङ) सुशासन तथा संस्थागत विकास

संघीय लोकतान्त्रिक राज्य प्रणालीमा वर्तमान राजनीतिक व्यवस्था रुपान्तरित भैसकेको अवस्थामा स्थानीय तहको संरचनालाई मजबुत बनाउनु आवश्यक छ । तसर्थ प्रस्तुत धवलागिरी गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले संस्थागत संरचनालाई प्रभावकारी र चुस्त बनाउन अपनाउनु पर्ने कार्यनीति तर्फ ध्यान केन्द्रित गरेको छ ।

च) श्रोतको दिगो व्यवस्थापन

संविधानले स्थानीय तहलाई अधिकार सम्पन्न सरकारको रुपमा परिकल्पना गरेको परिप्रेक्षमा गाउँपालिकाले आफ्ना नागरिकमा सरकारको प्रत्याभूति दिन सक्ने गरी काम गर्नु पर्ने आवश्यकता भएकाले प्रस्तुत आवधिक योजनाले गाउँपालिकाको दिगो श्रोतको व्यवस्थापनको योजनाबद्ध खाका प्रस्तुत गरेको छ ।

छ) गुणस्तरीय पूर्वाधार

विकासको आधार नै गुणस्तरीय पूर्वाधार भएकाले प्रस्तुत आवधिक योजनाले गाउँपालिकाको गुणस्तरीय पूर्वाधार निर्माणको योजनावद्ध व्यवस्थापनलाई ध्यान दिएको छ ।

ज) वजारमुखी अर्थतन्त्र

उदारीकरण, नीजिकरण र बजार प्रतिस्पर्धामा आधारित आजको विश्व, अनि त्यसैबाट निर्देशित नेपाल सरकारको नीतिबाट धवलागिरी गाउँपालिका अछुतो रहने कुरै भएन । तसर्थ गाउँपालिकाको विकास क्षेत्रिय, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय बजार अर्थतन्त्रको विकास, उत्पादन, उद्यमशीलता, तथा रोजगारीसँग जोडिन सक्नु पर्छ । त्यसका लागि गाउँपालिकामा उत्पादित वस्तु तथा सेवामा गुणस्तरीयता कायम हुन आवश्यक हुन्छ भने स्थानीय उद्यमीमा वित्तीय पहुँचको सहजता पनि उत्तिकै आवश्यक हुन्छ । तसर्थ प्रस्तुत आवधिक योजनाले गाउँपालिकालाई त्यस दिशा तर्फ उन्मुख गराएको छ ।

झ) लाभको न्यायोचित वितरण

स्थानीय सरकारको मुख्य कर्तव्य नागरिकको सन्तुष्टीको स्तरलाई उच्च बनाउनु भएकाले प्रस्तुत आवधिक योजनाले त्यस्ता पक्षहरुको विकास र प्रवर्धनमा जोड दिने छ जसले गाउँपालिकामा लाभको न्यायोचित वितरणलाई टेवा पुऱ्याउँछ । माथि उल्लेखित पाँच खम्बे सैद्धान्तिक अवधारणाका आधारमा यस धवलागिरी गाउँपालिकाको आवधिक योजना निर्माण गरिएको छ ।

१.६ आवधिक योजनाको पूर्वतयारी कृयाकलाप तथा चरण

१.६.१ सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन

धवलागिरी गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमाका लागि गाउँपालिकासँग सम्बन्धित अभिलेख तथा उपलब्ध लेख, रचना तथा सम्बन्धित साहित्यहरुको डेस्क अध्ययन गरी गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक, प्राकृतिक लगायतका सम्भावनाका विविध पक्षको समीक्षा गरिएको छ । यसका अतिरिक्त धवलागिरी गाउँपालिकाको समग्र सम्भावना तथा चुनौतीका क्षेत्रको विश्लेषणका साथै नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्तिय आयोग अन्तर्गतका ऐन, कानून तथा निर्देशिका, प्रदेश सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, धवलागिरी गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएका स्थानीय सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार पारेको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७५, प्रदेश नीति योजना आयोगले तयार पारेको प्रदेशको वस्तुस्थिती विवरण अन्तर्गतका आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशिका राजनीतिक पार्टीका प्रतिवद्धता पत्र तथा अन्य सम्बन्धित श्रोत सामग्रीको अध्ययन गरिएको छ । उल्लिखित अध्ययनहरुको आधारमा धवलागिरी गाउँपालिकाले अंगिकार गर्नुपर्ने नीति तथा कार्यक्रमहरुको विश्लेषण गरिएको छ ।

१.६.२ वहुसरोकारवालाहरुसँगको प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखीकरण

प्रारम्भिक चरणमा गाउँपालिका कार्यालयको सहयोगमा गाउँपालिका स्थित बहुसरोकारवालाहरुसँग योजना निर्माणको सैद्धन्तिक पक्षलाई समेटेर राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, स्थानीय जानकार, संस्थाका प्रतिनिधि, शिक्षक, कृषक समुह, महिला तथा आमा समुह, लक्षित वर्गका प्रतिनिधि आदि को सहभागितामा संघिय संरचना अन्तरगत स्थापित स्थानीय सरकारहरुले अवलम्बन गर्नुपर्ने योजनाबद्ध विकासको आवश्यकताको बारेमा एक दिने अभिमुखीकरण कार्यशाला सञ्चालन गरिएको थियो । अभिमुखीकरण कार्यशालाको मिति र उपस्थिती गाउँपालिकासँगको समन्वयमा तयार पारिएको थियो । अभिमुखीकरण कार्यशालाको मुख्य उद्देश्य आवधिक योजनाको महत्व र आवश्यकताबारे स्थानीय स्तरमा सुसुचित गर्नु तथा गाउँपालिकाको योजना तर्जुमाका लागि गाउँपालिकाका सरोकारवालाहरुको सहभागिता हुनेगरी विषयगत समितिहरु (मुल समिति, आर्थिक विकास समिति, सामाजिक विकास समिति, पूर्वाधार विकास समिति, वन वातावरण तथा बिपद व्यवस्थापन समिति, सुशासन तथा संस्थागत विकास समितिको गठन गर्नु थियो । मुल समिति गाउँपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सदस्य सचिव हुने गरी गठन भएको थियो भने विषयगत समिति कार्यपालिकाका विषय क्षेत्रगत संयोजकको संयोजकत्वमा गठन भएको थियो । यो कार्यशालाले गाउँपालिकाको योजना तर्जुमा प्रकृयाको मार्ग चित्र प्रस्तुत गर्छ ।

१.६.३ तथ्याङ्क संकलन तथा GIS Mapping

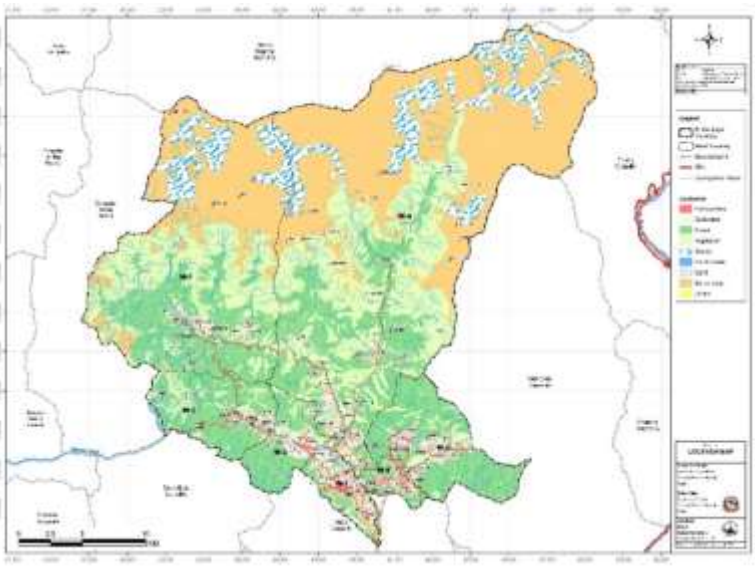

आवधिक योजना तर्जुमा पूर्व गाउँपालिकाको जनसांखिक, आर्थिक, समाजिक, पूर्वाधार, वन वातावरण तथा संस्थागत विकास सम्बन्धि आधारभूत तथ्याङ्क संकलनका लागि गाउँपालिकाका विषयगत शाखाहरुबाट उपलब्ध क्षेत्रगत तथ्याङ्क तथा गाउँपालिकाको पार्श्वचित्रको प्रयोग गरिएको छ । तथ्यमा आधारित योजनाले मात्र गाउँपालिकाको सोच र लक्ष्यलाई दिशाबोध गर्न सक्ने भएकाले तथ्याङ्कका आधारमा गाउँपालिकाको वस्तुस्थिती विश्लेषणको कार्यलाई अघि बढाईएको छ । साथै गाउँपालिकाको श्रोत नक्शा तयारी, भू–व्यवस्थापन, तथा गाउँ गौरवका आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सम्भावित क्षेत्रको नक्शाङ्कनका लागि GIS Mapping गरिएको छ । तथ्याङ्क संकलन तथा GIS Mapping को उद्देश्य गाउँपालिकाको वर्तमान अवस्थाको तथ्याङ्कीय चित्रण गर्नु हो । यसबाट गाउँपालिकाले आवधिक योजनामा क्षेत्रगत रुपमा अपनाउनु पर्ने लक्ष्य, उद्देश्य रणनीति तथा कार्यनीतिको आधार भएको छ ।

१.६.४ वडागत छलफल

धवलागिरी गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, सास्कृतिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक, प्राविधिक, भौगोलिक, मानविय र प्राकृतिक श्रोतको वर्तमान अवस्थाको आँकलन गरी ती क्षेत्रको उच्चतम सदुपयोगका लागि वडावासीले महसुस गरेका अवसर तथा समस्याहरुको चित्रण गर्न वडा स्तरीय छलफल गरिएको छ । वडा स्तरीय छलफलमा वडागत सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौतीको समुहगत कृयाकलापका आधारमा छलफल गरिएको छ । छलफलमा प्रत्येक वडा अन्तर्गतका राजनीतिक प्रतिनिधि, शिक्षक, स्थानीय जानकार, कृषक, आमा समुह, निजी क्षेत्र लगायतका विभिन्न क्षेत्रबाट प्रतिनिधित्व गराईएको छ । वडागत छलफलको मुख्य उद्देश्य समग्र गाउँपालिकाको सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौतीको अवस्था उजागर गर्नु तथा आवधिक योजनाले समेट्ने वडा स्तरीय प्रमुख आयोजनाहरुको सूची तयार पार्नु हो ।

१.६.५ योजना तर्जुमा कार्यशाला

अभिमुखीकरण कार्यशालाले तयार पारेको गाउँपालिकाको योजना तर्जुमा प्रकृयालाई पूर्णता दिन डिजिटल प्रविधिको माध्यमबाट निर्देशक समिति, विषयगत समिति, गाउँपालिकाका कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवालाहरुसँग Zoom छलफलद्वारा सम्पन्न गरिएको थियो । छलफलमा माथि उल्लेखित योजना तर्जुमा प्रकृयाहरुमा सहभागी भएका प्रतिनिधिहरु मध्येबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी सहभागी छनौट भएको थियो ।

योजना तर्जुमा छलफलमा आवधिक योजनाको अवधारणाको तथा योजनाका सैद्धान्तिक तथा व्यवहारिक पक्षका बारेमा छलफल भएको थियो । परिवर्तित राजनीतिक व्यवस्थाले निर्माण गरेका संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारवीचको अन्तरसम्बन्ध, स्थानीय तहको विकासकालागि आवधिक योजनाको महत्व तथा मध्यकालिन खर्च संरचनाको प्रारुप र महत्वकाबारे छलफल भएको थियो । गाउँपालिकाको वस्तुस्थिती चित्रण तथा समष्टिगत सम्भावना/अवसर तथा समस्या/चुनौतीको समुहगत कृयाकलापका आधारमा छलफल गरिएको थियो भने गाउँपालिकाले उपलब्ध गराएको तथ्याङ्कका आधारमा सुचक निर्माण गरियो भने गाउँपालिकाको दुरदृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति तय गर्नुका साथै विषय क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति तथा मुख्य कार्यक्रम लागु गरिएको थियो । यसका साथै गाउँपालिकाका गाउँ मुख्य आयोजना तथा वडागत आयोजना छनौटको काम पनि गरिएको थियो ।

१.६.६ तथ्याङ्कको प्रशोधन, विश्लेषण तथा मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

गाउँपालिकाको वडागत छलफल, तथ्याङ्क संकलन तथा योजना तर्जुमा कार्यशालाका प्लेनरी छलफलबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्लेषणका आधारमा आवधिक योजनाको खाका तयार परिएको छ । आवधिक योजनाको खाकाले गाउँपालिकाको वस्तुगत अवस्था, क्षेत्रगत अवस्था लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीतिका साथै कार्यनीति र मुख्य कार्यक्रमलाई समेट्नुका साथै राजश्व प्रक्षेपण, क्षेत्रगत वजेट विनियोजन तथा अनुगमन मूल्याङ्कन खाकालाई पनि समेटको छ । यसरी गाउँपालिकाको पार्श्व चित्र तथा कार्यशालाबाट निर्माण गरिएका दस्ताबेजको सहयोगमा गाउँपालिकाको तीन बर्षे (२०७८/०७९-२०८०/०८१) मस्यौदा योजना तयार भएको छ ।

१.६.७ प्रमाणीकरण कार्यशाला

माथि उल्लिखित अध्ययनका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरु पुरा गरी आवधिक योजनाको प्रारम्भिक खाका तयार भएको छ । तयार पारिएको प्रारम्भिक खाकाको प्रमाणीकरणका लागि धवलागिरी गाउँपालिकाका सम्वन्धित सरोकारहरुको सहभागितामा प्रतिवेदन प्रमाणीकरण गोष्ठीको आयोजना गरिएको छ । प्रमाणीकरण गोष्ठीमा गाउँपालिकाको आवधिक योजनामा समाबेश हुने सम्पुर्ण विषयवस्तु तथा अध्ययनको सम्पूर्ण प्रारुप प्रस्तुत गरि सरोकारवालाबाट प्राप्त सुझाव संकलन गरिएको छ ।

१.६.८ अन्तिम प्रतिवेदन पेश

प्रतिवेदनको प्रारम्भिक खाकामा भएको छलफल तथा सुझावहरुको सम्बोधन गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार पारी गाउँपालिकाको कार्यालयमा पेश गरिएको छ ।

परिच्छेद २ :गाउँपालिकाको विद्यमान वस्तुस्थिती

२.१ गाउँपालिकाको परिचय

धवलागिरी गाउँपालिका गण्डकी प्रदेश अन्तर्गत म्याग्दी जिल्लामा अवस्थित छ । जिल्लाको ४५% क्षेत्रफल ओगटेको धवलागिरी गाउँपालिका १०३७ वर्ग कि.मी. मा फैलिएको छ । धवलागिरी गाउँपालिकाको पूर्वमा रघुगंगा गाउँपालिका (म्याग्दी जिल्ला) र थासाङ गाउँपालिका (मुस्ताङ जिल्ला), पश्चिममा रुकुम जिल्ला, उत्तरमा डोल्पा जिल्ला र दक्षिणमा तामनखोला गाउँपालिका (बाग्लुङ जिल्ला) र मालिका गाउँपालिका (म्याग्दी जिल्ला) रहेका छन् । समुन्द्र सतहबाट १२०० मी. देखि ८१६७ मी. सम्मको उचाइमा रहेको यो गाउँपालिका २८°२६' देखि २८°४८' उत्तरी आक्षांससम्म र ८३°०६' देखि ८३°३३' पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको छ । साविकका गुर्जा, लुलाङ, मुना, मुडी, मल्कावाङ, ताकम र मराङ गरी ७ वटा गा.वि.स.लाई ७ वडाहरू कायम हुने गरी धवलागिरी गाउँपालिका घोषणा गरिएको हो ।

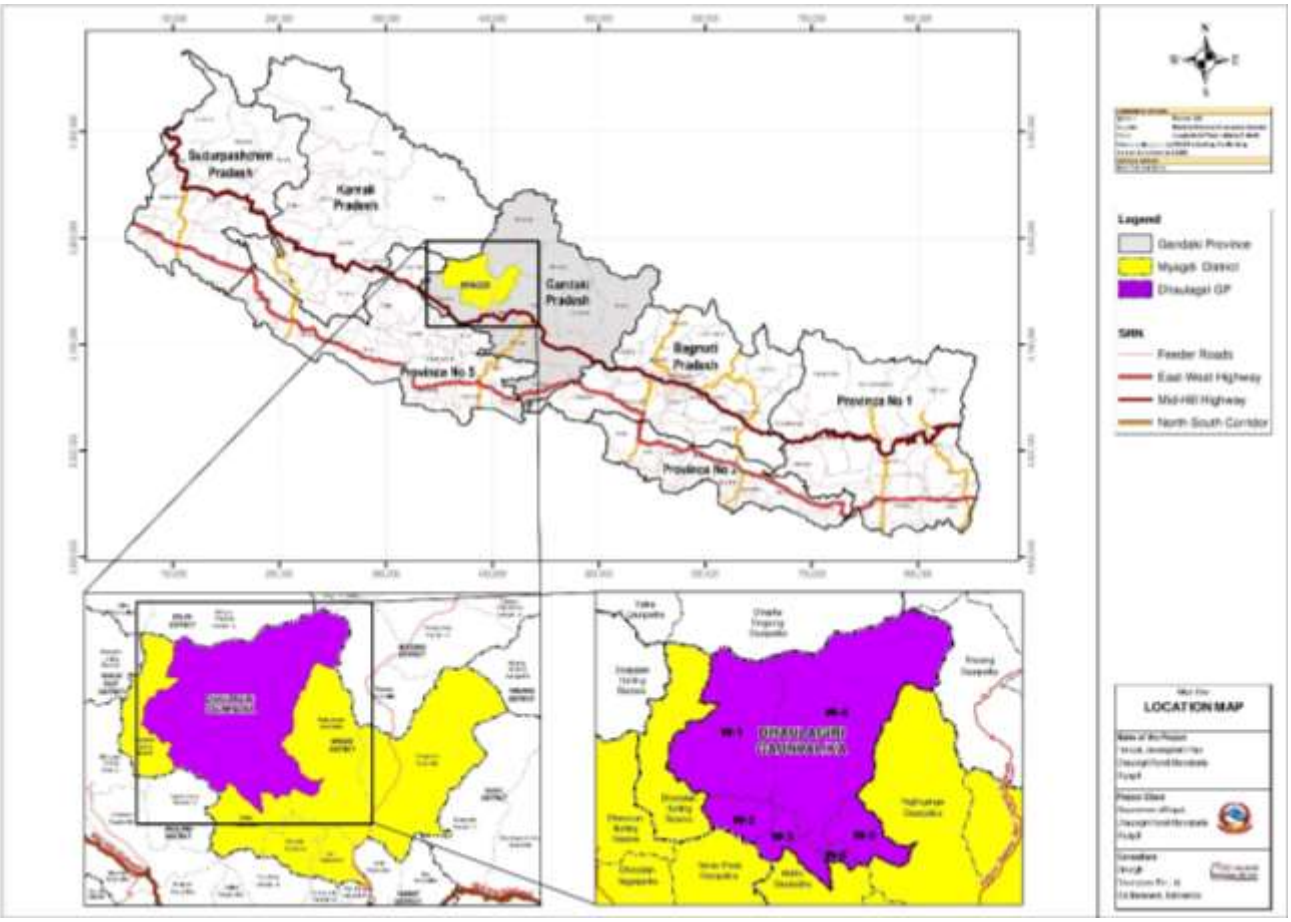

२.२ भू उपयोग सम्बन्धि विवरण

प्राकृतिक सम्पदाको हिसाबले यो गाउँपालिका प्रचुर पर्यटकिय सम्भावना भएको गाउँपालिका हो । यहाँको केबल ४.४५ प्रतिशत जमिन खेतीपातीको लागि उपयोगी देखिन्छ । त्यसैगरी २७.९२ प्रतिशत जमिन वनजंगलले, ०.४६ प्रतिशत बसोबास क्षेत्र, ०.०४ प्रतिशत जलक्षेत्रले, ०.८१ प्रतिशत बालुवा तथा बांझो क्षेत्र, ७.९७ प्रतिशत हिमनदी र २५.९६ प्रतिशत बुट्यान तथा झाडीले ओगटेको छ । गाउँपालिकाको ठूलो क्षेत्र क्रमशः बालुवा तथा बांझो क्षेत्र, बुट्यान तथा झाडी र वन /चरण क्षेत्रले ढाकेको देखिन्छ भने हिमनदी उपलब्धता पनि उल्लेख्य छ ।

	तालिका १: भू उपयोगको अवस्था		
क स	**विवरण**	**क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि)**	**प्रतिशत**
१	कृषि योग्य क्षेत्र	४६.१५	४.४५
२	वसोवास क्षेत्र	४.७७	०.४६
३	वन क्षेत्र	२८९.६१	२७.९२
४	जलश्रोत क्षेत्र	०.४२	०.०४
५	वालुवा तथा बांझो क्षेत्र	३४४.२८	३३.२०
६	हिमनदी	८२.६५	७.९७
७	बुट्यान तथा झाडी	२६९.१२	२५. ९६
	जम्मा	**१०३७**	**१००**
श्रोत : जि आई एस नक्शा			

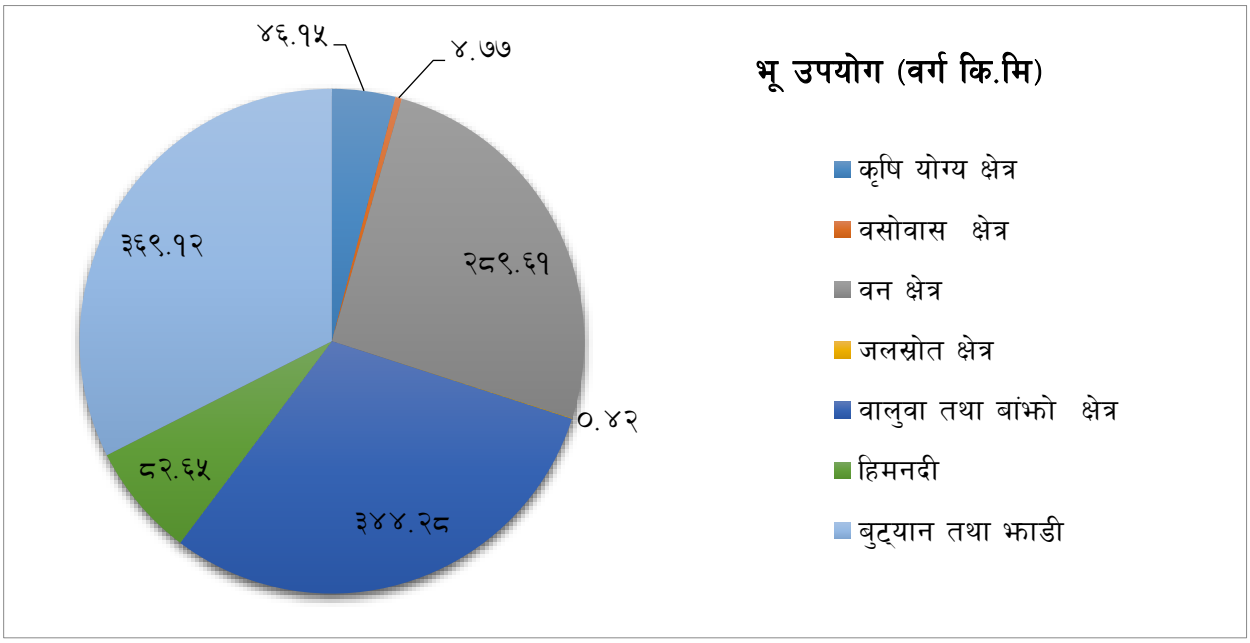

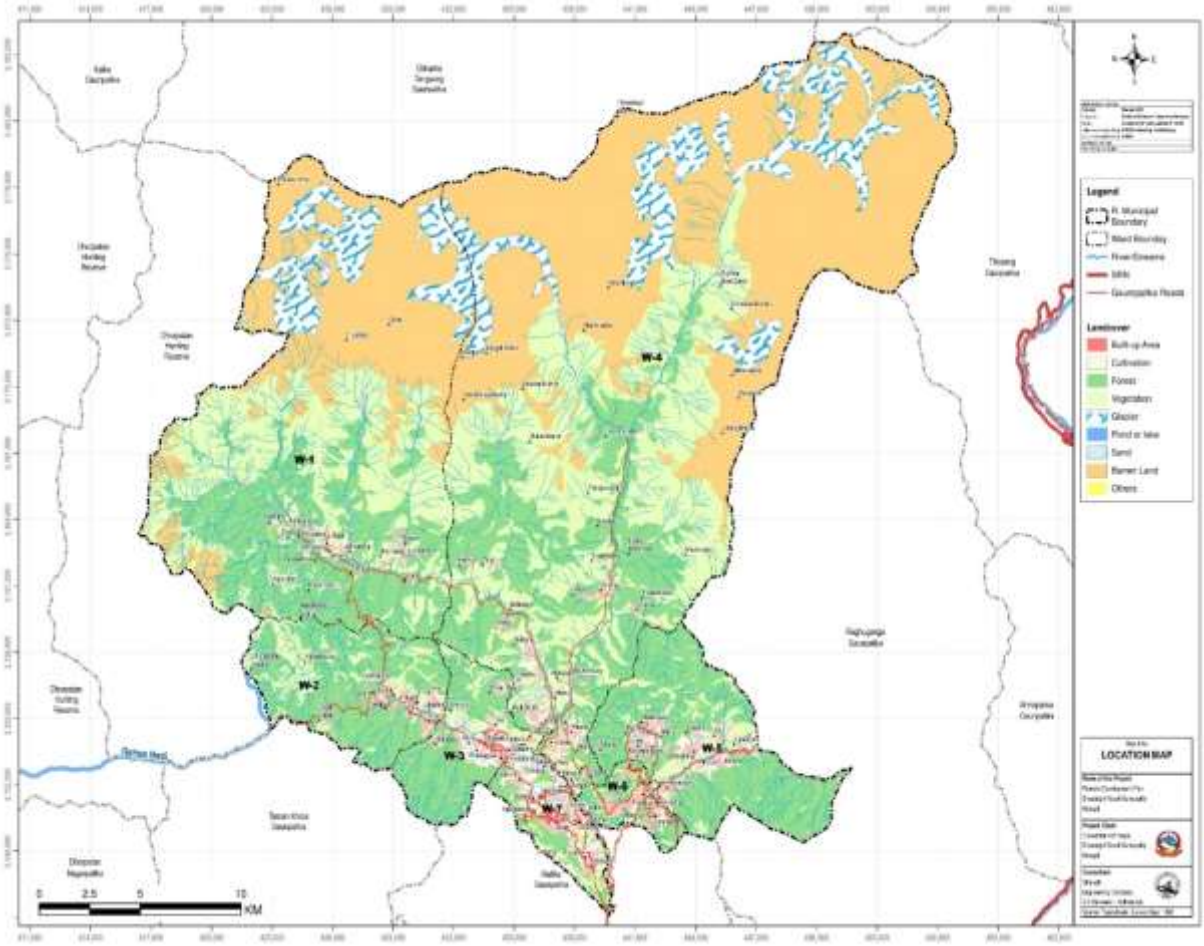

२.३. गाउँपालिकाको जनसांख्यिक विवरण

गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७४/७५ अनुसार धवलागिरी गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या १७,४८२ रहेको छ भने, कुल घरधुरी ३१२९ तथा औषत जनघनत्व १७ रहेको छ। वडा नं. ४ सबैभन्दा ठूलो वडा (४५१.२२ वर्ग किमि) तथा वडा नं. ६ सबैभन्दा सानो (११.३४ वर्ग किमि) वडाको रुपमा रहेको छ। ७ वटा वडाहरु मध्ये सबैभन्दा वढी जनसंख्या क्रमश वडा नं. ७ (४५३६) र वडा नं. ४ (३३३०) रहेको छ भने अर्को तर्फ सबैभन्दा कम जनसंख्या क्रमश वडा नं. १ (१५०८) र वडा नं. ५ (१५०९) रहेको छ। तालिका २ मा वडा स्तरीय घरधुरी सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २ वडा स्तरीय घरधुरी विवरण

वडा	घरधुरी संख्या	जनसंख्या			क्षेत्र (वर्ग किमी)	जन घनत्व	परिवारको आकार	महिला पुरुष अनुपात
		महिला	पुरुष	जम्मा				
१	२५७	७३५	७७३	१५०८	३३८.६६	४	५.९	०.९५
२	३४२	९६४	९५८	१९२२	१२५.५१	१५	५.६	१.०१
३	५८०	१४४८	१४५२	२९००	२९.१४	९७	५.०	१.००
४	५९८	१५७८	१७५२	३३३०	४५१.२२	७	५.६	०.९०
५	२४८	७३६	७७३	१५०९	६१.५२	२६	६.१	०.९५
६	३२२	८४७	९३०	१७७७	११.३४	१४८	५.५	०.९१
७	७८२	२२५४	२२८२	४५३६	१९.२७	२२७	५.८	०.९९
जम्मा	३१२९	८५६२	८९२०	१७४८२	१०३६.६६	१७	५.६	०.९६

श्रोत : गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७४/७५

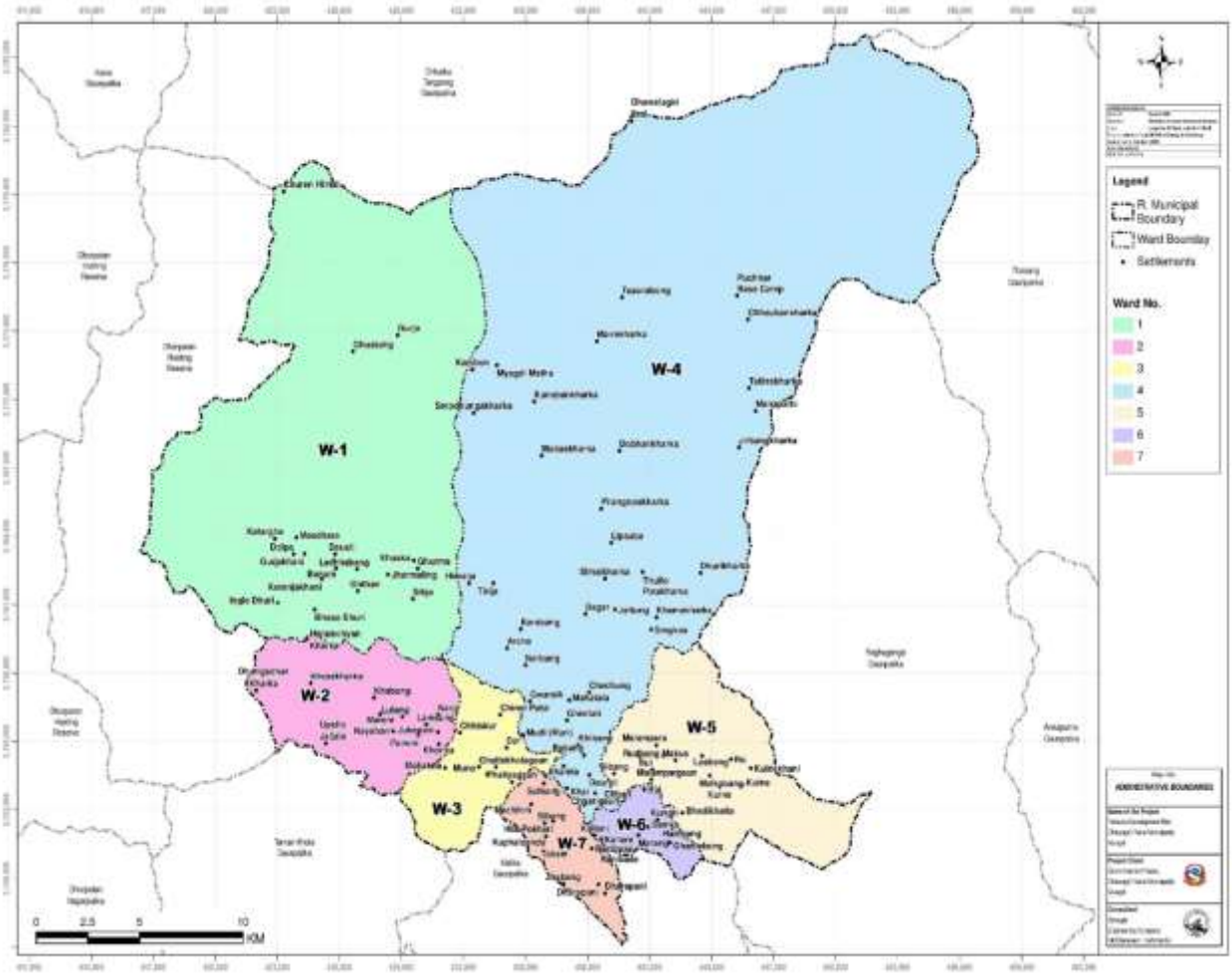

गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७४/७५ अनुसार, कुल जनसंख्यामध्ये १२.०२ प्रतिशत ६० वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहका, ५६.९६ प्रतिशत १५ देखि ५९ वर्ष उमेर समूहका, ३१.०२ प्रतिशत १४ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेर समुहका छन् । जसमध्ये पुरुष ५१.०२ प्रतिशत (८९२० जना) र महिला ४९.९८ प्रतिशत (८५६२ जना) रहेका छन । लैङ्गिक अनुपात (Sex Ratio) अर्थात् प्रति १०० महिलामा पुरुषको संख्या ९५.९८ रहेको छ । जनघनत्व (प्रति वर्ग किलोमिटरमा रहेको जनसंख्या) १६.८६ जना प्रतिवर्ग किलोमिटर रहेको छ । यस गाउँपालिकाको कुल जनसंख्यामध्ये २.६ प्रतिशत (४५४ जना) अपाङ्गता भएकाहरू रहेका छन्।

२.४ जातजाति, भाषा र धर्मका आधारमा जनसंख्या विवरण

गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७४/७५ अनुसार धवलागिरी गाउँपालिकामा १३ जातजातिको बसोबास रहेको छ । यसरी धवलागिरी गाउँपालिकामा विभिन्न जातजाति, समूहअनुसार जनसंख्याको अवस्थालाई हेर्दा सबैभन्दा बढी मगर जाति ६,२४५ जना (३५.७२ प्रतिशत) रहेका छन् । दोस्रोमा कामी ४८३८ जना (२७.६७ प्रतिशत) र तेस्रोमा क्षेत्री २३६५ जना (१३.५३ प्रतिशत) देखिन्छन् ।

मातृभाषा अनुसार, यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी नेपाली भाषा बोल्नेको घरधुरी संख्या ९,७३१ (५४.२३ प्रतिशत) रहेको छ । दोस्रोमा मगर भाषा बोल्नेको घरधुरी संख्या १०६२ (३३.९५ प्रतिशत), तेस्रोमा छन्त्याल भाषा बोल्नेको घरधुरी संख्या ३२५ (१०.४० प्रतिशत) रहेका छन् । त्यस्तै गुरुङ भाषा बोल्नेको संख्या पनि केहि रहेको छ । सबै आ-आफ्ना मातृभाषा बोल्नेहरूले समेत सरकारी भाषाको रुपमा नेपाली भाषालाई राम्ररी बोल्ने र बुझ्ने गरेको देखिन्छ ।

धार्मिक दृष्टिकोणले हेर्दा यस गाउँपालिकामा अधिकांश हिन्दू धर्मावलम्बीहरू रहेका छन् । गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७४/७५ अनुसार यहाँको कुल घरधुरीको लगभग ९७.१८ प्रतिशत (३०४१) हिन्दू, १.०६ प्रतिशत (३३) बौद्ध धर्मावलम्बीहरु र १.७६ प्रतिशत (५५१ जना) क्रिश्चियन धर्मावलम्बीहरु रहेको पाईन्छ ।

२.५ लैङ्गिक सम्वन्धको अवस्था

यस गाउँपालिकामा कुल जनसंख्या १४७८२ को ४९.९८ प्रतिशत (८५६२) हिस्सा महिलाले ओगटेको भएतापनि महिलाको नाममा भएको घरको स्वामित्व उत्साहजनक देखिदैँन । गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७४/७५को तथ्याङ्क अनुसार महिलाको स्वामित्वमा रहेको घरधुरी संख्या ३६३ (११.६ प्रतिशत) र स्वामित्व नभएको घरधुरी संख्या २७६६ (८८.४ प्रतिशत) रहेको छ । त्यसैगरी जग्गामा मात्र स्वामित्व भएको महिलाको घरधुरी संख्या १७० (७.९५ प्रतिशत), घरमा मात्र स्वामित्व भएको महिलाको घरधुरी संख्या २५ (०.८ प्रतिशत) र घर जग्गा दुवैमा स्वामित्व भएको महिलाको घरधुरी संख्या २,५७४ (८५.८६ प्रतिशत) रहेको छ ।

तालिका ३ : धर्म, जात तथा भाषाका आधारमा जनसंख्या विवरण

धर्म	घरधुरी	प्रतिशत	जात	संख्या	प्रतिशत	भाषा	घरधुरी	प्रतिशत
हिन्दु	३०४१	९७.१८	मगर	६२४५	३५.७२	नेपाली	१६९६	५४.२३
वौद्ध	३३	१.०६	कामी	४८३८	२७.६७	मगर	१०६२	३३.९५
क्रिश्चियन	५५	१.७६	क्षेत्री	२३६५	१३.५३	छुन्त्याल	३२५	१०.४०
अन्य	०	०	छुन्त्याल	१९७८	११.३१	गुरुङ	४४	१.४२
श्रोत : गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७४/७५						अन्य	२	१००

तालिका ४ सम्पत्तिमा महिला स्वामित्व

घरको स्वमित्व		जग्गाको स्वामित्व		घर जग्गा दुवैमा स्वामित्व	
घरधुरी संख्या	प्रतिशत	घरधुरी संख्या	प्रतिशत	घरधुरी संख्या	प्रतिशत
२५	०.८	१७०	७.९५	१६८	५.३७

श्रोत : गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७४/७५

परिच्छेद ३ : दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

३.१ पृष्ठभूमि

सुखी र समृद्व धवलागिरी गाउँपालिका निर्माण गर्नका लागि तयार गरिएको यो पहिलो त्रिवर्षिय योजना हो । दीर्घकालिन उद्देश्य राखी आवधिक योजना वनाइन्छ । यसै योजनालाई आधार मानी मध्यमकालिन खर्च संरचना र वार्षिक वजेट निर्माण गरिने हुदा यसलाइै त्रिवर्षिय मार्गदर्शनका रुपमा समेत लिन सकिन्छ । यसको निर्माण गर्दा नेपालको संविधान, दिगो विकासको लक्ष्य, राष्ट्रिय पन्धौ आवधिक योजना, गण्डकी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना तथा धवलागिरी गाउंपालिकाको स्थानीय श्रोत साधन र सोचलाई समेत आधार मानिएको छ । वार्षिक रुपमा यसरी वनाइएको आवधिक योजनालाई अनुसरण गर्दै वजेट कार्यान्वयन गरेमा अपेक्षित उपलव्धि हाँसिल गर्न सकिन्छ ।

धवलागिरी गाउँपालिकाको आर्थिक आधार कृषि, वन, खनिज तथा पर्यटनमा आधारीत रही यसका लागि निजी तथा सहकारी क्षेत्रको विकास र सहकार्य गरी अगाडी वढ्नुपर्ने देखिन्छ ।

३.२ प्रस्तावित गाउँ विकास अवधारणा

क्षेत्र विभाजन

धवलागिरी गाउँपालिकाको अवस्थिति, यसको छिमेकी गाउँपालिकासँगको सम्बन्ध, म्याग्दी तथा अन्य जिल्लाबाट हुनसक्ने सहज आवगमनलाई दृष्टिगत गर्दै भविष्यमा हुनसक्ने वस्ती विकासलाई अनुमान र विश्लेषण गर्दा निम्न किसिमका सडक तथा पदमार्गहरूको रणनैतिक महत्व देखिन्छ ।

क) **स्थानीय सडकः** स्थानीय सडकमा गाउँपालिकाका विभिन्न भित्री तथा कृषि सडकहरुलाई समावेश गरेको छ । यी सडकहरुको चौडाइ कम्तिमा ६ मी हुन आवश्यक छ ।

ग) **पदमार्गः** यस गाउँपालिकामा प्राकृतिक दृष्टिकोणले विभिन्न रमणीय साथै साँस्कृतिक हिसाबले महत्वपूर्ण स्थलहरु रहेकाले दिगो पदमार्ग विकासको प्रस्ताव गरेको छ । यी पदमार्गहरुको चौडाइ घटीमा १.२-२.४ मि. हुन आवश्यक छ ।

धवलागिरी गाउँपालिकाको भू-आवरण, अग्रणी क्षेत्रको सम्भावनाहरु साथै माथि उल्लेखित महत्वका सडक तथा पदमार्गहरूलाई दृष्टिगत गर्दै यस गाउँपालिकालाई १० वटा क्षेत्रमा विभाजन गर्न उपयुक्त देखिन्छ । यी क्षेत्र गाउँपालिकाबाट हालै प्रस्तावित क्षेत्रसँग करिब मिल्दोजुल्दो देखिएकोले सहजताको लागि त्यही क्षेत्र नै भविष्यको भू उपयोग नीति र भवन निर्माण मापदण्ड नीति तर्जुमा गर्न प्रस्ताव गरिएको छ । उक्त क्षेत्र निम्न छन् :

क्र.सं	क्षेत्र	वडा	कैफियत
१	हिमाली क्षेत्र	सबै वडा	४००० मि. भन्दा माथिको उचाइ
२	चौरी चरन क्षेत्र	सबै वडा	३०००-४००० मि. उचाइसम्म
३	वन क्षेत्र	सबै वडा	२७.९२ प्रतिशत
४	कृषि क्षेत्र	सबै वडा	४.४५ प्रतिशत कृषियोग्य जमिन
५	प्रशासनिक क्षेत्र	३	मुना
६	व्यवसायिक क्षेत्र	३, ६ र ७	होटल, लज तथा व्यापारिक कारोबार
७	शैक्षिक क्षेत्र	१,२	प्राविधिक विद्यालय प्रस्तावित
८	स्वास्थ्य क्षेत्र	७	१५ शैयाको अस्पताल निर्माणधिन
९	पर्यटकीय क्षेत्र	१,४	चुरेन हिमाल, पुथा हिमाल, गुर्जा हिमाल, ढोरपाटन सिकार आरक्षण, फल्टिखेत, वगरा, मुदिकोट
१०	खेलकुद क्षेत्र	४	खिबाङ

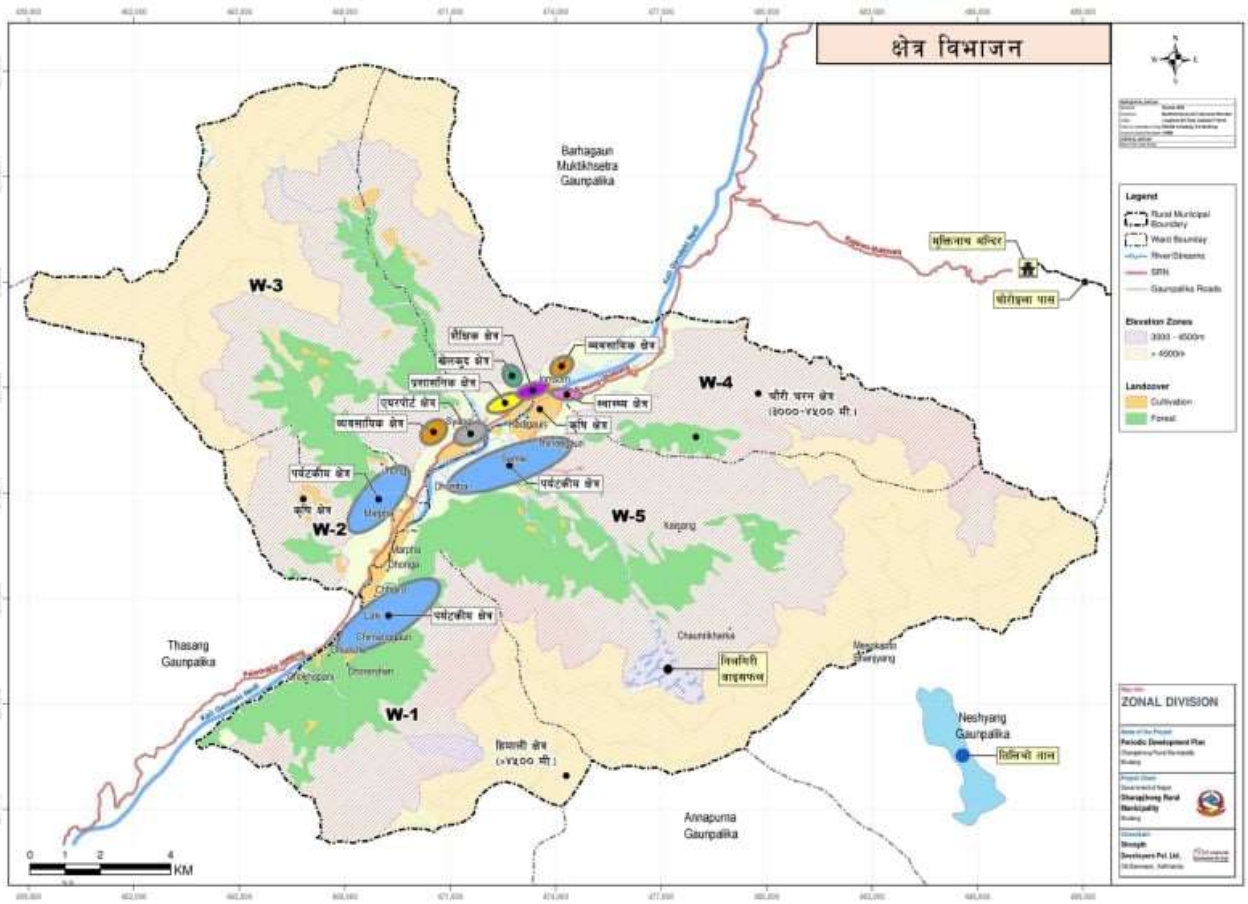

१. हिमाली क्षेत्रः यस गाउँपालिकामा पर्ने ४००० मि. भन्दा माथिको उचाइको भूभागले गाउँपालिकाको भू-बनावटमध्ये करिब ३८२ वर्ग कि.मि. (३६ %) क्षेत्रफल ओगटेको छ । यस गाउँपालिकामा विश्वकै सातौ अग्लो शिखर धवलागिरी हिमाल र अन्य हिमालहरु रहेका छन् ।

२. चरन क्षेत्रः यस गाउँपालिकाको भू-आकृतिक स्वरुपमा चरन क्षेत्र अर्को महत्वपूर्ण भौगोलिक स्वरुप हो । समुन्द्र सतहको करिव ३००० मि. देखि ४००० मि. सम्मको उचाईका भूभागलाई चरन क्षेत्र तोकिएको छ । ढोरपाटन क्षेत्र बाहेकको गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफलको १९८.१ वर्ग कि.मि. (२३ %) ओगटेको यस क्षेत्रमा यहाँ पाइने गाई, भैसी, बाख्रा, भेडा, घोडा जस्ता पशुहरुको चरन स्थलको रुपमा उपयोग हुँदै आएको छ । यस चरनलाई अझै व्यवस्थित गरी उचित लाभ लिन सक्ने क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न सकिन्छ ।

३. वन क्षेत्रः गाउँपालिकामा झण्डै ५५ प्रतिशत वनजंगल तथा बुट्यानले भरिएको र केही भूभाग ढोरपाटन शिकार आरक्ष भित्र पर्छ । गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफलको २८९.६१ वर्ग कि.मी. (२७.९२%) ओगटेको वन क्षेत्रमा विभिन्न महत्वपूर्ण जडीवुटी जस्तै चिरोइतो, लोठसल्ला, यार्चागुम्वा, पाँचऔले, निरमसी, सतुवा, तितेपाती, तेजपात, सुगन्धवाल, वीष, जिवन्ती ,काउलो, कालोकाफल, चुत्रो, कुट्की, बोझो, वरुवा, पाखनवेद, तिते, सिलाजित, इन्द्रावती, पाङ्ग्रो, अमिली, जटामसी, कुरिलो,डालेचुक, सिलटिमुर आदि जस्ता प्रशस्त वहुमूल्यवान र उपयोगी जडिवुटीहरु पाईन्छ । मुख्य वनस्पतीमा चिलाउने, सिर्मु, सल्ला,ओखर,कटुस, तिजु, उत्तीस,फलाठँ ,खस्रु, बाझँ ,पाङ्ग्रा, टुनी, गुराँस, काउलो, गावा, पैयौ, झिगनु, वर, पिपल, सिमल, काफल, मौवा, सिमल, लेकसल्ला, जामुन गुयलो वाँस आदि रहेका छन् । बाघ, भालु, मृग, फ्याउरो, रतुवा, वनढाडे, दुम्सी, थार, बाँदर, घोरल, चितुवा ,स्याल आदि यहाँ पाइने मुख्य वन्य जन्तुहरु हुन् भने मुनाल, लुईचे, कालिज, चील, ढुकुर, मैना, कोइली, कोटेरो, टकटके, गौथली आदि मुख्य वन्यजन्तुहरु हुन् ।

४. कृषि क्षेत्रः गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफलको ४६.१५ वर्ग कि.मि (४.४५%) कृषि क्षेत्र रहेको छ । कृषि तथा पशुपालन जिविकोपार्जनको प्रमुख आधार रहेकोले कृषिलाई विविधिकरण, यान्त्रिकिकरण र व्यवसायिक बनाई कृषि उपज र आय वृद्धि गर्ने सम्भावना छ । यस गाउँपालिकामा मुख्य गरी हिमाली क्षेत्रमा गहुँ, जौ, मकै, कोदो, फापर जस्ता वालीहरु

लगाउने गर्छन् भने वेसीमा धान, मकै, गहुँ, जस्ता वालीहरु लगाउँछन् । गाई ,गोरु ,भैसी, वाखा, वंगुर, घोडा, भेडा लगायत कुखुरा परेवा हास आदि जस्ता पशुपंछीपालन हुने गर्दछ । कृषि तथा पशुपंक्षीको उत्पादन वृद्धि गरी आयआर्जन गर्न सक्ने सम्भावना छ ।

५. प्रशासनिक क्षेत्रः हाल गाउँपालिका कार्यालय वडा नं. ३ को मुनामा अवस्थित छ । अरु सरकारी कार्यालयहरु जस्तैः स्वास्थ्य, कृषि, शिक्षा आदि पनि यहीँ वरपर नै रहेका छन् । गाउँपालिकाको नयाँ गाउँपालिका भवन निर्माण पनि मुनामा बन्ने भएकाले यस क्षेत्रलाई प्रशासनिक क्षेत्रको रुपमा लिइएको छ ।

६. व्यवसायिक क्षेत्रः यस गाउँपालिकाको ताकम, फल्ले गाउँ, मराङ बेसी मुख्य मालसमान खरिद बिक्रीको व्यापारिक क्षेत्र रहेकाले वडा नं.३, ६ र ७ लाई व्यवसायिक क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न सकिन्छ । यस क्षेत्रमा होटल, लज, होमस्टे तथा अन्य व्यापारहरुको व्यवस्था रहेको र व्यवस्थित ढंगले सञ्चालन गरी दिगो विकास मार्फत समुन्नत गाउँपालिका निर्माणलाई प्राथमिकताका साथ अगाडी बढाउनुपर्छ ।

७. शैक्षिक क्षेत्र : वडा नं. १ र २ मा प्रविधिक विद्यालय प्रस्तावित भएकाले यस क्षेत्रलाई शैक्षिक क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने अवधारणा लिन सकिन्छ ।

८. स्वास्थ्य क्षेत्रः यस गाउँपालिकाको वडा नं. ७ स्थित ताकमलाई स्वास्थ्य क्षेत्रको रुपमा लिइएको छ । ताकममा हाल १५ शैयाको अस्पताल स्तरोन्नती भइरहेको छ ।

९. पर्यटन क्षेत्रः यस गाउँपालिकाको वडा नं. १ र ४ लाई पर्यटन क्षेत्रको रुपमा लिइएको छ । वडा नं. १ मा पर्यटकका लागि प्राकृतिक दृष्टिकोणले मनमोहक एंव सुन्दर ठाउँहरु चुरेन हिमाल, पुथा हिमाल, गुर्जा हिमाल, ढोरपाटन सिकार आरक्षण रहेको, त्यस्तै वडा नं. ४ मा धार्मिक स्थल तथा तातोपानी कुण्डहरु जस्तैः फल्टिखेत, वगरा, मुदिकोट रहेकोले यी वडाहरुलाई पर्यटकीय क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

१०. खेलकुद क्षेत्रः प्रस्तावित रङ्गशाला यस गाउँपालिकाको वडा नं. ४, खिबाडमा बन्ने योजना रहेकाले यस क्षेत्रलाई खेलकुद क्षेत्रको रुपमा विकास गरिनेछ ।

३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति

दीर्घकालीन सोच (Long Term Vision) गाउँपालिकाको दीर्घकालीन लक्ष्यको आदर्शात्मक अवस्थाको हो । सामान्यतया दीर्घकालीन सोचले वर्तमान अवस्था (Existing Stage) बाट भविष्यमा पुग्ने एउटा इच्छित अवस्था (Desired Stage) दर्साउँछ । यस अवस्थामा निश्चित समयावधि किटान नभए पनि दीर्घकालीन प्रकृतिको हुन्छ र यस सोचले आदर्शवादी अवस्था झल्काउँछ । यस्तो आदर्शात्मक अवस्थाका तर्फ योजना उन्मुख भए मात्रै दीर्घकालीन सोचले परिकल्पना गरेको इच्छित अवस्थामा पुग्न सकिन्छ ।

दीर्घकालीन सोचले परिकल्पना गरेको इच्छित अवस्थामा पुग्न ३ देखि ५ वर्षको लागि तयार पारिएको एउटा आवधिक योजनाले मात्र सम्भव हुँदैन, तर प्रथम आवधिक योजनाले त्यस तर्फ अग्रसर हुनको लागि मार्ग निर्देशन भने अवश्य प्रदान गर्दछ किन कि आवधिक योजना एउटा मध्यम अवधिको योजना (Medium Term Plan) हो । अतः दीर्घकालीन सोच हाँसिल गर्न एकभन्दा बढी आवधिक योजनाहरू कार्यान्वयन हुनु नितान्त जरुरी हुन्छ । कति वर्ष भित्र उक्त सोच अथवा वाञ्चित अवस्था हाँसिल हुन्छ भन्ने कुरा धेरै हदसम्म गाउँपालिकाको विकास प्रतिको प्रतिबद्धता, साधन तथा श्रोतको प्रभावकारी परिचालन, उपयुक्त योजनाको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन जस्ता कुराहरूमा निर्भर गर्दछ । दीर्घकालीन सोच प्राप्तिको लागि गाउँपालिका तथा यससँग आबद्ध भएका व्यक्ति तथा संस्थाहरू प्रयासरत रहनु पर्दछ र अघिल्ला आवधिक योजनाहरूको मूल्याङ्कनका आधारमा पछिल्ला आवधिक योजनाहरूमा केकस्ता लक्ष्य, उद्देश्य, नीति तथा कार्यनीतिको अवलम्बन गर्दा अझ चाँडोभन्दा चाँडो इच्छित लक्ष्य प्राप्ति हुन्छ, त्यस तर्फ सदैव क्रियाशील रहनु पर्दछ ।

३.३.१ दीर्घकालिन सोच (दुर दृष्टि)

नेपाल सरकारको "समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली" तथा गण्डकी प्रदेश सरकारको "समृद्ध प्रदेश सुखी नागरिक" को दीर्घकालिन सोचलाई दृष्टिगत गर्दै धवलागिरी गाउँपालिकाले दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति निम्न अनुसार निर्धारण गरेको छ ।

"कृषि, जल, खनिज, उद्योग, जडिवुटी र वन "
"हिमाल, संस्कृती र सौन्दर्य पर्यटकीय धन "

दीर्घकालिन सोंच कथनका पुष्ट्याईका आधारहरु

- **कृषि :** धवलागिरी गाउँपालिकाको जिविकाको मूख्य आधार कृषि हो । वृहत भूगोल र विविधतापूर्ण हावापानीको उपयोग गर्दै तुलानात्मक रुपमा वढी लाभ प्राप्त हुने गरी कृषि खेतीमा व्यवसायिकरण र आधुनिकीकरण गर्दै सुधार गरी गाउँपालिकाको आर्थिक विकासमा योगदान पुग्ने तथा उच्च हिमाली क्षेत्रमा पशुपालनको समेत वृहत संभावना रहेको छ ।
- **खनिज :** धवलागिरी गाउँपालिकाको मल्कवाङ्ग, मच्छीम, गुर्जा आदि क्षेत्रमा तामाखानी, मुना तथा लुलाङ्गमा बहुमुल्य पथ्थर तथा धातु, मुदी क्षेत्रमा सुन खानी रहेको स्थानीयवासीले गरेको उत्खनन स्थल र खोलाको बालुवा चालेर जिविका गरिरहेका नागरीकको अनुगमनबाट थाहा पाउन सकिन्छ । यस्ता खनिजजन्य वस्तुहरुको संघीय सरकारसँग सहकार्यवाट उत्खनन गरी यसको उपयोग धवलागिरीको विकासमा गर्ने हो भने समृद्धि तर्फको यात्रा नजिक देखिन्छ ।
- **वन, जल, जडिबुटी र उद्योग :** गाउँपालिकामा झण्डै ५५ प्रतिशत वनजंगल तथा बुट्यानले भरीएको र केही भूभाग ढोरपाटन शिकार आरक्ष भित्र समेत पर्छ । यस वनमा हजारौ प्रजातीका बहुमुल्य जडिबुटी पाइन्छ । वनलाई संरक्षण गर्दै मूल्यवान जडीबुटी खेती तथा फलफुल खेतीलाई प्रोत्साहन गर्दै यससंग सम्बन्धीत आयुर्वेदिक औषधालय, उद्योग तथा व्यवसाय सञ्चालन गर्न सकिन्छ । साथै जलश्रोतको उपयोग गरी जलविद्युत उत्पादन गर्ने समेत प्रचुर सम्भावना छ ।
- **हिमाल, संस्कृतिक विविधता र सौन्दर्य :** विश्वको आठौं अग्लो धवलागिरी हिमाल, सुन्दर गुर्जा हिमाल, दर्जनौ अनुपम झरना, प्राकृतिक उपचारका लागि वगरमा रहेको तातोपानी, ताकम कोट र मालिका दर्शन तथा सूर्योदय भ्यू अवलोकन, मल्कवाङ्ग, मुना, मूदी र गुर्जाको संस्कृती आदिको विकास, प्रचार प्रसार गरी विश्व समाजको पर्यटकीय गन्तव्य केन्द्रको रुपमा धवलागिरी गाउँपालिका बनाई आर्थिक विकासमा ठूलो योगदान पुग्ने देखिन्छ ।

३.३.२ लक्ष्य

धवलागिरीवासीको जिवनस्तर सुधार गर्दै दिगो विकास र समृद्धि हाँसिल गर्नु ।

३.३.३ उद्देश्य

- यान्त्रिक उपकरणसहितको व्यवसायिक कृषि र उद्यमशिलताको विकासको माध्यमबाट स्थानीय सम्भावनाका आधारमा स्वरोजगार तथा आय आर्जनका अवसरहरुको सिर्जना गरि समुदायको जिवन स्तरमा सुधार गर्न सहयोग गर्नु, .
- पर्यावरणीय तथा जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन गरि हरियालीयुक्त गाउँपालिका निर्माण गर्नु, साथै समुदायलाई दैवी प्रकोप सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि, पुर्व तयारीका साथै जलवायु परिवर्तनका असरलाई न्यूनीकरण गर्न अनुकुलनका उपायहरुको अवलम्बन गर्नु,
- गाउँपालिका क्षेत्रमा स्तरयुक्त भौतिक पूर्वाधारहरुको विकासको माध्यमबाट जनताको आर्थिक, सामाजिक कियाकलापहरुमा पहुँच सुनिश्चित गर्नु,
- गाउँपालिकाको वित्तीय साधन श्रोतको अभिवृद्धिका उपायहरु पहिल्याउँदै, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक र संस्थागत विकासका प्रयासलाई पारदर्शी, न्यायपूर्ण र परिणाममुखी बनाउनु,

३.३.४ रणनीति

उद्देश्य नं. १ यान्त्रिक उपकरणसहितको व्यवसायिक कृषि र उद्यमशिलताको विकासको माध्यमबाट स्थानीय सम्भावनाका आधारमा स्वरोजगार तथा आय आर्जनका अवसरहरुको सिर्जना गरि समुदायको जिवन स्तरमा सुधार गर्न सहयोग गर्नु ।
रणनीतिहरु
१. स्थानीय बालीको उत्पादन तथा पशुपंछि पालनलाई व्यवसायिक तथा यान्त्रिकरणको माध्यमबाट तुलानात्मक तथा

प्रतिष्पर्धात्मक लाभका आधारमा विकास गर्ने ।
२.कृषि भूमिको संरक्षण र चक्लाबन्दीलाई प्रोत्साहन गर्दै साझेदारी, सामूहिक, सहकारी र करार खेतीलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
३. कृषिको औद्योगिकरणमा सहयोग गर्ने ।
उद्देश्य नं. २ पर्यावरणीय तथा जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन एवं सार्वजनिक र निजि जग्गामा कृषि वन विकास गरि समुदायको काष्ठजन्य वस्तुको मागलाई सम्बोधन गर्दै हरियालीयुक्त गाउँपालिका निर्माण गर्नु, साथै समुदायलाई दैवी प्रकोप सम्बन्धि सचेतना अभवृद्धि, पूर्व तयारीका साथै जलवायु परिवर्तनका असरलाई न्यूनीकरण गर्न अनुकुलनका उपायहरुको अवलम्बन गर्नु ।
रणनीतिहरु
१. सामाजिक पूंजीका रुपमा रहेका प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, सम्बर्द्धन र दिगो तथा उच्चतम व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्थाबाट समुदायको आर्थिक विकास गर्ने ।
२. समुदायलाई वातावरण संरक्षण, फोहरमैलाको व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गरि सरसफाईको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।
३. जलवायु परिवर्तनको असर न्युनिकरंण र दैविप्रकोप व्यवस्थापनका लागि वडा स्तरमा नै सामुदायिक दैवीप्रकोप व्यवस्थापन समितिहरु गठन गरि परिचालन गर्ने ।
उद्देश्य ३ : गाउँपालिका क्षेत्रमा स्तरयुक्त भौतिक पूर्वाधारहरुको विकासको माध्यमबाट जनताको आर्थिक, सामाजिक कियाकलापहरुमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
रणनीतिहरु
१. अन्तरपालिका समन्वयका माध्यमबाट पूर्वाधार विकासको गुणस्तरीयता तथा दिगोपना कायम गर्न नीतिगत व्यवस्था र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने ।
२. गुणस्तरीय तथा व्यवसायिक शिक्षा तथा आधारभूत स्वास्थ्य सुविधामा गाउँपालिकाका सबै नागरिकको पहुँच विस्तार गर्ने ।
उद्देश्य ४ : गाउँपालिकाको वित्तीय साधन श्रोतको अभिवृद्धिका उपायहरु पहिल्याउँदै, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक र संस्थागत विकासका प्रयासलाई पारदर्शी, न्यायपूर्ण र परिणाममुखी बनाउनु ।
रणनीतिहरु
१. नागरिकहरुलाई प्रत्यक्ष करको भार नपर्ने गरि आन्तरिक राजस्वका क्षेत्रको खोजि गरि तिनको दिगो परिचालन गर्ने ।
२. गाउँपालिकाको संस्थागत संरचना (राजनीतिक प्रतिनिधि, कर्मचारी प्रशासन, विषय विज्ञ तथा भौतिक पूर्वाधार) को वर्तमान अवस्थालाई अत्याधुनिक, स्मार्ट, उच्च मनोवल युक्त, सकारात्मक र परिणाममुखी बनाउन नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।
३. युवा वर्गलाई दक्ष तथा प्रतिष्पर्धी बनाउन युवा लक्षित उद्यमशिलता उन्मुख कृयाकलाप सञ्चालन गर्ने ।

३.४ परिमाणात्मक लक्ष्य

क स	सूचक	इकाई	राष्ट्रिय लक्ष्य		गण्डकी प्रदेशको लक्ष्य		गाउँपालिकाको लक्ष्य	
			आधार वर्ष आ.व. ०७५/७६	आर्थिक बर्ष २०८०/८१	आधार वर्ष आ.व. ०७५/७६	आर्थिक बर्ष २०८०/८१	आधार वर्ष आ.व. ०७७/७८	आर्थिक बर्ष ०८०/८१
१	आर्थिक वृद्धिदर	प्रतिशत	६.८	९.६	७.१	१०.२	७.१*	१०.२*
२	कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	२७	१९.४	२८.२	२३.७	५३	३०
३	उद्योग क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	१५.२	१६.७	१४.२	२२.४	११	१७
४	सेवा क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	५७.८	६४.२	५७.६	५३.९	३६	५३
५	उत्पादन तथा सेवामा संलग्न प्रतिष्ठान	संख्या	-	-	-	-	६७६	८८०
६	प्रति व्यक्ति वार्षिक आय	अमेरिकी डलर	१०४७	१५९५	१०४३	१९५६	१०४३*	१९५६*
७	सम्पत्तिमा आधारित गिनी गुणक	गुणक	०.३१	०.२९	०.३७	०.२६	०.३७*	०.२६*
८	निरपेक्ष गरिबी	प्रतिशत	१८.७	११	१४.९१	७.४	१४.९१*	७.४*
९	मानव विकास सुचकाङ्क	सुचकाङ्क	०.५७	०.६२	०.५९	०.६५	०.५९*	०.६५*
१०	कृषियोग्य भूमि	प्रतिशत	-	-	-	-	४.४५	८
११	सिंचाई सुविधा पुगेको क्षेत्र	प्रतिशत	-	-	-	-	८.३४	१६.६८
१२	अन्नबाली उत्पादकत्व	मे. टन/हे	-	-	-	-	०.५	१
१३	नगदेबाली उत्पादकत्व	मे. टन/हे	-	-	-	-	०.०६	१
१४	साक्षरता (१५ बर्ष माथि)	प्रतिशत	५८	९०	५५.६	९५	५२	८०
१५	बाल कुपोषण दर	प्रतिशत	२७	१५	२९	१७.३	१२.९	७
१६	औषत आयु	बर्ष	६९.७	७२	७१.७	७७	७२	७७
१७	खानेपानी सुविधा पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	९४	९९	९१.१	१००	९९	१००
१८	विद्युत सेवामा पहूँच भएको जनसंख्या	प्रतिशत	९०.७	९९	८०	९६	०	१००
१९	सडक	कि.मि	-	-	-	-	३६	६६
२०	पदमार्ग	कि.मि	-	-	-	-	१२२	२००
२१	पुल संख्या (काठे/झोलुङ्गे/बेली/पक्की)	संख्या	-	-	-	-	५६	९७
२२	कच्ची घरधुरी	प्रतिशत	-	-	-	-	९८	५०

३.५ राजश्व प्रक्षेपण

तोकिएको समयसिमा भित्र समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य र प्रतिफल प्राप्त गर्न गाउँपालिकाले आफ्नो आन्तरिक राजश्व तथा आयका साथै संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा भर पर्नुपर्ने हुन्छ । गाउँपालिकाले आगामी तीन वर्षमा प्रक्षेपित राजश्वका आधारमा आवधिक योजनामा उल्लिखित प्रतिफल हाँसिल गर्न वार्षिक योजना र त्यसको कार्यान्वयनमा ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ । त्यसका लागि गाउँपालिकाले आन्तरिक श्रोतको खोजि र त्यसको परिचालन गर्नु पनि त्यतिकै आवश्यक हुन्छ ।

तालिकामा गाउँपालिकाको चालु आर्थिक वर्षको लागि विनियोजित बजेट र त्यसैको आधारमा आगामी ३ बर्षका लागि प्रक्षेपित राजश्व परिचालनको अवस्थालाई प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपित राजश्व चालु आवमा परिचालिन कुल राजश्वमा प्रति वर्ष १२ प्रतिशतले वृद्धि हुने अनुमानका आधारमा तयार पारिएको हो । आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा कुल रु. ४१,५२,८२,५८० राजश्व परिचालन भएको थियो जसमध्ये पुँजीगत खर्चको शीर्षकमा रु. २२,६२,५०,००० भने चालु खर्चको शीर्षकमा रु. १८,९०,३२,५८० भएको थियो । आगामी ३ वर्ष (आ.व.०८०/८१) मा गाउँपालिकाको कुल राजश्व परिचालन रु. १,५६,९४,८९,०८० हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । कुल परिचालित राजश्व मध्ये चालु खर्चको शीर्षकमा रु. ७१,४४,१६,१२० र रु.८५,५०,७२,९६० पुँजीगत खर्चको शीर्षकमा खर्च हुने देखिन्छ ।

आ.व.	कुल पुँजीगत बजेट (रु. हजारमा)	कुल चालु खर्च (रु. हजारमा)	कुल बजेट (रु. हजारमा)
आ.व.०७७।७८	२२६२५०	१८९०३२.५८	४१५२८२.५८
आ.व.०७८।७९	२५३४००	२११७१६.४९	४६५११६.४९
आ.व.०७९।८०	२८३८०८	२३७१२२.४७	५२०९३०.४७
आ.व.०८०।८१	३१७८६४.९६	२६५५७७.१६	५८३४४२.१२

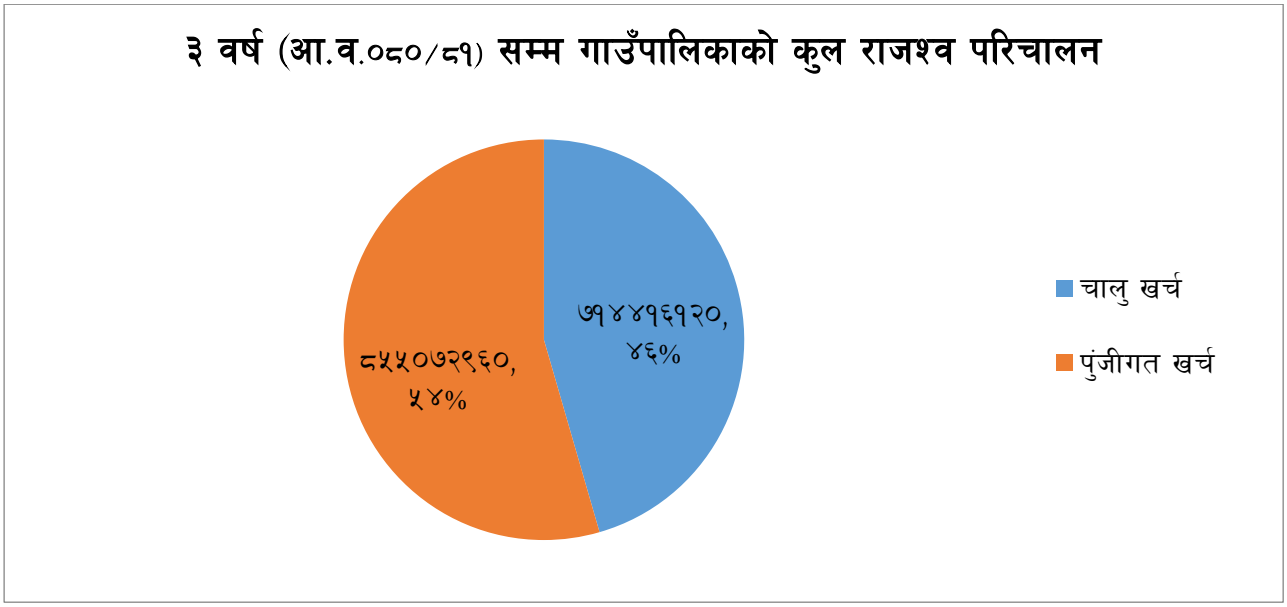

परिच्छेद ४ : आर्थिक विकास योजना

नेपालको संविधानले स्थानीय स्तरमा आर्थिक विकासका लागि स्थानीय सरकारको भूमिकालाई विशेष महत्व दिएको छ । आर्थिक विकासको माध्यमबाट नै गाउँवासीले आफनो जीवनस्तर सुधार गर्न सक्दछन् । स्थानीय जनताको आर्थिक समृद्धिका लागि गाउँपालिकाले गाउँवासीको चाहना, माग र प्राथमिकतालाई सम्बोधन गर्दै स्थानीय क्षेत्र भित्र आर्थिक क्रियाकलापहरू बढाउनुपर्ने हुन्छ । खासगरी स्थानीय रूपमा उपलब्ध श्रोत र साधनहरूलाई प्रयोग र उपयोग गर्दै रोजगारी र आर्थिक वृद्धिको दिशामा अगाडी बढ्न सबल र आत्मनिर्भर स्थानीय अर्थतन्त्रको विकासलाई गति दिनु आवश्यक छ । गाउँपालिकाको विद्यमान भौगोलिक र ग्रामीण परिवेश एवं जीविकोपार्जनका लागि संर्घषशील र कर्मशील मानिसहरूको बाहुल्यता भएको मौजुदा स्थितिमा आर्थिक स्थितिमा सुधार गर्नका लागि आर्थिक विकासका कृयाकलापहरुको सञ्चालन हुन अपरिहार्य देखिन्छ ।

गाउँ क्षेत्र भित्र आर्थिक उत्पादन तथा आयमा वृद्धि गरी सोको न्यायपूर्ण वितरण मार्फत गरिबी निवारणमा योगदान पुऱ्याउन विपन्न वर्गको आर्थिक स्तरमा सुधार र मानव संसाधनको गुणात्मक विकास जस्ता कार्यहरूबाट गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रलाई समृद्ध गर्नुपर्ने हुन्छ । गाउँको आर्थिक वृद्धि सँगसँगै आयको वितरणमा समानता कायम हुन सकेमा नै सामाजिक न्यायमा आधारित समतामूलक तथा लोककल्याणकारी समाजको स्थापना गरी वास्तविक आर्थिक विकास हाँसिल गर्न सम्भव हुनेछ । यसका लागि गाउँ क्षेत्रभित्र आयमूलक रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गरी जनसाङ्ख्यिक लाभांशको अधिकतम उपयोग गर्ने सक्षमताको आवश्यकता छ ।

४.१ कृषि

४.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई खाद्यवस्तुको अभावमा जीवन जोखिममा पर्ने अवस्थाबाट सुरक्षित हुने र कानुन बमोजिम खाद्य सम्प्रभुताको हकको व्यवस्था गरेको छ । यसैगरी कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य, कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रणको एकल जिम्मेवारी समेत स्थानीय तहको हुने गरी निर्धारण गरिनुका साथै संविधान प्रदत्त जिम्मेवारीलाई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले विस्तृतीकरण समेत गरी स्थानीय तहको काम, कर्तव्य र अधिकारमा समावेश गरेको छ ।

गाउँपालिकाको मुख्य रोजगारी र जीविकोपार्जनको रूपमा कृषि क्षेत्र रहेको छ । कृषि क्षेत्र अन्तर्गत अन्नबाली, नगदे बाली, तरकारी खेती र पशुपन्छीपालनलाई लिइएको छ । यसैगरी कृषिकार्यहरूसँग जडीबुटी संकलन र वनजन्य क्षेत्र पनि आबद्ध रहेको पाइन्छ । समग्रमा यस गाउँपालिकाको कृषि क्षेत्र बढी अनुपातमा निर्वाहमुखी रहेको छ ।

४.१.२ समस्या

दाना तथा बिउ बिजनहरुको पर्याप्त व्यवस्था नहुनु, मल तथा रोग बिरोधात्मक औषधीको सुविधा नहुनु, उत्पादन पछि उचित बजार व्यवस्थापन नहुनु, प्राविधिकको परिचालनमा कमी, कृषि र पशुपंक्षीपालन निर्वाहमुखि रहनु, सिंचाईको अभाव (बर्खे पानीमा निर्भर) हुनु यस क्षेत्रका समस्याहरु हुन् ।

४.१.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

कृषि नै यस गाउँको मुख्य पेशा र आर्थिक क्रियाकलापको आधार रहेता पनि उपयुक्त प्रविधि, युवा जनशक्तिको पलायनले कृषकको अभावमा कृषिको व्यवसायीकरण तथा आधुनिकीकरण हुन नसकी अझै परम्परागत र निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीमा सीमित हुनु, कृषि पेशालाई मर्यादित बनाउन नसक्दा युवाहरूको कृषि क्षेत्रमा आकर्षण घट्नुका साथै न्यून उत्पादकत्व एवं व्यवसायिकताको कमीले गर्दा कृषि क्षेत्रबाट अपेक्षित उपलब्धि हुन नसक्नु यस क्षेत्रका चुनौतीहरु हुन् ।

अवसर

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा पर्नु, राष्ट्रिय कृषि रणनीति कार्यान्वयनमा रहनु, स्वदेशी लगानीमै प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाको सुरुवात भई सुपरजोन, जोन, ब्लक तथा पकेट अनुसार यस प्रदेशमा पनि प्राथमिकता साथ कार्यान्वयन हुनु, व्यवसायीकरण र आधुनिकीकरण गर्न विभिन्न क्षेत्रहरुलाई कृषि पकेट

क्षेत्रमा विकास गर्न सकिने, कृषि उत्पादन संकलन केन्द विकास गर्न सकिने, चिस्यान केन्द्र विकास गर्न सकिने, बिभिन्न जडिबुटी उत्पादन तथा प्रसोधन केन्द्र विकास गर्न सकिने यस क्षेत्रका अवसरहरु हुन् ।

४.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

आधुनिक कृषि तथा व्यवसायिक पशुपालन, समृद्ध गाउँपालिकाको आधार ।

लक्ष्य

कृषि उत्पादन तथा पशुपालनको विकास गरी कुल गार्हस्थ उत्पादनमा कुषि क्षेत्रको योगदान ३० प्रतिशत पुऱ्याउने ।

उद्देश्य

१. स्थानीय सम्भाव्यताको आधारमा कृषि पेशालाई व्यावसायिकरण गरी यस क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउनु ।
२. कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउँदै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रबर्द्धन गरी आर्थिक समृद्धि हाँसिल गर्नु ।

४.१.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ स्थानीय सम्भाव्यताको आधारमा कृषि पेशालाई ब्यावसायिकरण गरी, यस क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउनु ।	
१.१ कृषि पेशालाई बैज्ञानिक ढङ्गबाट व्यवस्थापन गरी व्यवसायीकरण, यान्त्रिकीकरण र बजारीकरण गरी आत्मनिर्भर बनाउने ।	१.१.१ कृषि व्यवसायलाई व्यवस्थित बनाउन नीति तर्जुमा गरिनेछ ।
	१.१.२ कृषकलाई मोडल फर्म निर्माण गर्न अनुदान दिईनेछ ।
	१.१.३ सम्भाव्यताका आधारमा हरेक वडामा कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी उत्पादन केन्द्र स्थापना गरिनेछ । (आलु, कागती, अलौची, मकै, स्याउ आदि)
	१.१.४ धान, मकै, गहुँ, आलु उत्पादन वृद्धि गर्न प्राबिधिक औजार तथा तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
	१.१.५ तरकारी तथा फलफुलको बजारीकरण गर्न गाउँपालिकामा संकलन केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।
१.२ कृषिमा प्रविधि अनुसन्धान र प्रविधि हस्तान्तरण गरी व्यवसायीकरण गर्न शैक्षिक, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने ।	१.२.१ वडा न : ०७ ताकममा पशु सेवा केन्द्र (भेटनरी क्लिनिक) स्थापना गरिनेछ ।
	१.२.२ पशु पंक्षिमा नश्ल सुधार कार्यक्रमलाई प्रोत्साहित गर्दै पालिकामा कृतिम गर्भाधान केन्द्रको स्थापना गरिनेछ ।
	१.२.३ उदारणिय कृषि फर्महरु अध्ययन तथा अनुसन्धानका लागि कृषकलाई भ्रमणको व्यवस्था गरिनेछ ।
	१.२.४ वातावरणमैत्री नमुना कृषि गाउँ विकास गरिनेछ ।
	१.२.५. खेतीयोग्य जमिनको माटो परीक्षण गरी सम्भावना तथा उत्पादकत्वका आधारमा कृषि भूमि वर्गीकरण गरिनेछ ।
१.३ कृषिको व्यवसायीकरणमा उन्नत बीउ बिजन, मल, सिंचाइ, ज्ञान, सीप र प्रविधि आदि जस्ता विषयमा सरकारी, गैरसरकारी, निजी तथा विकास साझेदारको समेत प्राविधिक सहयोग जुटाई कृषक र उत्पादकत्वको वृद्धि गर्ने ।	१.३.१ उन्नत बिउ बिजन तथा किटनासक औषधी सहित कृषि भण्डार स्थापना गरिनेछ ।
	१.३.२ कृषि उत्पादन, संकलन र चिस्यान केन्द्रको स्थापना गरिनेछ ।
	१.२.३ कृषि फार्म विकासको लागि किसानहरुलाई प्रोत्साहन तथा सीप मुलक तालिमहरु सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
	१.३.४ कृषि तथा पशु बिमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
	१.३.५ कृषि बीउ बिजन, नश्ल, मलखाद, रसायन तथा औषधिहरूको आपूर्ति, उपयोग र नियमन गरिनेछ ।
	१.३.६ एक वडा एक घाँसेबाली श्रोत केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य २.कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउँदै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रबर्द्धन गरी आर्थिक समृद्धि हाँसिल गर्नु ।	
२.१ गाउँपालिकामा उत्पादन हुने कृषिजन्य बस्तुको आयातमा निरुत्साहित गर्दै स्थानिय उत्पादनलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।	२.१.१ माटो सुहाउँदो एवम् सम्भावना तथा उत्पादकत्वका आधारमा कृषि भूमि वर्गीकरण र वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको अवलम्बन गरिनेछ ।
	२.१.२ स्वच्छ मासु उत्पादन तथा विक्रीका लागि व्यवस्थित पशु बधशालाको निर्माणगरिनेछ ।
	२.१.३ कृषि सम्बन्धि तथ्याङ्क अध्यावधिक गरी GIS Mapping गर्ने र प्रदेशको केन्द्रिय तथ्याङ्क प्रणालीमा समाविष्ट गरिनेछ ।
	२.१.४ उत्पादित तरकारीजन्य उपजहरुको धवलागिरी गाउँपालिकाको पहिचान झल्कने गरि प्याकेजिङ तथा बान्ड्रिङ गरि बजारमा पठाउने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

४.१.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. कृषि उपजको बजारीकरण तथा व्यवसायिकरणमा सहयोग पुऱ्याउन कृषि उपज संकलन केन्द्र, विक्री केन्द्र, चिस्यान केन्द्र स्थापनामा सहयोग उपलब्ध गराउने ।

२. कृषि उत्पादन पकेट क्षेत्र र नमूना फार्म विकाससम्बन्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

३. वडा न : ०७ ताकममा पशु सेवा केन्द्र (भेटनरी क्लिनिक) स्थापना गर्ने ।

४.१.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रस	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य २०७८/७९	लक्ष्य २०७९/८०	लक्ष्य २०८०/८१	योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
१	१	१.१	१.१.१	क	कृषि व्यवसायलाई व्यवस्थित बनाउन नीति तर्जुमा गर्ने	संख्या			१		१	गापा
२			१.१.२	क	कृषकलाई मोडल फर्म निर्माण गर्न अनुदान दिने	संख्या	०	२	२	२	६	"
३			१.१.३	ख	सम्भाव्यताका आधारमा हरेक वडामा कृषि पकेट, बल्क तथा जोन निर्धारण गरी उत्पादन केन्द्र स्थापना गर्ने (आलु, कागती, अलौची, मकै, स्याउ आदि)	संख्या		२	२	२	६	"
४			१.१.४	क	धान, मकै, गहुँ, आलु उत्पादन वृद्धि गर्न प्राबिधिक औजार तथा तालिम व्यावस्था गर्ने	अभियान		१	१	१	३	"
५			१.१.५	क	तरकारी तथा फलफुलको बजारीकरण गर्न गाउँपालिकामा संकलन केन्द्र स्थापना गर्ने	संख्या	०	१		१	२	"
६		१.२.	१.२.१	क	वडा न : ०७ ताकममा पशु सेवा केन्द्र (भेटनरी क्लिनिक) स्थापना गर्ने	संख्या			१		१	"
७			१.२.२	क	पशु पंक्षिमा नश्ल सुधार कार्यक्रम लाई प्रोत्साहित गर्दै गाउँपालिकामा कृतिम गर्भाधान केन्द्रको स्थापना गर्ने	संख्या		१			१	"
८			१.२.३	ख	उदारणिय कृषि फर्महरु अध्ययन तथा अनुसन्धानका लागि कृषकलाई भ्रमणको व्यवस्था गर्ने	अभियान		१	१	१	३	"
९			१.२.४	क	वातावरणमैत्री नमुना कृषि गाउँ विकास गर्ने	संख्या		१			१	"

१०			१.२.५	क	खेतीयोग्य जमीनको माटो परीक्षण गर्ने	संख्या		१			१	”
११			१.३.१	क	उन्नत बिउ बिजन तथा किटनासक औषधी सहित कृषि भण्डार स्थापना गर्ने	संख्या		१			१	”
१२			१.३.२	क	कृषि उत्पादन, संकलन र चिस्यान केन्द्रको स्थापना गर्ने	संख्या	४	१	२	२	९	”
१३			१.३.३	ख	कृषि फार्म विकासको लागि किसानहरुलाई प्रोत्साहान तथा सीप मुलक तालिमहरु सञ्चालनमा ल्याउने	संख्या		१			१	”
१४		१.३	१.३.४	क	कृषि तथा पशु बिमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	संख्या		१	१	१	३	”
१५			१.३.५	क	कृषि बीउ बिजन, नश्ल, मलखाद, रसायन तथा औषधिहरूको आपूर्ति, उपयोग र नियमन गर्ने	अभियान		१	१	१	३	”
१६			१.३.६	क	एक वडा एक घाँसेबाली श्रोत केन्द्र स्थापना गर्ने	संख्या		१	१	१	३	”
१७			२.१.१	क	माटो सुहाउँदो एवम् सम्भावना तथा उत्पादकत्वका आधारमा कृषि भूमि वर्गीकरण र वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको अबलम्बन गर्ने	संख्या		१	१	१	३	”
१९			२.१.२	क	स्वच्छ मासु उत्पादन तथा विक्रीका लागि व्यवस्थित पशु बधशालाको निर्माणगर्ने	संख्या			१		१	”
२०	२	२.१	२.१.३	क	कृषि सम्बन्धि तथ्याङ्क अध्यावधिक गरी GIS Mapping गर्ने र प्रदेशको केन्द्रिय तथ्याङ्क प्रणालीमा समाविष्ट गर्ने	संख्या		१			१	”
२१			२.१.५	क	उत्पादित तरकारी जन्य उपजहरुको धवलागिरी गाउँपालिकाको पहिचान झल्कने गरि प्याकेजिङ तथा बान्ड्रिङ गरि बजारमा पठाउने व्यवस्था मिलाउने	अभियान		१	१	१	३	”

१.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिवल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८ / ७९	२०७९/ ८०	२०८० /७१							
प्रभाव	आधुनिक, व्यवस्थित र व्यवसायिक कृषि को विकासबाट कृषक वर्गमा कृषि पेशा तथा ब्यावसाय प्रति प्रमुख आकर्षणको रुपमा विकास भई खाद्य आत्मनिर्भरताको प्रत्याभूति सहित जिवन स्तरमा सुधार भएको हुने ।	व्यवसायिक कृषि संलग्न घरधुरीमा वृद्धि	प्रतिशत	१०	१०	१०	५	३५	गापा	गापा		४	१	३
		नगदेवालीको उत्पादकत्वमा वृद्धि	मे ट						"	"		४	२	३
		कृषको वार्षिक आयमा वृद्धि	वार्षिक ने रु											
		कृषि जन्य उद्योगको वृद्धि	संख्या		३	३	३	९	"	"		४	२	३
असर १	कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर वृद्धि भई आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रबर्द्धन र आर्थिक समृद्धि हाँसिल भएको हुने ।	खाधान्न उत्पादन	मे.ट.						"	"		४	२	३
		नगदेवालीको उत्पादन	मे.ट.						"	"		४	२	३
प्रतिफल १.१	कृषि तथा पशुपालन नीति निर्माणभएको हुने	कृषक मैत्री नीति, निर्देशिका	संख्या			१		१	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.२	कृषकलाई मोडल फर्म निर्माण गर्न अनुदान दिएको हुने	अनुदान	संख्या	०	२	२	२	६	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.३	हरेक वडामा कृषि पकेट, बल्क तथा जोन निर्धारण गरी उत्पादन केन्द्र स्थापना भएको हुने	पकेट क्षेत्र	संख्या		२	२	२	६	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.४	धान, मकै, गहुँ, आलु उत्पादन वृद्धि गर्न प्राबिधिक औजार तथा तालिम व्यावस्था भएको हुने	औजार तथा तालिम	अभियान		१	१	१	३	"	"		४	२	३
प्रतिफल	तरकारी तथा फलफुलको	संकलन केन्द्र	संख्या	०	१		१	२	"	"		४	२	३

१.५	बजारीकरण गर्न गाउँपालिकामा संकलन केन्द्र स्थापना भएको हुने													
प्रतिफल १.६	वडा न : ०७ ताकममा पशु सेवा केन्द्र (भेटनरी क्लिनिक) स्थापना भएको हुने	पशु सेवा केन्द्र	संख्या			१		१	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.७	पशु पंक्षिमा नश्ल सुधार कार्यक्रम लाई प्रोत्साहित गर्दै पालिकामा कृतिम गर्भाधान केन्द्रको स्थापना भएको हुने	गर्भाधान केन्द्र	संख्या		१			१	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.८	उदारणिय कृषि फर्महरु अध्ययन तथा अनुसन्धानका लागि कृषकलाई भ्रमणको व्यवस्था भएको हुने	अध्ययन तथा अनुसन्धान	अभियान		१	१	१	३	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.९	वातावरणमैत्री नमुना कृषि गाउँ विकास भएको हुने	नमुना कृषि गाउँ	संख्या		१			१	"	"		४	२	३
असर २	कृषि तथा पशुपालनमा आधारित उधोग प्रर्वधन गरी रोजगारी र आम्दानी वृद्धि भएको हुने ।	रोजगारी र आम्दानी वृद्धि	प्रतिशत					१००	"	"				
प्रतिफल २.१	खेतीयोग्य जमीनको माटो परीक्षण भएको हुने	माटो परिक्षण तथा भूमि वर्गीकरण	संख्या		१			१	"	"		४	२	३
प्रतिफल २.२	उन्नत बिउ बिजन तथा किटनासक औषधी सहित कृषि भण्डार स्थापना भएको हुने	कृषि भण्डार	संख्या		१			१	"	"		४	२	३
प्रतिफल २.३	कृषि उत्पादन, संकलन र चिस्यान केन्द्रको स्थापना भएको हुने	कृषि उत्पादन, संकलन र चिस्यान केन्द्र	संख्या	४	१	२	२	९	"	"		४	२	३
प्रतिफल २.४	कृषि फार्म विकासको लागि किसानहरुलाई प्रोत्साहान तथा सीपमुलक तालिमहरु सञ्चालन	तालिम	संख्या		१			१	"	"		४	२	३

	भएको हुने													
प्रतिफल २.५	कृषि तथा पशु विमा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	कृषि विमा कार्यक्रम	संख्या		१	१	१	३	"	"		४	२	३
प्रतिफल २.६	कृषि बीउ बिजन, नश्ल, मलखाद, रसायन तथा औषधिहरूको आपूर्ति, उपयोग र नियमन भएको हुने	कृषि बीउ बिजन, नश्ल, मलखाद, रसायन	अभियान		१	१	१	३	"	"		४	२	३
प्रतिफल २.७	एक वडा एक घाँसेबाली श्रोत केन्द्र स्थापना भएको हुने	घाँसेबाली श्रोत केन्द्र	संख्या		१	१	१	३	"	"		४	२	३
प्रतिफल २.८	कृषि भूमि वर्गीकरण र वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको अबलम्बन भएको हुने	भूमि वर्गीकरण	संख्या		१	१	१	३	"	"		४	२	३
प्रतिफल २.९	स्वच्छ मासु उत्पादन तथा विक्रीका लागि व्यवस्थित पशु बधशालाको निर्माणभएको हुने	पशु बधशाला	संख्या			१		१	"	"		४	२	३
प्रतिफल २.१०	कृषि सम्बन्धि तथ्याङ्क अध्यावधिक गरी GIS Mapping गर्ने र प्रदेशको केन्द्रिय तथ्याङ्क प्रणालीमा समाविष्ट भएको हुने	तथ्याङ्क अध्यावधिक	संख्या		१			१	"	"		४	२	३
प्रतिफल २.११	गाउँपालिकाको पहिचान झल्कने गरि प्याकेजिङ तथा बान्ड्रिङ गरि बजारमा पठाउने व्यवस्था भएको हुने	प्याकेजिङ तथा बान्ड्रिङ	अभियान		१	१	१	३	"	"		४	२	३

४.२ उद्योग तथा वाणिज्य

४.२.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको आर्थिक समृद्धिमा उद्योग, वाणिज्य र सेवा क्षेत्रहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । परम्परागत कृषि प्रणाली माथिको अत्यधिक निर्भरतालाई कम गर्न कृषि क्षेत्रको व्यवसायीकरण गरी कृषिमा आधारित उद्योगका साथ साथै अन्य उद्योग, वाणिज्य र सेवा क्षेत्रहरूको पनि निरन्तर विकास हुन सकेमा नै गाउँको आर्थिक समृद्धिमा उल्लेख्य सफलता हाँसिल गर्न सकिनेछ ।

संख्यात्मक रुपमा हेर्ने हो भने यहाँका बासिन्दाले किराना पसल, होटल व्यवसाय, कपडा पसल, खाजाघर आदि लगायतका पेशा अत्याधिक रहेको छ भने अरु विभिन्न प्रकारका व्यवसाय गर्नेको संख्या पनि उल्लेख्य मात्रामा रहेको छ । यस गाउँपालिकामा मुख्यतय सानातिना खाजा पसल, चिया पसल, मदिरा पसलहरु नै रहेको पाइन्छ ।

४.२.२ समस्या

कृषि तथा वन बस्तुमा आधारित साना तथा घरेलु उद्योगहरु साथै मझौला उद्योग प्रवर्धन नहुनु, उचित मूल्य निर्धारण र बजार व्यवस्थापन हुन नसक्नु, व्यवसाय सञ्चालनका लागि सीपमूलक तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन नहुनु, भएका केहि उद्योगहरुको पनि उचित यान्त्रिकिकरण नहुनु तथा दक्ष जनशक्तिको कमी यस क्षेत्रका समस्याहरु हुन् ।

४.२.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

औद्योगिक वस्तुको उत्पादन वृद्धिले रोजगारीको सिर्जना मार्फत गाउँपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाउन, आयात प्रतिस्थापन गर्न, आर्थिक तथा भौगोलिक जटिलताको कारणले औद्योगिक क्षेत्रमा पूर्वाधारको निर्माणगर्न, सीपमूलक जनशक्तिको उत्पादन गरी कार्य कुशलता वृद्धि गर्न, वृहत्तर क्षेत्र समेटेर उद्योगको विकास गर्न चुनौतीहरु रहेका छन् ।

अवसर

गाउँपालिकामा औद्योगिक ग्राम स्थापना गर्ने केन्द्रीय नीति रहनु, गाउँपालिकाको लगानी मैत्री नीति हुनु, सूचना तथा आधुनिक सञ्चार प्रविधिको विकास र विस्तार बढ्दै जानु, परम्परमगत प्रविधि र श्रोत साधनले मायाको चिनो, आरन, चोया, मुडा, निगाला, फर्निचरको विकास गर्न सम्भावना हुनु, मौलिक तथा परम्परागत सीपमा आधारित साना तथा घरेलु उद्योगहरूको स्थापनामा प्रोत्साहन गर्नु यस क्षेत्रका अवसरहरु हुन् ।

४.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

उद्योग क्षेत्रको विकास, दिगो अर्थतन्त्र निर्माण।

लक्ष्य

लघु, घरेलु तथा साना उद्योग, व्यापार तथा सेवा क्षेत्रहरूको बिस्तार गरी उत्पादन तथा आयमा योगदान पुऱ्याउने ।

उद्देश्य

१. उद्योगहरूको स्थापना र उत्पादन वृद्धि गरी गाउँपालिकाको ग्राहस्थ्य उत्पादनमा यस क्षेत्रको योगदान बढाउनु ।
२. उद्योगको प्रवर्धनद्वारा व्यापार घाटा, बेरोजगारी र गरिबी न्यूनीकरण गर्नु ।
३. कृषिजन्य उत्पादन, वन पैदावार र जडीबुटी लगायतका स्थानीय श्रोत साधन तथा मौलिक सीपमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योग स्थापना र प्रोत्साहन गर्दै उद्योग व्यापार क्षेत्रलाई सक्षम तुल्याइनु ।

४.२.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ उद्योगहरूको स्थापना र उत्पादन वृद्धि गरी गाउँपालिकाको ग्राहस्थ्य उत्पादनमा यस क्षेत्रको योगदान बढाउनु ।	
१.१ उद्योगग्रामलाई सुबिधा सम्पन्न गराई साना तथा घरेलु उद्योगहरु संञ्चालन गर्ने ।	१.१.१ औद्योगिक विकासको लागि उद्योग दर्तादेखि बहिर्गमनसम्म सरलीकरण गर्न स्थानीय औद्योगिक नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन

रणनीति	कार्यनीति
	गरिनेछ ।
	१.१.२ व्यवस्थित पूर्वाधार र आधुनिक सुविधा सहितको वडा न ७ : रानीबासमा उद्योगग्रामको निर्माणगरिनेछ ।
	१.१.३ दाना उत्पादन उद्योग स्थापना गरिनेछ ।
	१.१.४ अल्लो उत्पादनलाई लगानी प्रवर्धन गरी तयारी पोशाक उत्पादन गरिनेछ ।
	१.१.५ आलु चिप्सको उद्योग स्थापना गरिनेछ ।
	१.१.६ दुध डेरीहरु निर्माणगरिनेछ ।
१.२ उद्योगहरुलाई आवश्यक पर्ने पूर्वाधार विकासमा जोड दिने ।	१.२.१ उद्योगको लागि चाहिने नयुनतम पूर्वाधार विद्युत, सडक तथा संञ्चार र पानी लगाएत आबश्यकता परिपुर्ति गरिनेछ ।
	१.२.२ स्थानीय युवालाई प्राविधिक परामर्श तालिम र अनुदान उपलब्ध गरिनेछ ।
	१.२.३ औद्योगिक क्षेत्रमा आवश्यक भौतिक पूर्वाधार कार्यक्रमलाई निजी क्षेत्रसँगको सहभागितामा प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन गरिनेछ
उद्देश्य २ उद्योगको प्रवर्धनद्वारा व्यापार घाटा, बेरोजगारी र गरिबी न्यूनीकरण गर्नु ।	
२.१ प्रतिस्पर्धी क्षमता र तुलनात्मक लाभ भएका उद्योगहरूको स्थापनामा जोड दिदै स्थानीय आबश्यकता परिपुर्ति सहित निर्यातयोग्य वस्तुको उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	२.१.१ सार्वजनिक निजी सहकार्यमा सामूहिक प्रतीक चिन्ह र ब्रान्डिङको विकास गरिनेछ ।
	२.१.२ उत्पादित वस्तुहरूको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न संस्थागत संयन्त्रको विकास गरिनेछ ।
	२.१.३ स्थानीय उत्पादन प्रदर्शनी कक्ष तथा कोसेली घरको स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३ कृषिजन्य उत्पादन, वन पैदावार र जडीबुटी लगायतका स्थानीय श्रोत साधन तथा मौलिक सीपमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योग स्थापना र प्रोत्साहन गर्दै उद्योग व्यापार क्षेत्रलाई सक्षम तुल्याइनु ।	
३.१ बहुमूल्य जडीबुटीबाट अधिकतम फाइदा लिन प्रसोधित उत्पादन मात्र निर्यात गर्ने ।	३.१.१ वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूको स्थापनामा जोड दिइनेछ ।
	३.१.२ स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापनामा जोड दिइनेछ ।
	३.१.३ जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।
	३.१.४ उद्यमीलाई सीप तथा उद्यमशीलता विकास तालिम सञ्चालन गर्ने ।
	३.१.५ वार्षिक रुपमा गाउँपालिका स्तरीय हस्तकला प्रदशनी तथा प्रतियोगिता संञ्चालन गर्ने ।

४.२.३ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१.रानीबासमा उद्योगग्रामको निर्माण गर्ने ।

२.जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।

३.दाना उत्पादन उद्योग स्थापना गर्ने ।

४.२.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
							२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	औद्योगिक विकासको लागि उद्योग दर्तादेखि बहिर्गमनसम्म सरलीकरण गर्न स्थानीय औद्योगिक नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने	संख्या		१			१	गापा
२			१.१.२	क	व्यवस्थित पूर्वाधार र आधुनिक सुविधा सहितको वडा न ७ : रानीबासमा उद्योगग्रामको निर्माण गर्ने	प्रतिशत			२०	३०	५०	"
३			१.१.३	ख	दाना उत्पादन उद्योग स्थापना गर्ने	संख्या		२	२	२	६	"
४			१.१.४	क	अल्लो उत्पादनलाई लगानी प्रवर्धन गरी तयारी पोशाक उत्पादन गर्ने	अभियान		निरन्तर				"
५			१.१.५	क	आलु चिप्सको उद्योग स्थापना गर्ने	संख्या		१			१	
६			१.१.६	क	दुध डेरीहरु निर्माणगर्ने	संख्या	०	१		१	२	"
७		१.२.	१.२.१	क	उद्योगको लागि चाहिने नयुनतम पूर्वाधार विद्युत, सडक तथा संञ्चार र पानी लगाएत आबश्यकता परिपुर्ति गर्ने	प्रतिशत		३०	३०	४०	१००	"
८			१.२.२	क	स्थानीय युवालाई प्राविधिक परामर्श तालिम र अनुदान उपलब्ध गराई उद्योग संञ्चालनमा प्रोत्साहन गर्ने	संख्या		१	१	१	३	"
९			१.२.३	ख	औद्योगिक क्षेत्रमा आवश्यक भौतिक पूर्वाधार कार्यक्रमलाई निजी क्षेत्रसँगको सहभागितामा प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन गर्ने	अभियान		निरन्तर				"
१०		२.१	२.१.१	क	सार्वजनिक निजी सहकार्यमा सामूहिक प्रतीक चिन्ह र ब्रान्डिङको विकास गर्ने	अभियान		निरन्तर				"
११			२.१.२	क	उत्पादित वस्तुहरूको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न संस्थागत संयन्त्रको विकास गर्ने	प्रकृया		निरन्तर				"

१२	२		२.१.३	क	स्थानीय उत्पादन प्रदर्शनी कक्ष तथा कोसेली घरको स्थापना र सञ्चालन गर्ने	संख्या	०		१		१	"
१३	३	३.१	३.१.१	क	वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूको स्थापनामा जोड दिने	गतिबिधि		निरन्तर				"
१४			३.१.२	क	स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापनामा जोड दिने	गतिबिधि		निरन्तर				"
१५			३.१.३	क	जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।	प्रतिशत			२०	३०	५०	"
१६			३.१.४	क	उद्यमीलाई सीप तथा उद्यमशीलता विकास तालिम सञ्चालन गर्ने ।	गतिबिधि		निरन्तर				"
१७			३.१.५	क	वार्षिक रुपमा गाउँपालिका स्तरीय हस्तकला प्रदर्शनी तथा प्रतियोगिता संञ्चालन गर्ने ।	गतिबिधि		निरन्तर				"

४.२.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	स्थानीय श्रोत, साधन एवं श्रम सीपमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योग व्यवसायको प्रवर्द्धन गरी स्वरोजगारका अवसर सृजना भएको हुनेछ	२५ लाख सम्मका उद्योग	संख्या	०	१	१	१	३	गापा	गापा		४	२	३
		२५ लाख देखि ५० लाख सम्मका	संख्या	०			१	१	"	"		४	२	३
असर १	ग्रामीण पहिचान युक्त औद्योगिक उत्पादनबाट	रोजगारी	संख्या		५०	५०	५०	१५०	"	"		४	२	३

	स्थानीय स्तरमा रोजगारीको अवस्था सिर्जना भएको हुने													
प्रतिफल १.१	औद्योगिक विकासको लागि उद्योग दर्तादेखि बहिर्गमनसम्म सरलीकरण गर्न स्थानीय औद्योगिक नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन भएको हुने	स्थानीय औद्योगिक नीति तर्जुमा	संख्या		१			१	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.२	व्यवस्थित पूर्वाधार र आधुनिक सुविधा सहितको वडा न ७ : रानीबासमा उद्योगग्रामको निर्माण भएको हुने	उद्योगग्राम निर्माण	प्रतिशत			२०	३०	५०	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.३	दाना उत्पादन उद्योग स्थापना भएको हुने	दाना उत्पादन उद्योग	संख्या		२	२	२	६	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.४	अल्लो उत्पादनलाई लगानी प्रवर्धन गरी तयारी पोशाक उत्पादन भएको हुने	अल्लोजन्य पोशाक उत्पादन	अभियान		निरन्तर				"	"		४	२	३
प्रतिफल १.५	आलु चिप्सको उद्योग स्थापना भएको हुने	आलु चिप्स उद्योग	संख्या		१			१	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.६	दुध डेरीहरु निर्माणभएको हुने	दुध डेरी	संख्या	०	१		१	२	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.७	उद्योगको लागि चाहिने नयुनतम पूर्वाधार विद्युत, सडक तथा संञ्चार र पानी लगाएत आबश्यकता परिपुर्ति भएको हुने	पूर्वाधार विद्युत, सडक तथा संञ्चार र पानी परिपुर्ति	प्रतिशत		३०	३०	४०	१००	"	"		४	२	३

प्रतिफल १.८	स्थानीय युवालाई प्राविधिक परामर्श तालिम र अनुदान उपलब्ध गराई उद्योग संञ्चालनमा प्रोत्साहन भएको हुने	प्राविधिक परामर्श तालिम र अनुदान	संख्या		१	१	१	३	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.९	औद्योगिक क्षेत्रमा आवश्यक भौतिक पूर्वाधार कार्यक्रमलाई निजी क्षेत्रसँगको सहभागितामा प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन भएको हुने	भौतिक पूर्वाधार	अभियान		निरन्तर				"	"		४	२	३
प्रतिफल १.१०	सार्वजनिक निजी सहकार्यमा सामूहिक प्रतीक चिन्ह र ब्रान्डिङको विकास भएको हुने	सामूहिक प्रतीक चिन्ह र ब्रान्डिङ	अभियान		निरन्तर				"	"		४	२	३
प्रतिफल १.११	उत्पादित वस्तुहरूको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न संस्थागत संयन्त्रको विकास भएको हुने	संस्थागत संयन्त्र	प्रकृया		निरन्तर				"	"		४	२	३
प्रतिफल १.१२	स्थानीय उत्पादन प्रदर्शनी कक्ष तथा कोसेली घरको स्थापना र सञ्चालन भएको हुने	स्थानीय उत्पादन प्रदर्शनी कक्ष तथा कोसेली घर	संख्या	०		१		१	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.१३	वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूको स्थापनामा जोड दिइएको हुने	वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना	गतिबिधि		निरन्तर				"	"		४	२	३

प्रतिफल १.१४	स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापनामा जोड दिइएको हुने	स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापना	गतिबिधि		निरन्तर				"	"		४	२	३
प्रतिफल १.१५	जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना भएको हुने	जडीबुटी प्रशोधन केन्द	प्रतिशत			२०	३०	५०	"	"		४	२	३
प्रतिफल १.१६	उद्यमीलाई सीप तथा उद्यमशीलता विकास तालिम सञ्चालन भएको हुने	उद्यमीलाई सीप तथा उद्यमशीलता विकास तालिम	गतिबिधि		निरन्तर				"	"		४	२	३
प्रतिफल १.१७	वार्षिक रुपमा गाउँपालिका स्तरीय हस्तकला प्रदर्शनी तथा प्रतियोगिता सञ्चालन भएको हुने	हस्तकला प्रदर्शनी तथा प्रतियोगिता	गतिबिधि		निरन्तर				"	"		४	२	३

४.३ पर्यटन

४.३.१ पृष्ठभूमि

पर्यटन आर्थिक विकासको एक महत्वपूर्ण क्षेत्र हो । यस गाउँपालिकाले प्राकृतिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक र पर्यावरणीय पर्यटनलाई प्रवर्धन गर्दै आयमूलक रोजगारीका अवसरहरू सृजना गर्न सक्दछ ।

हिमाल, प्राकृतिक फाँट र खोच तथा तातोपानीका कुण्डहरु यहाँका प्रमुख पर्यटकीय स्थानहरु हुन् । यस गाउँपालिकामा रहेको धवलागिरी, चुरेन, पुथा, गुर्जा, मानापाथी हिमाल र ढोरपाटन सिकार आरक्षण यहाँको प्रमुख पहिचान तथा आर्कषणको रुपमा रहेका छन् । फल्टिखेत, वगरा, मुदि अर्चे, ताकमकोट, मालिका मन्दिर यहाँका धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलको रुपमा रहेका छन् । यहाँको परम्परागत कला संस्कृति र बसोबास पनि पर्यटकीय आर्कषणको रुपमा रहेको छ ।

४.३.२ समस्या

पर्यटन व्यवसायको यथेष्ट संभावना सम्भावना हुँदा पर्यटन पूर्वाधारको विकास नहुनु, पर्यटकहरु आएर बस्नको लागि होमस्टे, होटलको समस्या हुनु, होमस्टेको लागि आवश्यक ज्ञान तथा तालिमको अभाव हुनु, प्रचार प्रसार, पदमार्गको उचित निर्माण, मर्मत संभार र व्यवस्थापनको कमि हुनु, नयाँ पुस्तामा परम्परागत कला, संस्कृति र भेषभूषाप्रति आर्कषण घट्दो क्रममा हुनु यस क्षेत्रका मुख्य समस्याहरु हुन् ।

४.३.३ अवसर र चुनौती

चुनौती

भौगोलिक जटिलताका कारण पर्यटन पूर्वाधारहरूको विकास यथेष्ट र तिव्र हुन नसकेको, पर्यटकीय स्थलको पहिचान हुँदाहुँदै पनि बजेट अभावका कारण उचित व्यवस्थापन नभएको, सबै पर्यटकीय स्थानसम्म यातायातको सुलभ पहुँच नहुनु, पूर्वाधार विकास मार्फत पर्यटकीय उपजको विकास गरी पर्यटकीय सेवा तथा गन्तव्यको विविधीकरण गर्नु, परम्परागत संस्कृति, खानपान र जीवनशैलीको संरक्षण र प्रर्वद्धनमा स्थानीयको चासो घट्दै जानु आदि यस क्षेत्रका चुनौतीहरु हुन् ।

अवसर

धवलागिरी गाउँपालिकामा रहेको अर्को मुख्य संभावना बोकेका क्षेत्र भनेका पर्यटन प्रर्वद्धन पनि हो । अनुपम प्राकृतिक सौन्दर्य, धवलागिरी हिमाल लगाएत ७००० मिटर भन्दा अग्ला पाँचवटा हिमाल श्रृखला, प्रचुर जैविक विविधता, बहुजातीय, बहुभाषीय बहुधर्म र सामाजिक विविधता एवं धवलागिरी गाउँपालिकाका हरियाली पहाडी मनोरम दृश्य यहाँको विशेषताको रुपमा रहेका छन् ।दृश्यावलोकन स्थल तथा क्याम्पिङ साइटको निर्माणगर्न सकिने, गुर्जा हिमाल र धवलागिरी हिमाल बेस क्याम्पको पर्यटन विकास गर्ने, बिभिन्न जातिको कला तथा संस्क्रिति प्रदशन प्रवर्द्धन गर्न सकिने लगायत अवसरहरु रहेका छन् ।

४.३.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

पर्यटनको दिगो विकास, समुन्नत र समृद्ध गाउँपालिका ।

लक्ष्य

उल्लेख्य मात्रामा पर्यटक भित्राई ब्यावसायिक पर्यटन विकास गर्दै आर्थिक समृद्धि हाँसिल गर्ने ।

उद्देश्य

१. हिमाल आरोहण, हिमालको बेस क्याम्प सम्म पदमार्ग तथा हिमाल दृश्यावलोकन लगाएत गतिबिधिमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकलाई आकर्षित गर्नु ।

२. कृषि, धार्मिक, परम्परागत बस्ती तथा खोजमुलक पर्यटनलाई प्रवर्धन गर्दै आन्तरिक व्यवसाय र रोजगारी प्रवर्धन गर्नु ।

४.३.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ : हिमाल आरोहण, हिमालको बेस क्याम्प सम्म पदमार्ग तथा हिमाल दृश्यावलोकन लगाएत गतिबिधिमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकलाई आकर्षित गर्नु ।	
१.१ आकर्षक पर्यटकीय गन्तव्यहरूको पर्याप्त प्रचार प्रसार गर्ने ।	१.१.१ पर्यटकिय गुरुयोजना तयार गरिनेछ ।
	१.१.२ बेनी र पोखरामा पर्यटन सूचना केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।
	१.१.३ गाउँपालिकाको पर्यटकिय, धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा मौलिक परम्परा झल्कने वृतचित्र निर्माण गरिनेछ ।
	१.१.४ गाउँपालिकामा एक पर्यटकिय विकास समिति गठन गरिनेछ ।
१.२ पर्यटकीय पूर्वाधार विकास गर्ने ।	१.२.१ गुर्जा गाउँको धुरीमा स्नो स्टेशन तथा पिक्निक स्थल निर्माण गरिनेछ ।
	१.२.२ राउण्ड धवलागिरी पदमार्ग निर्माण गरिनेछ ।
	१.२.३ गुर्जा गाउँमा जडिबुटी पार्क निर्माण गरिनेछ ।
	१.२.४ फल्ले गाउँमा धवलागिरी पार्क तथा संग्राहलय निर्माण गरिनेछ ।
	१.२.५ धवलागिरी हिमाल तथा गुर्जा हिमालको बेस क्याम्पसम्म व्यवस्थित ट्रेकिङ्ग ट्रेल विकास गरिनेछ ।
	१.२.६ हिमालको बेस क्याम्पसम्म हर्स राईडिङ्ग पर्यटन विकास गरिनेछ ।
	१.२.७ लभ्ली झरना, भूतभुते झरना र हिलीङ झरना स्थल विकास गरिनेछ ।
उद्देश्य २ कृषि, धार्मिक, परम्परागत बस्ती तथा खोजमुलक पर्यटनलाई प्रवर्धन गर्दै आन्तरिक व्यवसाय र रोजगारी प्रवर्धन गर्नु ।	
२.१ परम्परागत बस्ती, कला तथा प्राकृतिक श्रोत साधनको संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने ।	२.१.१ सडक, पुल, भवन लगायतका पूर्वाधारहरू निर्माण गर्दा स्थानीय संस्कृति र मौलिकता प्रवर्धन गर्ने वातावरण निर्माण गरिनेछ ।
	२.१.२ एक बस्ती एउटै रंङ्गको जस्ता पाताले छाना छाउने नियम लागु गरिनेछ ।
	२.१.३ बेसिमा पर्यटन संग्राहलय विकास गरिनेछ ।
	२.१.४ पर्यटकहरुको लागि पर्याप्त होटेल तथा होमस्टे सञ्चालन गरिनेछ ।
	२.१.५ हरेक वडा एक पर्यटकीय गन्तव्यको अवधारणा अनुसार पर्यटनलाई विकास गरिनेछ ।

४.३.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

- राउण्ड धवलागिरी पदमार्ग निर्माण गर्ने ।
- धवलागिरी पार्क तथा संग्राहलय निर्माण गर्ने ।
- पर्यटन दृश्यावलोकन देउराली तथा गुर्जा धुरीमा भ्यू टावर निर्माण गर्ने ।

४.३.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	पर्यटकिय गुरुयोजना तयार गर्ने	संख्या		१			१	गापा
२			१.१.२	क	बेनी र पोखरामा पर्यटन सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने	संख्या	०	१	१		२	"
३			१.१.३	ख	गाउँपालिकाको पर्यटकिय, धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा मौलिक परम्परा झल्कने वृतचित्र निर्माण गर्ने	संख्या			१		१	"
४			१.१.४	क	गाउँपालिकामा एक पर्यटन विकास समिती गठन गर्ने	अभियान		निरन्तर				"
५		१.२.	१.२.१	क	गुर्जा गाउँको धुरीमा स्नो स्टेशन तथा पिक्निक स्थल निर्माण गर्ने	संख्या			१		१	"
६			१.२.२		राउण्ड धवलागिरी पदमार्ग निर्माण गर्ने	प्रतिशत		६०	४०		१००	"
७			१.२.३	ख	गुर्जा गाउँमा जडिबुटी पार्क निर्माण गर्ने	अभियान			१		१	"
८			१.२.४	क	फल्ले गाउँमा धवलागिरी पार्क तथा संग्राहलय निर्माण गर्ने	संख्या			१		१	"
९			१.२.५	क	धवलागिरी हिमाल तथा गुर्जा हिमालको बेस क्याम्प सम्म ब्यवस्थित ट्रेकिङ्ग ट्रेल विकास गर्ने	संख्या			१		१	"
१०			१.२.६	क	हिमालको बेस क्याम्पसम्म हर्ष राईडिङ्ग पर्यटन विकास गर्ने	संख्या		१			१	"
११		१.३	१.३.१	क	लम्ली झरना, भूतभुते झरना र हिलीङ झरना स्थल विकास गर्ने	संख्या		१			१	गापा
१२	२	२.१	२.१.१	क	सडक, पुल, भवन लगायतका पूर्वाधारहरू निर्माण गर्दा स्थानीय संस्कृति र मौलिकता प्रवर्धन गर्ने वातावरण निर्माण गर्ने	अभियान		निरन्तर				"
१२			२.१.२	क	एक बस्ती एउटै रङ्गको जस्ता पाताले छाना छाउने नियम लागु गर्ने	अभियान		निरन्तर				गापा
१४			२.१.३	क	बेसीमा पर्यटन संग्राहलय विकास गर्ने	संख्या		१			१	गापा

१५			२.१.४	क	पर्यटकहरुको लागि पर्याप्त होटेल तथा होमस्टे सञ्चालन गर्ने	संख्या	५	५	५	५	२०	गापा
१६			२.१.५	क	हरेक वडा एक पर्यटकीय गन्तव्यको अवधारणा अनुसार पर्यटनलाई विकास गर्ने	संख्या		२	२	३	७	गापा

४.२.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	धार्मिक, सांकृतिक, पर्या तथा कृषिपर्यटन स्थानीय अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रुपमा विकास भएको हुने	व्यवस्थित पर्यटकीय स्थान	संख्या		२	२	२	६	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
		व्यवस्थित होमस्टे र पर्यटकीय गाउँ	संख्या		१	१	१	३	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
असर १	पर्यटन विकासका लागि आधारभूत पूर्वाधार तयार भएको हुने	पूर्वाधार निर्माण	प्रतिशत		१०	२०	२०	५०	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.१	पर्यटकिय गुरुयोजना तयार भएको हुने	गुरुयोजना	संख्या		१			१	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.२	बेनी र पोखरामा पर्यटन सूचना केन्द्र स्थापना भएको हुने	पर्यटन सूचना केन्द्र	संख्या	०	१	१		२	गा.पा.	गा.पा.				
प्रतिफल १.३	गाउँपालिकाको पर्यटकिय, धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा मौलिक परम्परा झल्कने वृतचित्र	वृतचित्र निर्माण	संख्या		१			१	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३

	निर्माण भएको हुने													
प्रतिफल १.४	गाउँपालिकामा एक पर्यटन विकास समिती गठन भएको हुने	पर्यटकिय विकास समिती	अभियान		निरन्तर				गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.५	गुर्जा गाउँको धुरीमा स्नो स्टेशन तथा पिक्निक स्थल निर्माण भएको हुने	स्नो स्टेशन तथा पिक्निक स्थल	संख्या			१		१	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.६	राउण्ड धवलागिरी पदमार्ग निर्माणभएको हुने	पदमार्ग	संख्या		६०	४०		१००	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.७	गुर्जा गाउँमा जडिबुटी पार्क निर्माणभएको हुने	जडिबुटी पार्क	अभियान			१		१	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.८	फल्ले गाउँमा धवलागिरी पार्क तथा संग्राहलय भएको हुने	पार्क तथा संग्राहलय	संख्या			१		१	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.९	धवलागिरी हिमाल तथा गुर्जा हिमालको बेस क्याम्पसम्म व्यवस्थित ट्रेकिङ्ग ट्रेल विकास भएको हुने	ट्रेकिङ्ग ट्रेल	संख्या			१		१	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.१०	हिमालको बेस क्याम्पसम्म हर्ष राईडिङ्ग पर्यटन विकास भएको हुने	हर्ष राईडिङ्ग पर्यटन	संख्या		१			१	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.११	लभ्ली झरना, भूतभुते झरना र हिलीङ झरना स्थल विकास भएको हुने	स्थल विकास	संख्या		१			१	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३

प्रतिफल १.१२	सडक, पुल, भवन लगायतका पूर्वाधारहरू निर्माणगर्दा स्थानीय संस्कृति र मौलिकता प्रवर्धन गर्ने वातावरण निर्माण भएको हुने	स्थानीय संस्कृति र मौलिकता प्रवर्धन	अभियान		निरन्तर				गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.१३	एक बस्ती एउटै रंङ्गको जस्ता पाताले छाना छाउने नियम लागु भएको हुने	एक बस्ती एउटै रंङ्गको जस्ता पाताको छाना	अभियान		निरन्तर				गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.१४	बेसीमा पर्यटन संग्राहलय विकास भएको हुने	पर्यटन संग्राहलय	संख्या		१			१	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.१५	पर्यटकहरुको लागि पर्याप्त होटेल तथा होमस्टे सञ्चालन भएको हुने	होटेल तथा होमस्टे	संख्या	५	५	५	५	२०	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.१६	हरेक वडा एक पर्यटकीय गन्तव्यको अवधारणा अनुसार पर्यटनलाई विकास भएको हुने	पर्यटकीय गन्तव्य	संख्या		२	२	३	७	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३

४.४ सहकारी तथा वित्तीय संस्था

४.४.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले मुलुकको समग्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा सरकारी, सहकारी र निजी क्षेत्रले महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरेको छ । यसका साथै सहकारीलाई स्थानीय तहको एकल जिम्मेवारीमा समेत राखी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनबाट सहकारी क्षेत्र अन्तर्गत गरिने कार्यको विस्तृतीकरण समेत गरी स्थानीय स्तरमा सहकारी क्षेत्रको प्रवर्धन गर्नका लागि स्थानीय सरकारलाई अग्रणी भूमिका दिइएको छ । स्थानीय श्रम, सीप, प्राविधिक, प्रविधि र पुंजीलाई अधिकतम रूपमा परिचालन गरी सहकारीलाई गाउँको अर्थतन्त्रको एक सबल स्तम्भका रूपमा विकसित गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक विकासको योगदान पुऱ्याउने आवश्यकता छ । यस गाउँपालिकामा एउटा बैंक तथा २५ वटा सहकारी संस्थाहरू रहेका छन् ।

४.४.२ समस्या

सहकारी संघ संस्थाहरु नियम संवत् स्थापना र सञ्चालन नहुनुले वित्तीय सुशासनको अवस्था सन्तोषजनक नहुनु, बैंक तथा वित्तीय संस्थामा विपन्न तथा पिछडिएका वर्गका घरपरिवारको पहुँच कमी हुनु तथा कारोवार समेत कम हुनु, सहकारी क्षेत्रको पूँजी अनुत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी तथा परिचालन हुनु, सार्वजनिक र निजी व्यवसायसँग सहकारी क्षेत्रको सहकार्य नहुनु, लाभान्वित समूहहरू दोहोरिनु, ऋणको उपयोग व्यवसायिक कार्यमा कम हुनु, चर्को ब्याजदरमा ऋण प्रवाह हुनु आदि यसका समस्याहरु हुन् ।

४.४.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

सहकारी तथा वित्तीय संस्थाको महत्व तथा उपयोगिता सम्बन्धमा जानकारी गराउनु, सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको बीचमा सहकार्य बढाउनु, स्थानीय उद्यमशीलताको विकास गर्नु, सहकारी तथा वित्तीय संस्थालाई आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसरसँग आबद्ध गर्नु, सहकारी तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई उत्पादन क्षेत्र तर्फ उन्मूख गराउनु, सहकारीको व्यवसायिक क्षमता बढाउनु, ससाना वचत समूहहरुलाई सहकारीकरण गर्नु, वैंक तथा वित्तीय संस्थामा स्थानीयको पहुँच वढाउनु आदि प्रमुख चुनौती हुन् ।

अवसर

सहकारीहरु स्थानीय सरकारको क्षेत्र अधिकारमा पर्नु, सहकारी तथा वित्तीय क्षेत्रको पुँजीलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा आकर्षित गर्न केन्द्रीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकार प्रतिबद्ध रहँदै नीतिहरू बन्नु, सामाजिक सुरक्षा भत्तालाई वैंकिङ प्रणालीबाट वितरणको नीति रहनु, बाली, पशुपंक्षी, स्वास्थ्य, यतायात लगायत विभिन्न किसिमका बीमा योजनाहरुसँग आबद्ध गराउने नीति रहनु, एक घर एक बैंक खाता लागु गर्न आदि यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

४.४.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

सहकारी तथा वित्त व्यवस्थापन, समाजवाद उन्मुख समृद्धि ।

लक्ष्य

सशक्त सहकारी मार्फत कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रको उत्पादनमा वृद्धि, बजारीकरण र बचत परिचालन तथा ऋण प्रवाहमा पहुँच बढाउने ।

उद्देश्य

१. सहकारी क्षेत्रलाई व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गरी दिगो बनाउनु ।
२. सहकारी संस्थाहरुलाई विकासको साझेदारको रुपमा अगाडी बढाउनु

४.३.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ सहकारी क्षेत्रलाई व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गरी दिगो बनाउनु ।	
१.१ सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने ।	१.१.१ सहकारी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
	१.१.२ सहकारी सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा गरिनेछ ।
	१.१.३ सहकारी प्रशिक्षण, नियमन तथा अनुगमनको सूचना प्रणाली स्थापना गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
उद्देश्य २ सहकारी संस्थाहरुलाई विकासको साझेदारको रुपमा अगाडी बढाउनु ।	
२.१ सहकारी संस्थालाई उत्पादनमुखी बनाउने ।	२.१.१ एक घर एक सहकारी सदस्य नीति लागु गरिनेछ ।
	२.१.२ एक सहकारी एक उत्पादन नीति अवलम्वन गरिनेछ ।
	२.१.३ उत्पादनमा संग्लन सहकारी संस्थालाई अनुदानको ब्यवस्था गरिनेछ ।
	२.१.४ सहकारी संस्थाद्धारा उत्पादित वस्तुको बजारीकरणमा समन्वय र सहयोग गरिनेछ ।

४.३.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. सहकारी सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा गर्ने ।
२. एक सहकारी एक उत्पादन कार्यक्रम लागु गर्ने ।
३. उत्पादनमा संलग्न सहकारी संस्थालाई अनुदान प्रदान गर्ने ।

४.३.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	सहकारी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	संख्या		१	१	१	३	गा पा
२			१.१.२	क	सहकारी सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा गर्ने	संख्या		१			१	गा पा
३			१.१.३	क	सहकारी प्रशिक्षण, नियमन तथा सूचना प्रणालीको स्थापना गरी कार्यान्वयन गर्ने	संख्या		१	१	१	३	गा पा
४	२	२.१	२.१.१	क	एक घर एक सहकारी सदस्य नीति अवलम्बन गर्ने	संख्या	०	१			१	गा पा
५			२.१.२	क	एक सहकारी एक उत्पादन नीति अवलम्वन गर्ने	संख्या	०	१	१	१	३	गा पा
६			२.१.३	क	उत्पादनमा संलग्न सहकारी संस्थालाई अनुदान दिने	संख्या		१	१	१	३	गा पा
७			२.१.४	क	सहकारी संस्थाद्धारा उत्पादित वस्तुको बजारीकरणमा गाउँपालिकाले समन्वय गर्ने	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	गा पा

४.३.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	स्थानीय, श्रम, सीप, पुँजी, प्रविधि, ज्ञान र बजारको अधिकतम परिचालन मार्फत् उत्पादन र उत्पादकत्वमा गुणस्तरीय वृद्धि भई आयातमा न्यूनीकरण भएको हुने	उत्पादन क्षेत्रमा सहकारीको लगानी वृद्धि हुने	प्रतिशत					१००	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
		खाद्यान्नको उत्पादकत्वमा गुणस्तरीय वृद्धि हुने	मे.ट.						गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
		खाद्यवस्तुको आयातमा कम हुने	मे.ट.						गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
असर १	सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम भएको हुने	सहकारीको अनुगमन नियमन भएको हुने	संख्या		१	१	१	३	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.१	सहकारी साक्षारता र सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	सहकारी साक्षारता र सचेतना कार्यक्रम	संख्या		१	१	१	३	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.२	सहकारी सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून तथा मापदण्डको तर्जुमा भएको हुने	सहकारी सम्बन्धी स्थानीय नीति एवम् कानूनहरूको तयार	संख्या	०	१			१	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३
प्रतिफल १.३	सहकारी प्रशिक्षण, नियमन तथा सूचना प्रणालीको स्थापना	प्रशिक्षण तथा सूचना केन्द्रका लागि सहकारी निर्देशनालय	संख्या	०	१	१	१	३	गा.पा.	गा.पा.		४	२	३

	भई कार्यान्वयन भएको हुने													
प्रतिफल १.४	एक घर एक सहकारी सदस्य नीति लागु भएको हुने	नीति	संख्या	०	१			१	गा.पा	गा.पा		४	२	३
प्रतिफल १.५	एक सहकारी एक उत्पादनको नीति कार्यान्वयन भएको हुने	विशेष प्रोत्साहन पाएका उत्पादनमूलक सहकारी संस्थाहरू	संख्या		१	१	१	३	गा.पा	गा.पा		४	२	३
प्रतिफल १.६	उत्पादनमा संग्लन सहकारी संस्थालाई अनुदानको व्यवस्था भएको हुने	सहकारी संस्थालाई अनुदान	संख्या		१	१	१	३	गा.पा	गा.पा		४	२	३
प्रतिफल १.७	सहकारी संस्थाद्धारा उत्पादित वस्तुको बजारीकरणमा समन्वय र सहयोग भएको हुने	बजारीकरणमा समन्वय र सहयोग	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	गा.पा	गा.पा		४	२	३

परिच्छेद ५. सामाजिक विकास

संघीय ढाँचामा रहेको नेपालको स्थानीय संरचनाले स्वायत्तताका साथै स्वशासनको माग गर्दछ । सामाजिक परिवेशको ज्ञाता स्वयम् सोहि समाजमा रहेका नागरिक हुन् । स्वयम् नागरिक सामाजिक क्षेत्रको विकासका योजनाका कर्ता र भोक्ता भै अभियानमा सरिक हुँदा समाज रुपान्तरण हुने निश्चित छ । गाउँपालिकाको विकास र समृद्विमा शिक्षा, स्वास्थ्य, महिला विकास, युवा खेलकुद, श्रम तथा रोजगार जस्ता सामाजिक क्षेत्रको महत्वपूर्ण भुमिका रहेको हुन्छ ।

जनसंख्या वृद्धि, आकार, वितरण, घनत्व, बसाईँसराई आदिले कुनै पनि स्थानको जनसंख्या व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण प्रभाव पारेको हुन्छ । स्थानीय जनतालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार लगायत विभिन्न सुविधाहरु उपलब्ध गराएर उनीहरुको जीवनस्तर माथि उठाउन सकिन्छ । गाउँपाललिका पार्श्वचित्र २०७४-७५ अनुसार धवलागिरी गाउँपालिकाको जनसंख्या १७४८२ रहेको छ जस मध्ये पुरुष ५१.०२ प्रतिशत (८९२० जना) र महिला ४९.९८ प्रतिशत (८५६२ जना) रहेका छन् भने तेस्रो लिङ्गी ० जना रहेका छन् । सोही अनुसार लैंगिक अनुपात (Sex Ratio) अर्थात् प्रति १०० महिलामा पुरुषको संख्या १०२ रहेको छ। जनघनत्व (प्रतिवर्ग किलोमिटरमा रहेको जनसंख्या) १६.८६ जना प्रतिवर्ग किलोमिटर रहेको छ । कुल ३१२९ घरपरिवार रहेको यस गाउँपालिकामा प्रति परिवार औषत ५.६ जना सदस्य रहेको देखिन्छ। यहाँका आधिकांश मानिसहरु परम्परागत कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा संलग्न छन् भने गैह्र कृषि पेशामा संलग्न मानिसहरुको संख्या ज्यादै कम छ । विभिन्न अवसरहरुको खोजीमा यस गाउँपालिकाबाट बसाईँसराई गरी अन्य स्थानमा जाने मानिसहरुको संख्या क्रमिक रुपमा वृद्धि भइरहेको छ । माथि उल्लेखित तथ्यबाट थाहा हुन्छ कि यहाँको जनसंख्या पक्षमा विभिन्न समस्याहरु रहेका छन् । यहाँका मानिसहरुलाई आधुनिक विविध सुविधाहरु उपलब्ध गराई उनीहरुको गुणस्तरीय जीवन कायम गर्नु आजको अपरिहार्य आवश्यकता हो ।

यस शिर्षकमा शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, संस्कृति, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण आदि क्षेत्रका सम्भावना तथा अवसर, उपयोगका नीति र समस्या तथा चुनौती तथा समाधानका उपायहरू देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.१ शिक्षा

५.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले शिक्षा सम्बन्धी आधारभूत तहसम्म अनिवार्य र माध्यामिक तहसम्म निशुल्क शिक्षा पाउने हकलाई मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । शिक्षा बिना दिगो विकास र समृद्वि संभव छैन । शिक्षा मानिसको लागि आवश्यक पर्ने आधारभूत आवश्यकता हो । शिक्षाको माध्यमबाट मानिसमा ज्ञान, वुद्धि, बिवेक र अन्तरनिहित प्रतिभाको प्रष्फुटन हुन्छ । शिक्षा व्यावसायिक, व्यवहारिक, प्राविधिक र जीवनोपयोगी हुनु पर्दछ । धवलागिरी गाउँपालिकामा जम्मा १८ आधारभुत विद्यालय र १० माध्यामिक विद्यालयमध्ये एक नमुना माध्यामिक विद्यालय र ताकम माध्यामिक विद्यालयमा प्राविधिक धारको पठनपाठन सूरु भएको छ । वडा सर्वेक्षण, २०७५ को आधारमा कुल जनसंख्यामध्ये ८९ प्रतिशत साक्षर रहेका छन् ।

५.१.२ समस्या

सबै बालवालिकालाई विद्यालयमा भर्ना गर्न नसकिनु, बिचैमा विद्यालय छाड्ने दर घटाउन नसक्नु, आवश्यकता अनुसार भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, शिक्षाको गुणस्तर अपेक्षाकृत सुधार नहुनु, आवश्यकता तथा दरवन्दि अनुसार योग्य शिक्षक व्यवस्थापन र टिकाउन नसक्नु, व्यवसायिक र प्राविधिक शिक्षाको अभाव रहनु, विद्यालय उमेरका केहि बालबालिका विद्यालय बाहिर रहनु, अभिभावकहरूमा शिक्षाको महत्वबारे जानकारीको कमी हुनु, गरिवीको कारण विद्यालय उमेरका विद्यार्थी विद्यालय जान नसक्नु, बालबालिकालाई विद्यालय प्रति आकर्षण गर्ने कार्यक्रममा कमी रहनु आदि यस क्षेत्रका समस्याहरु हुन् ।

५.१.३ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

गुणस्तरीय शिक्षामा सबैको पहुँच पुऱ्याउनु, विद्यार्थीको अनुपातमा विषय शिक्षकको प्रवन्ध गर्नु, प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्वि गर्नु, अपाङ्गमैत्री शैक्षिक पूर्वाधार निर्माण गर्नु, दिवा खाजालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन गर्नु, विद्यालयहरु समायोजन गरी शिक्षण सिकाई क्रियाकलापलाई प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन गर्नु,

आवसीय विद्यालयहरु व्यवस्थित ढङ्गले सञ्चालन गर्नु, बसाईसराईको कारणले गाउँ छोडी अन्यत्र जाने विद्यार्थीहरुलाई आकर्षित गराउन, अनुगमन पद्धतीलाई प्रभावकारी बनाउँदै कमजोर विद्यालय व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित र सुदृढ गराउन जस्ता चुनौतीहरु छन् ।

अवसर

शिक्षामा लगानी वृद्धि हुँदै गएको, शिक्षामा पहुँच वृद्धि तथा गुणस्तर सुधारको अवसर भएको, विद्यालय शिक्षामा खुद भर्नादर र लैङ्गिक समता सूचकमा प्रगति हुँदै जानु, सामुदायिक विद्यालय प्रति सबै सरोकारहरुको चासो बढ्दै जानु तथा गाउँपालिकाको शिक्षाको सम्पूर्ण जिम्मा स्थानीय सरकारलाई भएकाले प्रदेश र संघीय सरकारसँग समन्वय गरी शिक्षक दरबन्दी, पाठ्यपुस्तक, शैक्षिक सामाग्री, पाठ्यक्रम, पठनपाठन, भौतिक सुविधा, खेलकुद, पुस्तकालय, विद्यालय व्यवस्थापन, अनुगमन र निरीक्षणलाई प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन गर्न सक्ने जस्ता अवसरहरु छन् ।

५.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

सभ्य, सुसंस्कृत र समृद्ध समाज ।

लक्ष्य

मानव पूंजीका लागि गुणस्तरीय शिक्षामा सबैको पहुँच पुऱ्याउने ।

उद्देश्य

१. शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्दै शिक्षामा सबैको पहुँच पुऱ्याउनु ।
२. प्रविधी र नवप्रवर्तन उन्मुख शिक्षा प्रणाली अवलम्वन गरी प्रतिस्पर्धी मानव संसाधन विकास गर्नु ।
३. शिक्षा पद्वतिलाइ जिवनोपयोगी शिक्षा र सीपमुलक वनाई रोजगारीसँग जोड्नु ।

५.१.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्दै शिक्षामा सबैको पहुँच पुऱ्याउनु ।	
१.१ गुणस्तरीय शिक्षामा समान पहुँच पुऱ्याउने ।	१.१.१ नमुना विद्यालय सुधार योजना वनाइ कार्यान्वयन गर्ने ।
	१.१.२ दक्ष शिक्षक व्यवस्थापन गर्न धवलागिरी तालिम केन्द्र स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।
	१.१.३ विद्यालय बाहिर विद्यार्थी नभएको गाउँपालिका घोषणा गर्ने अभियान सञ्चालन गर्ने ।
	१.१.४ शिक्षण सिकाई क्रियाकलापलाई प्रभावकारी बनाउन विद्यार्थी संख्याका कम भएका विद्यालयमा बहुकक्षा शिक्षण व्यवस्था गर्ने ।
	१.१.५ जोखिममा रहेका विपन्न नागरिकका बालबालिकालाई दिवा खाजा, नियमित स्वास्थ्य जांच, आदि प्रोत्साहन गर्ने।
२. प्रविधी र नवप्रवर्तन उन्मुख शिक्षा प्रणाली अवलम्वन गरी प्रतिस्पर्धी मानव संसाधन विकास गर्नु ।	
२.१ प्रविधीमैत्री शिक्षा प्रणाली अवलम्वन गर्ने ।	२.१.१ विद्यालयमा इन्टरनेट पूर्वाधारको व्यवस्था गरिनेछ ।
	२.१.२ सबै विद्यालयमा ई-लाइवेरी स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ ।
	२.१.३ सबै विद्यालयमा प्राविधिक विषय शिक्षकको व्यवस्था गरिनेछ ।
	२.१.४ अतिरिक्त कृयाकलाप सञ्चालन गरी विद्यार्थीको अन्तरनिहित प्रतिभाको विकास गरिनेछ ।
३. शिक्षा पद्वतिलाई जिवनोपयोगी शिक्षा र सीपमुलक वनाई रोजगारीसँग जोड्नु ।	

रणनीति	कार्यनीति
३.१ व्यवसायीक तथा नैतिक शिक्षामा जोड दिने ।	३.१.१ समसामयिक नैतिक शिक्षामा आधारीत स्थानिय पाठ्यपुस्तक निर्माणगरी लागु गरिनेछ ।
	३.१.२ प्राविधिक तथा व्यवसायीक तालिम केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ ।
	३.१.३ विद्यालय व्यवस्थापन समिति, निवार्चित जनप्रतिनिधि, शिक्षा समन्वय र सरोकारवालालाई विद्यालयमा नियमित निरीक्षण गरिनेछ ।

५.१.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. भूकम्प प्रतिरोधी, अपाङ्ग मैत्री विद्यालय भवनको निर्माणगर्ने ।
२. मा वि मा +२ र प्राविधिक धार सञ्चालन गर्ने ।
३. विज्ञान प्रयोगशाला निर्माणगर्ने

५.१.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	ख	विद्यालय सुधार योजना बनाई कार्यान्वयन	संख्या		१	१	१	३	गापा
२			१.१.२	क	दक्ष शिक्षक व्यवस्थापन गर्न धवलागिरी तालिम केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	प्रतिशत			४०	६०	१००	"
३			१.१.३	ख	विद्यालय बाहिर विद्यार्थी नभएको गाउँपालिका घोषणा गर्ने अभियान सञ्चालन	संख्या		२	२	३	७	"
४			१.१.४	क	शिक्षण सिकाई क्रियाकलापलाई प्रभावकारी बनाउन विद्यार्थी संख्याका कम भएका विद्यालयमा बहुकक्षा शिक्षण व्यवस्था	प्रतिशत					१००	"
५			१.१.५	क	जोखिममा रहेका विपन्न नागरिकका बालबालिकालाई दिवा खाजा, नियमित स्वास्थ्य जाँच आदि प्रोत्साहन	प्रतिशत					१००	
६	२	२.१	२.१.१	क	विद्यालयमा इन्टरनेटको व्यवस्था	प्रतिशत		३०	३०	४०	१००	"
७			२.१.२	क	सबै विद्यालयमा ई-लाइवेरी स्थापना र सञ्चालन	प्रतिशत					१००	"
८			२.१.३	क	प्राविधिक विषय शिक्षकको व्यवस्था	संख्या		२	२	२	६	"
९			२.१.४	क	अतिरिक्त कृयाकलाप सञ्चालन गरी विद्यार्थीको अन्तरनिहित प्रतिभाको विकास	संख्या	निरन्तर					"
१०	३	३.१	३.१.१	क	समसामयिक नैतिक शिक्षामा आधारीत स्थानिय पाठ्यपुस्तक निर्माण	संख्या			१		१	"
११			३.१.२	क	प्राविधिक तथा व्यवसायीक तालिम केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन	प्रतिशत		२०	३०	३०	८०	"

११			३.१.३	क	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, निवार्चित जनप्रतिनिधि, शिक्षा समन्वय र सरोकारवालालाई विद्यालयमा नियमित निरीक्षण	संख्या		निरन्तर	६	"

५.१.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	बजारको माग र आवश्यकतालाई धान्न सक्ने दक्ष जनशक्ति उत्पादन भएको हुने	दक्ष र व्यवसायिक विद्यार्थी उत्पादन गर्ने विद्यालय	संख्या					सबै विद्यालय	गापा	गापा		२	४	६
असर १	उत्पादनमुखी, व्यवसायिक र प्रतिष्पर्धात्मक जनशक्ति उत्पादन गर्न शिक्षण संस्थाहरुको संरचनात्मक सुधार भएको हुने	संरचनात्मक सुधार भएको विद्यालय	संख्या		५	५	५	१५	"	"		२	४	६
प्रतिफल १.१	विद्यालय सुधार योजना बनेको हुने	योजना	संख्या		१	१	१	३	"	"		२	४	६
प्रतिफल १.२	दक्ष शिक्षक व्यवस्थापन गर्न धवलागिरी तालिम केन्द्र स्थापना र सञ्चालन भएको हुने	तालिम केन्द	प्रतिशत			४०	६०	१००	"	"		२	४	६
प्रतिफल १.३	विद्यालय बाहिर विद्यार्थी नभएको गाउँपालिका घोषणा गर्ने अभियान सञ्चालन भएको हुने	नमुना आवासीय विद्यालय	संख्या		२	२	३	७	"	"		२	४	६
प्रतिफल १.४	शिक्षण सिकाइ कियाकलापलाई प्रभावकारी बनाउन विद्यार्थी संख्याका	शिक्षकको संख्या	प्रतिशत					१००	"	"		२	४	६

	कम भएका विद्यालयमा बहुकक्षा शिक्षण व्यवस्था भएको हुने													
प्रतिफल १.५	जोखिममा रहेका विपन्न नागरिकका वालवालिकालाई दिवा खाजा, नियमित स्वास्थ्य जांच, आदि प्रोत्साहन भएको हुने	विद्यालय	प्रतिशत					१००	"	"		२	४	६
असर २	साक्षरता र जीवनपर्यन्त शिक्षाको अवसर बढेको हुने	पाँच वर्ष देखिमाथि उमेर समूहको जनसंख्याको साक्षरता दर	प्रतिशत					१००	"	"		२	४	६
		पाँच वर्ष देखिमाथि उमेर समूहको जनसंख्याको साक्षरता दर (पुरुष)	प्रतिशत					१००	"	"		२	४	६
		पाँच वर्ष देखिमाथि उमेर समूहको जनसंख्याको साक्षरता दर (महिला)	प्रतिशत					१००	"	"		२	४	६
प्रतिफल २.१	विद्यालयमा इन्टरनेटको व्यवस्था भएको हुने	विद्यालय	प्रतिशत		३०	३०	४०	१००	"	"		२	४	६
प्रतिफल २.२	सबै विद्यालयमा ई-लाइवेरी स्थापना र सञ्चालन भएको हुने	विद्यालय	प्रतिशत			४०	६०	१००	"	"		२	४	६
प्रतिफल २.३	प्राविधिक विषय शिक्षकको व्यवस्था भएको हुने	विषय शिक्षक	संख्या		२	२	२	६	"	"		२	४	६
प्रतिफल २.४	अतिरिक्त कृयाकलाप सञ्चालन गरी विद्यार्थीको अन्तरनिहित प्रतिभाको विकास भएको हुने	अतिरिक्त कृयाकलाप	संख्या		निरन्तर				"	"		२	४	६
प्रतिफल	समसामयिक नैतिक शिक्षामा	पाठ्यपुस्तक	संख्या			१		१	"	"		२	४	६

२.५	आधारीत स्थानिय पाठ्यपुस्तक निर्माण भएको हुने													
प्रतिफल २.६	प्राविधिक तथा व्यवसायीक तालिम केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन भएको हुने	तालिम केन्द्र	प्रतिशत		२०	३०	३०	८०	"	"		२	४	६
प्रतिफल २.७	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, निवार्चित जनप्रतिनिधि, शिक्षा समन्वय र सरोकारवालालाई विद्यालयमा नियमित निरीक्षण भएको हुने	नियमित निरीक्षण	संख्या		निरन्तर				"	"		२	४	६

५.२ स्वास्थ्य

५.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले निशुल्क आधारभुत स्वास्थ्यको साथै आकस्मिक स्वास्थ्य सेवावाट कसैलाई पनि वञ्चित नगरिने र स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँच पुऱ्याउने भनी प्रत्याभुत गरे पनि यस गाउँपालिकामा भौगोलिक विकटताको कारणले बहुसंख्यक जनसङ्ख्या अझ पनि आधारभुत स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा पुग्न सकेका छैनन् । गाउँवासीहरू स्वास्थ्य सम्बन्धि सेवा लिन जिल्ला सदरमुकाम जाने गरेको देखिन्छ । यसको अलावा सामान्य स्वास्थ्य सुविधाको लागि गाउँलेहरूले स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरुको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । गाउँपालिकामा हाल ५ वटा प्रसुती गृह, ७ वटा स्वास्थ्य चौकी, ५ वटा बर्थिङ सेन्टर, २ वटा क्लिनिक, २ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई, १५ वटा खोप केन्द्र, २ वटा औषधि पसल र ७ वटा गाउँघर क्लिनिक रहेका छन् । यस गाउँपालिकाका जनसमुदायहरूको बिचमा चेतनाको क्रमिक विकास भएसँगै स्वास्थ्य, सरसफाइ तथा समुदायको स्वस्थकर बानी व्यवहार अबलम्बन गर्दै गैरहेको देखिन्छ।

५.२.२ समस्या

स्वास्थ्य संस्थाहरु आवश्यकता अनुसार सबै स्थानमा नहुनु, स्वास्थ्य सम्बन्धी चेतनाको कमी हुनु, दरबन्दी अनुसारका स्वास्थ्यकर्मीको अभाव हुनु, चिकित्सक सेवा उपलब्ध नहुनु, चिकित्सक र विशेषज्ञ सेवा लिन एक दिन लगाएर सदरमुकाम जानु पर्ने, आकस्मिक सेवाका लागि सदरमुकाम जादाँ सुलभ यातायात होइन मौसमी सडकको यात्रा गर्न पर्ने र नागरिकलाई महंगो हवाइ सुविधा लिन वाध्य हुनुपर्ने, निशुल्क वितरण गर्ने औसधीहरु आवश्यकतानुसार उपलब्ध गराउन नसक्नु, सबैलाई स्वास्थ्य विमामा समेट्न नसक्नु, स्वास्थ्य ल्यावको अभाव रहेको जस्ता समस्याहरु विद्यमान रहेका छन् ।

५.२.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

गउँपालिकामा प्रयोगशाला सहितको सुविधा सम्पन्न अस्पताल सञ्चालन गर्न, भइरहेका स्वास्थ्य चौकिमा प्रयोगशाला, निशुल्क औषधि र चिकित्सक सेवा उपलब्ध गराई स्तरोन्नती गर्न, स्वास्थ्य चौकीको सेवा नपुगेका स्थानमा स्वास्थ्य चौकी स्थापना गरी स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन जस्ता चुनौतीहरु छन् ।

अवसर

संघीय तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रममा प्रत्येक स्थानीय तहमा १५ शैयाको सुविधा सम्पन्न अस्पतालको स्थापना गर्ने, हाल सञ्चालनमा रहेका स्वास्थ्य चौकीमा निशुल्क औषधि, स्वास्थ्य सामाग्री र अन्य स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराई स्तरोन्नती गर्ने, गाँउपालिकाले पोषणयुक्त खानेकुराको बारेमा चेतना अभिवृद्धि गरी पोषण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, स्वास्थ्य क्षेत्रमा सरकारी र गैह्र सरकारी क्षेत्रको समन्वयन र सहकार्य अभिवृद्धी गर्ने, स्थानीय क्षेत्रमा उपलब्ध जडीबुटीहरुको व्यवस्थापन गरी आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीलाई विकसित गर्ने जस्ता अवसरहरु छन् ।

५.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

स्वस्थ्य र निरोगी धवलागिरीवासी ।

लक्ष्य

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा र पोषणमा समान पहुँचको माध्यमवाट नागरिकको स्वास्थ्य सुधार गर्ने ।

उद्देश्य

१. गुणस्तरीय आधारभुत स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच पुऱ्याउने ।
२. स्थानीय स्तरमा आधुनिक र वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाको विकास गर्ने ।
३. जनशक्तिका रुपमा स्वस्थ नागरिक निर्माणगर्न पोषणमा सबै नागरिकको पहुँच पुऱ्याउने ।

५.२.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
१. गुणस्तरीय आधारभुत स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच पुऱ्याउने ।	
१.१ गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराई स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने ।	१.१.१ स्वास्थ्य संस्थामा औषधी, ल्याव र उपकरणको व्यवस्था गरी स्तरोन्नति गरिनेछ ।
	१.१.२ स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी केन्द्र स्थापना गरी घरमा सुत्केरी हुने दरलाई शुन्यमा झारिनेछ ।
	१.१.३ गाउँपालिकामा एक १५ शैयाको अस्पताल निर्माण गरी विशेषज्ञ सेवा सञ्चालन गरिनेछ ।
	१.१.४ एम्बुलेन्स सेवा र रक्तसंचार सेवा सञ्चालन गरिनेछ ।
	१.१.५ दुरदराजमा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुऱ्याउन टेलिमेडिसिन सञ्चालन गरिनेछ ।
	१.१.६ स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रमलाई सहुलियत अनुदान दिई विस्तार गरिनेछ ।
	१.१.७ दुर्गम क्षेत्रमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन निजी तथा सहकारी क्षेत्रको सहकार्यमा घुम्ती स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गरिनेछ ।
२. स्थानीयस्तरमा आधुनिक र वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाको विकास गर्ने ।	
२.१ वैकल्पिक चिकित्सा पद्वतीको विकास गर्ने ।	२.१.१ औषधीजन्य जडिवुटी एवं खनिज पहिचान, विकास तथा आयूर्वेदिक चिकित्सा पद्वतीको विकास गर्न धवलागिरी गाउँपालिकालाई अनुसन्धान केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने ।
	२.१.२ आयूर्वेदिक औषधालयको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।
३. जनशक्तिका रुपमा स्वस्थ नागरिक निर्माणगर्न पोषणमा सबै नागरिकको पहुँच पुऱ्याउने ।	
३.१ पोषणमा नागरिकको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	३.१.१ बालवालिका, गर्भवती महिला र जेष्ठ नागरिकलाई स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम मार्फत पोषणमा पँहुच अभिवृद्धि गरिनेछ ।
	३.१.२ खाद्य व्यवहार प्रणाली सुधार गर्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

५.२.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. १५ शैयाको धवलागिरी अस्पताल निर्माणगरि विशेषज्ञ सेवा सञ्चालन गरिनेछ ।
२. स्वास्थ्य संस्थामा दरबन्दी अनुसार कर्मचारी पदपूर्ती गर्ने ।
३. टेलिमेडिसिन सञ्चालन गर्ने ।

५.२.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य २०७८/७९	लक्ष्य २०७९/८०	लक्ष्य २०८०/८१	योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
१	१	१.१	१.१.१	ख	स्वास्थ्य संस्थामा औषधी, ल्याब र उपकरणको व्यवस्था	संख्या		२	२	२	६	गा.पा.
२			१.१.२	ख	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी केन्द्र स्थापना	संख्या		१	१	१	३	"
३			१.१.३	ख	ताकममा (वडा ८) १५ शैयाको अस्पताल निर्माण	संख्या		१			१	"
४			१.१.४	ख	एम्बुलेन्स सेवाको एकिकृत् विकास	संख्या		१	१	१	३	"
५			१.१.५	ख	दुरदराजमा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुऱ्याउन टेलिमेडिसिन सञ्चालन	संख्या			१		१	"
६			१.१.६	क	स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रमलाई सहुलियत अनुदान दिई विस्तार	प्रतिशत		२०	३०	४०	९०	"
७			१.१.७	क	दुर्गम क्षेत्रमा स्वास्थ्य सेवा उपलव्ध गराउन निजी तथा सहकारी क्षेत्रको सहकार्यमा घुम्ती स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन	संख्या		१	१	१	३	"
८	२	२.१	२.१.१	ख	औषधीजन्य जडिवुटी एवं खनिज पहिचान, विकास तथा आयूर्वेदिक चिकित्सा पद्वतीको विकास गर्न धवलागिरी गाउँपालिकालाई अनुसन्धान केन्द्रको रुपमा विकास	प्रतिशत			३०	४०	७०	"
९			२.१.२	क	आयूर्वेदिक औषधालयको स्थापना र सञ्चालन	संख्या			१		१	"
१०	३	३.१	३.१.१	क	बालवालिका, गर्भवती महिला र जेष्ठ नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवामा पँहुच अभिवृद्धि	प्रतिशत					१००	"
११			३.१.२	क	खाद्य व्यवहार प्रणाली सुधार गर्न कार्यक्रम सञ्चालन	प्रतिशत		निरन्तर			१००	"

५.२.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनमान	दीरघ संकेत	दिर्घ संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	समुदायमा न्युनतम स्वास्थ्य सुविधाको पहुँच विस्तार भएको हुने	३० मिनेट भित्र अस्पतालको पहुँचमा भएको जनसंख्या	प्रतिशत					१००	गापा	गापा		२	३	६
		दक्ष प्रसुतीबाट गराईएको जन्म	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
		स्वास्थ्य विमा गर्ने घर संख्या	प्रतिशत					१००	"	"				
असर १	स्वास्थ्य सुविधा गुणस्तरीय, प्रभावकारी तथा कम खर्चिलो भएको हुने	२५०० ग्रामभन्दा कम जन्म तौल भएका शिशु	संख्या					०	"	"		२	३	६
		स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती गराउने गर्भवती महिला	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
		दक्ष प्रसुतीबाट गराईएको जन्म	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
		झाडा पखालाको संक्रमण दर (प्रतिहजारमा)	संख्या					०	"	"		२	३	६
		स्वास्थ्य संस्थामाकार्यरत स्वास्थ्यकर्मी	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
		भिटामिन ए प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
		सबै खोप लिएका बालबालिका	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६

		परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
		स्वास्थ्य बिमा गर्ने घर संख्या	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
		स्वास्थ्य सूचना, शिक्षा र संचार सचेतना कार्यक्रममा सहभागि	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
		स्वास्थ्य शिविर	पटक		४	४	४	१२	"	"		२	३	६
		आयोडिनयुक्त नून प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
		सुविधा सम्पन्न अस्पताल	संख्या					२	"	"		२	३	६
		आधारभुत सुविधा (खानेपानी, शौचालय, वर्थिङ्ग वार्ड र परामर्श केन्द्र आदी) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
प्रतिफल १.१	स्वास्थ्य संस्थामा औषधी, ल्याब र उपकरणको व्यवस्था भएको हुने	औषधी, ल्याब र उपकरण	संख्या		२	२	२	६	"	"		२	३	६
प्रतिफल १.२	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी केन्द्र स्थापना भएको हुने	सुत्केरी केन्द्र	संख्या		१	१	१	३	"	"		२	३	६
प्रतिफल १.३	ताकममा (वडा ८) १५ शैयाको अस्पताल निर्माण भएको हुने	१५ शैयाको अस्पताल	संख्या	०	१			१	"	"		२	३	६
प्रतिफल १.४	एम्बुलेन्स सेवाको एकिकृत विकास भएको हुने	एम्बुलेन्स सेवा	संख्या		१	१	१	३	"	"		२	३	६
प्रतिफल	दुरदराजमा स्वास्थ्य सेवाको	टेलिमेडिसिन	संख्या			१		१	"	"		२	३	६

१.५	पहुँच पुऱ्याउन टेलिमेडिसिन सञ्चालन भएको हुने													
प्रतिफल १.६	स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रमलाई सहुलियत अनुदान दिई विस्तार भएको हुने	अनुदान	प्रतिशत		२०	३०	४०	९०	"	"		२	३	६
प्रतिफल १.७	दुर्गम क्षेत्रमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन निजी तथा सहकारी क्षेत्रको सहकार्यमा घुम्ती स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन भएको हुने	घुम्ती स्वास्थ्य सेवा	संख्या		१	१	१	३	"	"		२	३	६
प्रतिफल १.८	औषधीजन्य जडिबुटी एवं खनिज पहिचान, विकास तथा आयूर्वेदिक चिकित्सा पद्वतीको विकास गर्न धवलागिरी गाउँपालिकालाई अनुसन्धान केन्द्रको रुपमा विकास भएको हुने	अनुसन्धान केन्द्र	प्रतिशत			३०	४०	७०	"	"		२	३	६
प्रतिफल १.९	आयूर्वेदिक औषधालयको स्थापना र सञ्चालन भएको हुने	आयूर्वेदिक औषधालय	संख्या			१		१	"	"		२	३	६
प्रतिफल १.१०	बालवालिका, गर्भवती महिला र जेष्ठ नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवामा पँहुच अभिवृद्धि भएको हुने	स्वास्थ्य सेवामा पँहुच	प्रतिशत					१००	"	"		२	३	६
प्रतिफल १.११	खाद्य व्यवहार प्रणाली सुधार गर्न कार्यक्रम सञ्चालन	कार्यक्रम	प्रतिशत		निरन्तर				"	"		२	३	६

५.३ खानेपानी तथा सरसफाई

५.३.१ पृष्ठभूमि

स्वच्छ खानेपानी आधारभुत आवश्यकता र नागरिकको नैसर्गिक अधिकारको रुपमा लिइन्छ । यसलाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रुपमा व्यवस्था गरेको छ भने अन्तराष्ट्रिय रुपमा दिगो विकासको लक्ष्यमा समेत खानेपानी तथा सरसफाईलाई समावेश गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा खानेपानीको मुख्य र सहायक श्रोत उपयोग गर्ने गरेको देखिन्छ । यहाँ खानेपानीको मुख्य श्रोत पाइप प्रयोग गर्ने घरधुरी ९९ प्रतिशत रहेको र यसै गरी सहायक श्रोतको रुपमा जरुवा मुलको प्रयोग गर्ने घरधुरी ६१ प्रतिशत, कुवाँको पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी २३ प्रतिशत र खोलाको पानी उपयोग गर्ने १६ प्रतिशत घरधुरी रहेको छ ।

सरकार तथा समुदाय दुवैको तर्फबाट फोहर व्यवस्थापन प्रणालीलाई दीर्घकालीन रुपमा सम्बोधन गर्नुपर्दछ । फोहरले स्वास्थ्य र सौन्दर्य दुवैलाई हानी गर्दछ भन्ने हृदयंगम गर्दै फोहरको समुचित व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ । यस गाउँपालिकामा मुख्य रुपमा फोहोरमैला गाड्ने, जलाउने र मल बनाउने गरेको देखिनछ । समग्रतामा फोहोर व्यवस्थापनमा यो गाउँपालिका सचेत भएको देखिन्छ र यस प्रकारको फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीलाई निरन्तरता दिनु पर्ने देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा करिब ९५ प्रतिशत घरधुरीमा शौचालय रहेको छ ।

५.३.२ समस्या

खानेपानीका पर्याप्त श्रोत नहुनु र भएका पनि संरक्षण नहुनु , सरसफाईको चेतनाको कमी, खानेपानी सम्बन्धी संस्थागत पूर्वाधार र प्राविधिक जनशक्तिको कमी, खानेपानी मूल सम्बन्धी विवाद रहनु, अधुरा आयोजनाको संख्या उल्लेख्य रहनु, ठूला आयोजनाका लागि पर्याप्त वजेट विनियोजन नहुनु साथै सम्पूर्ण घरमा सुविधा सम्पन्न पक्की शौचालयको व्यवस्था हुन नसकेको, फोहोर मैलाको उचित ढङ्गले व्यवस्थापन नभएको, सडक र मार्गमा नालीको व्यवस्था नभएको आदि यस क्षेत्रका समस्याहरु हुन् ।

५.३.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

सबै नागरिकलाई स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई सेवा उपलब्ध गराउनु, गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइ युक्त बनाउनु, खानेपानीको गुणस्तर कायम गर्नु, आधारभुत सरसफाइका वारेमा जनचेतना फैलाउँदै फोहरमैला व्यवस्थापन गर्नु, खानेपानीका श्रोतहरु संरक्षण गर्नु प्रमुख चुनौती छन् ।

अवसर

खानेपानी तथा सरसफाइका संरचना विकास र विस्तारका लागि संघ, प्रदेश,स्थानीय तह, गैसस,तथा अन्य विकासका साझेदारहरुको सहभागिता वढ्दै जानु, पूर्ण सरसफाईयुक्त गाउँपालीका घोषणा गर्ने नीति, प्रत्येक वडामा १/१ वटा फोहोर संकलन केन्द्र स्थापना गर्ने गा.पा. को नीति हुनु जस्ता अवसरहरु छन् ।

५.३.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

नागरीकको सभ्य सुधार बानी, पूर्ण सरसफाइ र स्वच्छ खानेपानी ।

लक्ष्य

सम्पूर्ण नागरिकलाई सुरक्षित, सर्बसुलभ र दिगो खानेपानी तथा सरसफाइ पुऱ्याउने ।

उद्देश्य

१. पर्याप्त स्वस्थ खानेपानी उपलब्ध गराई नागरिकको जनस्वास्थ्य सुधार गर्नु ।
२. आधारभूत सरसफाईको प्रत्याभूति गर्नु ।

५.३.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ पर्याप्त स्वस्थ खानेपानी उपलब्ध गराई नागरिकको जनस्वास्थ्य सुधार गर्नु ।	
१.१ शुद्ध खानेपानी उपलब्ध गराई सरसफाई सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।	१.१.१ एक घर एक धाराको नीति कार्यान्वयन गरिनेछ ।
	१.१.२ खानेपानीको मुल संरक्षणको लागि वृक्षारोपण गरिनेछ ।
	१.१.३ निर्माणाधीन खानेपानी आयोजनाहरु समयमा नै सम्पन्न गरी चालु आयोजनाको मर्मत र स्तरोन्नती गरिनेछ ।
	१.१.४ एकिकृत खानेपानी व्यवस्थापन गुरुयोजना तयार पारी लागु गरिनेछ ।
उद्देश्य २ आधारभूत सरसफाईको प्रत्याभूति गर्नु ।	
२.१ सरसफाई सेवाको स्तरवृद्धि गर्ने ।	२.१.१ प्रत्येक वडामा फोहोर संकलन केन्द्र स्थापना गरी फोहोर मैलाको उचित व्यवस्थापन कोष मार्फत गरिनेछ ।
	२.१.२ उचित ठाउँ हेरी डम्पिङ्ग साइटको विकास गरिनेछ ।
	२.१.३ सार्वजनिक स्थलहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरिनेछ ।
	२.१.४ वातावाण संरक्षणका निमित्त सार्वजनिक स्थलहरुमा सफाई अभियान चलाइनेछ ।
२.२ शत प्रतिशत घरहरूमा आधारभूत शौचालय तथा सरसफाई सुविधाको व्यवस्था गर्ने ।	२.२.१ सबै सामुदायिक भवन, विद्यालय तथा व्यक्तिगत घरहरूमा आधारभूत शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ ।

५.३.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. एक घर एक धाराको कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।
२. सार्वजनिक स्थलहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्ने ।
३. प्रत्येक वडामा ठोस फोहोर मैलाको संकलन केन्द्र स्थापना गरी फोहोर मैलाको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।

५.३.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	एक घर एक धाराको नीति कार्यान्वयन	प्रतिशत			४०	४०	८०	गापा
२			१.१.२	क	खानेपानीको मुल संरक्षणको लागि वृक्षारोपण	संख्या		२	२	२	६	"
३			१.१.३	ग	निर्माणधीन खानेपानी आयोजनाहरु समयमा नै सम्पन्न गरी चालु आयोजनाको मर्मत र स्तरोन्नती	प्रतिशत		२०	४०	४०	१००	"
४			१.१.४	ग	एकिकृत खानेपानी व्यवस्थापन गुरुयोजना तयार	संख्या			१		१	"
५	२.	२.१	२.१.१	ख	प्रत्येक वडामा फोहोर संकलन केन्द्र स्थापना	संख्या		१	१	१	३	"
			२.१.२	ग	डम्पिङ्ग साइटको विकास	संख्या			१		१	
६			२.१.३	क	सार्वजनिक स्थलहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण	संख्या		१	१	१	३	"
७			२.१.३	क	वातावाण संरक्षणका निमित्त सार्वजनिक स्थलहरुमा सफाई अभियान	संख्या		निरन्तर				
८		२.१	२.२.१	क	सबै सामुदायिक भवन, विद्यालय तथा व्यक्तिगत घरहरूमा आधारभूत शौचालयको व्यवस्था	प्रतिशत		३०	३०	३०	९०	"

५.३.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	ढिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने सबै नागरिकहरुलाई सफा, स्वच्छ र सुरक्षित खानेपानी उपलब्धता र सरसफाई व्यवस्थित भएको हुनेछ	निजीधारा उपलब्ध घर परिवार	प्रतिशत					१००	गापा	गापा		७	६	५
		उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी सुविधा प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत					१००	"	"				
		स्वच्छ -प्यानभएको) शौचालय भएका घरधुरी	प्रतिशत					१००	"	"				
असर १	गाउँवासीलाई शुद्ध तथा स्वस्थ खानेपानी उपलब्ध भएको हुने	सक्रिय खानेपानी र सरसफाई उपभोक्ता	संख्या					८	"	"		७	६	५
प्रतिफल १.१	सम्भाव्य खानेपानी आयोजना कार्यान्वयन भएको हुने	खानेपानी आयोजना	प्रतिशत		२०	४०	४०	१००	"	"		७	६	५
प्रतिफल १.२	एकिकृत खानेपानी गुरुयोजना तयार भएको हुने	एकिकृत खानेपानी गुरुयोजना	संख्या			१		१	"	"		७	६	५
प्रतिफल १.३	एक घर एक धाराको नीति कार्यान्वयन भएको हुने	एक घर एक धारा	प्रतिशत			४०	४०	८०	"	"		७	६	५
प्रतिफल १.४	खानेपानीको मुल संरक्षणको लागि वृक्षारोपण गरेको हुने	वृक्षारोपण	संख्या		२	२	२	६	"	"				
असर २	आधारभूत सरसफाईको	छात्र छात्राको अलग अलग	प्रतिशत					१००	"	"		७	६	५

	प्रत्याभूति गरेको हुने	शौचालय												
		फोहोर वर्गीकरण गरी विसर्जन गर्ने परिवार	प्रतिशत					१००	"	"		७	६	५
प्रतिफल २.१	फोहोर संकलन केन्द्र स्थापना भएको हुने	फोहोर संकलन केन्द	संख्या		१	१	१	३	"	"		७	६	५
प्रतिफल २.२	डम्पिङ्ग साइटको विकास भएको हुने	डम्पिङ्ग साइट	संख्या			१		१	"	"		७	६	५
प्रतिफल २.३	सार्वजनिक स्थलहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण भएको हुने	शौचालय	संख्या		१	१	१	३	"	"		७	६	५
प्रतिफल २.४	सार्वजनिक स्थलहरुमा सफाई अभियान भएको हुने	सफाई अभियान	संख्या		निरन्तर				"	"		७	६	५
प्रतिफल २.५	सबै सामुदायिक भवन, विद्यालय तथा व्यक्तिगत घरहरूमा आधारभूत शौचालयको व्यवस्था भएको हुने	शौचालयको व्यवस्था भएको सामुदायिक/सरकारी भवन	प्रतिशत		३०	३०	३०	९०	"	"		७	६	५

५.४ लैङ्गिक समानता र सामाजिक समाबेसीता

५.४.१ पृष्ठभूमि

महिला तथा बालबालिकाको हितमा विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुने गरेको र बालबालिका, युवा, किशोरकिशोरी, महिला, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति द्वन्द्वपीडित, उत्पिडित वर्ग, समुदायहरुलाई मनोवैज्ञानिक ढङ्गले व्यवहार गरेर उनीहरुको अधिकार र हितको ग्यारेण्टी हुने खालका विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुने गरेको छ । त्यसैगरी उनीहरुलाई अन्य नागरकि सरह समाजमा स्थापित गर्न र उनीहरुको शारिरीक, मानसिक एवं भावनात्मक विकासको लागि विशेष कार्यक्रम मार्फत सम्वोधन गरेको छ । त्यही अनुरुप आर्थिक, समाजिक, सांस्कृतिक र राजनैतिक क्षेत्रमा महिलाको सहभागिताको वृद्धि आएको छ ।

५.४.२ समस्या

आर्थिक, समाजिक,सांस्कृतिक र राजनैतिक क्षेत्रमा महिलाको सहभागिता कम हुनु, महिला सशक्तिकरणका कायर्क्रम नियमित रुपमा सञ्चालन नहुनु र गरीव र उत्पीडित वर्ग र समुदायका महिलाहरुलाई संवोधन गर्ने प्रभावकारी कार्यक्रम सञ्चालन नहुनु, बालबालिकाको स्वास्थ्य, पोषण, शिक्षा, मनोरञ्जन लगायतका सुविधा पर्याप्त मात्रमा उपलब्ध नहुनु, किशोर किशोरीहरुको मनोभाव बुझेर व्यवहार नगर्नु र उनिहरुलाई समाजमा घुलमिल हुने वातावरण सृजना नहुनु, जेष्ठ नागरिकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई समाजले ग्रहण गर्न नसक्नु, जेष्ठ नागरिकको स्वास्थ्य, खानपिन र स्याहारमा उचित ध्यान नदिनु र उनीहरुको लागि दिवा मनोरञ्जन र आश्रय स्थलको निर्माण नहुनु, अपाङ्गगता भएका व्यक्तिलाई समाजले हेयको दृष्टिकोणले व्यवहार गर्नु र उनीहरुलाई आवश्यक पर्ने ज्ञान र सीपमूलक तालिमको व्यवस्था नहुनु, अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सपाङ्ग सरह समाजमा प्रतिस्थापन गराउने वातावरण सिर्जना नहुनु, द्वन्द्व पीडित व्यक्तिहरुलाई समाजमा सहज ढङगले पुर्नस्थापित गराउन प्रभावकारी कार्यक्रम सञ्चालन नहुनु, उत्पीडित तथा पिछडीएको वर्गको हितमा अपेक्षित कार्यक्रम सञ्चालन नहुनुआदि यस क्षेत्रका समस्याहरु हुन् ।

५.४.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

समाजमा व्याप्त महिला हिंसा अत्य गर्न सामजिक विभेद र असमानता हटाई महिला सशक्तिकरण गराउन, जेष्ठ नागरिकको हेरचाह, खानपिन, स्वास्थ्य उपचार, मनोरञ्जन र आश्रय स्थलको निर्माणगरी उनीहरुलाई सामाजिक सुरक्षा र संरक्षण प्रदान गर्न, अपाङगताको पहिचान गर्न, तालिम र प्रशिक्षण प्रदान गर्न र सपाङगता सरह समाजमा जीउनको लागि रोजगारी र व्यवसाय सञ्चालन गर्ने वातावरण तयार गर्न, उत्पीडित तथा पिछडिएको वर्गको हितमा प्रभावकारी कार्यक्रम सञ्चालन गराउन जस्ता चुनौतीहरु छन् ।

अवसर

सचेतनामूलक र सशक्तिकरणसम्बन्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरी सामाजिक विभेद न्यूनिकरण गराई सभ्य समाजको निर्माण गर्न, राज्यको तर्फबाट जेष्ठ नागरिक, एकल महिला र अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्न जस्ता अवसरहरु छन् ।

५.४.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

समावेशिकरण सहित लैंगिक समानता र सामाजिक न्यायको अभियान ।

लक्ष्य

समाजमा पछि परेका जनतालाई सामाजिक विकासको मुल धारमा ल्याउने ।

उद्देश्य

१. लैङ्गिक तथा जातिय समानता कायम गर्नु ।
२. ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका, अपाङ्गतामैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु ।

५.४.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ लैङ्गिक तथा जातिय समानता कायम गर्नु ।	
१.१ लक्षित समुहलाई सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गराउने ।	१.१.१ लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरू प्रति हुने सामाजिक विभेद हटाउन सचेतनामूलक तथा क्षमता वृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
	१.१.२ महिला सशक्तिकरणलाई प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन गरिनेछ ।
	१.१.३ लक्षित समुहलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, खेलकुद, मनोरञ्जन लगायत सुविधा उपलब्ध गराईनेछ ।
उद्देश्य २ ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका, अपाङ्गतामैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु ।	
२.१ ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका, अपाङ्गता तथा आर्थिक रूपले विपन्नलाई विशेष प्राथमिकता दिँदै सशक्तीकरण र सामाजिक रूपान्तरण गर्ने ।	२.१.१ अपाङ्ग, विपन्न, उत्पीडित, द्वन्द्वपीडीत र पिछडीएको वर्ग र समुदायको हितमा विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्न गाउँपालिकाले अनुदान र बजेटको संयोजन गरिनेछ ।
	२.१.२ सामाजिक असमनता, विभेद र उत्पीडनलाई न्युनीकरण गर्न सचेतनामूलक तालिम, गोष्ठी र कार्यशाला सञ्चालनमा गाउँपालिकाले संयोजन गरिनेछ ।
	२.१.३ बालमैत्री वडा तथा गाउँपालिका घोषणा कार्यक्रमको लागि गाउँपालिकाले बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
	२.१.४ जेष्ठ नागरिक दिवा आश्रय स्थलको व्यवस्था गरिनेछ ।

५.४.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. लक्षित समुहलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, खेलकुद, मनोरञ्जन लगायत सुविधा उपलब्ध गराउने ।

२. जेष्ठ नागरिक दिवा आश्रय स्थलको व्यवस्था गर्ने ।

३. अपाङ्ग, विपन्न, उत्पीडित, द्वन्द्वपीडीत र पिछडीएको वर्ग र समुदायको हितमा विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्न गापाले अनुदान र बजेटको संयोजन गर्ने ।

५.४.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रस	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरू प्रति हुने सामाजिक विभेद हटाउन सचेतनामूलक तथा क्षमता वृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या		२	२	२	६	गापा
२			१.१.२	क	महिला सशक्तिकरणलाई प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन	संख्या		निरन्तर				"
३			१.१.३	ख	लक्षित समुहलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, खेलकुद, मनोरञ्जन लगायत सुविधा उपलब्ध	प्रतिशत					१००	"
४	२	२.१	२.१.१	क	अपाङ्ग, विपन्न, उत्पीडित, द्वन्द्वपीडीत र पिछडीएको वर्ग र समुदायको हितमा विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्न गाउँपालिकाले अनुदान	प्रतिशत					१००	"
५			२.१.२	क	सामाजिक असमनता, विभेद र, उत्पीडनलाई न्युनीकरण गर्न सचेतनामूलक तालिम, गोष्ठी र कार्यशाला सञ्चालन	संख्या		२	२	२	६	"
६			२.१.३	क	बालमैत्री वडा तथा गाउँपालिका घोषणा कार्यक्रमको लागि गाउँपालिकाले बजेटको व्यवस्था	प्रकृया		निरन्तर				"
७			२.१.४	ख	जेष्ठ नागरिक दिवा आश्रय स्थलको व्यवस्था	संख्या		१	१	१	३	"

५.४.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्टयाईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	महिला र पछाडी पारिएका वर्गको क्षमता वृद्धि भएको हुने	परिवर्तित स्थानीय संरचना तथा कानून अनुसार समावेशीसमिति, संयन्त्रतथा सञ्जाल	संख्या					८	गापा	गापा		६	५	६
असर १	समाजमा हुने जातिय तथा लैङ्गिक वभेदको अन्त्य गर्दै सामाजमा सम्मानजनक वसाईको प्रत्याभूति भएको हुने	लैंगिक हिंसा र छुवाछुत सम्बन्धी घटना (वार्षिक)	संख्या					०	"	"		६	५	६
		व्यवसायिक अनुदान प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	प्रतिशत					१००	"	"		६	५	६
प्रतिफल १.१	लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरू प्रति हुने सामाजिक विभेद हटाउन सचेतनामूलक तथा क्षमता वृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	नीति	संख्या		२	२	२	६	"	"		६	५	६
प्रतिफल १.२	महिला सशक्तिकरणलाई प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन भएको हुने	वजेट	संख्या		निरन्तर				"	"		६	५	६
प्रतिफल १.३	लक्षित समुहलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, खेलकुद, मनोरञ्जन लगायत सुविधा उपलब्ध भएको हुने	सुविधा	प्रतिशत					१००	"	"		६	५	६

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रतिफल १.४	अपाङ्ग, विपन्न, उत्पीडित, द्वन्द्वपीडीत र पिछडीएको वर्ग र समुदायको हितमा विशेष कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	कार्यक्रम	प्रतिशत					१००	"	"		६	५	६
प्रतिफल १.५	सामाजिक असमनता, विभेद र, उत्पीडनलाई न्युनीकरण गर्न सचेतनामूलक तालिम, गोष्ठी र कार्यशाला सञ्चालन भएको हुने	सचेतनामूलक तालिम, गोष्ठी र कार्यशाला	संख्या		२	२	२	६	"	"		६	५	६
प्रतिफल १.६	बालमैत्री वडा तथा गाउँपालिका घोषणा कार्यक्रमको लागि गाउँपालिकाबाट बजेटको व्यवस्था भएको हुने	बालमैत्री वडा तथा गाउँपालिका	प्रकृया		निरन्तर				"	"		६	५	६
प्रतिफल १.७	जेष्ठ नागरिक दिवा आश्रय स्थलको व्यवस्था भएको हुने	जेष्ठ नागरिक भवन	संख्या		१	१	१	३	"	"		६	५	६

५.५ युवा, खेलकुद तथा मनोरञ्जन

५.५.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अधिकारहरुको पूर्ण उपयोगको वातावरण सिर्जना गर्ने, युवाको सशक्तिकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा बिशेष अवसर प्रदान गर्दै व्यक्तित्व विकास गर्ने तथा राज्यको सर्वाङ्गिण विकासमा योगदानका लागि उपयुक्त अवसर प्रदान गर्ने नीति अवलम्बन गरेको छ । यस्तै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले, अधिकांश युवा शक्ति वैदेशिक रोजगारीमा जानु पर्ने भएबाट वैदेशिक रोजगारीमा जाने युवाशक्तिको वास्तविक तथ्याङ्क संकलन गर्ने, तिनीहरुलाई लक्षित गरी वित्तीय साक्षरता र सीपमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने, वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाको ज्ञान, सीप र उद्यमशीलताको उपयोग गर्दै समाजिक एकिकरण गर्ने र बेरोजगार युवाहरुको समेत आवश्यक तथ्याङ्क संकलन गर्ने कार्य स्थानीय तहको जिम्मेवारीमा राखेको छ । यस गाउँपालिकामा ३ वटा खेल मैदान रहेको छ । यसै गरी वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न युवा जनसंख्या करिब १० प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

५.५.२ समस्या

युवा, युवतीलाई सिर्जनशिल कार्यमा संग्लग्न गराउन नसक्नु, सामाजिक गतिविधिमा युवाहरुको संलग्नता नहुनु, युवायुवतीको शारीरीक एवं मानसिक विकासको लागि खेलकुद, मनोरञ्जन र व्यायामको उचित व्यवस्था नहुनु, गाउँपालिकामा सञ्चालन हुने विभिन्न कार्यक्रममा युवायुवतीहरुलाई संलग्न नगराउनु आदि यस क्षेत्रका समस्याहरु हुन् ।

५.५.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

बालबालीका, किशोर किशोरी र युवाहरुलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, मनोरञ्जन, खेलकुद लगायत विभिन्न सुविधा उपलब्ध गराएर उनीहरुको शारिरिक, मानसिक एवं संवेगात्मक भावनाको विकास गराउन । दिर्घकालिन योजनाहरु निर्माणगर्न नसक्नु, आर्थिक व्यवस्थापन नहुँदा युवाहरु विदेश जानुपर्ने, भौगोलिक अवस्था समथन नहुनाले खेलकुदको विकास हुन नसक्नु आदि यस क्षेत्रका चुनौतिहरु हुन् ।

अवसर

वेरोजगार युवाहरुलाई सीप, प्रविधि र पुँजी उपलब्ध गराई स्वरोजगार र उद्यमशिलतामा सम्लग्न गराउन । प्रत्येक वडामा वडा स्तरीय खेलकुद समितिहरु गठन गरी खेलकुद विकासमा जोड दिने, सुविधा सम्पन्न खेलकुद मैदानहरु निर्माणगर्ने, विद्यालय तहका बालबालिकाको खेल प्रतिको रुची क्षमता पहिचान गरी उनीहरुलाई व्यावसायीक खेलाडी बनाउने, प्रत्येक वडाहरुमा व्याडमिन्टन तथा अन्य Indoor खेलहरुको लागि सुविधा सम्पन्न कभर्डहलको निर्माण, व्यवस्थापन गर्ने, गाउँ स्तरीय खेलकुदमा प्रतियोगिताहरु बढाउँदै लैजाने आदि यस क्षेत्रका अवसरहरु हुन् ।

५.५.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

युवा जनशक्ति विकास र खेलकुद पूर्वाधार, समृद्धिको आधार ।

लक्ष्य

प्राविधिक शिक्षा, उद्यमशीलता, रोजगारी एवं सिर्जनशीलताको विकास गरी युवाहरुको सर्वाङ्गिण विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. सीप, दक्षता र क्षमताको विकास गरी युवा वर्गको परिचालन गर्नु ।
२. खेलकुद क्षेत्रको विकासका लागि युवा वर्गलाई आकर्षित गर्नु ।

५.५.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ सीप, दक्षता र क्षमताको विकास गरी युवा वर्गको परिचालन गर्नु ।	
१.१ प्राविधिक र व्यवसायिक सीपका माध्यमबाट युवा वर्गलाई उद्यमशील बनाउने ।	१.१.१ औद्योगिक, कृषि तथा सामाजिक क्षेत्रको विकासका लागि युवाहरुमा व्यवसायिक तालिम प्रदान गरिनेछ ।
	१.१.२ विदेशबाट फर्किएका युवालाई लक्षित गरी व्यवसायिक कृषि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २ खेलकुद क्षेत्रको विकासका लागि युवा वर्गलाई आकर्षित गर्नु ।	
२.१ स्थानीय तहमा मनोरञ्जनात्मक, परम्परागत तथा संस्कृतिजन्य खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्ने ।	२.१.१ एक वडा एक खेलकुद मैदानको पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।
	२.१.२ एउटा गाउँपालिका स्तरीय खेलकुद मैदानको पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।
	२.१.३ खेलकुद प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना गरी सञ्चालन गरिनेछ ।
	२.१.४ एक वडा एक भलिवल कवर्ड हल स्थापना गरिनेछ ।
	२.१.५ पर्यटक आकर्षण गर्ने साहसिक र मनोरञ्जनात्मक खेलकुदलाई प्रवर्धन गरिनेछ ।

५.५.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. युवाहरूको लागि उत्पादनमूलक व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिम प्रदान गर्ने ।
२. एक वडा एक खेलकुद मैदानको पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।
३. एउटा गाउँपालिका स्तरीय खेलकुद मैदानको पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।

५.५.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	औद्योगिक, कृषि तथा सामाजिक क्षेत्रको विकासका लागि युवाहरुमा व्यवसायिक तालिम	संख्या		४	४	४	१२	गापा
२			१.१.२	ख	विदेशबाट फर्किएका युवालाई लक्षित गरी व्यवसायिक कृषि कार्यक्रम	संख्या		१	१	१	३	"
३	२	२.१	२.१.१	ख	एक वडा एक खेलकुद मैदानको पूर्वाधार निर्माण	संख्या		१	१	१	३	"
४			२.१.२	ग	एउटा गाउँपालिका स्तरीय खेलकुद मैदानको पूर्वाधार निर्माण	संख्या		१			१	"
५			२.१.३	ख	खेलकुद प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना गरी सञ्चालन	संख्या		१	१	१	३	"
६			२.१.४	ख	एक वडा एक कवर्ड हल स्थापना	संख्या			१		१	"
७			२.१.५	क	पर्यटक आकर्षण गर्ने साहसिक र मनोरञ्जनात्मक खेलकुदलाई प्रवर्धन	प्रतिशत		निरन्तर			१००	"

५.५.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	ढिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	युवाहरुको सर्वाङ्गिण विकासकालागि प्राविधिक शिक्षा, उद्यमशीलता, रोजगारी, एवं सिर्जनशीलताको विकास हुनुका साथै खेलकुद क्षेत्रमा प्रतिभाशाली खेलाडीहरु	वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा	संख्या					०	गापा	गापा		२	८	८
		युवाक्लब, सञ्जाल तथा संस्था	संख्या	३३	भएकाको स्तरोन्नति				"	"		२	८	८

	उत्पादन भएको हुने													
असर १	सीप, दक्षता र क्षमताका आधारमा युवा वर्गको परिचालन भएको हुने	उद्यम, व्यवसाय र स्वरोजगारीमा संलग्न युवा	प्रतिशत					१००	"	"		२	८	८
प्रतिफल १.१	व्यवसायिक तालिम	तालिम	संख्या		४	४	४	१२	"	"		२	८	८
प्रतिफल १.२	व्यवसायिक कृषि कार्यक्रम	कार्यक्रम	संख्या		१	१	१	३	"	"		२	८	८
असर २	खेलकुद क्षेत्रको विकासका लागि युवा वर्गलाई आकर्षित भएको हुने	खेलकुद क्षेत्रमा युवा वर्ग	प्रतिशत					१००	"	"		२	८	८
प्रतिफल १.३	एक वडा एक खेलकुद मैदानको पूर्वाधार निर्माण भएको हुने	खेलकुद तथा कवर्ड हल	संख्या		१	१	१	३	"	"		२	८	८
प्रतिफल १.४	एउटा गाउँपालिका स्तरीय खेलकुद मैदानको पूर्वाधार निर्माण भएको हुने	गाउँपालिका स्तरीय खेलकुद मैदान	संख्या		१			१	"	"		२	८	८
प्रतिफल १.५	खेलकुद प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना गरी सञ्चालन भएको हुने	खेलकुद प्रशिक्षण केन्द्र	संख्या		१	१	१	३	"	"		२	८	८
प्रतिफल १.६	एक वडा एक भलिवल कवर्ड हल स्थापना भएको हुने	कवर्ड हल	संख्या			१		१	"	"		२	८	८
प्रतिफल १.७	पर्यटक आकर्षण गर्ने साहसिक र मनोरञ्जनात्मक खेलकुदलाई प्रवर्धन भएको हुने	साहसिक र मनोरञ्जनात्मक खेलकुद प्रवर्धन	प्रकृया		निरन्तर				"	"		२	८	८

परिच्छेद ६ : भौतिक पूर्वाधार विकास

गाउँपालिकाको आर्थिक सामाजिक विकासमा पूर्वाधार विकास अपरिहार्य हुन्छ । नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय तहमा सिर्जना गरिने स्थानीय भौतिक तथा सामाजिक पूर्वाधार जस्तै-स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक र ती सडकमा पर्ने पुल, पुलेसा तथा झोलुङ्गे पुल, खानेपानी, सिंचाइ, वैकल्पिक ऊर्जा, १०० कि.वा. सम्मका लघु तथा साना जल विद्युत्, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, केन्द्र, अस्पताल तथा सामुदायिक भवन, कार्यालय भवन र आवास तथा बस्ती विकास, हाटबजार जस्ता पूर्वाधार निर्माणको कार्य जिम्मेवारी समेत प्रदान गरेको छ । यसले गाउँको समग्र विकासलाई गतिशील बनाउनका साथै आर्थिक सामाजिक अवसरहरूलाई रूपान्तरण गर्दै समृद्धि हाँसिल गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ ।

६.१ यातायात, सडक, पुल

६.१.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको भौतिक विकास धेरै हदसम्म त्यस गाउँमा विद्यमान तथा भविष्यमा विस्तार हुने यातायात पूर्वाधारको सुविधाले निर्धारण गर्ने गर्दछ । गाउँ विकास आवधिक योजनाले परिकल्पना गरेको पूर्वाधार विकासको स्वरूपलाई मूर्तरूप दिन गाउँ सडकहरूको निर्माण, विस्तार एवम् स्तारोन्नती, मर्मत सम्भार र सुधार गर्दै जानु नितान्त आवश्यक हुन्छ । यसले आर्थिक क्रियाकलापलाई वृद्धि गर्नका साथै कृषि, उद्योग, पर्यटन, व्यापार, व्यवसाय, जल विद्युत्, शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता आधारभूत सेवा सुविधामा नागरिकको पहुँच बढाउनका साथै सेवा प्रवाह गर्न समेत सहयोग पुऱ्याउँदछ ।

बेनी, दर्बाङ, धरापानी, ताकम, मुना, लुलाङ हुँदै ढोरपाटनसम्म पुग्ने सडकमध्ये मुनासम्म पुग्ने सडक र धवलागिरी बेस क्याम्प पुग्ने सडक यहाँका मुख्य सडक अर्थात् क बर्गका सडक हुन् भने अन्य सडकहरु ख र ग गरी करिब १५० कि.मि.भन्दा बढी सडकहरु रहेका छन् । सम्पुर्ण सडकहरु कच्ची र धुले सडकहरु नै रहेका छन् । कम्तिमा क बर्गमा वर्गीकरण गरिएका सडकहरु स्तरोन्नती गरी कालो पत्रे गर्ने र कतिपय स्थानमा नयाँ ट्रयाक खोली पक्की पुल र कल्भर्ट निर्माण गरी यातायातलाई सुचारु र व्यवस्थित गर्न नितान्त जरुरी छ । यसको साथै पर्यटकीय पदमार्गको सञ्चालन गरी पर्यटन व्यवसायको सम्भाव्यता अध्ययन गरी पर्यटन व्यवसाय मार्फत गाउँपालिकामा रोजगार सिर्जना गरी आर्थिक गतिविधि बढाउनु पनि उत्तिकै जरुरी छ ।

६.१.२ समस्या

सम्पूर्ण सडकहरु कच्ची र साँगुरा हुनु, सडकहरु कालोपत्रे गर्न वित्तीय श्रोतको कमी हुनु, विभिन्न सडकलाई जोड्ने पक्की पुल, पुलेसा, नाली र कल्भर्टको निर्माण नहुनु, वातावरणीय पक्षलाई ध्यान नदिई सडक विस्तार गर्नु, पर्यटकीय स्थल भएर पनि धवलागिरी बेस क्याम्प लगाएत प्रमुख गन्तव्यमा पुग्ने पर्यटकीय पदमार्गको विस्तार नहुनु, वडा न : १ गुर्जालाई सडक सुविधाले छुन पनि नसक्नु यस क्षेत्रका मुख्य समस्या हुन् ।

साथै सडक यातायात बाहेक अन्य यातायातका साधनहरुको अभाव हुनु, सडक निर्माणमा बजेट विनियोजन र सञ्चालनमा कुशलताको अभाव र केन्द्रीय तथा क्षेत्रिय स्तरका राष्ट्रिय राजमार्ग नहुनु यातायात सहजताका हिसाबले कठिन बिषय हो ।

६.१.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण सडकहरुको स्तरोन्नती गरी कालो पत्रे गर्न प्राविधिक र वित्तीय व्यवस्थापन गर्न, वडा केन्द्रदेखि गाउँपालिका केन्द्रसम्म जोड्ने सडकको विस्तार र कालोपत्रे गर्न, वातावरणीय पक्षलाई ध्यान दिई सडक विस्तार र स्तरोन्नती गर्न, सडक यातायात बाहेक यातायातका अन्य साधनहरु जस्तै राष्ट्रिय राजमार्ग र केवलकारको सञ्चालन गर्न, यहाँका विभिन्न पहाडी धुरीलाई जोडेर रिङरोड निर्माण गर्न, यातायातका साधनलाई व्यवस्थित र भरपर्दो बनाउन उपयुक्त भाडादर कायम गर्न, यात्रु विमा, चालक प्रशिक्षण तालिम र पुराना सवारी साधनहरु हटाउन जस्ता चुनौतीहरु रहेका छन् ।

अवसर

प्रदेश सदरमुकाम पोखरादेखि गाउँपालिका केन्द्र सम्म जोड्ने सडक निर्माणमा प्रदेश सरकारले आर्थिक सहयोग र समन्वयन गर्नु, गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण सडकहरु स्तरोन्नती र कालो पत्रे गर्न र पर्यटकीय पदमार्ग निर्माणमा संघीय सरकारको सहयोग हुनु, महत्पूर्ण सडकहरु जोड्ने पक्की पुल निर्माणमा प्रदेश र संघीय सरकारको समन्वयन हुनु, गुर्जा हिमाल र धवलागिरी हिमाल जस्ता पर्यटकिय क्षेत्रहरुमा पदमार्ग निर्माण हुनु, लुलाङ गुर्जा हुँदै ढोरपाटन जोड्ने सडकको निर्माण प्रकृया अगाडी बढ्नु जस्ता अवसरहरु रहेका छन् ।

६.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

गुणस्तरीय पक्की पुल तथा सडक पूर्वाधार, दिगो विकासको आधार ।

लक्ष्य

दिगो सडक सञ्जालको विस्तार गरी आर्थिक तथा सामाजिक अवसरहरुमा गाउँवासीको पहुँचँ वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. दिगो, सुरक्षित र वातावरणमैत्री यातायात सञ्जालको विस्तार गर्नु ।

२. आवश्यक ठाउँमा बसपार्क र बस स्टपहरु निर्माण गर्नु ।

६.१.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ दिगो, सुरक्षित र वातावरणमैत्री यातायात सञ्जालको विस्तार गर्नु ।	
१.१ आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधिलाई सन्तुलित, समावेशी, गतिशील बनाउन योगदान पुऱ्याउन सक्ने सडक सञ्जाल सुदृढ गर्ने ।	१.१.१ गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण सडकहरु कालोपत्रे गरिनेछ ।
	१.१.२ आवश्यक ठाउँमा पक्की पुल र झोलुङ्गे पुल निर्माण गरिनेछ ।
	१.१.३ वडा केन्द्रदेखि गाउँपालिका केन्द्रसम्म जोड्ने सडकको स्तरोन्नती गरिनेछ ।
	१.१.४ पर्यटक पदमार्ग सञ्चालन, केवलकार र रिङरोडको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
	१.१.५ पुराना सवारी साधन विस्थापन गरी नयाँ सवारी साधन सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २ आवश्यक ठाउँमा बसपार्क र बस स्टपहरु निर्माण गर्नु ।	
२.१ बसपार्क र बस स्टपहरु जस्ता पूर्वाधार विकास गर्ने ।	२.१.१ आवश्यक स्थानमा बसपार्कको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
	२.१.२ आवश्यक स्थानमा बस स्टपहरु निर्माण गरिनेछ ।
	२.१.३ वैज्ञानिक भाडादर, बस काउन्ट र चालक प्रशिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ ।

६.१.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण सडकहरु कालोपत्रे गर्ने र पक्की पुल निर्माण गर्ने ।

२. रिङरोडको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।

३. आवश्यक स्थानमा बसपार्क र बस स्टपहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।

६.१.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण सडकहरु कालोपत्रे गर्ने	कि.मी		१०	१०	१०	३०	गापा
२			१.१.२	ग	आवश्यक ठाउँमा पक्की पुल र झोलुङ्गे पुल निर्माण	संख्या		१	१	१	३	
३			१.१.३	ख	वडा केन्द्रदेखि गाउँपालिका केन्द्रसम्म जोड्ने सडकको स्तर वृद्धि	किमी		१०	१०	१०	३०	"
४			१.१.४	ख	पर्यटक पदमार्ग सञ्चालन, केवलकार र रिङरोडको सम्भाव्यता अधययन	प्रकृया		अधययन				"
५			१.१.५	क	पुराना सवारी साधन विस्थापन गरी नयाँ सवारी साधन सञ्चालन	प्रतिशत		२०	२०	२०	६०	"
६	२	२.१	२.१.१	ग	आवश्यक स्थानमा बसपार्कको व्यवस्थापन	संख्या	२	१			१	"
७			२.१.२	ख	आवश्यक स्थानमा बस स्टपहरु निर्माण	संख्या		१	१	१	३	"
८			२.१.३	क	वैज्ञानिक भाडादर, बस काउन्ट र चालक प्रशिक्षणको व्यवस्था	प्रतिशत		१०	२०	२०	५०	"

६.१.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	गाउँपालिकाको सबै वडा केन्द्र, प्रमुख बजार क्षेत्र र पर्यटक स्थलहरु सम्म १२ महिना सवारी साधन सञ्चालन हुने सडक निर्माण भएको हुनेछ	कालोपत्रे सडक	किमी		१०	१०	१०	३०	गापा	गापा		३	९	५
		ग्राभेल सडक	किमी	३६	१०	१०	१०	६६	"	"		३	९	५

असर १	सडक तथा पुल लगायतका पूर्वाधारहरु दिगो, भरपर्दो तथा गुणस्तरीय भएको हुने	सडक तथा पुल लगायतका पूर्वाधारहरु दिगो, भरपर्दो तथा गुणस्तरीय	संख्या	५६				९७	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.१	महत्वपूर्ण सडकहरु कालोपत्रे भएको हुने	कालोपत्रे सडक	किमी		१०	१०	१०	३०	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.२	आवश्यक ठाउँमा पक्की पुल र झोलुङ्गे पुल निर्माण भएको हुने	पक्की पुल र झोलुङ्गे पुल	संख्या		५	५	५	१५	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.३	वडा केन्द्रदेखि गाउँपालिका केन्द्रसम्म जोड्ने सडकको स्तर वृद्धि भएको हुने	सडक स्तर वृद्धि	किमी		१०	१०	१०	३०	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.४	पर्यटक पदमार्ग सञ्चालन, केवलकार र रिङरोडको सम्भाव्यता अधययन भएको हुने	सम्भाव्यता अधययन	प्रकृया		अधययन				"	"		३	९	५
प्रतिफल १.५	पुराना सवारी साधन विस्थापन गरी नयाँ सवारी साधन सञ्चालन भएको हुने	पुराना सवारी साधन विस्थापन गरी नयाँ सवारी साधन	प्रतिशत		२०	२०	२०	६०	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.६	बसपार्क निर्माण भएको हुने	बसपार्क	संख्या	२	१			३	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.७	बस स्टपहरु निर्माण भएको हुने	बस स्टप	संख्या		१	१	१	३	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.८	वैज्ञानिक भाडादर, बस काउन्ट र चालक प्रशिक्षणको व्यवस्था भएको हुने	वैज्ञानिक भाडादर, बस काउन्ट र चालक प्रशिक्षण	प्रतिशत		१०	२०	२०	५०	"	"		३	९	५

६.२ सिंचाई

६.२.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाको वर्तमान भू-उपयोगलाई हेर्दा कुल भू-भाग १०३७ वर्ग कि.मी. मध्ये खेतीयोग्य जमिन मात्र ४६.१५ वर्ग कि.मी.(४.४५ प्रतिशत) रहेको छ । गाउँपालिकामा कुल खेतीयोग्य जमिनमध्ये १२.५८ वर्ग कि.मी. भू-भागमा खेती पुगेको छ । यसैगरी गाउँपालिकामा ३.८ वर्ग कि.मी. भू-भागमा बाह्रै मिहना सिंचाइ, ७.४३ वर्ग कि.मी. भू-भागमा मौषमी सिंचाइ र १.२९ वर्ग कि.मी. भू-भागमा सुख्खा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध रहेको देखिन्छ । नयाँ खेतीको विधि तथा ढाँचाहरूको अभ्यास गर्ने र उत्पादकत्व बढाई खाद्य सुरक्षा तथा गरिबी निवारणमा योगदान पुऱ्याउन सिंचाईको मुख्य भुमिका रहने हुँदा उच्च प्राथमिकताका साथ कार्य गर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

६.२.२ समस्या

हिउँदमा सिचाँइको अभावले गर्दा व्यवसायिक कृषिमा असर, कृषिको मुख्य समस्या नै सिचाइँको अभाव हुनु, नहरहरुको राम्रो व्यवस्थापन हुन नसक्नु, सिर्जनशील सिचाइँ नहुनु, आधुनिक उपकरणको प्रयोग नहुनु, धेरै ठाउँहरुमा कच्ची कुलाहरु रहनु, व्यवस्थित सिंचाईको व्यवस्था गर्न नसक्नु, सिंचाई गुरुयोजना बनाई योजनाबद्ध विकास तथा व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, दिगो सिंचाईको व्यवस्था गर्न नसक्दा उत्पादकत्व कम हुने र खाद्यान्न उत्पादन प्रति कृषक तथा समुदायको उत्साहजनक आकर्षण नहनु र बहुउद्देश्यीय सिंचाई आयोजनाहरू विस्तार गर्न नसक्नु, परम्परागत कृषक कुलोहरूको आधुनिकीकरण तथा सुधार हुन नसक्नु, अन्य भौतिक पूर्वाधारहरूको तुलनामा सिंचाई पूर्वाधार प्रति समुदायहरूको चासो कम रहनु आदि सिंचाई क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

६.२.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

कृषि आकाशे सिंचाईमा निर्भर रहेको, भौगोलिक विकटता, विज्ञ प्रशिक्षक र तालिम प्राप्त सीपहरुको अभाव, आर्थिक अभाव, सिंचाई सेवा शुल्क संकलन कार्य प्रभावकारी बनाई आयोजनाहरूको मर्मत सम्भार गर्न, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई दिगो बनाउन, सिंचाई आयोजना विकास प्रति समुदायको चासो वृद्धि गर्न, जलवायु परिवर्तन तथा नदीजन्य निर्माण सामग्रीको अव्यवस्थित दोहनले सिंचाई क्षेत्रमा पारेको असरहरूको पहिचान गरी असर न्यूनीकरण गर्न जस्ता सिंचाई क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् ।

अवसर

म्याग्दी खोला, गुर्जा खोला, मराङ क्षेत्रबाट लिफ्ट सिंचाईको सम्भावना हुनु, भूमिगत सिंचाईको सम्भावना हुनु, विभिन्न नयाँ प्रविधिहरूको विकास हुँदै जानु, ठूला व्यावसायिक कृषि फर्म तथा आयोजनाहरू विकासतर्फ निजी क्षेत्रको आकर्षण बढ्दै जाँदा सिंचाईको सुविधाको माग बढ्दो क्रममा रहनु आदि यस क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

६.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिको मूल आधार, दिगो सिंचाईको विकास ।

लक्ष्य

सिंचाई प्रणालीको विकास र व्यवस्थापन गरी कृषि उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. सम्पूर्ण खेतीयोग्य भूमिमा वर्ष भरी भरपर्दो रूपमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराई उपयुक्त प्रविधि मार्फत प्रभावकारी सिंचाई सेवा विस्तार गर्नु ।

२. सिंचाई प्रणाली तथा नदीको दिगो तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु ।

६.२.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ सम्पूर्ण खेती योग्य भूमिमा वर्ष भरी भरपर्दो रूपमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराई उपयुक्त प्रविधि मार्फत प्रभाकारी सिंचाई सेवा विस्तार गर्नु ।	
१.१ सिंचाइ सम्भावना भएका खेतीयोग्य जमिन पहिचान गरी स्थायी श्रोतबाट व्यवस्थित १२ महिना चल्ने सिंचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने ।	१.१.१ परम्परागत सिंचाई प्रविधिहरुलाई बाह्रै महिना सिंचाई उपलब्ध हुनसक्ने गरि स्तरोन्नती गरिनेछ ।
	१.१.२ भूमि प्रयोग नक्सा, खेती अनुसार पानीको आवश्यकता र श्रोत पहिचान र सम्भावित सिचाई योजनाका परिदृश्यहरू समेत प्रतिविम्बित हुने गरी विस्तृत सिंचाई गुरुयोजना तयार गरिनेछ ।
	१.१.३ कृषि पकेट क्षेत्र, ब्लक क्षेत्र तथा कृषि फार्ममा आवश्यकताको आधारमा सिंचाईको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य २ सिंचाई प्रणाली तथा नदीको दिगो तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु ।	
२.१ सिंचाई प्रणालीको व्यवस्थापनको लागि संस्थागत संरचना सुदृढीकरण गर्ने ।	२.१.१ सिंचाई उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत क्षमता विकास गरिनेछ ।
	२.१.२ सिंचाई योजनाको सञ्चालन र व्यवस्थापनलाई आत्मनिर्भर बनाउन सिंचाई सेवा शुल्क निर्धारण गरी संकलन गर्ने कार्यलाई कानूनी र प्रक्रियागत व्यवस्था गर्न आवश्यक कानून निर्माणगरी लागु गरिनेछ ।
	२.१.३ सिंचाई आयोजनाहरूको मुहान संरक्षण गरिनेछ ।

६.२.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. परम्परागत सिंचाई प्रविधिहरुलाई बाह्रै महिना सिंचाई उपलब्ध हुनसक्ने गरि स्तरोन्नती गर्ने ।

२. भूमि प्रयोग नक्सा, खेती अनुसार पानीको आवश्यकता र श्रोत पहिचान र सम्भावित सिचाई योजनाका परिदृश्यहरू समेत प्रतिविम्बित हुने गरी विस्तृत सिंचाई गुरुयोजना तयार गर्ने ।

३. सिंचाई आयोजनाहरूको मुहान संरक्षण गर्ने ।

६.२.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	परम्परागत सिंचाई प्रविधिहरुलाई बाह्रै महिना सिंचाई उपलब्ध हुनसक्ने गरि स्तरोन्नती	संख्या		२	२	२	६	गापा
२			१.१.२	ग	विस्तृत सिंचाई गुरुयोजना तयार	संख्या				१	१	"
३			१.१.३	ख	कृषि पकेट क्षेत्र, ब्लक तथा कृषि फार्ममा, आवश्यकताको आधारमा सिंचाईको व्यवस्था	प्रतिशत					१००	"
४	२	२.१	२.१.१	क	सिंचाई उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत क्षमता विकास	संख्या		१	१	१	३	"
५			२.१.२	क	सिंचाई सेवा शुल्क निर्धारण गरी संकलन गर्ने कार्यलाई कानूनी र प्रक्रियागत व्यवस्था गर्न आवश्यक कानून निर्माण	संख्या		१			१	"
६			२.१.३	क	सिंचाई आयोजनाहरूको मुहान संरक्षण	प्रतिशत		निरन्तर			१००	"

६.२.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	कुल खेतीयोग्य जमिनमा १२ महिना पर्याप्त मात्रामा सिंचाई सेवा उपलव्ध भएको हुने	१२ महिना सिंचाई हुने क्षेत्र	प्रतिशत					१००	गापा	गापा		४	२	५
असर १	कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न भरपर्दो सिंचाई सुविधा उपलब्ध भएको हुने	सिचाई	संख्या					८	"	"		४	२	५

प्रतिफल १.१	भूमि प्रयोग नक्सा, खेती अनुसार पानीको आवश्यकता र श्रोत पहिचान र सम्भावित सिचाई योजनाका परिदृश्यहरू समेत प्रतिविम्बित हुने गरी विस्तृत सिंचाई गुरुयोजना तयार भएको हुने	विस्तृत सिंचाई गुरुयोजना	संख्या				१	१	"	"		४	२	५
प्रतिफल १.२	परम्परागत सिंचाई प्रविधिहरुलाई बाह्रै महिना सिंचाई उपलब्ध हुनसक्ने गरि स्तरोन्नती भएको हुने	सिंचाई स्तरोन्नती	संख्या		२	२	२	६	"	"		४	२	५
प्रतिफल १.३	कृषि पकेट क्षेत्र तथा कृषि फार्ममा, आवश्यकताको आधारमा सिंचाईको व्यवस्था भएको हुने	सिचाई	प्रतिशत		२०	२०	२०	६०	"	"		४	२	५
प्रतिफल १.४	संचाई उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत क्षमता विकास भएको हुने	संस्थागत क्षमता विकास कार्यक्रम	संख्या		१	१	१	३	"	"		४	२	५
प्रतिफल १.५	सिंचाई योजनाको सञ्चालन र व्यवस्थापनलाई आत्मनिर्भर बनाउन सिंचाई सेवा शुल्क निर्धारण गरी संकलन गर्ने कार्यलाई कानूनी र प्रक्रियागत व्यवस्था गर्न आवश्यक कानून निर्माण भएको हुने	कानून निर्माण	संख्या		१			१	"	"		४	२	५
प्रतिफल १.६	सिंचाई आयोजनाहरूको मुहान संरक्षण भएको हुने	मुहान संरक्षण	प्रतिशत		निरन्तर			१००	"	"		४	२	५

६.३ भवन तथा ग्रामीण विकास

६.३.१ पृष्ठभूमि

सरकारी र सामुदायिक भवन जनताका आवास र बस्ती सुरक्षित स्वस्थ्यकर, वातावरणमैत्री, भुकम्प प्रतिरोधी र किफायती हुनु पर्दछ । गाउँपालिकाले राष्ट्रिय भवन निर्माणसंहितालाई ध्यानमा राखेर भवन निर्माणकार्यविधि निर्माणगरी कार्यन्वयन गर्नु पर्दछ । घरवार विहिन जनता र भुकम्प, बाढी तथा पहिरो पीडितहरुलाई आवास कार्यक्रम अन्तरगत समावेश गर्नु जरुरी छ । छरिएर रहेका घर बस्ती, बाढी पहिरो र भु-क्षयको जोखिममा रहेका बस्तीहरुलाई स्थानान्तरण गरी एकिकृत बस्ती निर्माणगर्न गाउँपालिकाले जोड दिनु पर्दछ । दिगो सामाजिक तथा आर्थिक विकासको लागि भवन तथा ग्रामीण विकास क्षेत्रको महत्वपूर्ण योगदान रहेको हुन्छ । भूकम्पीय दृष्टिकोणले संवेदनशील रहेका घरहरू निर्माणगर्दा भूकम्प प्रतिरोधी बनाउनु आवश्यक छ । यसको अलावा घरहरू जाडो, गर्मी, तुषारो र हिमपातबाट जनतालाई जोगाउने किसिमका हुनु पर्दछ ।

गाउँपालिकाको कुल घरधुरी ३१२९ छ जसमध्ये घरको स्वामित्व आफ्नो भएको घरपरिवार ९६ प्रतिशत रहेको छ । यस गाउँका सबैभन्दा बढी परिवारहरू ९८ प्रतिशत बाहिरी गाह्रो माटोको जोडाई ढुंगा भएको घरमा बसेको पाइन्छ । बाहिरी गाह्रो सिमेन्टको जोडाई ढुंगा भएको घरमा २ प्रतिशत परिवारहरू बसोबास गर्दछन् । त्यसैगरी आवासीय घरको छानाको बनौट हेर्दा कुल परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरिरहेका घरहरूमध्ये ९३ प्रतिशतको ढुङ्गाबाट, २ प्रतिशतको खरबाट, ४ प्रतिशतको जस्ता/टिनबाट र १४ प्रतिशतको सिमेन्ट/ढलानबाट छाना बनेको देखिएको छ ।

६.३.२ समस्या

सुरक्षित ग्रामीण विकासको बारेमा जनचेतनाको कमी हुनु, भवन निर्माणगर्न रोजगारको अवसर प्रदान गर्न नसक्नु, राष्ट्रिय भवन निर्माणआचारसंहिता पूर्ण रुपमा कार्यन्वयन नहुनु, भवन निर्माणगर्ने कामदारमा प्राविधिक क्षमता र दक्षतामा कमी हुनु, गुणस्तरीय निर्माणको सामाग्री अभाव, भवन निर्माणकिफायती नभई महँगो हुन जानु, भवन निर्माणमा प्राविधिकको रेखदेख, निरीक्षण र अनुगमनको कमी, सुरक्षित, स्वास्थ्यकर, सुविधायुक्त र वातावरणमैत्री आवास निर्माणनहुनु, सामुदायिक आवास निर्माणमा जनचासो कम हुनु, जोखिमयुक्त बस्तीहरु स्थानान्तरण गरी एकिकृत बस्ती निर्माणको अवधारणा सम्बन्धी कम ज्ञान हुनु आदि यस क्षेत्रका समस्याहरु हुन् ।

६.३.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

बस्ती विकास गर्दा गाउँवासीहरु सर्न नमान्ने, आवश्यक स्थानमा सार्वजनिक जमिन नरहेको, राष्ट्रिय भवन निर्माणआचारसंहिता अनुरुप भवन निर्माणमापदण्ड तयार गरी कार्यन्वयन गर्न, सुरक्षित, स्वास्थ्यकर, सुविधायुक्त, कम खर्चिलो, भु-कम्प प्रतिरोधी, वातावरण मैत्री भवन निर्माणगर्न, दक्ष कामदार, प्राविधिक र गुणस्तरीय निर्माण सामाग्री उपलब्ध गराई भवन तथा आवास निर्माणगर्न, जोखिमयुक्त र छरिएका बस्तीहरुलाई स्थानान्तरण गराई एकिकृत बस्ती निर्माणगर्न जस्ता चुनौतीहरु छन् ।

अवसर

भवन तथा ग्रामिण विकास सरकारको प्राथमिकता पर्नु, योजनाबद्ध तरिकाले जग्गा विकास तथा व्यवस्थापन, पूर्वाधार विकास र आवास निर्माणगर्दै स्थानीय पहिचानयुक्त शहर बसाल्ने सम्भावना रहनु, सडक सञ्जालको द्रुत गतिमा वृद्धि भएको हुँदा आर्थिक गतिविधि धेरै हुन सक्ने रणनीतिक क्षेत्र पहिचान गरी सहर बसाल्ने सम्भावना रहनु ,भवन तथा आवास निर्माण सम्बन्धी ज्ञानको क्रमशः अभिवृद्धि हुदै जानु, जोखिमयुक्त वस्ति सार्ने व्यवस्था हुनु, एकिकृत स्वरुपको वस्ति हुनु, स्थानीय निर्माण सामाग्रीको उपलब्धता, २०७२ सालको भूकम्पले नागरिकहरुमा चेतना अभिवृद्धि हुनु आदि अवसर हुन् ।

६.३.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

आवास तथा एकिकृत बस्तीको विकास, सन्तुलित र समन्वायिक ग्रामिण विकास ।

लक्ष्य

वातावरणमैत्री, प्रविधियुक्त, सुरक्षित, सुविधायुक्त र स्थानीय निर्माणसामाग्रीमा आधारित भवन आवास तथा बस्तीको निर्माण गर्ने ।

उद्देश्य

१. स्थानीय निर्माण सामाग्रीको आधिकतम प्रयोग गरी सुरक्षित, वातावरणमैत्री र किफायती भवन निर्माण गर्नु ।
२. जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका बस्तीहरुलाई स्थानान्तरण गरी एकिकृत बस्ती निर्माणको योजना तयार गर्नु ।
३. सामाजिक दायित्व र जिम्मेवारीका लागि आवश्यक पूर्वाधार (भवन) निर्माण गर्नु ।

६.३.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ स्थानीय निर्माणसामाग्रीको आधिकतम प्रयोग गरी सुरक्षित, वातावरणमैत्री र किफायती भवन निर्माणगर्नु ।	
१.१ भवन मापदण्ड कार्यन्वयन गरी सुरक्षित र वाातावरण मैत्री भवन निर्माणमा जोड दिने ।	१.१.१ स्थानीय निर्माण सामाग्रीको प्रयोग गरी भवन तथा आवास निर्माण गरिनेछ ।
	१.१.२ राष्ट्रिय भवन निर्माण आचारसंहिता पूर्ण रुपमा कार्यन्वयन गरिनेछ ।
	१.१.३ स्थानीय भू-उपयोग योजना निर्माण गरी वातावरणमैत्री भवनहरु प्राविधिकको डिजाइन र सुपेरिवेक्षणमा निर्माण गरिनेछ ।
	१.१.४ स्थानीय कामदारको दक्षतामा अभिवृद्धि गरिनेछ ।
	१.१.५ कृषि योग्य जमिनमा बस्ती विकासलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।
	१.१.६ एक वडा एक विशेष मौलिक पहिचान सहितको गाउँ विकास गरिनेछ ।
उद्देश्य २ जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका बस्तीहरुलाई स्थानान्तरण गरी एकिकृत बस्ती निर्माणको योजना तयार गरिनेछ ।	
२.१ एकिकृत बस्तीको सम्भाव्यता अध्ययन गरी योजना तयार गर्ने ।	२.१.१ जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका घर बस्तीहरुको पहिचान गरी तथ्याङ्क तयार गरिनेछ ।
	२.१.२ एकिकृत बस्तीको लागि उपयुक्त जग्गाको खोजी गरी एकिकृत बस्तीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
	२.१.३ एकिकृत बस्ती सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरी जनमत तयार गरिनेछ ।
उद्देश्य ३ :संस्थागत विकासका लागि आबश्यक पूर्वाधार (भवन) निर्माण गर्नु ।	
३.१ आवश्यक पूर्वाधार निर्माणगर्ने ।	३.१.१ सुबिधा सम्पन्न गाउँपालिका कार्यलयको भवन निर्माण गरिनेछ ।
	३.१.२ गाउँपालिकामा एक बहुउद्येशिय सभाहल निर्माण गरिनेछ ।
	३.१.३ साहारा विहिन बालबच्चा, बृद्ध, अपाङ्ग लगायत नागरिकलाई साहारा केन्द्र निर्माण गरी व्यवस्थित गरिनेछ ।

६.३.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. सुबिधा सम्पन्न गाउँपालिका कार्यलयको भवन निर्माण गर्ने ।
२. राष्ट्रिय भवन निर्माणआचारसंहिता पूर्ण रुपमा कार्यन्वयन गर्ने ।
३. बहुउद्येशिय सभाहल निर्माण गर्ने ।

६.३.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	ख	स्थानीय निर्माण सामाग्रीको प्रयोग गरी भवन तथा आवास निर्माण	प्रतिशत					१००	गापा
२			१.१.२	क	राष्ट्रिय भवन निर्माण आचारसंहिता पूर्ण रुपमा कार्यन्वयन	प्रतिशत					१००	"
३			१.१.३	ख	स्थानीय भू-उपयोग योजना निर्माण गरी वातावरणमैत्री भवनहरु प्राविधिकको डिजाइन र सुपेरिवेक्षणमा निर्माण	प्रतिशत					१००	"
४			१.१.४	क	स्थानीय कामदारको दक्षता अभिवृद्धि	संख्या		२	२	२	६	"
५			१.१.५	क	एक वडा एक विशेष मौलिक पहिचान सहितको गाउँ विकास	संख्या					८	
६	२	२.१	२.१.१	क	जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका घर बस्तीहरुको पहिचान गरी तथ्याङ तयार	प्रतिशत					१००	"
७			२.१.२	ख	एकिकृत बस्तीको लागि उपयुक्त जग्गाको खोजी गरी एकिकृत बस्तीको सम्भाव्यता अध्ययन	प्रकृया		अध्ययन				"
८			२.१.३	क	एकिकृत बस्ती सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरी जनमत तयार	संख्या		२	२	२	६	"
९	३	३.१	३.१.१	क	सुबिधा सम्पन्न गाउँपालिका कार्यलयको भवन निर्माण	संख्या		१			१	"
१०			३.१.२	ख	गाउँपालिकामा एक बहुउद्येशिय सभाहल निर्माण	संख्या				१	१	"
११			३.१.३	ख	साहारा विहिन बालबच्चा, बृद्ध, अपाङ्ग लगाएत नागरिकलाई साहारा केन्द्र निर्माण	संख्या			१		१	"

६.३.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	सबै प्रकारका आधारभूत सुविधा सम्पन्न आवास, बस्ती विकास, व्यवस्थित र गुणस्तरीय सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माणहरु र निजि घरहरु पालिकाले निर्धारण गरेको मापदण्ड अनुसार निर्माणभएका हुने	सुरक्षित आवास क्षेत्र	प्रतिशत					१००	गापा	गापा		६	११	५
असर १	आवासिय क्षेत्र व्यवस्थित, दिगो, वातावरण मैत्री तथा योजनावद्ध भएको हुने	योजनावद्ध आवास क्षेत्र	प्रतिशत					१००	"	"		६	११	५
प्रतिफल १.१	स्थानीय निर्माण सामाग्रीको प्रयोग गरी भवन तथा आवास निर्माण भएको हुने	स्थानीय निर्माण सामाग्री	प्रतिशत					१००	"	"		६	११	५
प्रतिफल १.२	राष्ट्रिय भवन निर्माण आचारसंहिता पूर्ण रुपमा कार्यन्वयन भएको हुने	भवन निर्माणकार्यन्वयन आचारसंहिता लागु	प्रतिशत					१००	"	"		६	११	५
प्रतिफल १.३	स्थानीय भू-उपयोग योजना निर्माण गरी वातावरणमैत्री भवनहरु प्राविधिकको डिजाइन र सुपेरिवेक्षणमा निर्माण भएको हुने	प्राविधिकको डिजाइन र सुपेरिवेक्षणमा निर्माण	प्रतिशत					१००	"	"		६	११	५
प्रतिफल १.४	स्थानीय कामदारको दक्षतामा अभिवृद्धि	तालिम	संख्या		२	२	२	६	"	"		६	११	५
प्रतिफल	एक वडा एक विशेष मौलिक पहिचान	मौलिक पहिचान	प्रतिशत		२०	३०	४०	९०	"	"		६	११	५

१.५	सहितको गाउँ विकास भएको हुने	सहितको गाउँ												
प्रतिफल १.६	जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका घर बस्तीहरुको पहिचान गरी तथ्याङ तयार भएको हुने	तथ्याङ	प्रतिशत					१००	"	"		६	११	५
प्रतिफल १.७	एकिकृत बस्तीको लागि उपयुक्त जग्गाको खोजी गरी एकिकृत बस्तीको सम्भाव्यता अध्ययन भएको हुने	एकिकृत बस्तीको सम्भाव्यता अध्ययन	प्रकृया		अध्ययन				"	"		६	११	५
प्रतिफल १.८	एकिकृत बस्ती सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरी जनमत तयार भएको हुने	जनचृतना अभिवृद्धि	संख्या		२	२	२	६	"	"		६	११	५
असर २	गाउँपालिकाका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण भएको हुने	तथ्याङ	संख्या					१००	"	"		६	११	५
प्रतिफल २.१	सुबिधा सम्पन्न गाउँपालिका कार्यलयको भवन निर्माण भएको हुने	कार्यलय भवन	संख्या		१			१	"	"		६	११	५
प्रतिफल २.२	गाउँपालिकामा एक बहुउद्येशिय सभाहल निर्माण भएको हुने	बहुउद्येशिय सभाहल	संख्या				१	१	"	"		६	११	५
प्रतिफल २.३	साहारा बिहिन बालबच्चा, बृद्ध, अपाङ्ग लगाएत नागरिकलाई साहारा केन्द्र निर्माण गरी व्यवस्थित भएको हुने	साहारा केन्द्र	संख्या			१		१	"	"		६	११	५

६.४ विद्युत तथा उर्जा

६.४.१ पृष्ठभूमि

गाउँको आधुनिकीकरण, पूर्वाधार विकास तथा उद्यम व्यवसायको विस्तारमा ऊर्जाको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यसमा ऊर्जाका सम्भाव्य विभिन्न श्रोतहरू जस्तै-बायो ग्यास, सौर्य ऊर्जा, लघु जल विद्युत् तथा राष्ट्रिय ग्रिड प्रणाली रहेका छन् । गाउँमा विद्युत्/ऊर्जाको आपूर्तिद्वारा उद्योग व्यापार, व्यवसाय प्रवर्धनका साथै दैनिक जनजीवनलाई सहज बनाउन सहयोग पुग्दछ । ऊर्जाको सहज उपलब्धता र प्रयोगले दाउरा र ग्यासको बचत हुन गई वातावरणीय योगदान पुऱ्याउनका साथै आयात प्रतिस्थापन गर्न समेत मद्दत पुग्ने हुन्छ ।

नवीकरणीय उर्जाको प्रसस्त श्रोत र सम्भावना भएको यस गाउँपालिकामा जलविद्युत शक्ति नै उर्जाको महत्वपूर्ण श्रोत हो । गाउँपालिकाका कुल घरपरिवारहरू मध्ये १,५४२ घरले लघु जलविद्युत, १४०९ घरले सोलार, १७२ घरले मट्टितेल, र अन्य इन्धनको श्रोत प्रयोग गर्ने न्युन पाइयो । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा ग्रामीण विद्युतिकरणमा व्यापक विकास नभई विद्युत सेवाको पहुँच नपुगेको परिवारहरू धेरै रहेको देखिन्छ भने सेवा नपुगेका क्षेत्रहरूमा त्यसको विस्तार हुनु जरूरी छ । माथि उल्लेखित सबै प्रकारका उर्जाको उत्पादन मार्फत रोजगारी सिर्जना गरी आगामी ३ वर्ष भित्र गाउँपालिकालाई उज्यालो गाउँपालिकाको रुपमा घोषणा गरी आर्थिक रुपमा सम्पन्न र सम्वृद्ध गाउँपालिकाको रुपमा विकसित गर्न पर्दछ ।

६.४.२ समस्या

सबै बस्तीमा विद्यूत सेवा उपलब्ध नरहनु, भौगोलिक विकटताले गर्दा विद्युत प्रसारण लाईन धेरै लामो तथा खर्चिलो हुनु, हावापानी जस्ता प्राकृतिक विपत्तीको कारणले विद्युत अवरोध हुदा पुन सुचारु हुन लामो समय लाग्नु, गाउँमा संञ्चालनमा रहेका लघु जलविद्युत आयोजना नियमित सुचारु हुन नसक्नु तथा आयोजना समयमै मर्मत सम्भार गर्न प्राविधिकको कमी हुनु, लघु जलविद्युत आयोजनाका पोलहरु भरपर्दो र टिकाउ नहुनु, उर्जा उत्पादनमा प्राविधिक र वित्तीय श्रोतको अभाव आदि यस क्षेत्रका समस्याहरु हुन् ।

६.४.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

भौगोलिक विकटताले गर्दा केन्द्रिय विद्युत प्रसारण लाईन बस्तीमा पुर्याउन धेरै खर्चिलो, समयमै विद्युतीय समस्या समाधान हुन नसक्नु, लघुजलविद्युत आयोजना समयसमयमा मर्मत सम्भारमा गाउँमै प्राविधिक नभएकाले कठिनाई, विद्युत संम्वन्धी नीति, नियम र सभौता संघीय सरकारबाट हुनाले आयोजना समयमा नै सम्पन्न गराउन कठिन, प्राविधिक र वित्तीय अभावले गर्दा फलाम र स्टिलका पोलहरु व्यवस्थापन गर्न, नवीकरणीय उर्जा उत्पादन सम्बन्धी नीति निर्माण गरी कार्यन्वयन गर्न जस्ता चुनौतीहरु छन् ।

अवसर

नेपाल विद्युत प्राधिकरणको केन्द्रिय प्रशारण लाईन गाउँपालिकाको वडा न : ७ ताकमसम्म रहेको छ । विद्युतको उचाईको हिसावले यस ठाउँमा वायु उर्जाको सम्भावना हुनु, प्राविधिक र वित्तीय साझेदारीमा वायु शक्तिद्धारा उर्जा उत्पादन गर्न, सौर्य उर्जाको क्षेत्रलाई विस्तार गरि विभिन्न कियाकलाप सञ्चालन गर्ने, म्याग्दी खोला लगाएत थुप्रै खोला तथा नदीहरुबाट विद्युत उत्पादनको सम्भावना रहेको जस्ता अवसरहरु छन् ।

६.४.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

जलविद्युत र नवीकरणीय उर्जा उत्पादन मार्फत दिगो आर्थिक विकास ।

लक्ष्य

सबै घरधुरी लगायत सार्वजनिक क्षेत्र, उद्योग व्यवसायमा अधिकतम उर्जा खपत हुने गरी गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलव्ध गर्ने ।

उद्देश्य

१. वैकल्पिक उर्जाको विकास गरी कृषि तथा औद्योगिक अभ्यासहरुलाई प्रविधिमैत्री तथा मितव्ययि बनाउनु ।

२. विद्युत सेवालाई दिगो, सर्बसुलभ र भरपर्दो बनाई उर्जा सुरक्षामा योगदान पुऱ्याउनु ।

६.४.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ वैकल्पिक उर्जाको विकास गरी कृषि तथा औद्योगिक अभ्यासहरुलाई प्रविधिमैत्री तथा मितव्ययि बनाउनु।	
१.१ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जालाई गाउँपालिकाको कृषि, औद्योगिक उत्पादन तथा रोजगारीसँग जोड्ने ।	१.१.१ सबै घरहरुमा विद्युत पहुँच विकास गरिनेछ ।
	१.१.२ गाउँपालिका केन्द्र र यसका शाखाहरु, वडा केन्द्, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी र मुख्य मुख्य बजार केन्द्रमा सौर्य वत्ती जडान गरिनेछ ।
	१.१.३ वायु उर्जाको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
	१.१.४ नवीकरणीय उर्जाको प्रयोग मार्फत कृषि तथा औद्योगिक क्षेत्रलाई प्रविधिमैत्री बनाई रोजगारी सिर्जना गरिनेछ ।
उद्देश्य २ विद्युत सेवालाई दिगो, सर्बसुलभ र भरपर्दो बनाई उर्जा सुरक्षामा योगदान पुऱ्याउनु ।	
२.१ विद्युत सेवालाई बिस्तार एवं व्यवस्थापन गर्ने ।	२.१.१ संघीय र प्रदेश सरकारको समन्वयनमा सबै मुल बस्तीसम्म केन्द्रिय प्रसारण लाईन बिस्तार गरिनेछ ।
	२.१.२ लघु तथा ठूला विद्युत आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
	२.१.३ विद्युत आयोजनामा स्थानीय जनताको लगानी सुनिश्चत गरिनेछ ।
	२.१.४ विद्युत प्राविधिक र वित्तीय व्यवस्थापन सुनिश्चत गरिनेछ ।

६.४.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. संघीय र प्रदेश सरकारको समन्वयनमा सबै मुल बस्ती सम्म केन्द्रिय प्रसारण लाईन बिस्तार गर्ने ।

२. गाउँपालिका केन्द्र र यसका शाखाहरु, वडा केन्द्, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी र मुख्य मुख्य बजारकेन्द्र (Market center) मा बैकल्पिक श्रोतको रुपमा सौर्य वत्ती जडान गर्ने ।

३. नवीकरणीय उर्जाको प्रयोग मार्फत कृषि तथा औद्योगिक क्षेत्रलाई प्रविधिमैत्री बनाई रोजगारी सिर्जना गर्ने ।

६.४.७विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	सबै घरहरुमा विद्युत पहुँच	प्रतिशत					१००	गापा
२			१.१.२	ख	गाउँपालिका केन्द्र र यसका शाखाहरु, वडा केन्द्र, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी र मुख्य मुख्य बजार केन्द्रमा सौर्य वत्ती जडान	प्रतिशत					१००	"
३			१.१.३	ख	वायु उर्जाको सम्भाव्यता अध्ययन			अध्ययन				"
४			१.१.४	ख	नवीकरणीय उर्जाको प्रयोग मार्फत कृषि तथा औद्योगिक क्षेत्रलाई प्रविधिमैत्री बनाई रोजगारी सिर्जना	प्रतिशत		२०	२०	२०	६०	"
५	२	२.१	२.१.१	ख	संघीय र प्रदेश सरकारको समन्वयनमा सबै मुल बस्तीसम्म केन्द्रिय प्रसारण लाईन बिस्तार	संख्या		२०	२०	२०	६०	"
६			२.१.२	ख	लघु तथा ठूला विद्युत आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन	प्रकृया		अध्ययन				"
७			२.१.३	क	विद्युत आयोजनामा स्थानीय जनताको लगानी सुनिश्चत	प्रतिशत					१००	"
८			२.१.४	ख	विद्युत प्राविधिक र वित्तीय व्यवस्थापन सुनिश्चत	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"

६.४.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिवल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	गाउँपालिकाका सबै घरधुरी लगायत सार्वजनिक क्षेत्र, उद्योग व्यवसाय मा अधिकतम उर्जाको प्रयोग गरी प्रतिब्याक्ति उर्जा	विद्युत खपत युनिट	प्रतिशत					१००	गापा	गापा		३	७	२

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
	खपत उल्लेख्य बढेको हुने ।													
असर १	वैकल्पिक उर्जाको विकास गरी कृषि तथा औद्योगिक अभ्यासहरु प्रविधिमैत्री तथा मितव्ययि बनेको हुने ।	वैकल्पिक उर्जा प्रविधिमैत्री पकेट क्षेत्र	संख्या		१	१	१	३	"	"		३	७	२
		सुधारिएको उर्जा (वायोग्यास, एलपि) प्रयोग गर्ने	प्रतिशत					१००	"	"		३	७	२
		सुधारिएको वा धुवारहित चुल्हो जडान भएका परिवार	प्रतिशत					१००	"	"		३	७	२
प्रतिफल १.१	सबै घरहरुमा विद्युत जडान भएको हुने	विद्युत जडान भएको घर	प्रतिशत					१००	"	"		३	७	२
प्रतिफल १.२	गाउँपालिका केन्द्र र यसका शाखाहरु, वडा केन्द्, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी र मुख्य मुख्य बजारकेन्द्र मा सौर्य वत्ती जडान भएको हुने	सौर्य बत्ती जडान भएको सरकारी कार्यालय	प्रतिशत					१००	"	"		३	७	२
प्रतिफल १.३	वायु उर्जाको सम्भाव्यता अध्ययन भएको हुने	सम्भाव्यता अध्ययन	प्रकृया		अध्ययन				"	"		३	७	२
प्रतिफल १.४	नवीकरणीय उर्जाको प्रयोग मार्फत कृषि तथा औद्योगिक	रोजगारी	प्रतिशत		२०	२०	२०	६०	"	"		३	७	२

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
	क्षेत्रलाई प्रविधिमैत्री बनाई रोजगारी सिर्जना भएको हुने													
प्रतिफल १.५	संघीय र प्रदेश सरकारको समन्वयनमा सबै मुल बस्ती सम्म केन्द्रिय प्रसारण लाईन बिस्तार भएको हुने	प्रसारण लाईन बिस्तार	प्रतिशत		२०	२०	२०	६०	"	"		३	७	२
प्रतिफल १.६	लघु तथा ठूला विद्युत आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन भएको हुने	सम्भाव्यता अध्ययन	प्रकृया		अध्ययन				"	"		३	७	२
प्रतिफल १.७	विद्युत आयोजनामा स्थानीय जनताको लगानी सुनिश्चत भएको हुने	लगानी सुनिश्चत	प्रतिशत					१००	"	"		३	७	२
प्रतिफल १.८	विद्युत प्राविधिक र वित्तीय व्यवस्थापन सुनिश्चत भएको हुने	विद्युत प्राविधिक र वित्तीय व्यवस्थापन	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"	"		३	७	२

६.५ सूचना तथा संचार प्रविधि पूर्वाधार

६.५.१ पृष्ठभूमि

एक्काईसौं शताब्दीको भूमण्डलीकृत समाज सूचना र सञ्चारको युगमा छ । सूचना र सञ्चारको क्षेत्रमा आएको क्रान्तिलाई नेपालको शहरी क्षेत्रले लगभग आत्मसाथ गरिसकेको भएपनि ग्रामीण क्षेत्रमा टेलिभिजन, पत्रपत्रिका, ईन्टरनेट, टेलिफोन, मोबाइल र कुरियर सेवा विस्तार हुन बाँकी छ । सञ्चार र प्रविधिका यी माध्यमहरूको पूर्णरुपले विकास गरी ग्रामीण जनतालाई सूचना र सञ्चारको दुनियाँमा प्रवेश गराउनु चुनौतिपूर्ण रहेको छ । नेपालको संविधानले जनताको सूचनाको हकलाई मौलिक हकको रुपमा परिभाषित गरेको छ ।

गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७४/७५ अनुसार गाउँपालिकामा साधन तथा सुविधाको उपलब्धताको तथ्याङ्क हेर्दा गाउँपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरू मध्ये सबैभन्दा बढी उच्च मोबाइल फोन प्रयोगकर्ताको संख्या २,६७३ रहेको छ । दोस्रोमा रेडियो सुविधा भएको परिवार संख्या ७९८ टेलिभिजन हुने परिवार संख्या ५६६ रहेको देखिन्छ भने इन्टरनेट ० घरपरिवारमा रहेको देखिन्छ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा संचार क्षेत्रको मोबाइल फोन प्रयोगकर्ताहरू धेरै भएको अवस्था छ । मोबाइल प्रयोगकर्ताले सबैखाले संचारका सुविधा जस्तै श्रव्य, दृष्य, सूचना, गीत, खबर आदान प्रदान लगायतका धेरै काम गर्न सहज हुने भएकोले टेलिभिजन, रेडियो प्रयोगकर्ताको संख्या पछिल्लो समयमा इन्टरनेट तथा मोबाइल फोनको प्रयोग बढ्दै जाँदा न्यून हुँदै जाने देखिन्छ ।

६.५.२ समस्या

टावर संख्या कम रहेको तथा क्षमता कम भएको, सबै स्थानमा मोबाइल सेवा सुचारु नभएको, इन्टरनेट सेवाको गुणस्तर कमजोर रहको, प्रविधिमैत्री पुस्तकालय र वाचनालयको अभाव, गाउँपालिका, वडा, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था र अन्य सामाजिक संघ संस्थामा इन्टरनेट पूर्वाधारको कमीले छिटो छरितो ढङ्गले काम नहुनु, आवश्यक मात्रामा टेलिफोन सञ्जाल स्थापना नहुनु आदि यस क्षेत्रका समस्याहरु हुन् ।

६.५.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

गाउँपालिकाका सम्पूर्ण विद्यालयहरुमा इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध गराई प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाई कियाकलाप सञ्चालन गर्न र प्रविधिमैत्री स्वास्थोपचार सुविधा उपलब्ध गराउन, प्रत्येक विद्यालयमा प्रविधिमैत्री पुस्तकालय सञ्चालन गर्न र प्रत्येक वडामा वाचनालय सञ्चालन गर्न, गाउँपालिका एवं यसका शाखाहरु र वडा कार्यालयका कामलाई डिजिटल रुपमा सञ्चालन गर्न, गाउँपालिका भित्र संचालित कार्यक्रमहरुलाई रेडियो, एफ .एम लगायत अन्य संचार माध्यमद्वारा प्रचार प्रसार गराउन जस्ता चुनौतीहरु छन् ।

अवसर

सूचना तथा संचारसम्बन्धी नीति नियम निर्माणमा प्रदेश र संघीय सरकार क्रियाशील हुनु, संचार क्षेत्रको विकासका लागि प्रदेश सरकारसँग समन्वयन हुनु, गाउँपालिकाका कामहरु डिजिटल रुपमा व्यवस्थित हुँदै जानु, इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्थाहरुको संख्या वृद्धि हुँदै जाँदा गुणस्तरमा समेत प्रतिस्पर्धात्मक स्थितिको सिर्जना हुनु, जनतामा डिजिटल साक्षरता क्रमशः बढदै जानु जस्ता अवसरहरु छन् ।

६.५.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

सूचना तथा सञ्चार, प्रविधीमैत्री धवलागिरी निर्माणको आधार ।

लक्ष्य

सूचना तथा सञ्चार विधिलाई विकास गर्दै गाउँवासीको जीवनलाई सहज र सरल बनाउने ।

उद्देश्य

१. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सुरक्षित, भरपर्दो र आकर्षक क्षेत्रका रुपमा विकास गर्नु ।

२. सूचना तथा सञ्चार माध्यमलाई व्यावसायिक बनाउँदै गाउँपालिकाभित्र सञ्चारको पहुँच वृद्धि गर्नु ।

६.५.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सुरक्षित, भरपर्दो र आकर्षक क्षेत्रका रुपमा विकास गर्नु ।	
१.१ सूचना र सञ्चार क्षेत्रको पूर्वाधार तयार र प्राविधिक जनशक्ति विकास गर्ने ।	१.१.१ गाउँपालिकाको आवश्यकता अनुरुप सूचना तथा सञ्चार नीति तर्जुमा गरिनेछ ।
	१.१.२ आम जनतामा डिजिटल साक्षरता बढाउन वडाहरुसँग सहकार्य मार्फत् तालिम र अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
	१.१.३ हरेक सरकारी कार्यालयहरुमा र सामुदायिक भवनहरुमा सूचना प्रविधि पूर्वाधार विकास गरिनेछ ।
	१.१.४ सबै भेगमा मोवाइल डाटाको गुणस्तर वृद्धिका लागि आवश्यक पूर्वाधार विकास गरिनेछ ।
	१.१.५ सुविधायुक्त टेलिसेन्टरहरूको विकास गरिनेछ ।
	१.१.६ सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित प्राविधिक जनशक्तिलाई तालिम गराई उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
उद्देश्य २ सूचना तथा सञ्चार माध्यमलाई सघन बनाउँदै गाउँपालिकाभित्र सञ्चारको पहुँच वृद्धि गर्नु ।	
२.१ गाउँपालिकाभित्र सबै गाउँवासीमा सञ्चारको पहुँच विस्तार गर्ने ।	२.१.१ सूचना तथा सञ्चार माध्यमहरूको सघन घनत्व व्यवस्थापन गर्ने र त्यस्ता माध्यमहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
	२.१.२ सबै विद्यालयहरूमा आधुनिक सूचना प्रविधि अध्ययन कक्षा स्थापना गरिनेछ ।

६.५.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. हरेक सरकारी कार्यालयहरुमा र सामुदायिक भवनहरुमा सूचना प्रविधि पूर्वाधार विकास गर्ने ।

२. सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित प्राविधिक जनशक्तिलाई तालिम गराई उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

३. सबै विद्यालयहरूमा आधुनिक सूचना प्रविधि अध्ययन कक्षा स्थापना गर्ने ।

६.५.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	गाउँपालिकाको आवश्यकता अनुरुप सूचना तथा सञ्चार नीति तर्जुमा	संख्या			१		१	गापा
२			१.१.२	क	आम जनतामा डिजिटल साक्षरता बढाउन वडाहरूसँग सहकार्य मार्फत् तालिम र अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या		२	२	२	६	"
३			१.१.३	ख	हरेक सरकारी कार्यालयहरुमा र सामुदायिक भवनहरुमा सूचना प्रविधि पूर्वाधार विकास	प्रतिशत		३०	३०	४०	१००	"
४			१.१.४	ख	सबै भेगमा मोबाइल डाटाको गुणस्तर वृद्धिका लागि आवश्यक पूर्वाधार बिकास							"
५			१.१.५	ख	सुविधायुक्त टेलिसेन्टरहरूको विकास	संख्या		१	१	१	३	"
६			१.१.६	ख	सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित प्राविधिक जनशक्तिलाई तालिम गराई उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि	संख्या		२	२	२	६	"
७	२	२.१	२.१.१	ग	सूचना तथा सञ्चार माध्यमहरूको सघन घनत्व व्यवस्थापन र प्रोत्साहन	प्रकृया		निरन्तर				"
८			२.१.२	क	सबै विद्यालयहरूमा आधुनिक सूचना प्रविधि अध्ययन कक्षा स्थापना	प्रतिशत		३०	३०	४०	१००	"

६.५.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	भरपर्दो, विश्वसनीय एवं गुणस्तरीय सूचना तथा संचार सेवाको विकास र विस्तार भएको हुने	संचारका कुनै एक साधन उपलब्ध परिवार	प्रतिशत					१००	गापा	गापा		३	९	५
		इन्टरनेट सेवा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत					१००	"	"		३	९	५
असर १	गाउँपालिका वासीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँचलाई सहज र सरल भएको हुने	मोबाइल प्रयोगकर्ता	प्रतिशत					१००	"	"		३	९	५
		कम्प्युटर प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत					१००	"	"		३	९	५
		टेलिभिजन प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत					१००	"	"		३	९	५
		सञ्चारका कुनै पनि साधन प्रयोग नगर्ने	प्रतिशत					०	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.१	सूचना तथा सञ्चार नीति, कानुन तथा मापदण्ड तयारी भएको हुने	नीति	संख्या			१		१	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.२	सूचना प्रविधिमैत्री विद्यालय भएको हुने	सूचना प्रविधि मैत्री विद्यालय	प्रतिशत		३०	३०	४०	१००	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.३	आम जनतामा डिजिटल साक्षरता बढाउन वडाहरूसँग सहकार्य मार्फत् तालिम र अभिमुखीकरण कार्यक्रम भएको हुने	तालिम र अभिमुखीकरण कार्यक्रम	संख्या		२	२	२	६	"	"		३	९	५

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रतिफल १.४	हरेक सरकारी कार्यालयहरुमा र सामुदायिक भवनहरुमा सूचना प्रविधि पूर्वाधार विकास भएको हुने	सूचना प्रविधि पूर्वाधार विकास भएको सरकारी कार्यालय	प्रतिशत		३०	३०	४०	१००	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.५	सबै भेगमा मोबाइल डाटाको गुणस्तर वृद्धिका लागि आवश्यक पूर्वाधार विकास भएको हुने													
प्रतिफल १.६	सुविधायुक्त टेलिसेन्टरहरूको विकास भएको हुने	टेलिसेन्टर	संख्या		१	१	१	३	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.७	सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित प्राविधिक जनशक्तिलाई तालिम गराई उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने	तालिम	संख्या		२	२	२	६	"	"		३	९	५
प्रतिफल १.८	सूचना तथा सञ्चार माध्यमहरूको सघन घनत्व व्यवस्थापन प्रोत्साहन भएको हुने	सूचना तथा सञ्चार माध्यमहरूको सघन घनत्व व्यवस्थापन	प्रकृया		निरन्तर				"	"		३	९	५

परिच्छेद ७ : वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन विकास

७.१ वन, भू-संरक्षण र जैविक विविधता

७.१.१ पृष्ठभूमि

यस धवलागिरी गाउँपालिकामा कुल क्षेत्रफल ८५८.७२ वर्ग कि.मि. मध्ये झण्डै ५४ प्रतिशत वन, घाँसे मैदान र झाडी क्षेत्रको रुपमा रहि आएको छ । जुन राष्ट्रिय वन र सामुदायिक वन क्षेत्रको रुपमा रहेको छ । कुनै पनि स्थानको समग्र भू-आवरण मध्ये ४० प्रतिशत भन्दा बढी वन क्षेत्र हुनु वातावरणीय सन्तुलनका हिसाबले सुखद विषय हो । यद्यपी सो वनको पूर्णत सदुपयोग र वैज्ञानिक व्यवस्थापन खेतीयोग्य जमिनमा वैज्ञानिक कृषि प्रणाली अबलम्बन गर्न सके उत्पादनको समेत राम्रो सम्भावना देखिन्छ । हिमाली क्षेत्र भएको हुनाले युस गाउँपालिकामा विशेष गरी हिमाली कोणधारी रुख भएका वनहरु प्रसस्त रहेका छन् ।

धवलागिरी गाउँपालिकाको पर्यावरणीय सन्तुलनका लागि पारिस्थितिक जैविक प्रणालीलाई सन्तुलित रुपबाट कायम राख्न वन, बनस्पती तथा प्राणीहरू बिचको स्थापित सम्बन्धलाई दिगो रुपमा कायम राख्न सजगता अपनाउनुपर्ने देखिन्छ । दिगो विकासका निम्ती पूर्वाधार विकासको क्रममा हुने विनासलाई न्युनीकरण गर्न नितान्त आवश्यक छ । वातावरणीय असन्तुलनले वनस्पती वा प्राणीहरूको क्रमिक ह्रास र विनास हुँदै अन्ततः लोप हुने अवस्था हुन सक्छ । विषम हावापानीमा विभिन्न जात जातिका प्राणी र बनस्पती रहेको यस गाउँपालिकामा वन संरक्षण र सम्बर्द्धनको कार्यमा स्थानीय बासिन्दाहरूको सहभागिता अपरिहार्य हुन पुगेको छ । यिनै कुराहरूलाई मध्यनजर गरी २०४९ सालमा स्थानीय बासिन्दाहरूलाई आफ्नो दैनिक उपभोग्य वन पैदावारको उपलब्धता गराउने उद्देश्य राखी सामुदायिक वन दर्ता गर्ने कार्यको थालनी भएको पाइन्छ । हाल सम्म यहाँ ४३ वटा सामुदायिक वनहरु गठन गरी समुदायलाई हस्तान्तरण गरिएको छ ।

७.१.२ समस्या

नयाँ बोट-बिरुवा रोपाईको अभाव, सबै जातजातिको विरुवाको अभाव तथा संरक्षणको अभाव, अनाधिकृत वन फडानी तथा विनाश, खुल्ला चरिचरन, जडिबुटिको पहिचान नभएको तथा अरु सम्भावित क्षेत्रमा ध्यान नपुगेको, वनमा आश्रित वर्ग समुदायमा सीपमुलक तालिमको कमी, जीविकोपार्जन सुधार योजना तथा कार्यक्रमको कमी, भू-उपयोगमा आएको परिवर्तन, विस्तारित सडक सञ्जाल जस्ता समस्याहरु रहेका छन् ।

७.१.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

भूक्षय, वनविनाश, धुवाधुलोको उचित व्यवस्थापन गरी वातावरण संरक्षण गर्न, वातावरणमैत्री विकास संस्थागत हुन नसक्नु, खोला सार्वजनिक स्थलहरूबाट ढुंगा, गिट्टी, वालुवा, माटोको अत्यधिक र अनियन्त्रित प्रयोगलाई नियन्त्रण गर्न, प्राकृतिक श्रोतको अधिक दोहनलाई नियन्त्रण गर्न, स्थानीय तहमा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी सुपरीवेक्षण गर्ने निकायको संरचना प्रभावकारी बनाउन, नागरिक स्तरमा वातावरण सम्बन्धी दायित्वबोध गराउन प्रमुख चुनौती हुन् ।

अवसर

धवलागिरी, चुरेन, गुर्जा, पुथा र मानापाथी गरी पाँचवटा ६००० मि. भन्दा अग्ला हिम चुचुराहरु यस क्षेत्रमा पर्ने भएकाले पर्याप्त हिउँ, खोलानाला पानी, जंगल लगाएतका क्षेत्रले नै झण्डै ५४ प्रतिशत भूभाग ओगटेको, सामुदायिक वनसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा स्थापित गरी आयआर्जन अभिवृद्धि गर्नु, वन्य जन्तुलाई जैविक मार्गको निर्माणगर्नु, वातावरणमैत्रि पूर्वाधारका विकासका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्नु प्रमुख अवसर हुन् ।

७.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

वन तथा जैविक विविधताको दिगो व्यवस्थापन, वातावरणमैत्री र जनसहभागितामुलक विकास ।

लक्ष्य

जैविक विविधताको संरक्षण र वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्दै वन तथा जलाधारीय श्रोतहरूको उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. वन तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण, वैज्ञानिक व्यवस्थापन र व्यावसायीकरण गर्नु ।

२. वन पैदावरमा आत्मनिर्भरता हाँसिल गर्दै यसमा आधारित उद्यमशीलता र रोजगारी वृद्धि गर्ने ।

७.१.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ वन तथा भू उपयोग प्रणालीको संरक्षण, वैज्ञानिक व्यवस्थापन र व्यावसायीकरण गर्नु ।	
१.१ वनलाई संरक्षणमुखी व्यवस्थापनबाट उत्पादनमुखी व्यवस्थापनमा रुपान्तरण गर्ने ।	१.१.१ समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत् वन तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण गरिनेछ ।
	१.१.२ विशेष संरक्षण क्षेत्र छुट्टयाई महत्वपूर्ण पारिस्थितिकीय प्रणालीहरूको संरक्षण गरिनेछ ।
	१.१.३ मृत, क्षतिग्रस्त र रोगग्रस्त रुख तथा रुखका हाँगाहरू जङ्गलबाट हटाउन समुदायलाई प्राविधिक सहयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य २ वन पैदावरमा आत्मनिर्भरता हाँसिल गर्दै यसमा आधारित उद्यमशीलता र रोजगारी वृद्धि गरिनेछ ।	
२.१ वन पैदावरमा आधारित प्रविधि विकास गरी नयां रोजगारी वृद्धि गर्ने ।	२.१.१ विभिन्न व्यवस्थापन प्रणालीबाट उत्पादित काठजन्य वस्तु र जडीबुटीको उत्पादन, प्रशोधन र उपयोगमा विविधीकरण र प्रविधि विकास गरी नयां रोजगारी र उत्पादनका क्षेत्र सिर्जना गरिनेछ ।
	२.१.२ जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।
	२.१.३ गैरकाष्ठ वन पैदावारको खेती विस्तार तथा वजारीकरण गरिनेछ ।
	२.१.४ वन्यजन्तु पालन, प्रजनन तथा व्यवसायीकरण गर्न नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

७.१.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. विशेष संरक्षण क्षेत्र छुट्टयाई महत्वपूर्ण पारिस्थितिकीय प्रणालीहरूको संरक्षण गर्ने ।

२. जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।

३. गैरकाष्ठ वन पैदावारको खेती विस्तार तथा वजारीकरण गर्ने ।

७.१.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत् वन तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण	प्रकृया		निरन्तर				गापा
२			१.१.२	ख	विशेष संरक्षण क्षेत्र छुट्टयाई महत्वपूर्ण पारिस्थितिकीय प्रणालीहरूको संरक्षण	प्रकृया		निरन्तर				"
३			१.१.३	ख	मृत, क्षतिग्रस्त र रोगग्रस्त रुख तथा रुखका हाँगाहरू जङ्गलबाट हटाउन समुदायलाई प्राविधिक सहयोग	संख्या		१	१	१	३	"
४	२	२.१	२.१.१	ख	विभिन्न व्यवस्थापन प्रणालीबाट उत्पादित काठजन्य वस्तु र जडीबुटीको उत्पादन, प्रशोधन र उपयोगमा विविधीकरण र प्रविधि विकास गरी नयां रोजगारी र उत्पादनका क्षेत्र सिर्जना	प्रतिशत					१००	"
५			२.१.२	ग	जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना	संख्या				१	१	"
६			२.१.३	क	गैरकाष्ठ वन पैदावारको खेती विस्तार तथा वजारीकरण	प्रतिशत		निरन्तर			१००	"
७			२.१.४	क	वन्यजन्तु पालन, प्रजनन तथा व्यावसायीकरण गर्न नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन	संख्या		१			१	"

७.१.८ नतिज

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	जैविक विविधताको संरक्षण र वातावरणीय सन्तुलन कायम भई वन तथा जैविक श्रोतहरूको उत्पादकत्वमा वृद्धि भएको हुने	कुल भूक्षेत्रको अनुपातमा वन क्षेत्र	प्रतिशत	५४.००				५४.००	गापा	गापा		७	१३	३
असर १	वन संरक्षणमुखी व्यवस्थापनबाट उत्पादनमुखी व्यवस्थापनमा रुपान्तरण भएको हुने	उत्पादनमुखी वन क्षेत्र	प्रतिशत					१००	"	"		७	१३	३
प्रतिफल १.१	समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत् वन तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण भएको हुने	पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण	प्रकृया		निरन्तर				"	"		७	१३	३
प्रतिफल १.२	विशेष संरक्षण क्षेत्र छुट्टयाई महत्वपूर्ण पारिस्थतिकीय प्रणालीहरूको संरक्षण भएको हुने	विशेष संरक्षण क्षेत्र	प्रकृया		निरन्तर				"	"		७	१३	३
प्रतिफल १.३	मृत, क्षतिग्रस्त र रोगग्रस्त रुख तथा रुखका हाँगाहरू जङ्गलबाट हटाउन समुदायले प्राविधिक सहयोग पाएको हुने	प्राविधिक सहयोग	संख्या		१	१	१	३	"	"		७	१३	३
असर २	वन पैदावरमा आधारित प्रविधि	रोजगारी	प्रतिशत					१००	"	"		७	१३	३

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
	विकास गरी नयाँ रोजगारी वृद्धि भएको हुने													
प्रतिफल २.१	विभिन्न व्यवस्थापन प्रणालीबाट उत्पादित काठजन्य वस्तु र जडीबुटीको उत्पादन, प्रशोधन र उपयोगमा विविधीकरण र प्रविधि विकास गरी नयां रोजगारी र उत्पादनका क्षेत्र सिर्जना भएको हुने	रोजगारी र उत्पादन	प्रतिशत					१००	"	"		७	१३	३
प्रतिफल २.२	जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना भएको हुने	जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र	संख्या				१	१	"	"		७	१३	३
प्रतिफल २.३	गैरकाष्ठ वन पैदावारको खेती विस्तार तथा वजारीकरण भएको हुने	खेती बिस्तार तथा वजारीकरण	संख्या		निरन्तर				"	"		७	१३	३
प्रतिफल २.४	वन्यजन्तु पालन, प्रजनन तथा व्यावसायीकरण गर्न नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भएको हुने	नीति	संख्या		१			१	"	"		७	१३	३

७.२ जलाधार संरक्षण

७.२.१ पृष्ठभूमि

यस धवलागिरी गाउँपालिकामा जलक्षेत्रले ओगटेको भू-भाग ८.०१ प्रतिशत मात्र देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा १ हीम नदी, ४ बाह्रै महिना पानी बग्ने नदी, ३ मौषमी पानी बग्ने नदी र ३ ताल रहेका छन् । यो गाउँपीलिकामा रहेका प्रमुख पानीका श्रोतहरुमा दरखोला, मराङ ठुलो खोला, म्यागदी खोला, छरिखोला, नौलस्ने खोला, नन्दिवाङ खोला, लुलाङ खोला, नार्जा खोला, भर्मे खोला र गुर्जा हिमाल खोला प्रमुख रहेका छन भने घट्टेखोला, वाङ्गे खोला, कुरुम खोला, महखोला, झाप्रे खोला, ठिठिखोला, घिघिखोला, मराङ सानोखोला लगायत अन्य खोलाहरु रहेका छन् । यहाँका केही पानीका श्रोतहरुलाई विद्युत उत्पादनमा उपयोग गरिएको छ जस्तै दरखोला तथा मराङ ठुलो खोला वाट लघु जलविद्युत निकाली स्थानीय उपभोक्ताले उपभोग गरिरहेका छन् । यो गाउँपीलिकामा तातोपानीका कुण्डहरु समेत रहेका छन । प्राकृतिक उपचार तथा पर्यटकीय हिसाबले महत्व राख्ने बगरा, मुदी अर्चे तथा पलटीखेत तातोपानी कुण्डहरु समेत रहेका छन् ।

७.२.२ समस्या

जलवायू परिवर्तन सम्बन्धी मापन केन्द्रको अभाव, जलवायू परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन नहुनु, भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माणमा भएको वृद्धि, वनजंगलको विनाशका कारण जमिन माथिको वायुमण्डलको तापक्रम बढ्नु, कृषि, जैविक विविधता र उर्जा लगायतका क्षेत्रहरू एवम् जीविकोपार्जनमा समेत प्रतिकुल प्रभाव पर्नु, जटिल भौगालिक अवस्था अनुरुपका विभिन्न किसिमका प्रकोपहरू, अनुसन्धान तथा तथ्याङ्कको कमी हुनु तथा अन्तरनिकाय समन्वय नहुनु तथा नीति तथा कार्यक्रमहरूमा जलवायुको मुद्दा मूलप्रवाहीकरण तथा आन्तरिकीकरण नहुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन् ।

७.२.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

विकास आयोजनाले वातावरणमा पारेको असरको अनुगमन गरी नियमन गर्नु तथा जलवायु परिवर्तनका प्रतिकुल प्रभावहरू न्यून गरी अनुकुलन क्षमता वृद्धि गर्नु, आवश्यक पर्ने जनशक्ति, सीप, दक्षताको अभाव तत्काल पुरा गरी प्रभावकारी तुल्याउनु, संवेदनशील र कमजोर भू-बनोट भएका क्षेत्रको संरक्षण गर्नु चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।

अवसर

जलवायू परिवर्तनसम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरी अनूकुलन कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु, जलवायु परिवर्तनका कार्यक्रम मार्फत् विपन्न वर्गको आर्थिक स्तरमा सुधार, जलवायु परिवर्तनका असरहरू न्यूनीकरण र अनुकुलनका कार्यक्रम सञ्चालनबाट दिगो विकास लक्ष्य हाँसिल हुनुका साथै अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय सहयोग प्राप्त गर्न सकिने यसका अवसरहरू रहेका छन् ।

७.२.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

जलवायु उत्थानशील समाज निर्माण, दिगो जल श्रोतको व्यवस्थापन ।

लक्ष्य

जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकुलन गर्दै जलवायु परिवर्तन उत्थानशील समाज निर्माण गर्ने ।

उद्देश्य

१. जलवायु परिर्वतनका नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण, अनुकुलन तथा समानुकुलन गर्न जनताको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।
२. प्राकृतिक श्रोतहरूको जलवायु उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्नु ।

७.२.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ जलवायु परिर्वतनका नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण, अनुकुलन तथा समानुकुलन गर्न जनताको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।	
१.१ जलवायु परिवर्तनको असर र जोखिम सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्दै अनुकुलन र न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्वन गर्न स्थानीय समुदाय लगायत सबै सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास गर्ने	१.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तथ्यांकहरु संकलन गरी अनुकुलन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
	१.१.२ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनामूलक र सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी जनतालाई सुसुचित गरिनेछ ।
	१.१.३ गाउँपालिकाको कृषि, वन, बस्ती तथा अन्य क्षेत्रमा परेको प्रभाव अध्ययन अनुसन्धान गरी अनुकुलन कार्यक्रममा जोड दिइनेछ ।
उद्देश्य २ प्राकृतिक श्रोतहरूको जलवायु उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्नु ।	
२.१ जलवायु परिवर्तनका असरहरूको जोखिममा रहेका प्राकृतिक श्रोत तथा जनताको उत्थानशीलता विकास गर्ने ।	२.१.१ वन, जलाधार तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण तथा दिगो व्यवस्थापन गरिनेछ ।
	२.१.२ जलवायु उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन गर्न पूर्वतयारी तथा सचेतना निर्माणगर्ने कार्य गरिनेछ ।

७.२.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. जलवायू परिवर्तन सम्बन्धी सूचनामूलक र सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी जनतालाई सुसुचित गर्ने ।
२. वन, जलाधार तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण तथा दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।
३. जलवायु उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन गर्न पूर्वतयारी तथा सचेतना निर्माणगर्ने ।

७.२.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तथ्यांकहरु संकलन गरी अनुकुलन कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या		१	१	१	३	गापा
२			१.१.२	क	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनामूलक र सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी जनतालाई सुसुचित	संख्या		१	१	१	३	"
३			१.१.३	ख	गाउँपालिकाको कृषि, वन, बस्ती तथा अन्य क्षेत्रमा परेको प्रभाव अध्ययन अनुसन्धान गरी अनुकुलन कार्यक्रममा जोड	संख्या		१	१	१	३	"
४	२	२.१	२.१.१	ख	वन, जलाधार तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण तथा दिगो व्यवस्थापन	संख्या		निरन्तर				"
५			२.१.२	क	जलवायु उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन गर्न पूर्वतयारी तथा सचेतना निर्माण गर्ने कार्य	संख्या		१	१	१	३	"

७.२.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकुलन गर्दै जलवायु परिवर्तन उत्थानशील समाज निर्माणभएको हुने	उर्जा क्षेत्रबाट हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जन कम हुने (CO2)	Gg						गापा	गापा		७	१३	३
		औद्योगिक क्षेत्र बाट हरित ग्याँस उत्सर्जन कम हुने	Gg						"	"		७	१३	३

		विपदको बेला मृत्यु भएका, हराएका र घाइते हुनेको संख्या घट्ने (प्रति १ लाखमा)	संख्या						"	"		७	१३	३
असर १	प्राकृतिक श्रोतहरूको जलवायु उत्थानशीलता अभिवृद्धि भएको हुने	जलवायु उत्थानशीलता अभिवृद्धि	प्रतिशत					१००	"	"		७	१३	३
प्रतिफल १.१	वन, जलाधार तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण तथा दिगो व्यवस्थापन भएको हुने	पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण	संख्या		निरन्तर				"	"		७	१३	३
प्रतिफल १.२	जलवायू परिवर्तन सम्बन्धी सूचनामूलक र सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी जनतालाई सुसुचित भएको हुने	कार्यक्रम	संख्या		१	१	१	३	"	"		७	१३	३
प्रतिफल १.३	जलवायु उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन गर्न पूर्वतयारी तथा सचेतना निर्माण गर्ने कार्य भएको हुने	पूर्वतयारी तथा सचेतना	संख्या		१	१	१	३	"	"		७	१३	३
प्रतिफल १.४	जलवायू परिवर्तन सम्बन्धी तथ्यांकहरु संकलन गरी अनुकुलन कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	कार्यक्रम	संख्या		१	१	१	३	"	"		७	१३	३
प्रतिफल १.५	गाउँपालिकाको कृषि, वन, बस्ती तथा अन्य क्षेत्रमा परेको प्रभाव अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने	अध्ययन अनुसन्धान	संख्या		१	१	१	३						

७.३ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

७.३.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानमा प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक हुनेछ भनी मौलिक हकको रुपमा उल्लेख गरिएको छ । वातावरणमैत्री जीवनयापनका लागि प्राकृतिक श्रोत साधनको अनियन्त्रित प्रयोगलाई नियन्त्रण र विकास क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा वातावरणीय प्रभावको पूर्व मूल्याङ्कन गरेर मात्र सञ्चालनको अनुमति दिने व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याउनु पदर्छ । वातावरण संरक्षणका लागि स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गर्दै मानव अनुकूलको वातावरण निर्माणमा सहयोग जुटाउनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । फोहोर मैला व्यवस्थापन, वृक्षारोपण र संरक्षण, प्राकृतिक श्रोत साधनको समुचित प्रयोग, वातावरण प्रदूषण सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम स्थानीय स्तरबाट सञ्चालन भईरहेका छन् ।

७.३.२ समस्या

फोहोरमैला उत्सर्जन, प्लाष्टिकजन्य फोहोर निष्कासन र अव्यवस्थित भौतिक निर्माणका कारण वायु र पानीजन्य प्रदुषण हुनु, प्रदुषण नियमन सम्बन्धी मापदण्डको कार्यान्वयन नहुनु, प्रदुषकलाई नियमानुसार तिराउने व्यवस्था नहुनु, फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन नहनु, सडकहरु कच्ची तथा नाला र ढलको व्यवस्था नहुनु, स्वास्थ्य तथा सरसफाई सम्बन्धी सचेतनाको कमी हुनु, खुल्ला रुपमा दाहसंस्कार गर्नु, ढल निकासको समस्या हुनु, वातावरण प्रदुषण, सार्वजनिक शौचालय पर्याप्त मात्रामा नहुनु प्रमुख समस्या हुन् ।

७.३.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

पूर्वाधार विकास बीच सामन्वयता स्थापना हुन नसक्नु, नागरिक सचेतना कम हुनु, वन जङ्गलको अतिक्रमण तथा ह्रास हुनु, विषादिको प्रयोग, वातावरण संरक्षण र विभिन्न सरोकारवाला तथा नियमनकारी निकायसँग समन्वय हुन नसक्नु जस्ता चुनौतीहरु रहेका छन् ।

अवसर

फोहोर मैलाको व्यवस्थापनमा गाउँपालिका सक्रिय रहनु, विकास निर्माणका कार्यमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको व्यवस्था हुनु, सडक, पुल पुलेसा र ढल निकासको लागि गाउँपालिकाले प्रदेश र संघीय सरकारसँग समन्वय गर्नु जस्ता अवसरहरु रहेका छन् ।

७.३.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने नागरिकको अधिकार ।

लक्ष्य

वातावरणमैत्री विकास मार्फत् सफा, स्वच्छ र हरित वातावरण सहितको समृद्धि हाँसिल गर्ने ।

उद्देश्य

१. उत्पादन तथा पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरू वातावरणमैत्री बनाउनु ।

२. प्रदुषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न जल, वायु, माटो, ध्वनि लगायत सबै प्रकारका प्रदुषणको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्नु ।

७.३.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ उत्पादन तथा पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरू वातावरण मैत्री बनाउनु ।	
१.१ वातावरण मैत्री प्रविधि, अनुसन्धान, विकास तथा विस्तार गर्ने ।	१.१.१ वातावरणीय मूल्याङ्कन आवश्यक हुने उद्योग तथा पूर्वाधारको नीति तथा मापदण्ड तयार गरिनेछ ।
	१.१.२ अनुसन्धान निकाय तथा संस्थाको क्षमता विकास गरिनेछ ।
	१.१.३ गाउँपालिकामा वातावरण शिक्षा प्रचारप्रसार गरिनेछ ।
उद्देश्य २ प्रदुषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न जल, वायु, माटो ध्वनि लगायत सबै प्रकारका प्रदुषणको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्नु ।	
२.१ फोहोरमैला, ढल निकास, भूक्षय, खोला कटान, वनविनास, धुवाधुलोको उचित व्यवस्थापन गरी वातावरण संरक्षण गर्ने ।	२.१.१ फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि नवीन प्रविधिको प्रयोग गरिनेछ ।
	२.१.२ हरेक घर, एक करेसावारी र एक फुलवारीको अव-धारणा विकास गरिनेछ ।
	२.१.३ ढल निकास लगायत आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।
	२.१.४ वातावरण प्रदुषण गर्ने वस्तुको उत्पादन कम गर्न पुनः प्रशोधन एवम् पुनःप्रयोग गर्ने (Reduce, Recycle and Reuse) कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

७.३.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. वन, जैविक विविधता तथा जलाधारको संरक्षण एंव सहभागितामूलक व्यवस्थापन गर्ने ।

२. वातावरण प्रदुषण गर्ने वस्तुको उत्पादन कम गर्न पुनः प्रशोधन एवम् पुनः प्रयोग गर्ने (Reduce, Recycle and Reuse) कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

३. हरेक घर, एक करेसावारी र एक फुलवारीको अव-धारणा विकास गर्ने ।

७.३.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	वातावरणीय मूल्याङ्कन आवश्यक हुने उद्योग तथा पूर्वाधारको नीति तथा मापदण्ड तयार	संख्या			१		१	गापा
२			१.१.२	ख	अनुसन्धान निकाय तथा संस्थाको क्षमता विकास	संख्या		१	१	१	३	"
३			१.१.३	क	गाउँपालिकामा वातावरण शिक्षा प्रचारप्रसार	संख्या		२	२	२	६	"
४	२	२.१	२.१.१	ख	फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि नवीन प्रविधिको प्रयोग	प्रतिशत		निरन्तर				"
			२.१.२	क	हरेक घर, एक करेसावारी र एक फुलवारीको अव-धारणा विकास गर्ने	प्रतिशत		निरन्तर				"
५			२.१.३	ख	ढल निकास लगायत आवश्यक पूर्वाधार निर्माण	संख्या		१	१	१	३	"
६			२.१.४	क	वातावरण प्रदुषण गर्ने वस्तुको उत्पादन कम गर्न पुनः प्रशोधन एवम् पुनःप्रयोग गर्ने (Reduce,Recycle and Reuse) कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या		१	१	१	३	"

७.३.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिविल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	वातावरणमैत्री विकास मार्फत् सफा, स्वच्छ र हरित वातावरण सहितको समृद्धि हाँसिल भएको हुने	वनले ढाकेको क्षेत्र वृद्धि हुने	प्रतिशत	५२.१७				५५	गापा	गापा		७	१५	८
		संरक्षित क्षेत्रले ढाकेको क्षेत्र	प्रतिशत						"	"		७	१५	८

असर १	उत्पादन तथा पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरू वातावरणमैत्री भएको हुने	वातावरणमैत्री पूर्वाधार	प्रतिशत					१००	”	”		७	१५	८
प्रतिफल १.१	वातावरणीय मूल्याङ्कन आवश्यक हुने उद्योग तथा पूर्वाधारको नीति तथा मापदण्ड तयार भएको हुने	नीति तथा मापदण्ड	संख्या			१		१	”	”		७	१५	८
प्रतिफल १.२	अनुसन्धान निकाय तथा संस्थाको क्षमता विकास भएको हुने	क्षमता विकास कार्यक्रम	संख्या		१	१	१	३	”	”		७	१५	८
प्रतिफल १.३	गाउँपालिकामा वातावरण शिक्षा प्रचारप्रसार भएको हुने	वातावरण शिक्षा तथा प्रचारप्रसार	संख्या		२	२	२	६	”	”		७	१५	८
असर २	प्रदुषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न जल, वायु, माटो ध्वनि लगायत सबै प्रकारका प्रदुषणको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन भएको हुने	प्रदुषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण	प्रतिशत					१००	”	”		७	१५	८
प्रतिफल २.१	फोहोर मैला व्यवस्थापनका लागि नवीन प्रविधिको प्रयोग भएको हुने	नवीन प्रविधिको प्रयोग	प्रतिशत		निरन्तर			१००	”	”		७	१५	८
प्रतिफल २.२	हरेक घरमा फुलबारी र करेसाबारी भएको हुने	सुन्दर बस्ती	प्रतिशत		निरन्तर			१००	”	”		७	१५	८
प्रतिफल २.३	ढल निकास लगायत आवश्यक पूर्वाधार निर्माणभएको हुने	ढल निकास	संख्या		१	१	१	३	”	”		७	१५	८
प्रतिफल २.४	वातावरण प्रदुषण गर्ने वस्तुको उत्पादन कम गर्न पुनः प्रशोधन एवम् पुनःप्रयोग गर्ने (Reduce, Recycle and Reuse) कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	(Reduce, Recycle and Reuse) कार्यक्रम	संख्या		१	१	१	३	”	”		७	१५	८

७.४ विपद व्यवस्थापन

७.४.१ पृष्ठभूमि

विपद भन्नाले चट्याङ्ग, असिना, भूकम्प, आगलागि, बाढी पहिरो, अनावृष्टि, अतिवृष्टि, अनिकाल, महामारी, युद्ध, भोकमरी, आदिबाट सिर्जित समाजको अस्तव्यस्त अवस्थालाई बुझिन्छ । यी अप्रत्यासित विपत्तिहरूको व्यवस्थापनमा पनि पूर्व तयारी गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व सूचना, तयारी, उद्धार, राहत एवम् पुनर्स्थापना गर्ने तथा जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण र नदीको व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी जस्ता कार्य आवश्यक हुन्छन् । विपद व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनीकरणका लागि नीतिगत, संरचनागत र संस्थागत विकास गरी प्रकोप प्रतिरोध तथा सहनशील क्षमताका माध्यमबाट प्रकोपको सामना गर्न र त्यसको असरबाट पुरानै अवस्थामा पुनर्स्थापित हुन सक्ने समाज र अर्थतन्त्र निर्माणगर्न आवश्यक रहेको छ । लुलाङ पहिरो, खिवाङ पहिरो, वान्चनको पहिरो भू-संवेदनशिल क्षेत्रको रुपमा रहेका छन् ।

७.४.२ समस्या

न्यून संख्यामा रहेको स्वास्थ्य संस्थामा पूर्वाधारको कमी, उपकरणको कमी रहेको, सुरक्षित आवास गृह नभएको, उचित समन्वयको कमी, संख्या र तालिमको कमी, सरसफाई तथा खानपानमा सतर्कता सम्बन्धी चेतनाको कमी, नदी कटान, डुबान, बाढी जस्ता प्रकोपको सम्भावना रहेको, खुला स्थलको कमी, क्षति न्यूनीकरण सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानमा कमी यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन् ।

७.४.३ चुनौती र अवसर

चुनौती

विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी पूर्व सूचना प्रणालीको व्यवस्था गरी जनतालाई सचेत गराउन, विपद व्यवस्थापनको लागि जनशक्ति, उद्धार सामग्री, प्रविधि संयन्त्र र कोषको व्यवस्थापन गरी राहत, उद्धार र पुनर्स्थापना गर्न, विपद व्यवस्थापनमा सरकारी, गैरसरकारी र नीजी क्षेत्रको संलग्नतामा एकिकृत कार्यक्रम सञ्चालन गर्न, भूक्षय, बाढी, पहिरो, चट्टयाङ, आगलागी, जोखियूक्त बस्ती, लगायतका विपदको पूर्व सूचना र पूर्व सावधानी नअपनाउनु जस्ता चुनौतीहरु रहेका छन् ।

अवसर

स्वास्थ्य संस्था तथा प्रहरी चौकी रहेको, पर्याप्त खुला क्षेत्र भएको, मानव संसाधन भएको, गाउँपालिकाले विपद व्यवस्थापन नीति र संयन्त्र निर्माण गरी जनशक्ति र उद्धार सामग्रीको व्यवस्था गर्न, पूर्वाधार निर्माण गर्दा विपद व्यवस्थापनलाई ध्यानमा राखेर दिगो र वातावरण मैत्री बनाउने जस्ता अवसरहरु रहेका छन् ।

७.४.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

विपद न्यूनीकरण र व्यवस्थापन, पूर्वाधारयुक्त विपद उत्थानशील समाज ।

लक्ष्य

प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद एवम् जोखिम न्यूनीकरण गर्दै विपद उत्थानशील समाज र अर्थतन्त्र निर्माणगर्ने ।

उद्देश्य

१. जोखिम न्यूनीकरण र पुनर्स्थापनाका लागि भरपर्दो सूचना प्रणाली र संयन्त्रको निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु ।
२. बाढी, पहिरो, भूक्षय र खोला कटान नियन्त्रण गरी जोखिममा परेका बस्तीहरु सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्नु ।
३. विपद पश्चात्को पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना, पुनर्निर्माण र नवनिर्माणका कार्यलाई सबल र उत्थानशील बनाउनु ।

७.४.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ जोखिम न्यूनीकरण र पुनर्स्थापनाका लागि भरपर्दो सूचना प्रणाली र संयन्त्रको निर्माणगरी कार्यान्वयन गर्नु ।	
१.१ विपदको न्यूनीकरण र पुनर्स्थापनाको व्यवस्थापन गर्ने ।	१.१.१ विपदको पूर्वानुमान सम्बन्धी सूचना प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
	१.१.२ गाउँपालिकामा विपद सम्बन्धी योजना निर्माणगरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
	१.१.३ हरेक वडामा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एबं बिपत व्यावस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निर्माण गरिनेछ ।
	१.१.४ नदी नियन्त्रण तथा भूव्यवस्थापन कार्य गरिनेछ ।
उद्देश्य २ बाढी, पहिरो, भू क्षय र खोला कटान नियन्त्रण गरी जोखिममा परेका बस्तीहरु सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु ।	
२.१ जोखिममा परेका बस्तीहरु सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने ।	२.१.१ जोखिममा रहेका बस्तीहरुलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गरिनेछ ।
	२.१.२ भू उपयोग नीति निर्माण गरी जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरिनेछ ।
उद्देश्य ३ विपद पश्चात्को पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना, पुनर्निमाण र नवनिर्माणका कार्यलाई सबल र उत्थानशील बनाउनु ।	
३.१ विपद पश्चात्को पुनर्स्थापनाको व्यवस्थापन गर्ने ।	३.१.१ विपद पछिको पुनर्स्थापनाको लागि उद्धार सामग्री, कोष, उद्धार संयन्त्र र प्रविधिको विकास गरिनेछ ।

७.४.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. गाउँपालिकामा विपद सम्बन्धी योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
२. नदी नियन्त्रण तथा भूव्यवस्थापन कार्य गर्ने ।
३. हरेक वडामा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एबं बिपत ब्यावस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निर्माण गर्ने ।

७.४.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य			योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
								२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१		
१	१	१.१	१.१.१	क	विपदको पूर्वानुमान सम्बन्धी सूचना प्रणालीको विकास	संख्या			१		१	गापा
२			१.१.२	ख	गाउँपालिकामा विपद सम्बन्धी योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन	संख्या			१		१	"
३			१.१.३	क	हरेक वडामा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एबं बिपत ब्याबस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निर्माण गर्ने ।	संख्या		१	१	१	३	"
४			१.१.४	ख	नदी नियन्त्रण तथा भूव्यवस्थापन कार्य	संख्या		१	१	१	३	"
५	२	२.१	२.१.१	ख	जोखिममा रहेका बस्तीहरुलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने योजना निर्माण	संख्या			१		१	"
६			२.१.२	क	भू उपयोग नीती निर्माणगरी जोखिम क्षेत्रको पहिचान	संख्या			१		१	"
७	३	३.१	३.१.१	ख	विपद पछिको पुनर्स्थापनाको लागि उद्धार सामग्री, कोष, उद्धार संयन्त्र र प्रविधिको विकास	संख्या		१ निरन्तर				"

७.४.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद एवम् जोखिम न्यूनीकरण गर्दै विपद उत्थानशील समाजको निर्माण भएको हुने	विपदका घटनाहरूबाट मृत्यु हुनेको संख्या घटेको हुने	संख्या					०	गापा	गापा		६	११	८
असर १	जोखिम न्यूनीकरणका लागि विपदका सम्भाव्य जोखिमको लेखाजोखा, पहिचान, अनुगमन र पूर्व-चेतावनी प्रणाली सुदृढ	विपदका सम्भाव्य जोखिमको लेखाजोखा र पहिचान हुने	संख्या		१ निरन्तर				"	"		६	११	८

	भएको हुने													
प्रतिफल १.१	विपदको पूर्वानुमान सम्बन्धी सूचना प्रणालीको विकास भएको हुने	सूचना प्रणाली	संख्या			१		१	"	"		६	११	८
प्रतिफल १.२	हरेक वडामा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एबं बिपत व्यावस्थापन केन्द्र सहित बहुउद्धेशिय पार्क निर्मार्ण भएको हुने	योजना	संख्या		१	१	१	३	"	"		६	११	८
प्रतिफल १.३	गाउँपालिकामा विपद सम्बन्धी योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन भएको हुने	योजना	संख्या			१		१	"	"		६	११	८
प्रतिफल १.४	नदी नियन्त्रण तथा भूव्यवस्थापन कार्य भएको हुने	नदी नियन्त्रण तथा भूव्यवस्थापन	संख्या		१	१	१	३	"	"		६	११	८
असर २	विपद पश्चातको पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना, पुनर्निर्माण र नवनिर्माणका कार्य सबल र उत्थानशील भएको हुने	उत्थानशील जनसंख्या	प्रतिशत					१००	"	"		६	११	८
प्रतिफल २.१	जोखिममा रहेका बस्तीहरुलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने योजना निर्माण भएको हुने	योजना	संख्या			१		१	"	"		६	११	८
प्रतिफल २.२	भू उपयोग नीती निर्माणगरी जोखिम क्षेत्रको पहिचान भएको हुने	नीती	संख्या			१		१	"	"		६	११	८
प्रतिफल २.३	विपद पछिको पुनर्स्थापनाको लागि उद्धार सामग्री, कोष, उद्धार संयन्त्र र प्रविधिको विकास भएको हुने	उद्धार सामग्री, कोष, उद्धार संयन्त्र	संख्या		निरन्तर				"	"		६	११	८

८. संस्थागत विकास तथा सुशासन

८.१ संस्थागत विकास तथा सुशासन

८.१.१ पृष्ठभूमि

राज्यको पुनः संरचना पश्चात् नयाँ गठन भएको गाउँपालिकाको संस्थागत विकास प्रयासको थालनी प्रारम्भ मात्र भएको छ । गाउँपालिकाको संगठन संरचनाको खाका निर्माण, जनशक्तिको व्यवस्था प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको छ । सेवा प्रवाहको केन्द्रको रूपमा रहेका वडा कार्यालयहरूको भौतिक संरचना (भवन) र जनशक्तिको व्यवस्था, गाउँपालिकाको केन्द्रीय भवन, कर्मचारी, मेसिन औजारको व्यवस्था तत्कालका प्रमुख जिम्मेवारी हुन् ।

परिणाममुखी विकास तथा प्रभावकारी सेवा प्रवाह, स्थानीय शासनको प्रभावकारी सञ्चालनको लागि संस्थागत, क्षमता विकास तथा सुशासनको आवश्यकता पर्दछ । यसको अर्थ स्थानीय शासनको संस्थागत विकास तथा सुशासनबाट मात्र विकास गतिविधि तथा सेवा प्रवाहबाट अपेक्षित नतिजा हांसिल गर्न सकिन्छ । आवधिक गाउँ विकास योजना आफैँमा संस्थागत विकास तथा सुशासनको एक प्रमुख रणनीति भएको कारण संस्थागत, क्षमता विकास र सुशासनलाई यस भित्रको प्रमुख साधन तथा माध्यमको रूपमा लिइएको छ ।

संवैधानिक रुपमा स्थानीय सरकारको रुपमा स्थापित धवलागिरी गाउँपालिकाले सेवा प्रवाहलाई चुस्त र मितव्ययी बनाई स्थानीय जनताको विश्वास जित्न संस्थागत विकासलाई पनि मजभुत बनाउनु आवश्यक हुन्छ । हाल कायम रहेका शिक्षा, स्वास्थ्य, सूचना प्रविधि, योजना, पूर्वाधार विकास लगायतका शाखाहरुवाट पालिकाले सेवा प्रवाह गरिरहेको छ भने ७ वटा वडाहरुले पनि आ–आफ्नो वडाबाट सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् ।

८.१.२ समस्या

गाउँपालिकाले गरेका काम कारवाहीको पारदर्शिता, जवाफदेहिता तथा उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्न सार्वजनिक सुनुवाई तथा परीक्षण हुने गरेको भए पनि सेवा प्रवाहमा त्यसको प्रभाव कम देखिनु, गाउँपालिकामा निरीक्षण, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने दक्ष संयन्त्र नहुनु, व्यवस्थित र प्रभावकारी सूचना प्रणाली नहुनु, गाउँपालिकाको आफ्नै कार्यालय नभएका वडाहरुको भौतिक संरचनाको अवस्था पनि सेवा प्रवाहका दृष्टिले जनमैत्री हुन नसक्नु यस क्षेत्रका समस्या हुन् ।

त्यसै गरी दक्ष कर्मचारी तथा विषय विज्ञको अभाव, जनप्रतिनिधिमा पर्याप्त विषयगत ज्ञानको अभाव, गाउँपालिकाले योजना निर्माणतथा कार्यान्वयनमा परिवर्तित राजनीतिक संरचनालाई पूर्ण रुपमा आत्मसाथ गर्न नसक्नु, कर्मचारी प्रशासन र जनप्रतिनिधि बीचको बुझाईमा एकरुपता हुन नसक्नु मानव संसाधनसँग सम्बन्धित समस्या हुन् ।

अर्को तर्फ योजना छनौट तथा कार्यान्वयन प्रभावकारी नहुनु, नियमित अवलोकन, निरीक्षण, अनुगमन संयन्त्रको अभाव, विद्यमान कर प्रणाली व्यवहारिक नहुनु, पेश्की फछ्र्यौट नहुनु, बेरुजु नियमित नहुनु र लेखा समितिबाट आन्तरिक लेखा परीक्षण नहुनु तथा मध्यकालिन खर्च संरचनाको सैद्धान्तिक आधार पालिकाको वित्तिय श्रोत परिचालन र योजना व्यवस्थापन सम्बन्धि समस्या हुन् ।

८.१.३ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

संविधानले प्रदान गरेको अधिकार तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको मर्म अनुसार सेवा प्रवाह गर्न, गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार लगायतका क्षेत्रको विकासमा आवश्यक मानव संसाधनको व्यवस्थापन गर्न, पूर्वाधार विकासलाई दिगो र रणनीतिक बनाउन आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्न, संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारका नीतिहरु बीच तादाम्यता कायम गर्न संस्थागत विकासका चुनौती हुन् ।

अवसर

प्राप्त एकल अधिकारको प्रयोगका लागि गाउँपालिकाले स्थानीय आवश्यकता अनुसारका नीतिहरु निर्माण गरी तद्अनुरुपको विकासको रुपरेखा तयार गर्न, स्थानीय स्तरमा सेवा प्रवाहलाई आफु अनुकुल चुस्त र मितव्ययी बनाउन, पूर्वाधार निर्माणको रुपरेखा तय गर्न, राजश्व परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउन आदि संस्थागत विकासका अवसर हुन् ।

८.१.४ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य

सोच

सुशासनको प्रत्याभुति र अपनत्व सहितको विकास ।

लक्ष्य

सुशासन र सामाजिक उत्तर दायित्वको अवधारणालाई अवलम्बन गर्दै सेवाग्राहीहरुलाई सहज रुपमा गुणस्तरीय एवं प्रभावकारी सेवा प्रदान गर्ने ।

उद्देश्य

१. संघिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय ऐन, कानूनको परिपालनाबाट सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता एवं सुशासन अभिवृद्धि गर्नु ।

२. प्रभावकारी संगठन संरचना निर्माणका साथै संस्थागत क्षमता विकास भई गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा अभिवृद्धि गर्नु ।

३. दिगो र नियमित प्राप्त हुनसक्ने वित्तीय श्रोतको पहिचान भई अधिकतम उपलव्धी हुने क्षेत्रहरुमा नतिजामूलक र प्रभावकारी श्रोत परिचालन गर्नु ।

४. सुशासनको अनुभुती गराउँदै गाउँवासीको क्षमता विकास गर्नु ।

८.१.५ रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ संघिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय ऐन, कानूनको परिपालनाबाट सेवाप्रवाहमा प्रभावकारीता एवं सुशासन अभिवृद्धि गर्नु ।	
१.१ प्रशासनिक संयन्त्रको मनोवल उच्च राख्न आवश्यक पर्ने संयन्त्रको स्थानीय परिप्रेक्ष र आवश्यकताका आधारमा नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।	१.१.१ आवश्यक नीति तथा कानुन तर्जुमा गरिनेछ ।
	१.१.२ कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादन प्रभावकारी बनाउन वैज्ञानिक प्रोत्साहन प्रणाली लागु गरिनेछ ।
१.२ जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरु जनताप्रति पूर्ण उत्तरदायी हुँदै सुशासन कायम गर्ने ।	१.२.१ गाउँपालिकाबाट चुस्त दुरुस्त शिघ्र सेवा प्रदान गरिनेछ ।
	१.२.२ गाउँपालिका मातहत सबै कार्यलयबाट मुस्कान सहितको सेवा प्रदान गरिनेछ ।
	१.२.३ हरेक घर खुशी परिवार, धवलागिरीवासीको अधिकार सुनिश्चित गरिनेछ ।
	१.२.४ सम्भव हुनेसम्म प्रशासनिक कार्य अनलाईन प्रबिधिमा गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
	१.२.५ भ्रष्टचार बिरुद्ध शुन्य सहनशिलता कायम गरिनेछ ।
उद्देश्य २ प्रभावकारी संगठन संरचना निर्माणका साथै संस्थागत क्षमता विकास भई गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा अभिवृद्धि गर्नु ।	
२.१ "स्मार्ट कर्मचारी प्रशासन"को संरचनात्मक व्यवस्था र जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको क्षमता वृद्धि गर्ने ।	२.१.१ परिवर्तित अवस्थालाई वैज्ञानिक विश्लेषण गरि संगठन संरचना तथा जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने नीति लिईनेछ ।
	२.१.२ जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि, कार्य विभाजन तथा आचार संहिता निर्माण गरी लागु गरिनेछ ।
	२.१.३ सेवाग्राहीहरुलाई गुणस्तरीय र सहज सेवा प्रदान गर्नका लागि सेवाग्राहीमैत्री वडा कार्यालयको घोषणा गर्ने नीति लिईनेछ ।
उद्देश्य ३ दिगो र नियमित प्राप्त हुन सक्ने वित्तीय श्रोतको पहिचान भई अधिकतम उपलव्धी हुने क्षेत्रहरुमा नतिजामूलक र प्रभावकारी श्रोत परिचालन गर्नु ।	
३.१ आन्तरिक राजश्व प्रणालीलाई पारदर्शी र सुदृणीकरण गर्दै सार्वजनिक, नीजि तथा स्थानीय समुदायको सहभागितामुलक प्रकृयाबाट श्रोत परिचालनको मोडालिटी बनाउने,	३.१.१ गाउँपालिकाको राजश्व सुधार सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
	३.१.२ राजश्व अभिवृद्धि गर्न राजश्व अनुसन्धानको व्यवस्था गरिनेछ ।
	३.१.३ गाउँपालिकाको वित्तिय कारोवारलाई SUTRA प्रणालीमा आवद्ध गरी व्यवस्थित गरिनेछ ।
३.२ समावेशी सहभागीतामूलक योजना तर्जुमा प्रकिया	३.२.१ उपभोक्ता समितिमार्फत गर्ने भनी खरिद विधि

रणनीति	कार्यनीति
सामाजिक उत्तरदायित्व तथा जबाफदेहिताका बिधिहरुको कार्यान्वयनलाई संस्थागत गर्ने,	छनौट भएका योजनाहरुको कार्यान्वयनका लागि प्रत्येक आर्थिक वर्षको श्रावण मसान्त भित्र प्रचलिन कानुन बमोजिम उपभोक्ता समिति गठन गरिनेछ ।
	३.२.२ लाभलागत विश्लेषणका आधारमा योजनाको छनौट तथा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
	३.२.३ स्थानीय वस्तुगत विवरण, तथ्यांक र आवश्यकताको आधारमा योजना तर्जुमा गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: सुशासनको अनुभुती गराउँदै गाउँवासीको क्षमता विकास गर्नु ।	
४.१ धवलागिरीवासी जनताको क्षमता विकास गर्ने ।	४.१.१ कृषक, उद्योगी लगाएत बिभिन्न पेशा र व्यवसायसँग सम्बन्धी नियमित तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
	४.१.२ निर्माण क्षेत्रमा संलग्न मजदुरहरुलाई आवश्यक तालिमको व्यवस्था गर्ने र प्राप्त तालिमको परिचयपत्रको व्यवस्था गरिनेछ ।

८.१.६ कार्यक्रमको प्राथमिकता

१. आवश्यक नीति तथा कानुन तर्जुमा गर्ने ।

२. गाउँपालिकाको वित्तिय कारोवारलाई SUTRA प्रणालीमा आवद्ध गरी व्यवस्थित गर्ने ।

३. कृषक, उद्योगी लगाएत बिभिन्न पेशा र व्यवसायसँग सम्बन्धी नियमित तालिमको व्यवस्था ग

८.१.७ विस्तृत कार्यक्रम

क्रम	उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	संकेत नं.	कार्यक्रम	इकाइ	आधार वर्ष २०७७/७८	लक्ष्य २०७८/७९	लक्ष्य २०७९/८०	लक्ष्य २०८०/८१	योजना अवधिको जम्मा लक्ष्य	जिम्मेवार निकायहरु
१	१	१.१	१.१.१	क	आवश्यक नीति तथा कानुन तर्जुमा	संख्या	०		१		१	गापा
२			१.१.२	क	कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादन प्रभावकारी बनाउन वैज्ञानिक प्रोत्साहन प्रणालीको नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।	संख्या		निरन्तर			१	"
३		१.२	१.२.१	क	गाउँपालिकाबाट चुस्त दुरुस्त शिघ्र सेवा प्रदान गर्ने ।	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"
४			१.२.२	क	गाउँपालिका मातहत सबै कार्यलयबाट मुस्कान सहितको सेवा प्रदान गर्ने ।	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"
५			१.२.३	क	हरेक घर खुशी परिवार, धवलागिरीवासीको अधिकार सुनिश्चित गर्ने ।	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"
६			१.२.४	क	प्रशासनिक कार्य अनलाईन प्रविधिमा गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"
७			१.२.५	क	भ्रष्टचार बिरुद्ध शुन्य सहनशिलता कायम गर्ने ।	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"
८	२	२.१	२.१.१	क	परिवर्तित अवस्थालाई वैज्ञानिक विश्लेषण गरि संगठन संरचना तथा जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने नीति तयार गर्ने ।	संख्या		१			१	"
९			२.१.२	क	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि, कार्य विभाजन तथा आचार संहिता निर्माण	संख्या		१			१	"
१०			२.१.३	क	सेवाग्राहीहरुलाई गुणस्तरीय र सहज सेवा प्रदान गर्नका लागि सेवाग्राहीमैत्री वडा कार्यालयको घोषणा	संख्या		१			१	"
११	३	३.१	३.१.१	क	गाउँपालिकाको राजश्व सुधार सम्भाव्यता अध्ययन	संख्या			१		१	"
१२			३.१.२	ख	राजश्व अभिवृद्धि गर्न राजश्व अनुसन्धान	प्रकृया		क्रमागत				"

					अधिकृतको व्यवस्था							
१३			३.१.३	क	गाउँपालिकाको वित्तिय कारोवारलाई SUTRA प्रणालीमा आवद्ध गरी व्यवस्थित गरिने	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"
१४		३.२	३.२.१	क	उपभोक्ता समितिमार्फत गर्ने भनी खरिद विधि छनौट भएका योजनाहरुको कार्यान्वयनका लागि प्रत्येक आर्थिक वर्षको श्रावण मसान्त भित्र प्रचलिन कानुन वमोजिम उपभोक्ता समिति गठन गरिसक्नु पर्ने नीति ल्याईने	संख्या			१		१	"
१५			३.२.२	क	लभलागत विश्लेषणका आधारमा योजनाको छनौट तथा कार्यान्वयनको नीतिगत व्यवस्था	संख्या			१		१	"
१६			३.२.३	क	स्थानीय वस्तुगत विवरण, तथ्यांक र आवश्यकताको आधारमा योजना तर्जुमा	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"
१७	४	४.१	४.१.१	क	कृषक, उद्योगी लगाएत विभन्न पेशा र व्यावसाय सँग सम्बन्धी नियमित तालिमको व्यवस्था गर्ने ।	संख्या		२	२	२	६	"
१८			४.१.२	क	निर्माण क्षेत्रमा संलग्न मजदुरहरुलाई आवश्यक तालिमको व्यवस्था गर्ने र प्राप्त तालिमको परिचयपत्रको व्यवस्था गर्ने ।	संख्या		२	२	२	६	"

८.१.८ नतिजा

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिवल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
प्रभाव	स्थानीय स्तरमा सार्वजनिक सेवा प्रवाह गर्ने तह एवं	पुँजीगत खर्चको अनुपात	प्रतिशत						गापा	गापा		८	१६	७

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
	कार्यालयहरुको क्षमता विकास, प्रभावकारी एवं गुणस्तरीय सेवा प्रवाहको सुनिश्चिता भएको हुने	गाउँपालिकाको सेवा वाट सन्तुष्ट सेवाग्राही	प्रतिशत					१००	"	"		८	१६	७
असर १	संघिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय ऐन, कानूनको परिपालनाबाट सेवाप्रवाहमा प्रभावकारीता एवं सुशासन अभिवृद्धि भएको हुनेछ	गाउँपालिकाले स्वीकृत गरेका कानून तथा नीति	संख्या						"	"		८	१६	७
		ऐन	संख्या	०				१	"	"		८	१६	७
		नियम तथा विनियम	संख्या	०				१	"	"		८	१६	७
		निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड	संख्या	०				१	"	"		८	१६	७
		नीति तथा मार्गदर्शन	संख्या	०				१	"	"		८	१६	७
		क्रियाशिल नीतिगत समिति तथा संयन्त्र (विधायन, सुशासन, लेखा, राजस्व, योजना तथा बजेट तर्जुमा, अनुगमन आदि)	संख्या						"	"		८	१६	७
प्रतिफल १.१	आवश्यक नीति तथा कानुन तर्जुमा भएको हुने	नीति तर्जुमा	संख्या	०			१	१	"	"		८	१६	७
प्रतिफल १.२	कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादन प्रभावकारी बनाउन वैज्ञानिक प्रोत्साहन प्रणालीको नीतिगत व्यवस्था भएको हुने	वैज्ञानिक प्रोत्साहन प्रणाली	संख्या		निरन्तर				"	"		८	१६	७
प्रतिफल	गाउँपालिकाबाट चुस्त	शिघ्र सेवा	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"	"		८	१६	७

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
१.३	दुरुस्त शिघ्र सेवा प्रदान भएको हुने													
प्रतिफल ४	गाउँपालिका मातहत सबै कार्यलयबाट मुस्कान सहितको सेवा प्रदान भएको हुने	सेवा प्रदान	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"	"		८	१६	७
प्रतिफल १.५	हरेक घर खुशी परिवार, धवलागिरीवासीको अधिकार सुनिश्चित भएको हुने	अधिकार सुनिश्चित	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"	"		८	१६	७
प्रतिफल १.६	सम्भव हुनेसम्म प्रशासनिक कार्य अनलाईन प्रविधिमा गर्न प्रोत्साहन भएको हुने	अनलाईन प्रबिधि	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"	"		८	१६	७
प्रतिफल १.७	भ्रष्टचार विरुद्ध शुन्य सहनशिलता कायम भएको हुने	शुन्य सहनशिलता कायम	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"	"		८	१६	७
असर २	प्रभावकारी सँगठन संरचना निर्माणका साथै संस्थागत क्षमता विकास भई गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा अभिवृद्धि भएको हुनेछ	गाउँपालिकामा कार्यरत मानव संशाधन	संख्या	२९					"	"		८	१६	७
		गाउँपालिकाबाट प्रवाहित सेवा तथा सुविधा	प्रकार						"	"		८	१६	७
		गाउँपालिका तथा वडा कार्यालय भवन	संख्या						"	"		८	१६	७
		सेवा सुचारु सेवा तथा श्रोत केन्द्र (स्वास्थ्य, कृषि, पशु सेवा, शिक्षा, सूचना)	संख्या						"	"		८	१६	७

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
		गाउँपालिकामा संचालित संघीय र प्रदेश आयोजना तथा कार्यक्रम एवं इकाई	संख्या						"	"		८	१६	७
प्रतिफल २.१	परिवर्तित अवस्थालाई वैज्ञानिक विश्लेषण गरि संगठन संरचना तथा जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने नीति तयार भएको हुने	कर्मचारी संगठन सम्वन्धि अध्ययन	संख्या		१			१	"	"		८	१६	७
प्रतिफल २.२	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि, कार्य विभाजन तथा आचार संहिता निर्माण नीति तथा कार्यक्रम	कार्य विभाजन नीति	संख्या		१			१	"	"		८	१६	७
प्रतिफल २.३	सेवाग्राही मैत्री वडा कार्यालयको घोषणा	वडा कार्यालय	संख्या		१			१	"	"		८	१६	७
असर ३	दिगो र नियमित प्राप्त हुने सक्ने वित्तीय श्रोतको पहिचान भई अधिकतम उपलव्धी हुने क्षेत्रहरुमा श्रोत परिचालन भएको हुने	गाउँपालिकाको वार्षिक आन्तरिक आय रकम (हजारमा)	रु.						"	"		८	१६	७
		संघीय सरकारबाट राजस्वबाँडबाँडप्राप्त रकम	रु. हजारमा						"	"		८	१६	७
		प्रदेश सरकारबाट राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम	रु.हजारमा						"	"		८	१६	७
		गाउँपालिकाको कुलवार्षिक बजेट (	रु.						"	"		८	१६	७

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
		हजारमा)												
		गाउँपालिकाको वार्षिक वास्तविक खर्च रकम (प्रतिशत)	प्रतिशत						"	"		८	१६	७
प्रतिफल ३.१	राजश्व सुधार सम्भाव्यता अध्ययनवाट गाउँपालिकाले आन्तरिक रुपमा वढाउन सक्ने राजश्वको क्षेत्रका बारेमा गाउँपालिका जानकार भएको हुने	गाउँपालिकाको राजश्व सुधार सम्भाव्यता अध्ययन	संख्या			१		१	"	"		८	१६	७
प्रतिफल ३.२	राजश्व अनुसन्धान अधिकृतको व्यवस्थाले गाउँपालिकालाई आन्तरिक राजश्वका दिगो श्रोतको पहिचानमा सहयोग पुगेको हुने	राजश्व अभिवृद्धि गर्न राजश्व अनुसन्धान अधिकृतको व्यवस्था	प्रकृया		क्रमागत				"	"		८	१६	७
प्रतिफल ३.३	गाउँपालिकाको वित्तिय कारोवारलाई SUTRA प्रणालीमा आवद्ध गरी व्यवस्थित भएको हुने	वित्तिय कारोवारलाई SUTRA प्रणालीमा आवद्ध	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"	"		८	१६	७
प्रतिफल ३.४	उपभोक्ता समितिमार्फत गर्ने भनी खरिद विधि छनौट भएका योजनाहरुको कार्यान्वयनका लागि प्रत्येक आर्थिक वर्षको श्रावण मसान्त भित्र प्रचलिन कानुन वमोजिम उपभोक्ता	नीति निर्माण	संख्या			१		१	"	"		८	१६	७

नतिजा स्तर	नतिजा	सुचक	इकाई	आधार वर्ष २०७७/७८	उपलब्धि			योजना अवधिको जम्मा उपलब्धि	पुष्ट्याईको श्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम अनुमान	दीराल संकेत	दिबिल संकेत	प्रसस संकेत
					२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१							
	समिति गठन गर्ने नीति निर्माण भएको हुने													
प्रतिफल ३.५	लभलागत विश्लेषणका आधारमा योजनाको छनौट तथा कार्यान्वयनको नीतिगत व्यवस्था भएको हुने	नीतिगत व्यवस्था	संख्या			१		१	"	"		८	१६	७
प्रतिफल ३.६	स्थानीय वस्तुगत विवरण, तथ्यांक र आवश्यकताको आधारमा योजना तर्जुमा भएको हुने	योजना तर्जुमा	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	"	"		८	१६	७
असर ४	स्थानीय योजना तर्जुमा एवं कार्यान्वयनमा व्यापक जनसहभागिता र अनुगमन नतिजामूलक र प्रभावकारी भएको हुने ।	स्थानीय गौरवका आयोजनाहरुको सूची	संख्या	०					"	"		८	१६	७
प्रतिफल ४.१	कृषक, उद्योगी लगाएत विभन्न पेशा र व्यावसाय सँग सम्बन्धी नियमित तालिमको व्यवस्था भएको हुने	उपभोक्ता परिचालन नीति	संख्या		२	२	२	६	"	"		८	१६	७
प्रतिफल ४.२	निर्माण क्षेत्रमा संलग्न मजदुरहरुलाई आवश्यक तालिमको व्यवस्था गरी प्राप्त तालिमको परिचयपत्रको व्यवस्था	तालिम	संख्या		२	२	२	६	"	"		८	१६	७

परिच्छेद - ९ : श्रोत व्यवस्थापन तथा मध्यमकालिन खर्च संरचना

९.१ श्रोत व्यवस्थापन

आवधिक योजना अन्तर्गत पहिचान भएका सबै योजनाहरू लगानीको दृष्टिकोणले एउटै आवधिक योजना मार्फत सम्बोधन गर्न सकिँदैन । तसर्थ आगामी तीन वर्षमा उपलव्ध हुन सकिने गाउँपालिकाको विकास बजेटको रकम, दीर्घकालीन सोच प्राप्ति तर्फ उन्मुख हुन अति आवश्यक कार्यक्रम तथा योजनाहरू, आर्थिक विकासमा टेवा पुग्ने योजना, लक्षित वर्ग/समुदायको हित, रोजगारी वृद्धि गर्ने जस्ता महत्वपूर्ण आधारहरूमा योजनाको प्राथमिकता निर्धारण गरी अगामी तीन वर्षमा कार्यान्वयन गर्न सकिने योजनाहरूको वहुक्षेत्रगत लगानी योजना तयार गरिएको छ ।

गाउँवासीहरूको आवश्यकता परिपूर्ति गर्न आवश्यक लगानीको तुलनामा उपलव्ध हुने विकास बजेट अतिनै न्यून भएको हुँदा गाउँपालिकाको विद्यमान विकास बजेटले ठूला योजनाहरू कार्यान्वयन गर्न सकिने स्थिति भने छैन । विशेष गरी अधिकांश रणनीतिक योजनाहरू जस्तैः सडक, ढल र फोहोर व्यवस्थापन सहितको एकिकृत योजनाहरूको लागि केन्द्रीय निकाय, विभिन्न दातृ राष्ट्र तथा दातृ निकायहरूको सहयोग अति आवश्यक छ ।

यसको अतिरिक्त, गाउँपालिकाको कार्यान्वयनको जिम्मेवारीमा परेका अन्य योजनाहरूको सन्दर्भमा अगामी तीन वर्षमा उपलव्ध हुन सकिने गाउँपालिका कार्यालयको विकास बजेटको प्रक्षेपण गरी सोही अनुसार योजना तथा कार्यक्रमहरूको प्राथमिकता निर्धारण गरी क्रमशः कार्यान्वयन गर्ने गरी वहुक्षेत्रगत लगानी योजना तयार गरिएको छ । गाउँपालिकाको आर्थिक श्रोत अति न्यून रहेकोले यस श्रोतवाट धेरै कम मात्र गाउँस्तरीय योजनाहरू कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ । तसर्थ गाउँपालिकाले विगतमा झैं केन्द्रबाट सडक वोर्ड, कृषि सडक, जगेडा कोष जस्ता सहयोग कार्यक्रम ल्याई वढी भन्दा वढी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सकृयता देखाउनु पर्ने हुन्छ । यस शीर्षक अन्तर्गत प्राप्त गाउँपालिकाको विकास बजेट तथा विगत आर्थिक वर्षमा केन्द्रवाट प्राप्त विशेष आर्थिक अनुदानको आधारमा आवधिक योजना अन्तर्गत पहिचान भएका योजनाहरू कार्यान्वयन गर्ने गरि अगामी तीन वर्षको भौतिक विकास तथा भौतिक पूर्वाधार, सामाजिक, आर्थिक, वातावरण तथा जोखिम व्यवस्थापन, वित्तीय व्यवस्थापन र संस्थागत विकास योजनाहरुको वहुक्षेत्रगत लगानी योजना तर्जुमा गरिएको छ । योजना तर्जुमा समिति, गाउँपालिका गाउँ सभाको निर्णय अनुसार गाउँपालिकाले यस्ता योजनाहरू क्रमशः वार्षिक रुपमा कार्यान्वयन गर्दै जाने छ ।

श्रोत व्यवस्थापन तालिका

विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	बजेट अनुमान (रु लाखमा)	संघीय श्रोत	प्रादेशिक श्रोत	आन्तरिक श्रोत	सामुदायिक श्रोत	निजी श्रोत
आर्थिक विकास	५८५५	१७५६.५	१७५६.५	११७१		११७१
सामाजिक विकास	११३७०	४५४८	३४११	२२७४		११३७
पूर्वाधार विकास	१२१००	३६३०	३६३०	२४२०	१२१०	१२१०
वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	३८००	११४०	११४०	११४०		३८०
सुशासन तथा संस्थागत विकास	५००	२००	२००	१००		
कुल बजेट (रु लाखमा)	**३३६२५**	**११२७५**	**१०१३८**	**७१०५**	**१२१०**	**३८९८**

९.२ मध्यमकालिन खर्च संरचनाको खाका

विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य तालिका

सूचक	इकाई	आ.व २०७६/७७ को वास्तविक उपलब्धि	आ.व २०७७/७८ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यकालिन लक्ष्य		
				आ.व २०७८/७९	आ.व २०७९/८०	आ.व २०८०/८१
आर्थिक विकास						
कृषि तथा पशुपालन						
सम्भाव्यताका आधारमा हरेक वडामा कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी उत्पादन केन्द्र स्थापना	संख्या			२	२	२
पशु सेवा केन्द्र (भेटनरी क्लिनिक) स्थापना	संख्या				१	
पशु पंक्षिमा नश्ल सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत कृतिम गर्भाधान केन्द्रको स्थापना	प्याकेज			१		
कृषि औजार, उपकरण एवं प्रबिधि बितरण	संख्या			२	२	२
लुलाङ्गमा चिस्यान केन्द्र स्थापना	प्रतिशत				२०%	२०%
पर्यटन						
राउण्ड धवलागिरी पदमार्ग निर्माण	प्रतिशत			६०%	४०%	
पर्यटकीय स्थलहरुको पहिचान गरी भिजिटिङ तथा आगन्तुक पुस्तिका/कार्ड प्रकाशन	संख्या			१	१	१
अमिलो टिप्ने धुरीमा हिल स्टेशन निर्माण	संख्या				१	
होम स्टेको विकास गर्न आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको व्यवस्था	संख्या			१	१	१
गाउँपालिकाको पर्यटकिय, धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा मौलिक परम्परा झल्कने वृतचित्र निर्माण	संख्या				१	
मुनामा धवलागिरी पार्क सहित संग्रालय निर्माण	संख्या				१	
उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय						
रानीबासमा उद्योग ग्रामको निर्माण	प्रतिशत			डि.पि.आर तयार गन	२०%	३०%
दाना उत्पादन उद्योग स्थापना गर्नलाई कृषकलाई अनुदान	संख्या			२	२	२
जडिबुटि तथा आयुर्वेदिक उद्योग स्थापना तथा प्रसोधन केन्द्र स्थापना	प्रतिशत			डि.पि.आर तयार गर्ने	२०%	३०%
वन पैदावार र वहुमूल्य पथ्थर लगायत अन्य खनिजको उत्खनन, अन्वेषण सम्वन्धी अध्ययन	संख्या				१	

स्थानीय उत्पादन प्रदर्शनी कक्ष तथा कोसेली घरको स्थापना र संचालन	संख्या				१	
वैंक वित्तिय संस्था सहकारी						
वैकिङ तथा सहकारी सचेतना कार्यक्रम	संख्या			१	१	१
समुदाय लक्षित विमा प्याकेज कार्यक्रम	प्याकेज			निरन्तर		
वित्तिय साक्षरता कार्यक्रम	संख्या			१	१	१
सामाजिक विकास						
शिक्षा						
प्रविधिमैत्री पठनपाठनका लागि इन्टरनेट जडान तथा डिजिटल सामाग्री खरिद (विद्युतीय हाजिरी समेत)	प्रतिशत			३०%	३०%	४०%
शैक्षिक संस्थाहरुको पूर्वाधारहरु स्तरोन्नति (थप कक्षाकोठा, अपाङ्ग मैन्त्री, शौचालय सहितको पक्की भवन, न्यूनतम पठनपाठन उपकरण तथा प्रयोगशालाहरु)	संख्या			२०%	२०%	२०%
एस इ इ विद्यार्थी करियर काउण्सिलिङ्ग तालिम स्रचालन	संख्या			१	१	१
जनविकास मा.वि. लाइ नमुना आवासिय विद्यालयको रुपमा निर्माण	संख्या				१	
हेम आबासिय मा बि सिवाङ्गमा बेसाहारा बालबच्चालाई संरक्षण केन्द्र स्थापना	संख्या				१	
प्रारम्भिक वालविकास केन्द्र भौतिक स्तरोन्नती (खेल सामाग्री सिकाइ सामाग्री मनोरञ्जन अडीयो भिडीयो)	संख्या				१	
स्वास्थ्य						
टेलिमेडीसिन सेवा सञ्चालन	संख्या				१	
नीजि तथा गै.स.स. सँग साझेदारी गरी घुम्ती स्वास्थ्य सेवा संचालन	संख्या			१	१	१
विपन्न नागरिकलाई एक पटक निशुल्क स्वास्थ्य बिमा अनुदान	प्रतिशत			१०%	२०%	२०%
औषधिजन्य जटिबुटीको व्यावसायिक खेती	प्रतिशत			३०%	३०%	४०%
ताकाममा १५ शैयाको पालिका अस्पताल निर्माण	संख्या				१	
आयूर्वेदिक औषधालयको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।	संख्या				१	
औषधिको आपूर्तिमा सुनिश्चितता, निरन्तरता र गुणस्तरीयता प्रदान	प्रतिशत			१००%	१००%	१००%
खानेपानी सरसफाई						
विद्यालय, स्वास्थ चौकी र सरकारी कार्यालयहरुमा व्यवस्थित रुपमा खानेपानीको व्यवस्था	प्रतिशत			डि.पि.आर तयार गर्ने	४०%	४०%
एक घर एक धाराको नीति कार्यान्वयन	प्रतिशत			डि.पि.आर तयार गर्ने	४०%	४०%
ल्याण्डफिल्ड साइड निर्माण	संख्या				१	
फोहोर ब्यावस्थापनमा 3R (Reduce, Reuse and Recycle) मोडल लागु गर्ने	प्रतिशत			२०%	४०%	४०%

सामाजिक समावेशीकरण तथा लैङ्गिक समता						
गाउँपालिकाको केन्द्रमा एक योगशाला तथा व्यायमशाला निर्माण	संख्या					१
हरेक वाडमा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एबं बिपत ब्याबस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निर्माण	संख्या			१	१	१
जातजातिको पहिचान खुल्ने संग्राहलयको स्थापना	प्रतिशत			२०%	४०%	४०%
महिला, बालबालिका तथा विपन्न समुदायलाई विशेष कार्यक्रम	प्याकेज			निरन्तर		
युवा तथा खेलकुद						
एक वडा एक खेलकुद मैदान	संख्या			१	१	१
गाउँपालिका स्तरको एक रंगशाला निर्माण	प्रतिशत			डि.पि.आर तयार गर्ने	२०%	२०%
हरेक वडामा कर्वड हल निर्माण	प्याकेज				१	
स्थानिय तहस्तरीय राष्ट्रपति रनिङ्ग सिल्ड प्रतियोगिता संचालन	प्याकेज			निरन्तर		
पूर्वाधार विकास						
सडक तथा पुल						
धवलागिरी रिङ्गरोड (मल्कबाङ्ग, मराङ्ग, मुदी, गुर्जा, लुलुङ्ग, मुना, ताकम, मराङ्ग) सडक	प्रतिशत			डि.पि.आर तयार गर्ने	१००%	
दरवाङ्ग, धरापानी ताकम मुना लुलाङ ढोरपाटन सडक ।	प्रतिशत				३०%	३०%
धवलागिरी बेस क्याम्प सडक ।	प्रतिशत			२०%	३०%	
हरेक वडा कार्यलय जोड्ने सडक	कि.मि.			१०	१०	१०
वडा नं ३ मा बसपार्क निर्माण गर्ने	संख्या		२	१		
बस स्टपहरु निर्माण गर्ने	संख्या			१	१	१
लुलाङ्ग ढोरपाटन अन्तर जिल्ला सडक सडकको प्रदेशको सहकार्यमा सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।	संख्या			१		
गुर्जा (गण्डकी प्रदेस) हुदै दुनै, डोल्पा (कर्णाली प्रदेस) प्रदेश जोड्ने सडकको प्रदेशको सहकार्यमा सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।	संख्या			१		
पक्की पुल निर्माण गर्ने ।	प्रतिशत			डि.पि.आर तयार गर्ने	२०%	२०%
झोलुङ्गे पुलहरु निर्माण गर्ने । (प्रदेशको सरकारको सहयोगमा)	प्रतिशत			२०%	३०%	३०%

आवास, वस्ती विकास तथा सार्वजनिक निर्माण						
भवन निर्माण तथा योजना मापदण्ड तयार	संख्या			१		
सुविधा सम्पन्न गाउँपालिका प्रशासकिय भवन निर्माण	संख्या				१	
गाउँपालिकामा एक बहुउद्येशिय सभाहल निर्माण	संख्या					१
उपभोकता मन्जुरी भएर आए सम्भाव्य सबै स्थानमा एककृत बस्ती विकास	प्रकृया			निरन्तर		
आमा समुह, युवा क्लब, दलित लगाएत सबै सामाजिक संस्था अटाउने भवन **बहुउद्धेश्यि भवन**को रुपमा हरेक वडामा विकास	प्याकेज			निरन्तर		
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा						
विद्युतको केन्द्रिय प्रसारण लाइन सबै मुख्य बस्तीहरु पुर्याउन विद्युत प्राधिकरणसँग सहकार्य	प्याकेज			निरन्तर		
परम्परागत र ऐतिहासिक ताकम गाउँको पहिचान जोगाउन भूमिगत विद्युत वितरण विस्तार	प्रतिशत			२०%	४०%	४०%
समस्याग्रस्त लघु जल विद्युत आयोजनाहरु मर्मत	प्रतिशत			२०%	४०%	४०%
लुलाङ्गको लघु जल विद्युत आयोजनालाई विद्युत अध्यन केन्द्रको रुपमा विकास	प्रतिशत			५०%	५०%	
सुचना तथा सञ्चार प्रविधि						
सुचना प्रविधिमैत्री विद्यालय कार्यक्रम	संख्या			३०%	३०%	४०%
सुचना प्रविधिमैत्री प्रशासनिक सेवा कार्यक्रम	संख्या			३०%	३०%	४०%
सिंचाई						
कटौब तथा नैलिबङ् देउराली सिंचाई योजना	प्रतिशत			२०%	४०%	४०%
लम्सुङ लिफ्टिङ् सिंचाई योजना	प्रतिशत			डि.पि.आर तयार गर्ने	४०%	३०%
सातपुले देखि सोलधाङ सिंचाइ	प्रतिशत				४०%	४०%
छरी खोला सिंचाई योजना	प्रतिशत				३०%	३०%
मानेखर्क खोला सिंचाई (भेनीखल्टा)	प्रतिशत				२०%	४०%
मराङ् खोला लिफ्टिङ् सिंचाई योजना	प्रतिशत				३०%	४०%
कोट खोला सिंचाई योजना	प्रतिशत			डि.पि.आर तयार गर्ने	४०%	३०%
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन						
वन तथा जैविक विविधता						
समुदायमा आधारित धवलागिरी संरक्षण क्षेत्र निर्माण गर्न सम्भावयता अध्ययन	प्रकृया			निरन्तर		

भूमी तथा जलाधार व्यवस्थापन						
सिमसार क्षेत्रमा डाले तथा वहुवर्षिय घाँसखेतिको विकास	प्याकेज			निरन्तर		
जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम	प्याकेज			निरन्तर		
खुल्ला क्षेत्र पहिचान तथा अभिलेखाङ्कन	संख्या			१		
विभिन्न नदी तथा खोलाबाट हुने कटानलाई नियन्त्रण गर्न तटबनधन निर्माण	संख्या			निरन्तर		
फोहोरमैला तथा बिपद ब्यावस्थापन						
बजार तथा मुख्य सार्वजनिक स्थलहरूमा सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण गर्ने ।	संख्या			१	१	१
हरेक घर, एक करेसावारी र एक फुलवारीको अव-धारणा विकास	प्याकेज			निरन्तर		
हरेक वाडमा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एवं विपद ब्यावस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निर्माण	संख्या			१	१	१
सुशासन तथा संस्थागत विकास						
निर्माण क्षेत्रमा संलग्न मजदुरहरुलाई आवश्यक तालिमको व्यवस्था गर्ने र प्राप्त तालिमको परिचयपत्रको व्यवस्था	संख्या			२	२	२
गाउँपालिकाको पहिचान झल्किने मायाका चिनो	प्याकेज			निरन्तर		
कृषक, उद्योगी लगाएत विभन्न पेशा र व्यावसाय सँग सम्बन्धी नियमित तालिमको व्यवस्था	संख्या			२	२	२
परम्परागत कला संष्कृति झल्किने स्मारक स्थापना	प्याकेज			१	१	

कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण तालिका

कार्यक्रम	उद्देश्य	आयोजनाको अवधि		लागत तथा पुष्ट्याई		आगामी तीन वर्षको उपलब्धि
		शुरु	समाप्ति	लागत (रु लाखमा)	पुष्ट्याई	
आर्थिक विकास				५८५५		
कृषि तथा पशुपालन				१८००		
सम्भाव्यताका आधारमा हरेक वडामा कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी उत्पादन केन्द्र स्थापना गर्ने । (आलु, कोदो मकै, स्याउ लगायत) एक गाउँ एक उत्पादन ।	१. स्थानीय सम्भाव्यताको आधारमा कृषि पेशालाई व्यावसायिकरण गरी यस क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउनु । २. कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउँदै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रबर्द्धन गरी आर्थिक समृद्धि हाँसिल गर्नु ।	२०७८	२०८१	१०००	प्रदेश	कृषि सम्बन्धी आवश्यक पूर्वाधारहरु जस्तै संकलन केन्द, चिस्यान केन्द आदि निर्माणमा भएको हुने
पशु सेवा केन्द्र (भेटनरी क्लिनिक) स्थापना गर्ने ।		२०७९	२०८१	२००	प्रदेश	
पशु पंक्षिमा नश्ल सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत कृतिम गर्भाधान केन्द्रको स्थापना गर्ने ।		२०७८	२०८१	२००	प्रदेश	
कृषि औजार, उपकरण एवं प्रबिधि वितरण		२०७८	२०८१	१००	आन्तरिक	
लुलाङ्गमा चिस्यान केन्द्र स्थापना		२०७९		३००	प्रदेश	
पर्यटन				२३६०		
राउण्ड धवलागिरी पदमार्ग निर्माण	१. हिमाल आरोहण, हिमालको बेस क्याम्प सम्म पदमार्ग तथा हिमाल दृश्यावलोकन लगाएत गतिबिधिमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकलाई आकर्षित गर्नु । २. कृषि, धार्मिक, परम्परागत बस्ती तथा खोजमुलक पर्यटनलाई प्रवर्धन गर्दै आन्तरिक व्यवसाय र रोजगारी प्रवर्धन गर्नु ।	२०७८	२०८०	१०००	प्रदेश	विभिन्न पदमार्ग, पर्यटकीय पूर्वाधारहरुको विकास भएको हुने
पयटकीय स्थलहरुको पहिचान गरी भिजिटिङ तथा आगन्तुक पुस्तिका/कार्ड प्रकाशन		२०७८	२०८१	१००	आन्तरिक	
अमिलो टिप्ने धुरीमा (हिल स्टेशन निर्माण)		२०७९		५००	संघ	
होम स्टेको विकास गर्न आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको व्यवस्था गर्ने ।		२०७८	२०८१	२००	प्रदेश	
गाउँपालिकाको पर्यटकिय, धार्मिक, सामाजिक, सास्कृतिक तथा मौलिक परम्परा झल्कने वृतचित्र निर्माण गर्ने ।		२०७९	२०८०	६०	आन्तरिक	
मुनामा धवलागिरी पार्क सहित संग्रालय निर्माण ।		२०७९		५००	संघ	
उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय				१४७५		
रानीबासमा उद्योग ग्रामको निर्माण गर्ने ।	१. उद्योगहरूको स्थापना र उत्पादन वृद्धि गरी गाउँपालिकाको	२०७८		१०००	संघ	दुग्धजन्य पदार्थ

दाना उत्पादन उद्योग स्थापना गर्नलाई कृषकलाई अनुदान दिने ।	ग्राहस्थ्य उत्पादनमा यस क्षेत्रको योगदान बढाउनु । २. उद्योगको प्रवर्धनद्वारा व्यापार घाटा, बेरोजगारी र गरिबी न्यूनीकरण गर्नु । ३. कृषिजन्य उत्पादन, वन पैदावार र जडीबुटी लगायतका स्थानीय श्रोत साधन तथा मौलिक सीपमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योग स्थापना र प्रोत्साहन गर्दै उद्योग व्यापार क्षेत्रलाई सक्षम तुल्याइनु ।	२०७८		१००	प्रदेश	उत्पादन केन्द्रको स्थापना भएको हुने, मिलघर कुटानी पिसानीको स्तरोन्नती भएको हुने
जडिबुटि तथा आयुर्वेदिक उद्योग स्थापना तथा प्रसोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।		२०७८		२००	प्रदेश	
वन पैदावार र वहुमूल्य पथ्थर लगायत अन्य खनिजको उत्खनन, अन्वेषण सम्वन्धी अध्ययन ।		२०७९	२०८०	२५	प्रदेश	
स्थानीय उत्पादन प्रदर्शनी कक्ष तथा कोसेली घरको स्थापना र संचालन गर्ने ।		२०७९		१५०	आन्तरिक	
वैंक वित्तिय संस्था सहकारी				२२०		
वैकिङ सचेतना कार्यक्रम	१. सहकारी क्षेत्रलाई व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गरी दिगो बनाउनु, २. सहकारी संस्थाहरुलाई विकासको साझेदारको रुपमा अगाडी बढाउनु ।	२०७८	२०८१	६०	आन्तरिक	सहकारी सचेतना कार्यक्रम भएको हुने
समुदाय लक्षित विमा प्याकेज कार्यक्रम		२०७८	२०८१	१००	प्रदेश	
वित्तिय साक्षरता कार्यक्रम		२०७८	२०८१	६०	आन्तरिक	
सामाजिक विकास				११३७०		
शिक्षा				१५७०		
प्रविधिमैत्री पठनपाठनका लागि इन्टरनेट जडान तथा डिजिटल सामाग्री खरिद (विद्युतीय हाजिरी समेत)	१. शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्दै शिक्षामा सबैको पहुँच पुऱ्याउनु । २. प्रविधी र नवप्रवर्तन उन्मुख शिक्षा प्रणाली अवलम्वन गरी प्रतिस्पर्धी मानव संसाधन विकास गर्नु । ३. शिक्षा पद्वतिलाइ जिवनोपयोगी शिक्षा र सीपमुलक वनाई रोजगारीसँग जोड्नु ।	२०७८	२०८१	१००	आन्तरिक	पठनपाठन आधुनिक प्रविधिमार्फत् प्रभावकारी भएको हुने, शिक्षण संस्थाहरुमा आवश्यकता अनुरुप स्तरोन्नति भएको हुने
शैक्षिक संस्थाहरुको पूर्वाधारहरु स्तरोन्नति (थप कक्षाकोठा, अपाङ्ग मैन्त्री, शौचालय सहितको पक्की भवन, न्यूनतम पठनपाठन उपकरण तथा प्रयोगशालाहरु) गर्ने ।		२०७८		१०००	प्रदेश	
एस इ इ विद्यार्थी करियर काउण्सिलिङ्ग तालिम संचालन		२०७८	२०८१	७०	आन्तरिक	
जनविकास मा.वि. लाई नमुना आवासिय विद्यालयको रुपमा निर्माण गर्ने		२०७९	२०८०	१००	प्रदेश	
हेम आबासिय मा बि सिवाङ्गमा बेसाहार बालबच्चालाई संरक्षण केन्द्र स्थापना गर्ने ।		२०७९		२००	प्रदेश	
प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र भौतिक स्तरोन्नती (खेल सामाग्री सिकाइ सामाग्री मनोरञ्जन अडीयो भिडीयो)		२०७९		१००	आन्तरिक	
स्वास्थ्य				२१००		
टेलिमेडीसिन सेवा सञ्चालन	१. गुणस्तरीय आधारभुत स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच पुऱ्याउने । २. स्थानीय स्तरमा आधुनिक र वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाको विकास	२०७९		१००	प्रदेश	
नीजि तथा गै स स. सँग साझेदारी गरी घुम्ती स्वास्थ्य		२०७८		१००	आन्तरिक	

सेवा संचालन	गर्ने । ३. जनशक्तिका रुपमा स्वस्थ नागरिक निर्माणगर्न पोषणमा सबै नागरिकको पहुँच पुऱ्याउने ।					
बिपन्न नागरिकलाई एक पटक निशुल्क स्वास्थ्य बिमा अनुदान		२०७८		१००	आन्तरिक	
औषधिजन्य जटिबुटीको व्यावसायिक खेती		२०७८	२०८१	२००	प्रदेश	
ताकाममा १५ शैयाको पालिका अस्पताल निर्माण गर्ने ।		२०७९		१०००	प्रदेश	
आयूर्वेदिक औषधालयको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।		२०७८		५००	प्रदेश	
औषधिको आपूर्तिमा सुनिश्चितता, निरन्तरता, गुणस्तरीयता प्रदान गर्ने ।		२०७८	२०८१	१००	आन्तरिक	
खानेपानी सरसफाई				२४००		
विद्यालय, स्वास्थ चौकी र सरकारी कार्यालयहरुमा व्यवस्थित रुपमा खानेपानीको व्यवस्था गर्ने ।	१. पर्याप्त स्वस्थ खानेपानी उपलब्ध गराई नागरिकको जनस्वास्थ्य सुधार गर्नु । २. आधारभूत सरसफाईको प्रत्याभूति गर्नु ।	२०७८		२००	आन्तरिक	
एक घर एक धाराको नीति कार्यान्वयन ।		२०७८		७००	प्रदेश	
ल्याण्डफिल्ड साइड निर्माण ।		२०७९	२०८०	५००	प्रदेश	
फोहोर ब्यावस्थापनमा 3R (Reduce, Reuse and Recycle) मोडल लागु गर्ने ।		२०७८	२०८१	१०००	प्रदेश	
सामाजिक समावेशीकरण तथा लैङ्गिक समता				२१००		
गाउँपालिकाको केन्द्रमा एक योगशाला तथा व्यायमशाला निर्माण गर्ने ।	१. लैङ्गिक तथा जातिय समानता कायम गर्नु । २. ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका, अपाङ्गतामैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु ।	२०८०		५००	प्रदेश	
हरेक वाडमा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एवं बिपद व्यावस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निर्माण गर्ने ।		२०७८		१०००	संघ	
जातजातिको पहिचान खुल्ने संग्राहलयको स्थापना गर्ने ।		२०७८	२०८१	५००	प्रदेश	
महिला, बालबालिका तथा विपन्न समुदायलाई विशेष कार्यक्रम ।		२०७८		१००	प्रदेश	
युवा तथा खेलकुद				३२००		
एक वडा एक खेलकुद मैदान	१. सीप, दक्षता र क्षमताको विकास गरी युवा वर्गको परिचालन गर्नु । २. खेलकुद क्षेत्रको विकासका लागि युवा वर्गलाई आकर्षित गर्नु ।	२०७८		७००	प्रदेश	
गाउँपालिका स्तरको एक रंगशाला निर्माण गर्ने ।		२०७८		१०००	प्रदेश	
हरेक वडामा कर्वड हल निर्माण गर्ने ।		२०७९		१४००	संघ	
स्थानिय तहस्तरीय राष्ट्रपति रनिङ्ग सिल्ड प्रतियोगिता संचालन गर्ने ।		२०७८		१००	आन्तरिक	
पुर्वाधार विकास				१२१००		
सडक तथा पुल				५८००		

धवलागिरी रिङ्गरोड (मल्कबाङ्ग, मराङ्ग, मुदी, गुर्जा, लुलुङ्ग, मुना, ताकम, मराङ्ग) सडक	१. दिगो, सुरक्षित र वातावरणमैत्री यातायात सञ्जालको विस्तार गर्नु । २. आवश्यक ठाउँमा बसपार्क र बस स्टपहरु निर्माण गर्नु ।	२०७८	२०७९	१०००	संघ	
दरवाङ्ग, धरापानी ताकम मुना लुलाङ ढोरपाटन सडक ।		२०७९		२००	प्रदेश	
धवलागिरी बेस क्याम्प सडक ।		२०७८		५००		
हरेक वडा कार्यलय जोड्ने सडक		२०७८		१०००	प्रदेश	
वडा नं ३ मा बसपार्क निर्माण गर्ने		२०७८		५००	प्रदेश	
बस स्टपहरु निर्माण गर्ने		२०७८		५००	प्रदेश	
लुलाङ्ग ढोरपाटन अन्तर जिल्ला सडक सडकको प्रदेशको सहकार्यमा सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।		२०७८	२०७९	५०	प्रदेश	
गुर्जा (गण्डकी प्रदेश) हुदै दुनै, डोल्पा (कर्णाली प्रदेस) प्रदेश जोड्ने सडकको प्रदेशको सहकार्यमा सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।		२०७९	२०७९	५०	संघ	
पक्की पुल निर्माण गर्ने ।		२०७८		१०००	प्रदेश	
झोलुङ्गे पुलहरु निर्माण गर्ने । (प्रदेशको सरकारको सहयोगमा)		२०७८		१०००	प्रदेश	
आवास, वस्ती विकास तथा सार्वजनिक निर्माण				३५००		
भवन निर्माण तथा योजना मापदण्ड तयार गरी लागू गर्ने ।	१. स्थानीय निर्माण सामाग्रीको आधिकतम प्रयोग गरी सुरक्षित, वातावरणमैत्री र किफायती भवन निर्माण गर्नु । २. जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका बस्तीहरुलाई स्थानान्तरण गरी एकीकृत बस्ती निर्माणको योजना तयार गर्नु । ३. सामाजिक दायित्व र जिम्मेवारीका लागि आवश्यक पूर्वाधार (भवन) निर्माण गर्नु ।	२०७८	२०७९	१००	आन्तरिक	
सुविधा सम्पन्न गाउँपालिका प्रशासकिय भवन निर्माण गर्ने ।		२०७९		५००	प्रदेश	
गाउँपालिकामा एक बहुउद्देशिय सभाहल निर्माण गर्ने ।		२०८०		५००	प्रदेश	
उपभोकता मन्जुरी भएर आए सम्भाव्य सबै स्थानमा एककृित बस्ति विकासमा जोड दिने ।		२०७८		१०००	आन्तरिक	
आमा समुह, युवा क्लब, दलित लगाएत सबै सामाजिक संस्था अटाउने भवन **बहुउद्धेश्यि भवन**को रुपमा हरेक वडा वडामा विकास गर्ने ।		२०७८		१४००	प्रदेश	
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा				१२००		
विद्युतको केन्द्रिय प्रसारण लाइन सबै मुख्य बस्तीहरु पुर्याउन बिद्युत प्राधिकरणसंग सहकार्य गर्ने ।	१. वैकल्पिक उर्जाको विकास गरी कृषि तथा औद्योगिक अभ्यासहरुलाई प्रविधिमैत्री तथा मितव्ययि बनाउनु । २. विद्युत सेवालाई दीगो, सर्बसुलभ र भरपर्दो बनाई उर्जा सुरक्षामा योगदान पुऱ्याउनु ।	२०७८		७००	संघ	
परम्परागत र ऐतिहासिक ताकम गाउँको पहिचान जोगाउन भूमिगत विद्युत बितरण बिस्तार गर्ने ।		२०७८	२०८१	२००	प्रदेश	
समस्याग्रस्त लघु जल विद्युत आयोजनाहरु मर्मत गरी		२०७८	२०८१	२००	आन्तरिक	

सञ्चालनमा ल्याउने ।						
लुलाङ्गको लघु जल विद्युत आयोजनालाई बिद्युत अध्ययन केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने ।		२०७८	२०८०	१००	प्रदेश	
सुचना तथा सञ्चार प्रविधि				२००		
सुचना प्रविधि मैत्री विद्यालय कार्यक्रम	१. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सुरक्षित, भरपर्दो र आकर्षक क्षेत्रका रुपमा विकास गर्नु । २. सूचना तथा सञ्चार माध्यमलाई व्यावसायिक बनाउँदै गाउँपालिकाभित्र सञ्चारको पहुँच वृद्धि गर्नु ।	२०७८	२०८१	१००	प्रदेश	
सुचना प्रविधि मैत्री प्रशासनिक सेवा कार्यक्रम		२०७८	२०८१	१००	प्रदेश	
सिंचाई				१४००		
कटौब तथा नैलिबङ् देउराली सिंचाई योजना	१. सम्पूर्ण खेतीयोग्य भूमिमा वर्ष भरी भरपर्दो रूपमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराई उपयुक्त प्रविधि मार्फत प्रभावकारी सिंचाई सेवा विस्तार गर्नु । २. सिंचाई प्रणाली तथा नदीको दिगो तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु ।	२०७८	२०८१	२००	प्रदेश	
लम्सुङ लिफ्टिङ् सिंचाई योजना		२०७८		२००	प्रदेश	
सातपुले देखि सोलधाङ सिंचाइ		२०७९		२००	प्रदेश	
छरी खोला सिंचाई योजना		२०७९		२००	प्रदेश	
मानेखर्क खोला सिंचाई (भेनीखल्टा)		२०७९		२००	प्रदेश	
मराङ् खोला लिफ्टिङ् सिंचाई योजना		२०७९		२००	प्रदेश	
कोट खोला सिंचाई योजना		२०७८		२००	प्रदेश	
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन				३८००		
वन तथा जैविक विविधता				५०		
समुदायमा आधारित धवलागिरी संरक्षण क्षेत्र निर्माण गर्न सम्भावयता अध्ययन गर्ने ।	१. वन तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण, वैज्ञानिक व्यवस्थापन र व्यावसायीकरण गर्नु । २. वन पैदावरमा आत्मनिर्भरता हाँसिल गर्दै यसमा आधारित उद्यमशीलता र रोजगारी वृद्धि गर्ने ।	२०७८		५०	आन्तरिक	
भूमी तथा जलाधार व्यवस्थापन				१७५०		
सिमसार क्षेत्रमा डाले तथा बहुवर्षिय घाँसखेतिको विकास	१. जलवायु परिर्वतनका नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण, अनुकुलन तथा समानुकुलन गर्न जनताको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु । २. प्राकृतिक श्रोतहरूको जलवायु उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्नु ।	२०७८		२००	आन्तरिक	
जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम		२०७८		५००	प्रदेश	
खुल्ला क्षेत्र पहिचान तथा अभिलेखाङ्कन गर्ने ।		२०७८	२०७९	५०	आन्तरिक	
विभिन्न नदी तथा खोलाबाट हुने कटानलाई नियन्त्रण गर्न तट्बन्धन निर्माण गर्ने ।		२०७८		१०००	प्रदेश	
फोहोरमैला तथा बिपद ब्यावस्थापन				२०००		
बजार तथा मुख्य सार्वजनिक स्थलहरूमा सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण गर्ने ।	१. उत्पादन तथा पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरू वातावरणमैत्री बनाउनु । २. प्रदुषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न जल, वायु, माटो, ध्वनि लगायत सबै प्रकारका प्रदुषणको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्नु ।	२०७८		२००	प्रदेश	
हरेक घर, एक करेसावारी र एक फुलवारीको अवधारणा विकास गर्ने ।		२०७८		१००	आन्तरिक	

ढल निकास लगायत आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।		२०७८		१०००		
हरेक वाडमा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एवं बिपत ब्याबस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निर्माण गर्ने।		२०७८		७००	प्रदेश	
शुसासन तथा संस्थागत विकास				५००		
निर्माण क्षेत्रमा संलग्न मजदुरहरुलाई आवश्यक तालिमको व्यवस्था गर्ने र प्राप्त तालिमको परिचयपत्रको व्यवस्था गर्ने ।	१. संघिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय ऐन, कानूनको परिपालनाबाट सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता एवं सुशासन अभिवृद्धि गर्नु । २. प्रभावकारी संगठन संरचना निर्माणका साथै संस्थागत क्षमता विकास भई गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा अभिवृद्धि गर्नु । ३. दिगो र नियमित प्राप्त हुनसक्ने वित्तीय श्रोतको पहिचान भई अधिकतम उपलब्धी हुने क्षेत्रहरुमा नतिजामूलक र प्रभावकारी श्रोत परिचालन गर्नु । ४. सुशासनको अनुभुती गराउँदै गाउँवासीको क्षमता विकास गर्नु ।	२०७८		१००	आन्तरिक	
गाउँपालिकाको पहिचान झल्किने मायाका चिनो ।		२०७८		२००	आन्तरिक	
कृषक, उद्योगी लगाएत विभन्न पेशा र व्यावसायसँग सम्बन्धी नियमित तालिमको व्यवस्था		२०७८		१००	आन्तरिक	
परम्परागत कला संष्कृति झल्किने स्मारक स्थापना गर्ने ।		२०७८		१००	आन्तरिक	

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकता अंक निर्धारण तालिका

विषय क्षेत्रअनुसार कार्यक्रम तथा आयोजनाको नाम	सामान्य आधार (७० अङ्क)							क्षेत्रगत आधार (३० अङ्क)		जम्मा	प्राथमिकता क्रम
	तिव्र, दिगो र रोजगारमूलक आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने (१५ अङ्क)	स्थानीय प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा यागदान पुऱ्याउने (१० अङ्क)	दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान पुऱ्याउने (१० अङ्क)	सहभागिताको अवस्था (१० अङ्क)	समावेशीकरणमा योगदान (१० अङ्क)		आयाजनाको पूर्व कार्य प्रगति, सम्पन्न हुन लाग्ने समय वा कार्यान्वयन तयारी कार्य (१५ अङ्क)	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरुप नतिजा प्राप्तीमा योगदान (१५ अङ्क)	दिगो विकास क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तीमा योगदान (१५ अङ्क)		
					क्षेत्रीय समावेशीकरण (५ अङ्क)	सामाजिक समावेशीकरण (५ अङ्क)					
आर्थिक विकास											
कृषि तथा पशुपालन											
सम्भाव्यताका आधारमा हरेक वडामा कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी उत्पादन केन्द्र स्थापना गर्ने । (आलु, कोदो मकै, स्याउ	१५	१०	१०	७	५	२	१५	१५	१५	९४	P1

लगायत) एक गाउँ एक उत्पादन ।											
पशु सेवा केन्द्र (भेटनरी क्लिनिक) स्थापना गर्ने ।	१०	१०	४	७	३.५	२	१५	१५	१०	७६.५	P1
पशु पंक्षिमा नश्ल सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत कृतिम गर्भाधान केन्द्रको स्थापना गर्ने ।	१५	१०	७	७	३.५	३.५	१०	१५	१०	८१	P1
कृषि औजार, उपकरण एवं प्रबिधि बितरण	१५	१०	७	१०	५	३.५	१५	१०	१०	८५.५	P1
लुलाङ्गमा चिस्यान केन्द्र स्थापना	१०	१०	४	१०	५	२	५	१५	१०	७१	P2
पर्यटन											
राउण्ड धवलागिरी पदमार्ग निर्माण	१५	१०	७	७	३.५	२	५	१५	१५	७९.५	P1
पयटकीय स्थलहरुको पहिचान गरी भिजिटिङ तथा आगन्तुक पुस्तिका/कार्ड प्रकाशन	५	४	४	१०	५	३.५	१५	१५	१०	७१.५	P2
अमिलो टिप्ने धुरीमा (हिल स्टेशन निर्माण)	१५	१०	७	७	३.५	२	५	१५	१५	७९.५	P1
होम स्टेको बिकाश गर्न आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको व्यवस्था गर्ने ।	१०	७	४	७	५	३.५	१५	१०	१५	७६.५	P1
गाउँपालिकाको पर्यटकिय, धार्मिक, सामाजिक, सास्कृतिक तथा मौलिक परम्परा झल्कने बृतचित्र निर्माण गर्ने ।	५	७	०	१०	५	५	१५	१५	१५	७७	P1
मुनामा धवलागिरी पार्क सहित संग्रालय निमार्ण ।	१०	१०	४	१०	३.५	५	५	१५	१५	७७.५	P1
उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय											
रानीबासमा उद्योग ग्रामको निर्माण गर्ने ।	१५	१०	१०	७	५	२	५	१५	१५	८४	P1
दाना उत्पादन उद्योग स्थापना गर्नलाई कृषकलाई अनुदान दिने ।	१०	७	७	७	३.५	३.५	१५	१५	१५	८३	P1
जडिबुटि तथा आयुर्वेदिक उद्योग स्थापना तथा प्रसोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।	१५	१०	१०	७	५	२	५	१५	१५	८४	P1
वन पैदावार र वहुमूल्य पथ्थर लगायत अन्य खनिजको उत्खनन, अन्वेषण सम्वन्धी अध्ययन ।	५	४	०	७	५	२	१०	१०	१०	५३	P2
स्थानीय उत्पादन प्रदर्शनी कक्ष तथा कोसेली घरको स्थापना र संचालन गर्ने ।	१५	७	७	१०	५	३.५	१०	१५	१५	८७.५	P1
वैंक वित्तिय संस्था सहकारी											

वैकिङ सचेतना कार्यक्रम	५	४	०	१०	५	३.५	१५	१०	१०	६२.५	P2
समुदाय लक्षित विमा प्याकेज कार्यक्रम	५	४	४	१०	५	३.५	१५	१०	१५	७१.५	P2
वित्तिय साक्षरता कार्यक्रम	५	४	०	१०	५	३.५	१५	१०	१०	६२.५	P2
सामाजिक विकास											
शिक्षा											
प्रविधिमैत्री पठनपाठनका लागि इन्टरनेट जडान तथा डिजिटल सामाग्री खरिद (विद्युतीय हाजिरी समेत)	१०	७	४	७	५	५	१५	१५	१५	८३	P1
शैक्षिक संस्थाहरुको पूर्वाधारहरु स्तरोन्नति (थप कक्षाकोठा, अपाङ्ग मैन्त्री, शौचालय सहितको पक्की भवन, न्यूनतम पठनपाठन उपकरण तथा प्रयोगशालाहरु) गर्ने ।	१०	७	४	७	३.५	५	५	१५	१५	७१.५	P2
एस इ इ विद्यार्थी करियर काउण्सिलिङ्ग तालिम स्रचालन	१०	७	४	७	५	५	१५	१०	१५	७८	P1
जनविकास मा.वि. लाई नमुना आवासिय विद्यालयको रुपमा निर्माण गर्ने	१५	१०	४	७	३.५	५	५	१५	१५	७९.५	P1
हेम आबासिय मा बि सिवाङ्गमा बेसाहार बालबच्चालाई संरक्षण केन्द्र स्थापना गर्ने ।	१०	७	७	१०	३.५	३.५	१०	१५	१५	८१	P1
प्रारम्भिक वालविकास केन्द्र भौतिक स्तरोन्नती (खेल सामाग्री सिकाइ सामाग्री मनोरञ्जन अडीयो भिडीयो)	१०	७	०	७	५	३.४	१०	१०	१०	६२.४	P2
स्वास्थ्य											
टेलिमेडीसिन सेवा सञ्चालन	१५	१०	४	१०	५	५	१०	१५	१५	८९	P1
नीजि तथा गै स संग साझेदारी गरी घुम्ती स्वास्थ्य सेवा संचालन	१०	७	४	१०	५	५	१५	१५	१५	८६	P1
बिपन्न नागरिकलाई एक पटक निशुल्क स्वास्थ्य बिमा अनुदान	५	४	१०	१०	५	५	१५	१५	१५	८४	P1
औषधिजन्य जटिवुटीको व्यावसायिक खेती	१५	१०	१०	७	३.५	३.५	१५	१०	१०	८४	P1
ताकाममा १५ शैयाको गाउँपालिका अस्पताल निर्माण गर्ने ।	१५	१०	७	१०	५	५	५	१५	१५	८७	P1

आयूर्वेदिक औषधालयको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।	१५	१०	४	७	३.५	२	५	१०	१०	६६.५	P2
औषधिको आपूर्तिमा सुनिश्चितता, निरन्तरता, गुणस्तरीयता प्रदान गर्ने ।	१०	७	४	७	५	३.५	१५	१५	१५	८१.५	P1
खानेपानी सरसफाई											
विद्यालय, स्वास्थ चौकी र सरकारी कार्यालयहरुमा व्यवस्थित रुपमा खानेपानीको व्यवस्था गर्ने ।	५	४	०	१०	२	२	१५	१०	१५	६३	P2
एक घर एक धाराको नीति कार्यान्वयन ।	५	४	०	१०	५	३.५	१५	१५	१५	७२.५	P2
ल्याण्डफिल्ड साइड निर्माण ।	५	४	०	१०	५	२	१०	१५	१५	६६	P2
फोहोर ब्यावस्थापनमा 3R (Reduce, Reuse and Recycle) मोडल लागु गर्ने ।	१५	१०	७	१०	५	२	१०	१५	१५	८९	P1
सामाजिक समावेशीकरण तथा लैङ्गिक समता											
पालिकाको केन्द्रमा एक योगशाला तथा व्यायमशाला निर्माण गर्ने ।	५	४	०	१०	५	३.५	१०	१०	१५	६२.५	P2
हरेक वाडमा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एबं बिपत ब्याबस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निमार्ण गर्ने ।	०	०	०	१०	५	३.५	१०	१५	१५	५८.५	P2
जातजातिको पहिचान खुल्ने संग्राहलयको स्थापना गर्ने ।	१५	१०	४	१०	५	५	१०	१५	१५	८९	P1
महिला, बालबालिका तथा विपन्न समुदायलाई विशेष कार्यक्रम ।	५	४	१०	१०	५	५	१५	१५	१५	८४	P1
युवा तथा खेलकुद											
एक टोल एक खेलकुद मैदान	१५	१०	७	१०	५	५	१०	१५	१५	९२	P1
गाउँपालिका स्तरको एक रंगशाला निर्माण	१५	७	४	७	५	५	५	१५	१५	७८	P1
हरेक वडामा कर्वड हल निर्माण गर्ने ।	१०	७	४	७	५	२	५	१०	१०	६०	P2
स्थानिय तह स्तरीय राष्ट्रपति रनिङ्ग सिल्ड प्रतियोगिता संचालन गर्ने ।	१०	१०	४	१०	५	५	१५	१५	१५	८९	P1
पुर्वाधार विकास											
सडक तथा पुल											

धवलागिरी रिङ्गरोड (मल्कबाङ्ग, मराङ्ग, मुदी, गुर्जा, लुलुङ्ग, मुना, ताकम, मराङ्ग) सडक	१५	१०	७	७	५	२	०	१५	१५	७६	P1
दरवाङ्ग, धरापानी ताकम मुना लुलाङ ढोरपाटन सडक ।	१५	७	७	७	३.५	२	५	१५	१५	७६.५	P1
धवलागिरी बेस क्याम्प सडक ।	१५	१०	७	१०	२	२	५	१५	१५	८१	P1
हरेक वडा कार्यलय जोड्ने सडक	१५	७	४	७	५	२	५	१५	१५	७५	P1
वडा नं ३ मा बसपार्क निर्माण गर्ने	१५	१०	७	७	५	२	१०	१५	१५	८६	P1
बस स्टपहरु निर्माण गर्ने	५	४	०	१०	५	२	१५	१५	१५	७१	P2
लुलाङ्ग ढोरपाटन अन्तर जिल्ला सडक सडकको प्रदेशको सहकार्यमा सम्भाव्यता अध्यन गर्ने ।	५	४	०	७	२	३.५	५	१०	१०	४६.५	P2
गुर्जा (गण्डकी प्रदेश) हुदै दुनै, डोल्पा (कर्णाली प्रदेस) प्रदेस जोड्ने सडकको प्रदेशको सहकार्यमा सम्भाव्यता अध्यन गर्ने ।	५	४	०	७	२	३.५	५	१०	१०	४६.५	P2
पक्की पुल निमार्ण गर्ने ।	१०	१०	४	१०	५	३.५	५	१५	१५	७७.५	P1
झोलुङ्गे पुलहरु निमार्ण गर्ने । (प्रदेशको सरकारको सहयोगमा)	५	७	०	१०	५	३.५	१५	१५	१५	७५.५	P1
आवास, वस्ती विकास तथा सार्वजनिक निर्माण											
भवन निमार्ण तथा योजना मापदण्ड तयार गरी लागू गर्ने ।	१०	७	४	७	५	३.५	१५	१५	१५	८१.५	P1
सुबिधा सम्पन्न गाउँपालिका प्रशासकिय भवन निर्माण गर्ने ।	१५	१०	४	७	५	३.५	५	१५	१५	७९.५	P1
गाउँपालिकामा एक बहुउद्येशिय सभाहल निमार्ण गर्ने ।	५	४	०	७	५	३.५	१०	१५	१५	६४.५	P2
उपभोकता मन्जुरी भएर आए सम्भाव्य सबै स्थानमा एककृित बस्ति बिकाशमा जोड दिने ।	५	४	०	१०	३.५	३.५	५	१०	१५	५६	P2
आमा समुह, युवा क्लब, दलित लगाएत सबै सामाजिक संस्था अटाउने भवन **बहुउद्धेश्यि भवन**को रुपमा हरेक वडा वडामा बिकाश	५	४	०	१०	३.५	५	५	१५	१५	६२.५	P2

गर्ने ।											
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा											
विद्युतको केन्द्रिय प्रसारण लाइन सबै मुख्य बस्तीहरु पुर्याउन बिद्युत प्राधिकरणसंग सहकार्य गर्ने ।	१५	१०	४	१०	५	२	५	१५	१५	८१	P1
परम्परागत र ऐतिहासिक ताकम गाउँको पहिचान जोगाउन भूमिगत बिद्युत बितरण बिस्तार गर्ने ।	५	४	०	१०	३.५	२	५	१५	१५	५९.५	P2
समस्याग्रस्त लघु जल विद्युत आयोजनाहरु मर्मत गरी सञ्चालनमा ल्याउने ।	१५	१०	४	१०	५	२	५	१५	१५	८१	P1
लुलाङ्गको लघु जल विद्युत आयोजनालाई बिद्युत अध्यन केन्द्रको रुपमा बिकाश गर्ने ।	१५	७	४	१०	५	२	५	१५	१५	७८	P1
सुचना तथा सञ्चार प्रविधि											
सुचना प्रविधि मैत्री विद्यालय कार्यक्रम	०	०	०	१०	५	५	१५	१५	१५	६५	P2
सुचना प्रविधि मैत्री प्रशासनिक सेवा कार्यक्रम	०	०	०	१०	५	५	१५	१५	१५	६५	P2
सिंचाई											
कटौब तथा नैलिबङ् देउराली सिंचाई योजना	१५	१०	४	७	५	२	१५	१५	१५	८८	P1
लम्सुङ लिफ्टिङ् सिंचाई योजना	१५	१०	४	७	५	२	१०	१५	१५	८३	P1
सातपुले देखि सोलधाङ सिंचाइ	१५	१०	४	७	५	२	५	१५	१५	७८	P1
छरी खोला सिंचाई योजना	१५	१०	४	७	५	२	५	१५	१५	७८	P1
मानेखर्क खोला सिंचाई (भेनीखल्टा)	१५	१०	४	७	५	२	५	१५	१५	७८	P1
मराङ् खोला लिफ्टिङ् सिंचाई योजना	१५	१०	४	७	५	२	५	१५	१५	७८	P1
कोट खोला सिंचाई योजना	१५	१०	४	७	५	२	१०	१५	१५	८३	P1
वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन											
वन तथा जैविक विविधता											
समुदायमा आधारित धवलागिरी संरक्षण क्षेत्र निर्माण गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने	५	४	०	७	२	२	१०	१०	१५	५५	P2
भूमी तथा जलाधार व्यवस्थापन											
सिमसार क्षेत्रमा डाले तथा वहुवर्षिय	१०	७	७	१०	५	२	१५	१०	१०	७६	P1

घाँसखेति को विकास											
जलाधार क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम	५	४	०	१०	२	२	१०	१५	१५	६३	P2
खुल्ला क्षेत्र पहिचान तथा अभिलेखाङ्कन गर्ने ।	५	४	४	१०	५	२	१५	१५	१५	७५	P1
विभिन्न नदी तथा खोलाबाट हुने कटानलाई नियन्त्रण गर्न तटबनधन निमार्ण गर्ने ।	०	०	७	१०	५	२	५	१५	१५	५९	P2
फोहोरमैला तथा बिपद ब्यावस्थापन											
बजार तथा मुख्य सार्वजनिक स्थलहरूमा सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण गर्ने ।	५	७	४	१०	२	३.५	१५	१५	१५	७६.५	P1
हरेक घर, एक करेसावारी र एक फुलवारीको अव-धारणा विकाश गर्ने ।	५	४	४	१०	५	२	१५	१५	१५	७५	P1
हरेक वाडमा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एबं बिपत ब्याबस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निमार्ण गर्ने।	०	०	०	१०	५	३.५	१०	१५	१५	५८.५	P2
शुसासन तथा संस्थागत विकास											
निर्माण क्षेत्रमा संलग्न मजदुरहरुलाई आवश्यक तालिमको व्यवस्था गर्ने र प्राप्त तालिमको परिचयपत्रको व्यवस्था गर्ने ।	१०	७	१०	१०	३.५	५	१५	१५	१५	९०.५	P1
गाउँपालिकाको पहिचान झल्किने मायाका चिनो ।	१०	१०	७	१०	२	५	१५	१५	१५	८९	P1
ऐन, कानुन, कार्य विधि र मापदण्ड आदि निर्माण गर्ने ।	५	४	०	७	५	५	१५	१५	१५	७१	P2
कृषक, उद्योगी लगाएत विभन्न पेशा र व्यावसाय सँग सम्बन्धी नियमित तालिमको व्यवस्था	१५	१०	१०	१०	५	५	१५	१०	१५	९५	P1
परम्परागत कला संस्कृति झल्किने स्मारक स्थापना गर्ने ।	५	४	०	१०	२	५	१५	१५	१५	७१	P2

त्रिवर्षीय विषय क्षेत्रगत बजेट अनुमान तालिका

क्र.सं	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आ.व २०७८/७९ को बिनियोजन				आ.व २०७९/८० को अनुमान				आ.व २०८०/८१ को अनुमान			
		कुल बजेट (रु लाखमा)	चालु	पुँजीगत	वित्तिय व्यवस्था	कुल बजेट (रु लाखमा)	चालु	पुँजीगत	वित्तिय व्यवस्था	कुल बजेट (रु लाखमा)	चालु	पुँजीगत	वित्तिय व्यवस्था
१	आर्थिक विकास	५८६	११७	४६८		८७८	१७६	७०३		११७१	२३४	९३७	
	कृषि तथा पशुपालन	१८०	३६	१४४		२७०	५४	२१६		३६०	७२	२८८	
	संस्कृति तथा पर्यटन	२३६	४७	१८९		३५४	७१	२८३		४७२	९४	३७८	
	उद्योग तथा व्यवसाय	१४८	३०	११८		२२१	४४	१७७		२९५	५९	२३६	
	सहकारी तथा वित्तिय संस्था	२२	४	१८		३३	७	२६		४४	९	३५	
२	सामाजिक विकास	११३७	२२७	९१०		१७०६	३४१	१३६४		२२७४	४५५	१८१९	
	शिक्षा	१५७	३१	१२६		२३६	४७	१८८		३१४	६३	२५१	
	स्वास्थ्य	२१०	४२	१६८		३१५	६३	२५२		४२०	८४	३३६	
	खानेपानी तथा सरसफाई	२४०	४८	१९२		३६०	७२	२८८		४८०	९६	३८४	
	सामाजिक समावेशीकरण तथा लैङ्गिक समता	२१०	४२	१६८		३१५	६३	२५२		४२०	८४	३३६	
	युवा, खेलकुद तथा अन्य	२१०	४२	१६८		३१५	६३	२५२		४२०	८४	३३६	
३	पूर्वाधार विकास	१२१०	२४२	९६८		१८१५	३६३	१४५२		२४२०	४८४	१९३६	
	यातायात, सडक तथा पुल	५८०	११६	४६४		८७०	१७४	६९६		११६०	२३२	९२८	
	आवास तथा ग्रामीण विकास	३५०	७०	२८०		५२५	१०५	४२०		७००	१४०	५६०	

	सुचना तथा सञ्चार प्रविधि	२०	४	१६		३०	६	२४		४०	८	३२	
	विद्युत तथा उर्जा	१२०	२४	९६		१८०	३६	१४४		२४०	४८	१९२	
	सिंचाई	१४०	२८	११२		२१०	४२	१६८		२८०	५६	२२४	
४	वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	३८०	७६	३०४		५७०	११४	४५६		७६०	१५२	६०८	
	वातावरण संरक्षण	५	१	४		८	२	६		१०	२	८	
	भूमी तथा जलाधार व्यवस्थापन	१७५	३५	१४०		२६३	५३	२१०		३५०	७०	२८०	
	फोहोरमैला तथा बिपद ब्यावस्थापन	२००	४०	१६०		३००	६०	२४०		४००	८०	३२०	
५	सुशासन तथा संस्थागत विकास	५०	१०	४०		७५	१५	६०		१००	२०	८०	
	कुल वजेट (रु लाखमा)	३३६३				५०४४				६७२५			

परिच्छेद १०-: अनूगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

१०.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति

राष्ट्रिय योजना आयोगले २०७० असारमा जारी गरेको राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शनले योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा लगानी तथा साधनको प्रवाह समुचित ढङ्गले भएको छ/छैन र कार्यतालिका अनुसार क्रियाकलापहरूको कार्यान्वय नभई लक्षित प्रतिफल प्राप्त भएको छ/छैन भनी विभिन्न तहका व्यवस्थापन वा व्यवस्थापनले तोकेको व्यक्ति तथा निकायबाट निरन्तर र आवधिक रूपमा निगरानी राख्ने कार्यलाई अनुगमन भनी व्याख्या गरेको छ । विकास कार्यक्रमहरुमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कमजोर भएको राष्ट्रिय रुपमै स्वीकार भएको सन्दर्भमा धवलागिरी गाउँपालिकाको आवधिक गाउँ विकास योजनाको प्रतिफलमा आधारित अनुगमन तथा सहभागितामूलक लेखाजोखा पद्धति अवलम्बन गरी प्रतिफल मापन तथा योजना प्रभावकारिताको मूल्याङ्कन गरिनेछ । आवधिक गाउँ विकास योजनाको अनुगमनलाई नियमित कार्यक्रमका रुपमा स्थापित गरी स्थानीय स्तरदेखि राष्ट्रिय स्तरसम्मका विभिन्न तहका सरोकारवालाहरु र तेस्रो पक्ष समेतको सहभागिता गरिनेछ । यस अन्तर्गत प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन खाँका अनुसार पटके तथा नियमित अनुगमन, वार्षिक समीक्षा, मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ । योजनाको स्वतन्त्र तथा तटस्थ तेस्रो पक्षबाट समेत लेखाजोखा गरिनेछ ।

१०.२ अनुगमन मूल्याङ्कन संरचना

आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रयोजनका लागि विद्यमान कानुनी व्यवस्था तथा प्रचलनका आधारमा देहायका संरचना प्रस्ताव गरिएको छ ।

१०.२.१ सुपरिवेक्षण तथाअनुगमन समिति

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुरुप गठन हुने सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई सक्रिय तुल्याई गाउँपालिका लगायत अन्य विषयगत कार्यालयहरुले योजना वा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा अनुमान गरिएका श्रोत साधनहरुको परिचालन लक्ष्य अनुरुप भए नभएको, आयोजनाको कार्यान्वयन तालिका अनुसार भए नभएको यकिन गरी आयोजनाहरुलाई अपेक्षित गति र दिशा प्रदान गर्न यस समितिलाई सक्रिय तुल्याईने छ । यसै समितिले आयोजनाको अनुगमनको क्रममा अपेक्षित उपलब्धीको सम्भावनालाई विशेष ध्यान दिनेछ । यस योजना बमोजिम गठन भएका अन्य अनुगमन प्रावधान बमोजिम गठित संयन्त्रहरुले गरेको अनुगमनको गुणस्तरीयता समेत नियमित रुपमा अध्ययन गरी आवश्यक सल्लाह सुझाव प्रदान गर्नेछ ।

१०.२.२ सुपरिवेक्षण तथाअनुगमन उपसमिति

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुरुप गठन हुने सुपरीवक्षेण तथा अनुगमन समितिलाई आवश्यक सहयोग प्रदान गर्न तथा आवश्यक प्रतिवेदन दिने प्रयोजनको लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुरुप गठन हुने सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन उपसमितिलाई सक्रिय तुल्याइनेछ । यस उपसमितिले गाउँमा सञ्चालित आयोजनाहरुको नियमित अनुगमन तालिका तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी तथ्याङ्क व्यवस्थापन, नियमित अध्यावधिक तथा प्रशोधन गर्ने व्यवस्था गरी आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ को स्थितिबाट गाउँपालिकाको प्रगति कति अगाडी बढ्यो भन्ने विश्लेषण गर्ने आधार प्रस्तुत गर्नेछ । उपसमितिबाट हुने अनुगमनलाई बढी सहभागितामूलक बनाउन अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण क्रियाकलापहरुमा गाउँका अन्य सरोकारवालाहरुलाई समेत आमन्त्रण गरिनेछ ।

१०.२.३ संयुक्त अनुगमन समिति

आवधिक योजना कार्यान्वयनको प्रतिफल अनुगमनका लागि गाउँपालिका मातहत रहने गरी विभिन्न सरोकारवालाहरु रहेको संयुक्त अनुगमन समिति गठन गरिनेछ । उक्त संयुक्त अनुगमन समितिमा स्थानीय निकाय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०६९ मा उल्लेख भएका पदाधिकारीहरुका अतिरिक्त आदिवासी, जनजाती महिला समन्वय समिति, दलित वर्ग उत्थान समिति, गै.स.स. महासंघ गाउँ शाखाका प्रतिनिधि, उद्योग वाणिज्य संघ तथा नेपाल पत्रकार महासंघका प्रतिनिधि समेतको प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था गरिनेछ । गाउँपालिकाबाट हुने अनुगमनको समन्वय गर्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारी योजना तथा अनुगमन शाखाको हुनेछ । योजना तथा अनुगमन शाखासँग प्रत्यक्ष समन्वयमा रहेर अन्य विषयगत निकायहरुले सम्बन्धित विषय क्षेत्रको अनुगमनको कार्य गर्नेछन् । योजना तथा अनुगमन शाखालाई भौत्तिक एवं मानवीय श्रोत साधनले सम्पन्न बनाइनेछ । त्यस अतिरिक्त अनुगमन गर्ने कार्यालय, व्यक्तिको आचारसंहिता निर्माण तथा अनुगमन कार्यका लागि आवश्यक पर्ने क्षमता विकासको व्यवस्था गाउँपालिकाले मिलाउनेछ ।

१०.२.४ विषयगत समिति
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन अनुसार गठन हुने विषयगत समितिहरुले आ-आफ्नो विषय क्षेत्र अन्तर्गत स्थानीय निकाय, विषयगत कार्यालय तथा गै.स.स.हरुबाट जिल्लामा सञ्चालित कार्यक्रमको स्थलगत भ्रमण, अवलोकन, अन्तवार्ता, प्रतिवेदन अध्ययन लगायतका विभिन्न विधिहरुबाट आवश्यकता अनुसार नियमित रुपमा अनुगमन गर्नेछन् ।

१०.२.५ सम्बन्धित निकाय तथा परियोजना
कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने निकाय वा संस्थाले हरेक कार्यक्रम, क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्ने विभिन्न चरणमा स्थलगत भ्रमण, अवलोकन, अन्तर्वार्ताका माध्यमबाट नियमित अनुगमन गर्नेछन् ।

१०.३ अनुगमन प्रक्रिया
प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुसार आवधिक गाउँ विकास योजनाको विषयगत रुपमा पटके तथा नियमित अनुगमन, वार्षिक समीक्षा, मध्यावधी तथा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ । दोश्रो आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिमा देहाय अनुसार प्रस्ताव गरिएको छ ।

१०.३.१ पटके तथा नियमित अनुगमन
प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुसार विषयगत वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटको सम्बन्धित निकाय, विषयगत समिति, सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समिति तथा उपसमिति र संयुक्त अनुगमन समितिले पटके तथा नियमित अनुगमन गर्नेछन् ।

१०.३.२ नागरिक अनुगमन
आवधिक योजना आधारित भए पश्चात् सो अनुसार वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा भए नभएको, स्वीकृत योजना तथा बजेट र कार्ययोजना अनुसार कार्यक्रम सञ्चालन, सेवा प्रवाह भए नभएको, योजनामा तोकिएको विधि तथा प्रक्रिया पुरा भए नभएको, आयोजना तथा कार्यक्रमबाट प्रतिफल तथा उपलब्धी हाँसिल भए नभएको नागरिक तथा समुदायमा आधारित संस्थाले अनुगमन गर्न सक्नेछन । यस प्रकारको अनुगमन कार्यलाई नागरिक समाजका संस्थाले आवश्यक सहजिकरण गर्ने तथा सम्बन्धित सेवाप्रदायक निकायहरुले सूचना उपलब्ध गराउने, अनुगमनमा प्राविधिक सहयोग गर्ने कार्य गर्नेछन् ।

१०.३.३ प्रतिफलमा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा
अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समिति र संयुक्त अनुगमन समितिसँग समन्वय गरी गाउँपालिका, विषयगत समितिहरुद्वारा सहभागितामूलक प्रक्रिया बमोजिम प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुगमन योजना तर्जुमा गरी वा सोही ढाँचा अनुसार आवधिक गाउँ विकास योजनाको विषयगत रुपमा समीक्षा गरी योजनाको प्रतिफल तथा कार्यसम्पादनको मापन गरिनेछ । यस प्रकारको अनुगमनमा सहभागितामूलक अनुगमन प्रक्रिया तथा सरोकारवालाको संलग्नता रहनेछ । यसका साथै तेश्रो पक्ष वा विषय विज्ञले यस प्रक्रियामा सहजिकरण गर्नेछन ।

१०.३.४ मध्यावधी मूल्याङ्कन
आवधिक योजनामा निर्धारित लक्ष्य, उद्देश्य, सूचक र नीतिहरुका आधारमा तेस्रो वर्षमा यसको मध्यावधि मूल्याङ्कन हुनेछ । मध्यावधि मूल्याङ्कन प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन तथा सूचनाको आधारमा सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट गरिनेछ । मूल्याङ्कनमा जि.वि.स, विषयगत कार्यालयहरु, संयुक्त अनुगमन र अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समितिको प्रमुख भूमिका हुनेछ । मूल्याङ्कको सहजिकरण योजना तर्जुमा तथा अनुगमनमा सम्बन्धी दख्खल भएका र अनुभवी पेशाविद्को समूह संलग्न हुनेछन् । मध्यावधि मूल्याङ्कन टोलीमा रहने अन्य सदस्यहरु र यसको कार्यविधि गाउँ परिषद्ले निर्धारण गर्नेछ । यसमा खास गरी आनवियोको दीर्घकालिन सोच, समष्टिगत उद्देश्य, विषयगत उद्देश्य र सूचकहरुको कार्यान्वयन एवं नतिजा, आनवियोको निर्देशक सिद्धान्त र रणनीतिको कार्यान्वयन अवस्थाको मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

१०.३.५ अन्तिम मूल्याङ्कन
आवधिक गाउँ विकास योजनाको समयावधि समाप्त भएपछि योजनाको समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा विषयगत उपलब्धीहरु हाँसिल भए/नभएको प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुसार मापन तथा लेखाजोखा गरिनेछ । योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा दख्खल भएका तेश्रो पक्षका अनुभवी पेशाविद्/हरुको संलग्नता र सहजिकरणमा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ । अन्तिम मूल्याङ्कन टोलीमा रहने पेशाविद् तथा अन्य सदस्यहरु र यसको कार्यविधि गाउँपालिको सीफारिसमा जिल्ला परिषद्ले निर्धारण गर्नेछ । यस प्रकार गरिएको अन्तिम मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिनेछ । यो प्रतिवेदन तेश्रो आजिवियोको लागि आधारको रुपमा प्रयोग गरिनेछ । आजिवियोको यो अनिवार्य व्यवस्था भएको हुँदा गाउँपालिकाले यसको कार्यान्वयनसँगै अन्तिम मूल्याङ्कन गर्ने गराउने प्रतिवद्ध निर्णय गर्नेछन् ।

१०.३.६ प्रतिफलमा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यान्वयन अवधारणा

विद्यमान सन्दर्भमा अनुगमन पद्धतिको प्रभावकारिताका लागि मूलतः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्रहरुलाई सक्रिय तुल्याउने तथा उपरोक्त संयन्त्रहरुलाई काम गर्न उपयुक्त वातावरणको तयारी गर्नु आवश्यक हुन आउँछ । व्यवस्थित, भरपर्दो तथा अध्यावधिक तथ्याङ्क र यसको विश्लेषणले मात्र योजनामा तोकिएका उद्देश्य हाँसिल गर्नेतर्फ उन्मुख भए/नभएको सुनिश्चित गर्न सकिने भएकाले यस आवधिक योजना अन्तर्गत विद्यमान संरचनाहरुलाई सक्रिय तुल्याउने तथा योजना कार्यान्वयन लक्ष्य अनुरुप एवं कार्यान्वयन योजना मुताविक भए नभएको एवं योजनाको निर्दिष्ट लक्ष्य हाँसिल भए नभएको मापन गरिनेछ ।

यसका लागि स्वायत्त शासन ऐन तथा तत्सम्बन्धी नियमावलीले व्यवस्था गरे अनुरुपको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति तथा उपसमितिलाई सक्रिय बनाउन आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ । साथै, हरेक विषयगत योजनासँग सम्बन्धित तथ्याङ्कको नियमित संकलन, अध्यावधिक तथा विश्लेषण गरी प्रस्तावित आयोजनाहरुबाट आवधिक जिल्ला विकास योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य, उद्देश्य हाँसिल गर्ने दिशामा के कस्तो प्रगति भइरहेको हो निचोडमा पुगिनेछ । प्राप्त निचोडको आधारमा जिम्मेवार निकायलाई सचेत वा प्रोत्साहित गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

यसका, साथै विषयगत समिति, सरोकारवाला तथा कार्यान्वयन निकायले समेत पटके, चौमासिक र वार्षिक रुपमा अनुगमन गर्नेछ भने आजिवियोको मध्यावधी र अन्तमा तेस्रो पक्षीय अनुगमनको व्यवस्था हुनेछ । साथै, यस आवधिक गाउँ विकास योजनाका सूचकहरुमा आधारित रही गाउँका सबै विषयगत कार्यालयको वार्षिक योजना समीक्षा गर्ने पद्धतिको पालना गरिनेछ । मध्यावधी र अन्तिम मूल्याङ्कन आनवियो कुन दिशामा गइरहेको छ र सहि दिशा दिन के गर्न आवश्यक छ भन्ने सुझाव दिनेछ । अनुगमन मुल्यांकनको समयावधि, विभिन्न तह, संलग्न निकाय र परिणाम देहायअनुसारको हुनेछ ।

समयावधि	तह/संलग्न निकाय	परिणाम
पटके तथा नियमित मूल्याङ्कन	सम्वन्धित कार्यालय, गाउँ स्तरीय सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, विषयगत समिति	• सुचकहरुको प्रगति अवस्थाको मापन • पालनाको अनुगमन • प्रभाव र असरहरुको मापन
वार्षिक मूल्याङ्कन	गाउँस्तरीय सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, उपसमिति	• वार्षिक योजनाको प्रगति र नतिजा मापन
मध्यावधि मूल्याङ्कन	सहभागितामूलक अनुगमन	• लगानीको मापन • उपलब्धि मापन
अन्तिम मूल्याङ्कन	तेश्रोपक्षबाट	• प्रभावको मापन • असरको मापन

१०.४ प्रतिफल मूलक अनुगमन खाका

विषयगत क्षेत्र अनुसारका कार्यक्रमको अनुगमन सम्बन्धित कार्यान्वयन गर्ने निकाय तथा विषयगत समिति, संयुक्त अनुगमन समितिले पटके र आवधिक (चौमासिक, अर्धवार्षिक र वार्षिक) अनुगमन गरी गाउँपालिकामा प्रतिवेदन पेश गर्नेछन् । सहभागितामूलक रुपमा वार्षिक समीक्षा कार्यक्रम र तेश्रो पक्षद्वारा समेत कार्यक्रमको गुणस्तरीयता, लागत प्रभावकारिता र प्रतिफलको मापन गरिनेछ । योजनाको तेश्रो पक्षद्वारा मध्यावधी तथा अन्तिम मूल्याङ्कन गरी प्रतिफल सार्वजनिक गरिनेछ । विषयगत क्षेत्रको कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने जिम्मेवारी गाउँस्थित विषयगत समितिको हुनेछ । साथै गाउँ योजना, अनुगमन तथा विश्लेषण प्रणाली सञ्चालन निर्देशिकामा उल्लेखित अनुगमनका सूचक र अनुगमन योजना समेत उपयोग गरिनेछ । विषयगत क्षेत्र अनुसारको विस्तृत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजनाको खाँका देहाय अनुसार छ ।

तालिका ९.१:वार्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजनाको खाँका

विषयगत क्षेत्र	उप क्षेत्र	कार्यक्रमहरुको नाम	कार्यक्रम कार्यान्वयन क्षेत्र	बजेट	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन विधि	प्रतिवेदन पेश हुने निकाय	प्रतिवेदन कार्यान्वयन गर्ने निकाय

परिच्छेद ११ : कार्यान्वयन योजना

११.१ कार्यान्वयन कार्ययोजना

गाउँ सभाबाट आवधिक गाउँ विकास योजना स्वीकृत भए पछि यसका आधारमा गाउँपालिकाले सबै विषय क्षेत्रगत शाखा र वडा कार्यालयहरूलाई मार्गदर्शन सहित वार्षिक योजना तर्जुमाका लागी बजेट पूर्वानुमान पठाउनु पर्दछ । उक्त पूर्वानुमान र मार्ग दर्शनका आधारमा सहभागितात्मक प्रक्रिया अवलम्बन गरी वार्षिक योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने हुन्छ ।

प्रस्तुत आवधिक योजनाको कार्यान्वयन अवधि आर्थिक वर्ष २०७८/७९ देखि २०८०/८१ सम्म तोकिएको छ । आवधिक योजनाको विस्तृत कार्यान्वयन तालिका **खण्ड २ (२.१ देखि २.५ सम्म**)मा दिइएको छ ।

११.२ मार्गदर्शन तयारी

योजना वा कार्यक्रम सञ्चालन हुनु पूर्व स्वीकृत योजनाको विभिन्न विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक मार्ग दर्शन तयार गर्नुपर्दछ । उक्त मार्ग दर्शन साथ खर्च गर्ने अख्तियारी पठाउनुपर्ने भए सोसमेत संलग्न गरी पठाउनु पर्दछ ।

११.३ कार्यान्वयन विधिको छनोट

योजना कार्यान्वयन गर्नु पूर्व आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक खरिद ऐनको परिधिभित्र रही ठेकापट्टा, उपभोक्ता समिति, करार वा, अमानत, गैरसरकारी संस्थासँगको साझेदारीमध्ये कुन प्रक्रिया अवलम्बन गरिने हो सो समेत खुलाई गाउँपालिकामा पठाउनुपर्ने छ र गाउँपालिकाबाट स्वीकृत भएपछि सोही बमोजिम कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ । गाउँपालिकाले कार्यान्वयन कार्य योजना निर्माण गर्दा उपलब्धि सूचक समेत उल्लेख गर्नुपर्छ । स्थानीय तहले सम्बन्धित कार्यान्वयन एकाईबाट चौमासिक रूपमा सोही सूचक बमोजिम प्रगति प्रतिवेदन लिने प्रणाली अपनाउनु पर्दछ ।

गाउँपालिकाले सबै विषयगत क्षेत्र समेटी समष्टिगत कार्यान्वयन कार्य योजना समेत बनाउनु पर्ने हुन्छ । कार्यान्वयन गर्ने सबै निकायबाट अनुसूची बमोजिमको कार्यान्वयन योजना प्राप्त भएपछि गाउँपालिकाले एकिकृत गरी विषय क्षेत्रगत प्रमुख कार्यक्रम र लगानी देखिने गरी समष्टिगत विवरण तयार गर्नु पर्दछ । यसै बमोजिम योजना कार्यान्वयन सम्बद्ध निकाय र व्यक्तिलाई कार्य जिम्मेवारी र क्रियाकलाप प्रति जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ ।

११.४ अख्तियारी

वार्षिक कार्यक्रम र बजेट गाउँसभाबाट पारित भएपछि गाउँ प्रमुखले स्वीकृत कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई अख्तियारी दिनु पर्दछ । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले विषयगत शाखा र वडा कार्यालयहरूलाई फाराम भर्न लगाई चौमासिक विभाजन सहितको कार्यक्रम माग गर्नुपर्नेछ । उक्त विवरणमा स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार आवश्यक परिमार्जन सहित स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि मार्गदर्शन सहित प्रमुखबाट अख्तियारी प्राप्त भएको १५ दिनभित्र सम्बन्धित विषय क्षेत्रगत शाखा र वडा कार्यालयहरूलाई अख्तियारी प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

११.५ अनुगमनको प्रतिवेदनर समीक्षा

उक्त फाराममा उल्लेखित क्रियाकलापहरूको आधारमा अनुगमन योजना बनाई उपप्रमुखको संयोजकत्वमा गठन भएको समितिबाट अनुगमन योजना स्वीकृत गराई नियमित अनुगमनको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । यसरी अनुगमन गर्दा अनुगमन सूचकको आधारमा गरी अनुगमन प्रतिवेदन पेस गर्नुपर्ने हुन्छ । उपप्रमुखको संयोजकत्वमा भएका अनुगमनको प्रतिवेदन कार्यपालिकाको नियमित बैठकमा छलफल गर्नुपर्दछ । यसैगरी योजनाको अनुगमन तथा कार्यालयको समष्टि भौतिक र वित्तीय प्रगति एवं समस्याहरूको बारेमा चौमासिक र वार्षिक समीक्षा तथा स्थानीय तह विकास समस्या समाधान समितिको बैठकमा पेस गरी प्राप्त निर्देशन बमोजिम कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ ।

अनुसूची १ : विस्तृत योजनाको विवरण

क) आर्थिक विकास आयोजना (कृषि, उद्योग र पर्यटन)			
गाउँपालिका स्तरीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
१	कृषि	कृषकलाई मोडल फर्म निमार्ण गर्न अनुदान दिने ।	गाँउपालिका
२		कृषि यन्त्र, उपकरण एवं प्रविधी वितरण (सीप तथा औजार हस्तान्तरण)	गाँउपालिका
३		वैज्ञानिक कृषि जनशक्ति निर्माण तालिम	गाँउपालिका
४		कृषि लगानी सहुलयित कर्जा	गाँउपालिका
५		सिचाइँ पूर्वाधार सम्भाव्यता अध्ययन तयार	गाँउपालिका
६		उन्नत र वर्णशंकर जातको वाली विउ वितरण	गाँउपालिका
७		कृषि उपज भण्डारण निजी-सहकारी सहकार्य अनुदान	गाँउपालिका
८		भुमी खण्डिकरण र वाझो जग्गा व्यवस्थापन गर्न सहुलियत अनुदान	गाँउपालिका
९		पशु सेवा केन्द्र (भेटनरी क्लिनिक) स्थापना गर्ने ।	गाँउपालिका
१०		पशु पंक्षिमा नश्ल सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत कृतिम गर्भाधान केन्द्रको स्थापना गर्ने ।	गाँउपालिका
११		प्रारंगिक कृषि क्षेत्रको घोषणा	गाँउपालिका
१२		कृषि तथा पशु विमा कार्यक्रम ।	गाँउपालिका
१३		समभाबित क्षेत्रमा व्यवसायिक रुपमा माछापालन गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।	गाँउपालिका
१४		जलाशययुक्त वहुउद्वेशीय जलबिद्युत आयोजनाको ुससञ्चालन	गाँउपालिका
१५		शितभण्डार निर्माण गर्ने , लुलाङ्ग	गाँउपालिका
१६		धान, मकै, गहुँ, आलु उत्पादन बृद्वि गर्न प्राबिधिक औजार तथा तालिम ब्यबस्था गर्ने ।	गाँउपालिका
१७		सम्भाव्यताका आधारमा हरेक वडामा कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी उत्पादन केन्द्र स्थापना गर्ने । (आलु, कागती, अलौची, मकै, स्याउ लगायत) एक गाउँ एक उत्पादन	गाँउपालिका
१८		कृषि सम्बन्धि तथ्याङ्क अद्यावधिक गरी GIS Mapping गर्ने र प्रदेशको केन्द्रिय तथ्याङ्क प्रणालीमा समाविष्ट गर्ने ।	गाँउपालिका

क) आर्थिक विकास आयोजना (कृषि, उद्योग र पर्यटन)			
गाउँपालिका स्तरीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
१९		ब्यावसायिक कुखुरा तथा भेडा बाखा फर्म संचालन गर्ने ।	गाँउपालिका
२०		गुर्जा क्षेत्रमा आलु पकेट क्षेत्र बिकास गर्ने ।	१
२१		मराङ्गमा टिमुर पकेट क्षेत्र	
२२		कृषि उत्पादन संकलन केन्द ब्यबस्था गर्ने ।	५,६
२३		आलु, अलैची, सुन्तला र किवी पकेट क्षेत्र बिकास गर्ने ।	६
२४		तरकारी तथा फलफुलको बजारीकरण गर्न गाँउपालिकामा संकलन केन्द्र स्थापना गर्ने ।	2, 5
२५		कृषि फार्म बिकासको लागि किसानहरुलाई प्रोत्साहान तथा सिप मुलक तालिमहरु सञ्चालनमा ल्याउने ।	3
१	उद्योग	जडिबुटि तथा आयुर्वेदिक उद्योग स्थापना तथा प्रसोधन केन्द्र स्थापना गर्ने ।	वडा १
२		स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापना ।	गाँउपालिका
३		रानीबासमा उद्योग ग्रामको निर्माण गर्ने ।	गाँउपालिका
४		लघु, घरेलु, साना, मझौला तथा ठूला उद्योगको स्थापना ।	गाँउपालिका
५		आलु चिप्सको उद्योग स्थापना गर्ने ।	गाँउपालिका
६		दुध डेरीहरु निर्माण गर्ने ।	गाँउपालिका
७		वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका युवाको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई प्रयोग गरी ग्रमिण ब्यावसाय गर्न आवश्यक तालिम दिने ।	गाँउपालिका
८		उद्योग संचालनको लागि स्थानीय युवालाई प्राविधिक परामर्श तालिम र अनुदान उपलब्ध गराउने ।	गाँउपालिका
९		अल्लो उत्पादनमा लगानी प्रवर्धन गरी तयारी पोशाक डिजाइन ।	गाँउपालिका
१०		साझा सहकारी पसल सञ्चालन अनुदान ।	गाँउपालिका
११		सामुहीक उत्पादन विकि केन्द्र (पशु, कृषि)।	गाँउपालिका
१२		लघु उद्यम विकास कार्यक्रम ।	गाँउपालिका
१३		स्थानीय उत्पादनको ई कमर्शका लागि WEB DESIGN गर्ने	गाँउपालिका

क) आर्थिक विकास आयोजना (कृषि, उद्योग र पर्यटन)			
गाउँपालिका स्तरीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
१४		वन पैदावार र वहुमूल्य पथ्थर लगायत अन्य खनिजको उत्खनन, अन्वेषण सम्वन्धी अध्ययन ।	गाँउपालिका
१५		गाउँपालिकाको पहिचान झल्कने लोगोको विकास गर्ने र सोहि लोगोको आधारमा धौलागिरीको मायाको चिनो स्वरुप स्थानीय हस्तकलाको विकास गर्ने ।	गाँउपालिका
१६		दाना उत्पादन उद्योग स्थापना गर्नलाई कृषकलाई अनुदान दिने ।	६
१७		दुध डेरीहरु निर्माण गर्ने ।	७ र ६
१८		वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका युवाको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई प्रयोग गरी ग्रमिण ब्यावसाय गर्न आवश्यक तालिम दिने ।	सबै वडा
१९		समस्याग्रस्त लघु जल विद्युत आयोजनाहरु मर्मत गरी सञ्चालनमा ल्याउने ।	सबै वडा
२०		उद्योग संचालनको लागि स्थानीय युवालाई प्राविधिक परामर्श तालिम र अनुदान उपलब्ध गराउने ।	गाँउपालिका
२१		बार्षिक रुपमा गाउँपालिका स्तरीय हस्तकला प्रदशनी तथा प्रतियोगिता संञ्चालन गर्ने ।	गाँउपालिका
२२		सिप तथा उद्यमशीलता विकास तालिम संचालन गर्ने ।	गाँउपालिका
२३		स्थानीय उत्पादन प्रदर्शनी कक्ष तथा कोसेली घरको स्थापना र संचालन गर्ने ।	५
२४		प्रविधि अनुसन्धान र हस्तान्तरणमा सार्वजनिक निजी बौद्धिक (Public Private Academic) सहकार्य गर्ने ।	गाँउपालिका
१	पर्यटन	राउण्ड धवलागिरी पदमार्ग निर्माण	गाँउपालिका
२		ताकमको देखि मालिका सम्म केवलकार सञ्चालन (सानिसा)	५ र ३
३		पयटकीय स्थलहरुको पहिचान गरी भिजिटिङ तथा आगन्तुक पुस्तिका/कार्ड प्रकाशन	गाँउपालिका
४		गुर्जा गाउँको धुरी मा स्नो स्टेसन तथा पिकिनक स्थल निर्माण गर्ने ।	१
५		अमिलो टिप्ने धुरीमा (हिल स्टेशन निर्माण)	२
६		नार्जाखोला झरना, जुर्कोसखोला झरना, भूतभुते झरना र हिलीङ झरना स्थल बिकास गर्ने ।	३
७		बेसिमा पर्यटन सङ्ग्राहलय बिकास गर्ने।	६
८		पर्यटकहरुको लागि पर्याप्त होटेल तथा होम स्टे सन्चालन गर्ने।	६
९		मुनामा धवलागिरी पार्क सहित संग्रालय निमार्ण ।	

क) आर्थिक विकास आयोजना (कृषि, उद्योग र पर्यटन)			
गाउँपालिका स्तरीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
१०		हरेक वडामा बहुउद्धेसिय पार्क (बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी र बिपद ब्याबस्थापन केन्द्र) निमार्ण गर्ने ।	गाँउपालिका
११		होम स्टेको बिकाश गर्न आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको व्यवस्था गर्ने ।	गाँउपालिका
१२		गाउँपालिकाको पर्यटकिय, धार्मिक, सामाजिक, सास्कृतिक तथा मौलिक परम्परा झल्कने बृतचित्र निर्माण गर्ने ।	गाँउपालिका
१	रोजगार	रोजगार सूचना केन्द्रको स्थापना	
२		व्यवसायिक तथा सीप विकास तालिम	
३		यूवा स्वरोजगार कोष संचालन	
४		विद्यार्थी तथा युवालाई उच्च शिक्षा तथा सीपका लागि करियर काउन्सेलिङ्ग	
१	बैंक तथा सहकारी	वालिका विमा वचत योजना अनुदान	
२		हरेक वडामा कुनै एक बैंकको शाखा वा एटिएम ल्याउन पहल गर्ने ।	गाँउपालिका
३		सहकारी क्षेत्रको उत्पादनको आधारमा अनुदान लगानी	गाँउपालिका
४		वैकिङ सचेतना कार्यक्रम ।	
५		समुदाय लक्षित विमा प्याकेज कार्यक्रम ।	
६		वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम संचालन ।	गाँउपालिका

ख) सामाजिक विकास आयोजना (शिक्षा, स्वास्थ, खानेपानी तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थानं
१	शिक्षा	प्रविधिमैत्री पठनपाठनका लागि इन्टरनेट जडान तथा डिजिटल सामाग्री खरिद (विद्युतीय हाजिरी समेत)	गाउँपालिका
२		ताकम मा बि मा प्राविधिक धारको बिद्यालय बिकाश गर्ने ।	गाउँपालिका
३		जनविकास मा.वि. लाइ नमुना आवासिय विद्यालयको रुपमा निर्माण गर्ने	६
४		प्रारम्भिक वालविकास केन्द्र भौतिक स्तरोन्नती (खेल सामाग्री सिकाइ सामाग्री मनोरञ्जन अडीयो भिडीयो)	गाउँपालिका
५		विद्यालय निशुल्क र नियमित स्वास्थ्य परीषण र उपचार खर्च	गाउँपालिका
६		नमुना विद्यालय सुधार योजना निर्माण र कार्यान्वयन	गाउँपालिका
७		एस इ इ विद्यार्थी करियर काउण्सिलिङ्ग तालिम स्रचालन	गाउँपालिका
८		उकृष्ट शिक्षक र विद्यार्थी सम्मान तथा पूरुस्कार	गाउँपालिका
९		शैक्षिक क्षेत्रलाई व्यवस्थित तथा थप गुणस्तरीय बनाउन शिक्षकलाई आवश्यक तालिम प्रदान गर्ने ।	गाँउपालिका
१०		शैक्षिक क्षेत्रलाई थप व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउन शिक्षक तथा व्यवस्थापन समिति लगायत सरोकारवालाहरुको क्षमता वृद्धि सम्बन्धी तालिम गर्ने ।	गाँउपालिका
११		शैक्षिक संस्थाहरुको पूर्वाधारहरु स्तरोन्नति (थप कक्षाकोठा, अपाङ्ग मैन्त्री, शौचालय सहितको पक्की भवन, न्यूनतम पठनपाठन उपकरण तथा प्रयोगशालाहरु) गर्ने ।	गाँउपालिका
१२		गुर्जा वडा भरी एउटा मात्र विद्यालय भएकोले यसमा +२ र प्राबिधिक शिक्षा सुचारु गर्ने ।	१
१३		जनविकास मा.वि. मा +२ सन्चालन गर्ने र बिज्ञान प्रयोगशाला निर्माण गर्ने	६
१४		लम्सुङ मा वि मा +२ र प्राविधिक धार सञ्चालनमा ल्याउन पहल गर्ने ।	२

ख) सामाजिक विकास आयोजना (शिक्षा, स्वास्थ, खानेपानी तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थानं
१५		विद्यालयमा फर्निचर, भौतिक सुविधाको साथै ब्याबस्थित खेलमैदान निमार्ण गर्ने ।	सबै विद्यालय
१६		प्राबिधिक धारको शिक्षा सञ्चालन गर्ने	७
१७		प्रत्येक माध्यमिक विद्यालयहरुमा पुस्तकालयको निमार्ण गर्ने ।	गाँउपालिका
१८		विद्यालयहरुमा घेरावार तथा तटबन्धन निमार्ण गर्ने ।	गाँउपालिका
१९		जोखिमा रहेका बिद्यालयलाई स्थानान्तरण गर्ने ।	
२०		लुलाङ्गमा रहेको आधारभुत बिद्यालयलाई मा बि बनाउर्ने ।	
२१		गाउँपालिकामा पुस्तकालय सुचना केन्द्र स्थापना गर्ने ।	१
२२		संस्थागत विद्यालय नियमन र गुणस्तर परीक्षण गर्ने ।	गाँउपालिका
१	स्वास्थ्य	टेलिमेडीसिन सेवा सञ्चालन	गाउँपालिका
२		नीजि तथा गै स ससंग साझेदारी गरी घुम्ती स्वास्थ्य सेवा संचालन	गाउँपालिका
३		विपन्न नागरिकलाई एक पटक निशुल्क स्वास्थ्य विमा अनुदान	गाउँपालिका
४		औषधिजन्य जटिवुटीको व्यावसायिक खेती	वडा १,२,४र ५
५		एम्वुलेन्स सेवा संचालन	गाउँपालिका
६		खाद्य प्रणाली व्यवहार सुधार कार्यक्रम (खानपान)	गाउँपालिका
७		वर्थिङ्ग सेन्टर निर्माण र स्तोरन्नती	गाउँपालिका
८		ताकाममा १५ शैयाको पालिका अस्पताल निमार्ण गर्ने ।	७
९		स्वास्थ्य संस्थाहरुको संस्थागत क्षमता, पूर्वाधार र उपकरणहरू (एक्सरे, भिडियो एक्सरे, प्रयोगशाला आदि) विस्तार गर्ने ।	गाँउपालिका
१०		गुर्जा हेल्थ पोस्टको भवन निर्माण गर्ने ।	१
११		लुलाङ र खोरियामा हेल्थ पोस्टको निर्माण गर्ने ।	२

ख) सामाजिक विकास आयोजना (शिक्षा, स्वास्थ, खानेपानी तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थानं
१२		स्वास्थ्यचौकि नभएको बस्तीमा सामुदायीक स्वास्थ्य एकाइ निर्माण गर्ने	धारपानी
१३		मल्कवाङ हेल्थ पोस्टको भवन निर्माण गर्ने ।	५
१४		औषधिको आपूर्तिमा सुनिश्चितता, निरन्तरता, गुणस्तरीयता प्रदान गर्ने ।	गाँउपालिका
१५		महिला स्वास्थ्य स्यमंसेबिका को क्षमता तथा सेवा बिस्तार गर्ने ।	गाँउपालिका
१६		प्रभावकारी स्वास्थ्य जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने ।	गाँउपालिका
१७		आधारभूत तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवा विस्तार गर्ने ।	गाँउपालिका
१८		कुपोषित बालबालिका र महिला लक्षित कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	गाँउपालिका
१	खानेपानी तथा सरसफाइ	विद्यालय, स्वास्थ चौकी र सरकारी कार्यालयहरुमा व्यवस्थित रुपमा खानेपानीको व्यवस्था गर्ने ।	गाँउपालिका
२		एक घर एक धाराको नीति कार्यान्वयन	गाउँपालिका
३		झाङ खोरे खानेपानी, बुर खानेपानी, कुलो खानेपानी योजनाहरुको मर्मत तथा स्तर-उन्नती गर्ने र रेसेर्वोइरहरुको निर्माण गर्ने ।	१
४		उपलचर खोला खानेपानी योजनाको निर्माण गर्ने ।	२
५		दर खानेपानी, मुनाखानेपानी र फल्ले गाउँखानेपानी खानेपानी योजना व्यबस्थित गर्ने ।	३
६		मुना र फल्ले गाउँमा एक घर एक धाराको नीति कार्यन्यन	३
७		दरगौडा खोला खानेपानी, ओखनीं मुहानं खानेपानीं, अस्कारे खोला खानेपानी र तल्लो पधेरो र उपरो पधेरो (ठूलोगाउँ) खानेपानी खानेपानी आयोजना निर्माण गर्ने	
८		कमला, चेचुङ, बगर, नेउरा र चिवा खानेपानी आयोजना निर्माण गर्ने	४
९		छहरा खानेपानी, कोपा मुल खानेपानी, तारे मुल खानेपानी, माकोस, क्लकले खानेपानी र तारेपानी खानेपानी खानेपानी आयोजना निर्माण गर्ने ।	५

ख) सामाजिक विकास आयोजना (शिक्षा, स्वास्थ, खानेपानी तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थानं
१०		वर्तमान अवस्थामा सन्चालित सबै खानेपानी योजना ब्यबस्थित गर्ने ।	६
११		मुदी र खिबाङ खानेपानी योजना ब्यबस्थित गर्ने ।	४
१२		मरहनी र बन छरे खानेपानी आयोजना निर्माण गर्ने ।	७
१३		शौचालय सुधार कार्यक्रम सामाग्री वितरण ।	गाउँपालिका
१४		ल्याण्डफिल्ड साइड निर्माण ।	गाउँपालिका
१	युवा, खेलकुद तथा अन्य	"युवासँग स्थानीय सरकार विशेष कार्यक्रम" संचालन गर्ने ।	गाउँपालिका
२		हरेक वाडमा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एबं बिपत ब्याबस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निमार्ण गर्ने ।	गाउँपालिका
३		घरेलु वा सामाजिक हिंसामा परेका महिला, बृद तथा बेसाहार बालबच्चालाई साहारा केन्द्र स्थापना गर्ने ।	४
४		हेम आबासिय मा बि सिवाङ्गमा बेसाहार बालबच्चालाई संरक्षण केन्द्र स्थापना गर्ने ।	७
५		पालिकास्तर एक खेलकुद रंगशाला निर्माण गर्ने ।	गाउँपालिका
६		एक विद्यालय एक खेलकुद शिक्षक तथा सामाग्री खरिद ।	गाउँपालिका
७		विद्यालय खेलकुद ग्राउण्ड र विद्यालय घेरावार निर्माण ।	गाउँपालिका
८		जिल्ला स्तरीय खृलकुद आयोजना ।	गाउँपालिका
९		पालिकाको केन्द्रमा एक योगशाला तथा ब्यायमशाला निमार्ण गर्ने ।	
१०		काना बराह खेलकुद मैदानको निर्माण गर्ने ।	१
११		लम्सुङ खेलकुद मैदानको निर्माण गर्ने ।	२
१२		फल्ले गाउँमा खेलकुद मैदानको निर्माण गर्ने ।	३
१३		गाउँपालिकामा जिर्ण आवस्थामा रहेका मठ मन्दिरहरुको मर्मत सम्भार गर्ने ।	गाँउपालिका
१४		वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवा लक्षित उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	गाँउपालिका

ख) सामाजिक विकास आयोजना (शिक्षा, स्वास्थ, खानेपानी तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थानं
१५		लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरण मैत्री कार्यक्रम सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने ।	गाँउपालिका
१६		चेतना मूलक, परम्परागत ज्ञान, सीप अभिवृद्धि, रोजगारी मूलक र आय वृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	गाँउपालिका
१७		खेल मैदानको स्थापना तथा भएका खेल मैदानको स्तरउन्नती गर्ने ।	गाँउपालिका
१८		हरेक वडामा कर्वड हल निर्माण गर्ने ।	गाँउपालिका

ग) पूर्वाधार बिकास आयोजना (सडक, पुल, सिचांई, खानेपानी, बिद्युत, भवन तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
१	भवन तथा शहरी विकास	सुबिधा सम्पन्न गाउँपालिका कार्यलयको भवन निर्माण गर्ने ।	३
२		गुर्जा आफैमा एउटा परम्परागत एककृत बस्तिको रुपमा रहेकोले यसलाई नै ब्यबस्थित गराउने ।	१
३		लुलाङ् र खोरियामा एककृत बस्तिको रुपमा बिकास गर्ने । दलित सामाजिक भवन, ढुङ्गाखानी युवा क्लबको भवन र खोरिया गाउँघर क्लिनिकको भवन निर्माण गर्ने ।	२
४		फल्लेगाउँ र खोलवाङमा एककृत बस्तिको रुपमा बिकास गर्ने । न्यु जनसक्ती युवा क्लवको भवन निर्माण गर्ने ।	३
५		मुदि र खिबाङमा एककृत बस्तिको रुपमा बिकास गर्ने ।	४
६		सानावाङ्ग, भेडीखल्टा चौर र मलम्पारमा एककृत बस्तिको रुपमा बिकास गर्ने ।	५

ग) पूर्वाधार बिकास आयोजना (सडक, पुल, सिचांई, खानेपानी, बिद्युत, भवन तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
७		**गाउँपालिकामा एक बहुउद्येशिय सभाहल** निमार्ण गर्ने ।	३
८		महिला सामुदायिक भवन निमार्ण गर्ने ।	४
९		भवन निमार्ण तथा योजना मापदण्ड तयार गरी लागू गर्ने ।	गाउँपालिका
१	पक्की पुल तथा झोलुङ्ग पुल	मझ धारा झुलुङ्गे पुल - धादलतमा माझधारा खोला	१
२		काटेले खोला झुलुङ्गे पुल- कातले खोला	१
३		दोप्त खोला झुलुङ्गे पुल - दोप्त खोला	१
४		लाच्छवाङ्ग झुलुङ्गे पुल- लाच्छवाङ्ग	१
५		धुर्मो खोला (Trust Bridge) - धुर्मो खोल	१
६		करमजा खोला झुलुङ्गे पुल- करम्जा खोला	१
७		ओन्थानखोला झो पु	१
८		सके लोटन खोला - धवालागिरी (झुलुङ्गे पुल)	१
९		धौला तालो खोला - (धौला खोला)	१
१०		(एकराते) खोला -	१
११		कापेखोला (झुलुङ्गे पुल) - कापे खोला	१
१२		साना वनखोला - सानावन	१
१३		इङले खोला - इङले खोला	१
१४		धसमर खोला - धासमर	१
१५		दलसिङगे खोला - दलसिङगे	१
१६		दोलदना खोला - दोलदान	१

ग) पूर्वाधार बिकास आयोजना (सडक, पुल, सिचांई, खानेपानी, बिद्युत, भवन तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
१७		मस्कलिरी झो.पुल	२
१८		मोबाङ् खोला झो.पुल	२
१९		खोरिया-लम्सुङ् झो.पुल	२
२०		घटे खोला झो.पुल	३
२१		माने खोला झो.पुल	३
२२		दर खोला झो.पुल	३
२३		कुनाउतो खोला झो.पुल	३
२४		बाङ खोला झो.पुल	३
२५		नरजा खोला झो.पुल	३
२६		छेपजाने खोला झो.पुल	३
२७		कुलुङ खोला विचको झो.पुल	३
२८		तुङ खोला खोर	३
२९		म्याग्दी खोला - सिन्कोशी खोला झो.पुल	४
३०		टेरिजा झो.पुल	४
३१		खोला खर्क झो.पु	४
३२		छिरी खोलाझो.पु	५
३३		ठोकाखोलाझो.पु	५
३४		ढुविसाउना झो.पु	५
३५		मनिखर्क झो.पु	५

ग) पूर्वाधार बिकास आयोजना (सडक, पुल, सिचांई, खानेपानी, बिद्युत, भवन तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
३६		मतलाखोला झो.पु	५
३७		गैइपास खोला झो.पु	५
३८		खौरिबङ्-ढैरिबोट झो.पुल	६
३९		अस्करे खोला झो.पुल	६
४०		माफ्ला-ताकम झो.पुल	६
४१		हाङ्बाङ्-कौचे झो.पुल	६
४२		कौसिबोड-बस्कोत	७
४३		धारापानी-बिम	७
४४		ताकम दमाया- खिल्बाङ् खम्ला	७
१	सिंचाई	कटौब तथा नैलिबङ् देउराली सिंचाई योजना	१
२		सौला खोला सिंचाई योजना	१
३		भ्याउब खोला सिंचाई योजना	१
४		घुर्मा खोला सिंचाई योजना	१
५		लम्सुङ लिफ्टिङ् सिंचाई योजना	२
६		सातपुले देखि सोलधाङ सिंचाइ	३
७		नवरखोला देखि सिङवाङ सिंचाई योजना	३
८		कुलुङ खोला सिंचाई	३
९		छ्री खोला सिंचाई योजना	४
१०		निर्बङ् टुतुङ सिंचाई योजना	४

ग) पूर्वाधार बिकास आयोजना (सडक, पुल, सिचांई, खानेपानी, बिद्युत, भवन तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
११		गर्खोरिया - घोर्सिया सिंचाई योजना	४
१२		बगर रोटो खोला सिंचाई योजना	४
१३		मानेखर्क खोला सिंचाई (भेनीखल्टा)	५
१४		भगे खोला सिंचाइ(मल्कवाङ)	५
१५		नुनथलाखोला सिंचाई (मल्कवाङ)	५
१६		ठोकाखोला सिंचाई (मलम्पार)	५
१७		ठार खोला सिंचाई (मलम्पार)	५
१८		मराङ् खोला लिफ्टिङ् सिंचाई योजना	६
१९		बेसि-ओखले बजार सिंचाई योजना	६
२०		दमका-स्रिम्खोल-बलङ्चुग सिंचाई योजना	६
२१		अस्करे सिंचाई योजना	६
२२		सिरिङ्ग खोल-दमका सिंचाई योजना	६
२३		कोट खोला सिंचाई योजना	७
२४		मुदी ताकम सिंचाई योजना	७
२५		डहर खोला सिंचाई योजना	७
२६		म्याग्दी खोला सिंचाई योजना	७
१	बिद्युतीकरण	विद्युतको केन्द्रिय प्रसारण लाइन सबै मुख्य बस्तीहरु पुर्याउनै ।	गाउँपालिका
२		परम्परागत र ऐतिहासिक ताकम गाउँको पहिचान जोगाउन भूमिगत बिद्युत बितरण बिस्तार गर्ने ।	गाउँपालिका
३		समस्याग्रस्त लघु जल विद्युत आयोजनाहरु मर्मत गरी सञ्चालनमा ल्याउने ।	गाँउपालिका

ग) पूर्वाधार बिकास आयोजना (सडक, पुल, सिचांई, खानेपानी, बिद्युत, भवन तथा अन्य)			
गाउँपालिका स्तीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
४		लुलाङ्गको लघु जल विद्युत आयोजनालाई बिद्युत अध्यन केन्द्रको श्रपमा बिकाश गर्ने ।	
५		बैकल्पिक ऊर्जाको उत्पादन तथा विकास गर्ने ।	गाउँपालिका
६		सौर्य सडक बत्ति जडान गर्ने ।	गाउँपालिका
७		कम प्रदुषण गर्ने चुलोको प्रयोग गर्ने र प्रयोग गर्नलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	गाउँपालिका
८		सबै कार्यालयमा ईन्टरनेट र टेलीफोनको सुबिधा पुराउने ।	गाउँपालिका
९		हरेक वडामा हेलीप्याड निमार्ण गर्ने ।	गाउँपालिका

घ) वातावरण तथा जोखिम नियन्त्रण आयोजना
गाउँपालिका स्तरीय आयोजना

क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
१	बन तथा वातावरण	समुदायमा आधारित धवलागिरी संरक्षण क्षेत्र निर्माण गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने	गाँउपालिका
१		सुधारीएको चुलो विकास गर्ने ।	गाँउपालिका
२		वृक्षारोपण र वन विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	गाँउपालिका
४		हरेक घर, एक करेसावारी र एक फुलवारीको अव-धारणा विकाश गर्ने ।	सबै घर
५		जडिबुटी तथा फलफुल खेतिलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	गाँउपालिका
६		काठ दाउरा व्यवस्थापन गर्ने ।	गाँउपालिका
७		उद्योग तथा पूर्वाधार निमार्ण गर्दा वातावरणीय मूल्याङ्कन आवश्यक हुने नीति तथा मापदण्ड तयार गर्ने ।	गाँउपालिका
८		नकुहिने फोहोर को पुन प्रसोधन वा उचित व्यवस्थापन गर्ने (प्लाष्टिक जन्य ब्यावस्था)	
९		गाँउपालिका स्तरीय रुपमा वृक्षारोपण कार्यक्रम गर्ने ।	गाँउपालिका
१०		हरेक वडामा एउटा बाल उद्यान पार्क निर्माण गर्ने ।	गाँउपालिका
१	भू तथा जलाधार संरक्षण	प्रकोप नक्सांकन तथा जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	गाँउपालिका
२		जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	गाँउपालिका
३		वन, जैविक विविधता तथा जलाधारको संरक्षण एंव सहभागितामूलक व्यवस्थापन कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७
४		समुदायमा आधारित जलवायु परिवर्तन अनुकूल कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	गाँउपालिका
५		गाउँ क्षेत्र भित्र रहेका जलाधार क्षेत्रहरु पहिचान, संरक्षण गर्ने ।	गाँउपालिका
१		भूमी नीति र भू उपयोग गुरुयोजना तर्जुमा	गाँउपालिका
२	फोहोरमैला व्यवस्थापन	बजार तथा मुख्य सार्वजनिक स्थलहरूमा सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण गर्ने ।	सबै वडा
३		गाउँका मुख्य सार्वजनिक क्षेत्रहरुमा डस्टविन राख्ने ।	सबै वडा
४		हरेक मुख्य बस्तीमा ल्यान्डफिल साइटको निर्माण गर्ने	७
५		आधुनिक फोहोर संकलन तथा प्रशोधन केन्द्र निमार्ण गर्ने ।	६
६		मासिक रुपमा गाउँ सरसफाई कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	गाँउपालिका

घ) वातावरण तथा जोखिम नियन्त्रण आयोजना			
गाउँपालिका स्तरीय आयोजना			
क्र.सं	क्षेत्र	योजनाहरु	स्थान
७		फोहोरको पुन: प्रयोग सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम गर्ने ।	गाँउपालिका
१	विपद् व्यवस्थापन	अन्तर जलाधार जल स्थानान्तरण गरी जलउत्पन्न विपद् व्यवस्थापन गर्ने	वडा ६ र ७
२		वाढी पहिरो क्षतीग्रस्त भूमीको पुनत्थानको लागि कम खर्चिलो प्रविधि प्रयोग तथा कृषी वन निर्माण	
३		जोखिमयुक्त ठाँउहरुमा तटबन्धन निमार्ण गर्ने ।	सबै वडा
४		हुल्दी पहिरो जोखिम भएको कारणले गर्दा बस्ती स्थानतरण गर्ने ।	१
५		दमकल, एमबुलेन्स तथा सव वहान खरिद र परिचालन गर्ने ।	गाउँपालिका
६		हरेक वाडमा बाल उद्यान, जेष्ठ नागरिक चौतारी एबं बिपत ब्याबस्थापन केन्द्र सहित बहुद्धेशिय पार्क निमार्ण गर्ने।	गाउँपालिका
७		खुल्ला क्षेत्र पहिचान तथा अभिलेखाङ्कन गर्ने ।	गाउँपालिका
८		विपद् पूर्व तयारी र व्यवस्थापन गर्नलाई दैबिक प्रकोप व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना गर्ने ।	१

ङ) संस्थागत विकास सेवा प्रवाह तथा सुशासन आयोजना		
गाउँपालिका स्तीय आयोजना		
क्र.सं	योजनाहरु	स्थान
१	निर्माण क्षेत्रमा संलग्न मजदुरहरुलाई आवश्यक तालिमको व्यवस्था गर्ने र प्राप्त तालिमको परिचयपत्रको व्यवस्था गर्ने ।	गाउँपालिका
२	बार्षिक रुपमा गाउँपालिका स्तरीय सांष्कृतिक प्रतियोगिता संञ्चालन गर्ने ।	गाउँपालिका
३	बार्षिक रुपमा खुला हस्तकला प्रदशनी तथा प्रतियोगिताा संञ्चालन गर्ने ।	गाउँपालिका
४	हरेक घर खुशी परिवार, धौलागिरी बासीको अधिकार सुनिश्चित गर्ने ।	गाउँपालिका
५	गाउँपालिकाको पहिचान झल्किने मायाका चिनो ।	
६	ऐन, कानुन, कार्य विधि र मापदण्ड आदि निमार्ण गर्ने ।	गाउँपालिका
७	परम्परागत कला संष्कृति झल्कीने स्मारक स्थापना गर्ने ।	७
८	आन्तरिक आयवृद्धि प्रवर्द्धन गर्ने ।	गाउँपालिका
९	आन्तरिक र बाह्य समन्वय सहकार्य प्रवर्द्धन गर्ने ।	गाउँपालिका
१०	संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गर्ने ।	गाउँपालिका
११	बिद्युतिय हाजिरी, सिसि क्यामरा, दुर्त ईन्टरनेट सेवा सहित अत्याधुनिक सेवा प्रवाह गर्ने ।	गाउँपालिका

अनुसूची २ : नक्सा

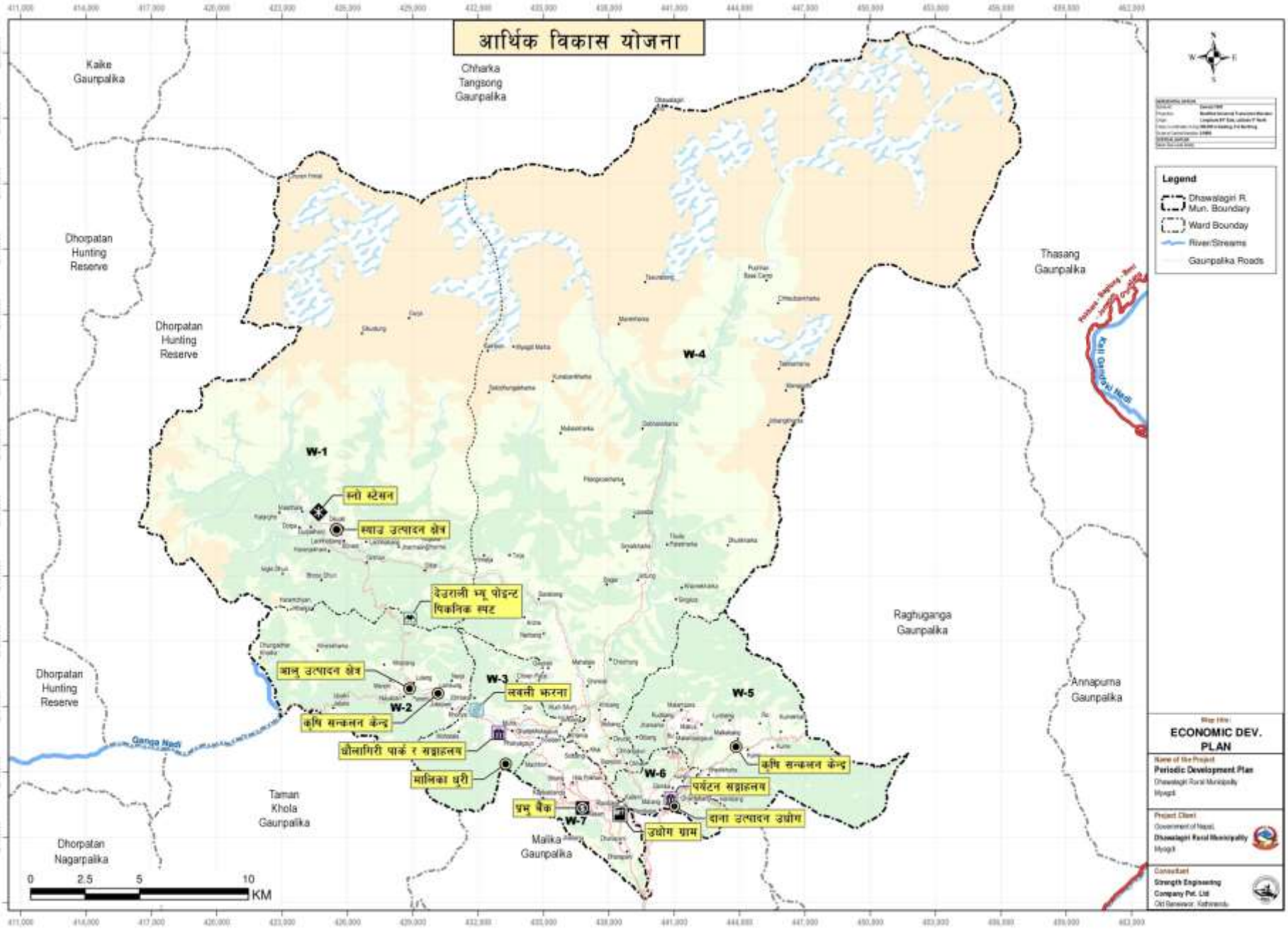
आर्थिक विकास योजना
Kaike Gaunpalika
Chharka Tangsong Gaunpalika
Dhorpatan Hunting Reserve
Dhorpatan Hunting Reserve
Dhorpatan Hunting Reserve
Thasang Gaunpalika
Raghuganga Gaunpalika
Annapurna Gaunpalika
Taman Khola Gaunpalika
Malika Gaunpalika
Dhorpatan Nagarpalika
Ganga Nadi
Kali Gandaki Nadi
W-1
W-2
W-3
W-4
W-5
W-6
W-7
स्नो स्टेशन
स्याउ उत्पादन क्षेत्र
देउराली भ्यू पोइन्ट पिकनिक स्पट
आलु उत्पादन क्षेत्र
लवनी फरना
कृषि सन्कलन केन्द्र
धौलागिरी पार्क र सङ्ग्रहालय
मालिका धुरी
कृषि सन्कलन केन्द्र
पर्यटन सङ्ग्रहालय
प्रभु बैंक
दाना उत्पादन उद्योग
उद्योग ग्राम
0 2.5 5 10 KM
Legend
Dhawalagiri R. Mun. Boundary
Ward Boundary
River/Streams
Gaunpalika Roads
Map title:
ECONOMIC DEV. PLAN
Name of the Project
Periodic Development Plan
Dhawalagiri Rural Municipality
Myagdi
Project Client
Government of Nepal,
Dhawalagiri Rural Municipality
Myagdi
Consultant
Strength Engineering Company Pvt. Ltd
Old Baneswor, Kathmandu

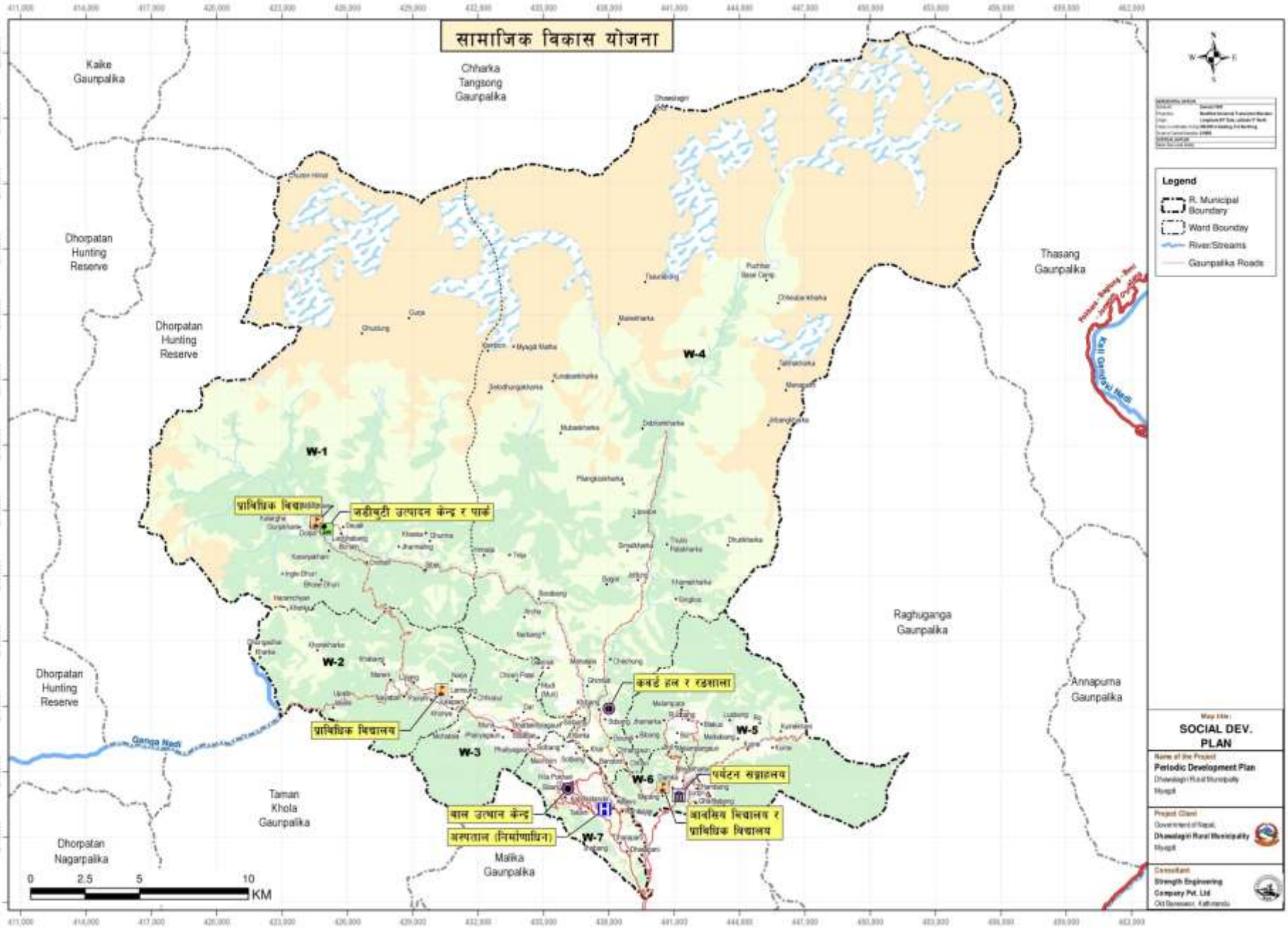
सामाजिक विकास योजना
Kaike Gaunpalika
Chharka Tangsong Gaunpalika
Dhorpatan Hunting Reserve
Thasang Gaunpalika
Raghuganga Gaunpalika
Annapurna Gaunpalika
Taman Khola Gaunpalika
Dhorpatan Nagarpalika
Malika Gaunpalika
W-1
W-2
W-3
W-4
W-5
W-6
W-7
प्राविधिक विद्यालय
जडीबुटी उत्पादन केन्द्र र पार्क
कवर्ड हल र रङ्गशाला
प्राविधिक विद्यालय
पर्यटन सङ्ग्रहालय
बाल उत्थान केन्द्र
अस्पताल (निर्माणाधिन)
आवसिय विद्यालय र प्राविधिक विद्यालय
Ganga Nadi
Kali Gandaki Nadi
0 2.5 5 10 KM
Legend
R. Municipal Boundary
Ward Boundary
River/Streams
Gaunpalika Roads
SOCIAL DEV. PLAN
Periodic Development Plan
Dhawalagiri Rural Municipality
Myagdi
Project Client
Government of Nepal,
Dhawalagiri Rural Municipality
Myagdi
Consultant
Strength Engineering Company Pvt. Ltd
Old Baneswor, Kathmandu

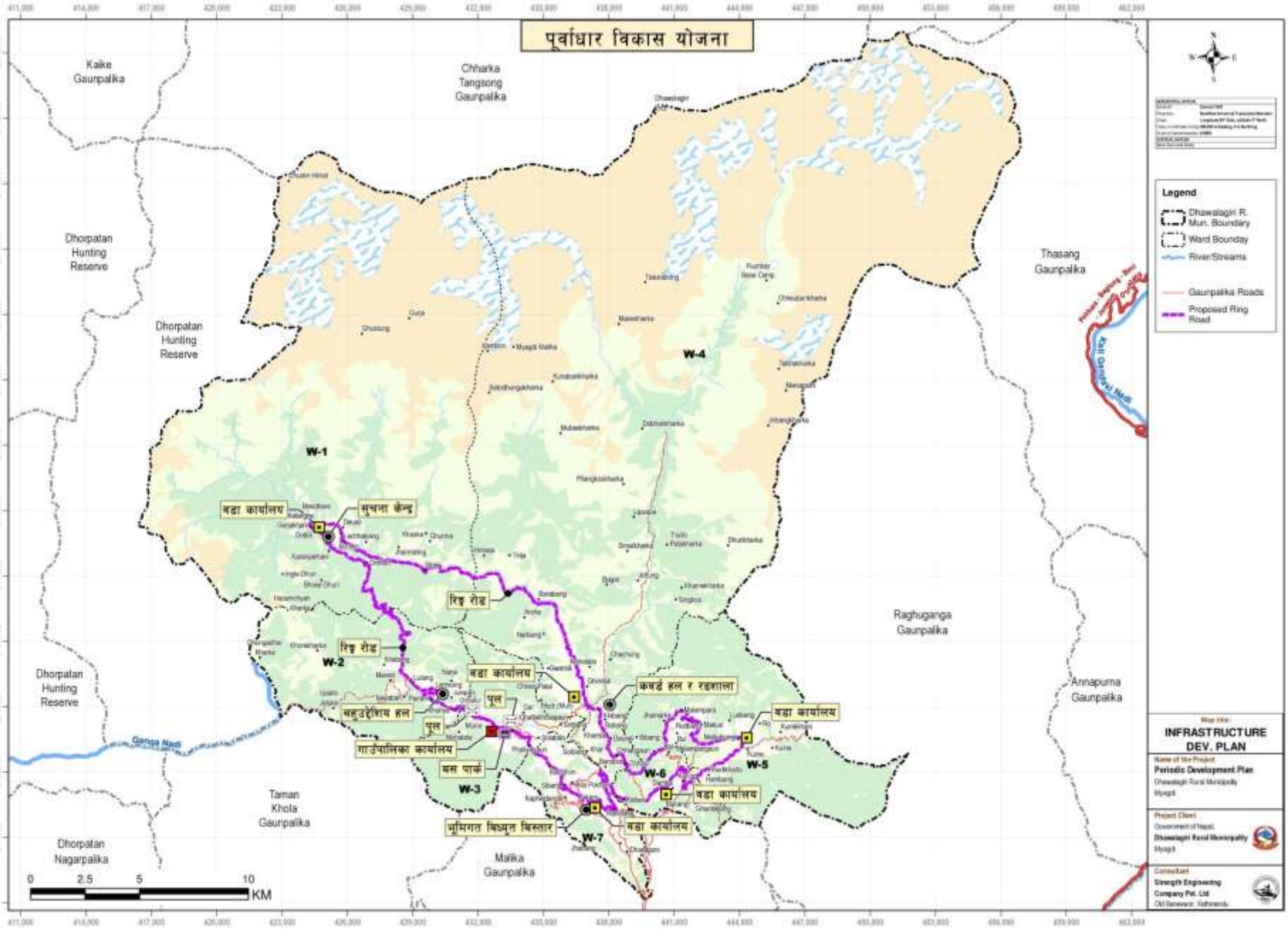
पूर्वाधार विकास योजना
Kaike Gaunpalika
Chharka Tangsong Gaunpalika
Dhorpatan Hunting Reserve
Thasang Gaunpalika
Raghuganga Gaunpalika
Annapurna Gaunpalika
Taman Khola Gaunpalika
Dhorpatan Nagarpalika
Malika Gaunpalika
W-1
W-2
W-3
W-4
W-5
W-6
W-7
बडा कार्यालय
सुचना केन्द्र
रिङ्ग रोड
पुल
बहुउद्देशिय हल
गाउँपालिका कार्यालय
बस पार्क
कबड्डे हल र रङ्गशाला
भूमिगत बिद्युत बिस्तार
Legend
Dhawalagiri R. Mun. Boundary
Ward Boundary
River/Streams
Gaunpalika Roads
Proposed Ring Road
Kali Gandaki Nadi
Ganga Nadi
0 2.5 5 10 KM
INFRASTRUCTURE DEV. PLAN
Periodic Development Plan
Dhawalagiri Rural Municipality
Myagdi
Project Client
Government of Nepal
Dhawalagiri Rural Municipality
Myagdi
Consultant
Strength Engineering Company Pvt. Ltd
Old Baneswor, Kathmandu

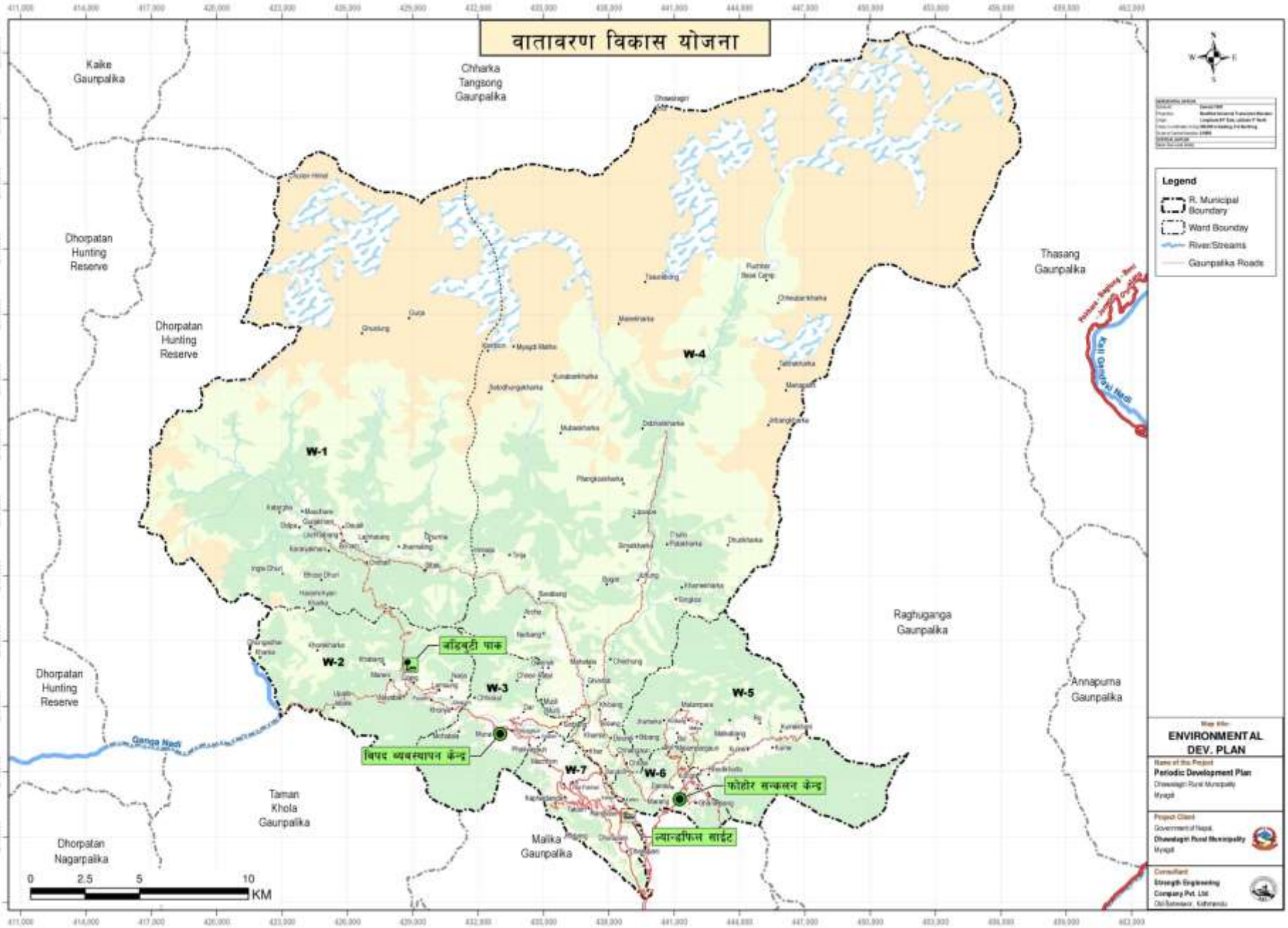
वातावरण विकास योजना
Kaike Gaunpalika
Chharka Tangsong Gaunpalika
Dhorpatan Hunting Reserve
Thasang Gaunpalika
Raghuganga Gaunpalika
Annapurna Gaunpalika
Taman Khola Gaunpalika
Malika Gaunpalika
Dhorpatan Nagarpalika
W-1
W-2
W-3
W-4
W-5
W-6
W-7
जडिबुटी फार्म
विपद व्यवस्थापन केन्द्र
फोहोर सङ्कलन केन्द्र
ल्यान्डफिल साईट
Legend
R. Municipal Boundary
Ward Boundary
River/Streams
Gaunpalika Roads
ENVIRONMENTAL DEV. PLAN
Periodic Development Plan
0 2.5 5 10 KM

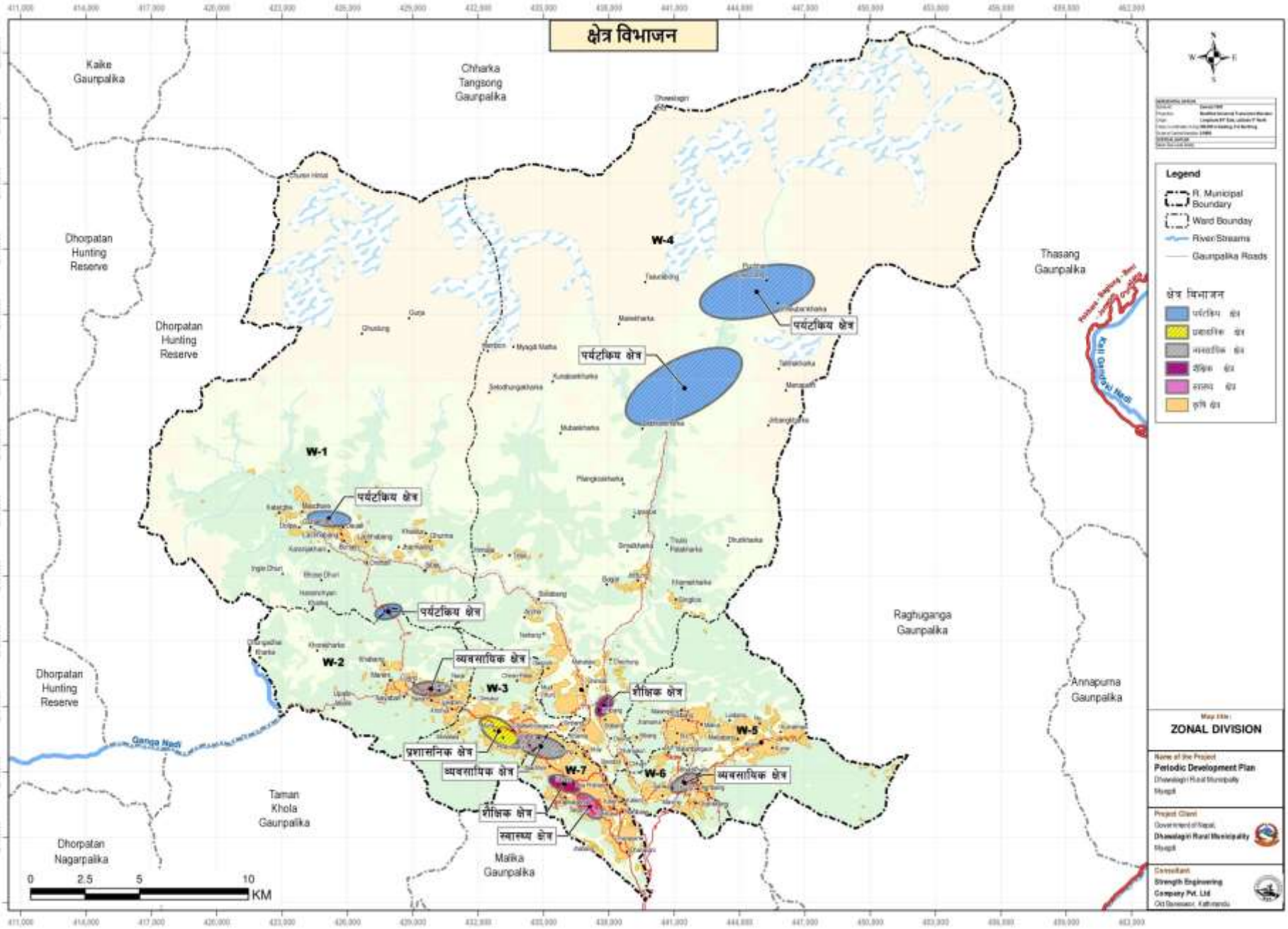
क्षेत्र विभाजन
Kaike Gaunpalika
Chharka Tangsong Gaunpalika
Dhorpatan Hunting Reserve
Thasang Gaunpalika
Raghuganga Gaunpalika
Annapurna Gaunpalika
Taman Khola Gaunpalika
Dhorpatan Nagarpalika
Malika Gaunpalika
W-1
W-2
W-3
W-4
W-5
W-6
W-7
पर्यटकिय क्षेत्र
व्यवसायिक क्षेत्र
शैक्षिक क्षेत्र
प्रशासनिक क्षेत्र
स्वास्थ्य क्षेत्र
Ganga Nadi
Kali Gandaki Nadi
0 2.5 5 10 KM
Legend
R. Municipal Boundary
Ward Bounday
River/Streams
Gaunpalika Roads
ZONAL DIVISION
Periodic Development Plan
Dhawalagiri Rural Municipality
Myagdi
Project Client
Government of Nepal,
Dhawalagiri Rural Municipality
Myagdi
Consultant
Strength Engineering Company Pvt. Ltd
Old Baneswor, Kathmandu

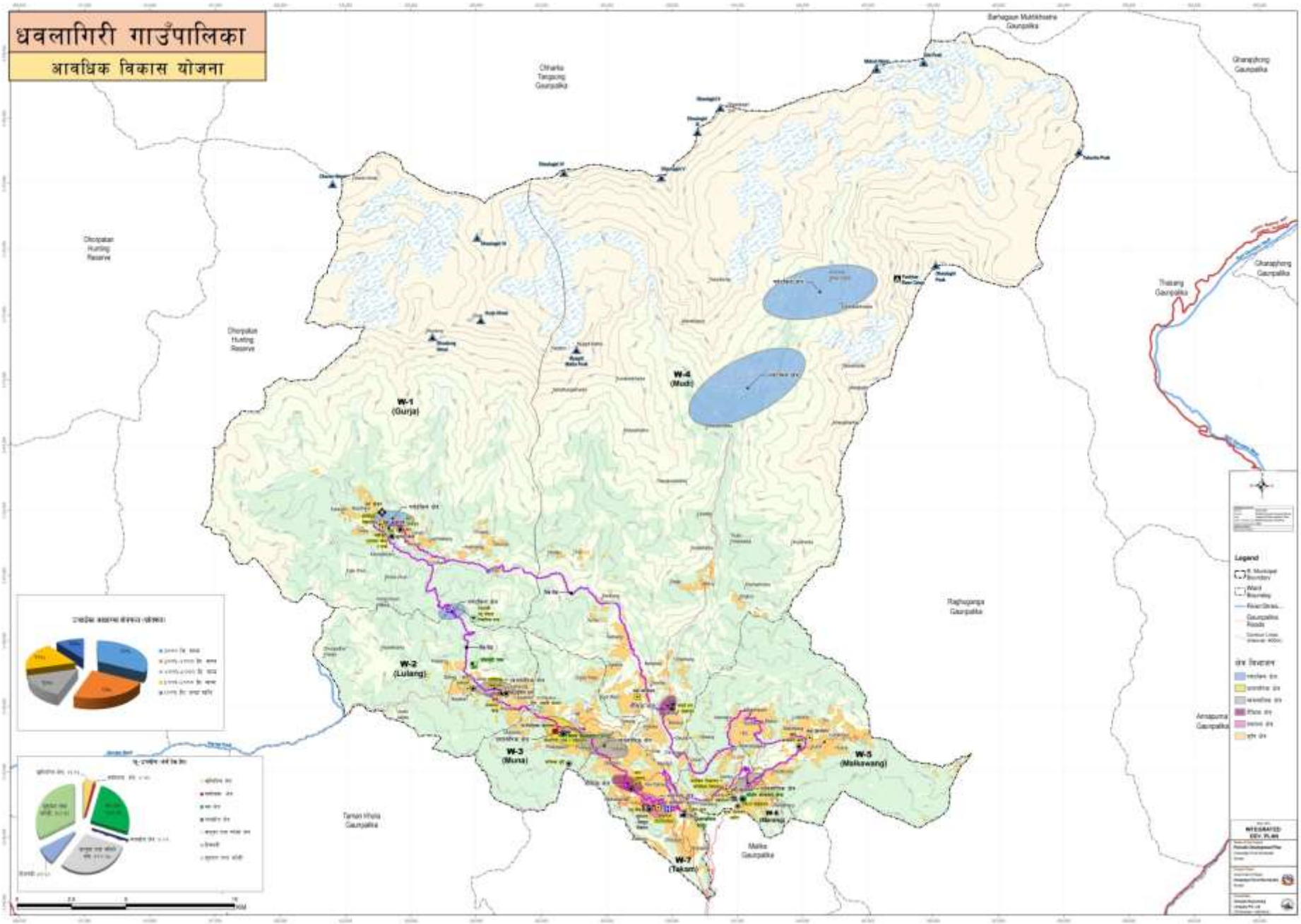
धवलागिरी गाउँपालिका
आवधिक विकास योजना
Barhagaun Muktikshetra Gaunpalika
Chhamke Tangsing Gaunpalika
Ghangphong Gaunpalika
Dhorpatan Hunting Reserve
Dhorpatan Hunting Reserve
Ghangphong Gaunpalika
Thasang Gaunpalika
W-1 (Gurja)
W-4 (Mudi)
W-2 (Lulang)
W-3 (Muna)
W-5 (Malkawang)
W-6 (Marang)
W-7 (Takam)
Raghuganga Gaunpalika
Annapurna Gaunpalika
Tamankhola Gaunpalika
Malika Gaunpalika
Legend
INTEGRATED DEV. PLAN